

ХЕЛИКОН

[*http://4eti.me*](http://4eti.me)

1984

Джордж Оруел

*Copyright 1949 by Eric Blair
First published by Martin Secker & Warburg Ltd 1949*

1984

© Джордж Оруел, автор
© Светлана Комогорова-Комата, *превод 2021 г.*
© Лизи Симпсън, *корица*
Иван Голев, *редактор*
Калина Равуцова, *предпечат*
Издателство „Хеликон“, 2021 г.

<http://4eti.me>

ISBN: 978-619-2510-01-5 (меки корици)
ISBN: 978-619-2510-02-2 (твърди корици)

Съдържание

Съдържание	3
Анотация	4
За автора.....	4

ПЪРВА ЧАСТ

Първа глава	5
Втора глава.....	16
Трета глава	21
Четвърта глава	26
Пета глава.....	32
Шеста глава.....	41
Седма глава.....	45
Осма глава.....	52

ВТОРА ЧАСТ

Първа глава	65
Втора глава.....	72
Трета глава	78
Четвърта глава	84
Пета глава.....	91
Шеста глава.....	97
Седма глава	99
Осма глава.....	104
Девета глава	111

ТРЕТА ЧАСТ

Първа глава	133
Втора глава.....	141
Трета глава	153
Четвърта глава	161
Пета глава.....	166
Шеста глава.....	169

ПРИЛОЖЕНИЕ

Принципи на <i>Новореч</i>	175
----------------------------------	-----

Анотация

„1984“ е безспорно най-важният роман, писан през XX век, чиято стойност само нараства с всеки ден след публикуването му през 1949 г. Антиутопичният свят, който Оруел рисува, е естествено продължение на идеите от алегоричната приказка „Фермата на животните“, насочени към разкриване на опасността от тоталитарното управление.

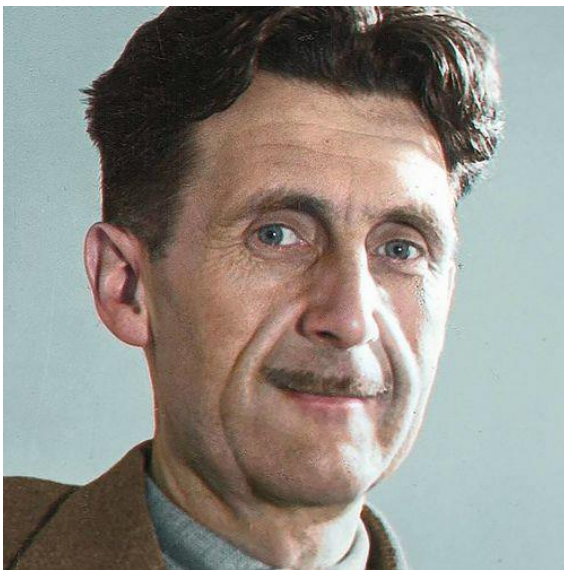
Романът е ситуиран в *Писта едно*, част от супердържавата Океания, в която тече вечна война, има вездесъщ държавен контрол и публична манипулация. Супердържавата е под диктатурата на политически режим, наречен Английски Социализъм, съкратен до „*Ingsoc*“ в Новореч – език, създаден от правителството. Супердържавата е под контрола на привилегирания елит на Партийното ядро, която преследва индивидуализма и независимото мислене като „мисловна престъпност“, която се преследва от Полицията на мисълта.

В този свят абсолютният властник *Големия брат* и неговите подчинени следят постоянно всички, Партията е вечно права и налага волята си със свирепа жестокост. Миналото постоянно се пренаписва, а бъдещето е оковано в безкрайна война, мизерия и погазване на човешкото достойнство. Последната надежда за хората са свободата на мисълта и чувствата – и точно тя е следващата цел на властта, за да предотврати всяка възможност за бунт.

Много от темите и концепциите от книгата са останали като нарицателни в културата, например идеята за Новореч, Стая 101 и Големия брат.

През 2005 г. романът е избран от списания *Times* за един от 100-те най-добри романи на английски език от 1923 г. до 2005 г. В списъка на *Modern Library* 100-те най-добри романи той достига 13-то място по редакторска преценка и 6-то по мнение на читателите.

За Автора

ДЖОРДЖ ОРУЕЛ (Ерик Артър Блеър) – британски писател, журналист и поет, роден на 25 юни 1903 г. Той е един от най-уважаваните английски есеисти и писатели на XX в. Творбите му са пропити с интелигентност, дълбока загриженост за социалната несправедливост, силна опозиция на тоталитаризма, страст към чистота на езика и вяра в демократичния социализъм. Най-популярен е с двата си романа, написани към края на краткия му живот: „*Фермата на животните*“ и „*1984*“. В съвременната световна култура трайно са пренесени персонажът на „Големия брат“ и изразът: „*Големия брат те наблюдава*“. Взема участие в испанската гражданска война на страната на републиканците

срещу фашистката диктатура на Франко. През Втората световна война води предаване срещу фашизма по BBC.

Умира на 21 януари 1950 г. от туберкулоза само няколко месеца след като издава „1984“

ПЪРВА ЧАСТ

ПЪРВА ГЛАВА

Беше ясен и студен априлски ден и часовниците биеха тринайсет часа. Уинстън Смит, притиснал челюст в гърдите си, мъчейки се да се опази от противния вятър, бързо се шмугна през остъклените врати на жилищната сграда „Победа“, но не толкова бързо, че да попречи на вихрушката от прахоляк и песъчинки да влети с него.

В коридора миришеше на варено зеле и стари парцалени изтривалки. В единия му край на стената беше забоден с кабърчета цветен плакат, твърде голям за излагане в затворено помещение. Той изобразяваше само едно грамадно лице, повече от метър широко – лице на около четиридесет и пет годишен мъж, с гъсти черни мустаци и сурови красиви черти. Уинстън се упъти към стълбището. Нямаше смисъл да пробва асансьора. И в най-добрите времена той работеше рядко, а сега по време на светлите часове от денонощието спираха тока. Това бе проява на стремежа към икономии в рамките на подготовката за Седмичата на омразата. Апартаментът се намираше седем етажа по-нагоре и Уинстън, трийсет и деветгодишен и с варикозна язва над десния глезен, се заизкачва бавно, като на няколко пъти спира да си почине. На всяка стълбищна площадка от стената срещу шахтата на асансьора гледаше втренчено плакатът с огромното лице. Беше от онези картини, измислени така хитро, че очите те следят, докато се движиш. **„ГОЛЕМИЯ БРАТ ТЕ НАБЛЮДАВА“** – гласеше надписът отдолу.

Вътре в апартамента плътен, приятен глас изчиташе списък с цифри, свързани някак с производството на чугун. Гласът идваше от продълговата метална пластина, подобна на матирано огледало, която съставляваше част от стенната повърхност отдясно. Уинстън завъртя един ключ и гласът поутихна, макар и думите все още да бяха различни. Звукът на устройството (наричаше се телеекран) можеше да се намали, но нямаше как да се изключи напълно. Уинстън отиде до прозореца – дребничка, крехка фигура; синият комбинезон – партийната униформа – само подчертаваше мършавината на тялото му. Косата му беше много светла, лицето – естествено румено, кожата – огрубяла от грапавия сапун, от изтъпените ножчета за бръснене и мраза на току-що свършилата зима.

Навън, дори и през затворения прозорец, светът изглеждаше студен. Долу на улицата мънички вихрушки въртяха във въздуха прахоляк и разкъсани хартии и въпреки че грееше слънце и небето бе пронизително синьо, като че всичко беше безцветно освен разлепените навсякъде плакати. Черномустачестото лице се вираше отвисоко на всеки възлов ъгъл. Имаше го и на фасадата точно отсреща. **„ГОЛЕМИЯ БРАТ ТЕ НАБЛЮДАВА“** – гласеше надписът, а тъмните очи се вираха дълбоко в очите на Уинстън. Долу, на равнището на улицата, друг плакат, отлепен в единия ъгъл, плющеше на пресекулки на вятъра и ту закриваше, ту откриваше една-единствена дума: АНГСОЦ. В далечината между покривите се сниши хеликоптер, увисна за миг във въздуха като голяма синя муха и отново се стрелна

надалече в дъга. Беше полицейски патрул и надничаше през хорските прозорци. Патрулите обаче не бяха важни. Важна беше само Полицията на мисълта.

Зад гърба на Уинстън гласът от телеекрана продължаваше да дърдори за чугун и за изпълнение на деветия тригодишен план. Телеекранът беше едновременно приемник и предавател. Той можеше да улови всеки издаден от Уинстън звук, по-силен от едва доловим шепот; нещо повече, докато той оставаше в зрителния обсег на металната пластина, можеше да бъде не само слушан, но и гледан. Разбира се, нямаше как да знаеш дали в някакъв даден момент те наблюдават. За това колко често или по какъв метод Полицията на мисълта се включва към някоя индивидуална система можеше само да се гадае. Не беше немислимо дори да наблюдават всички постоянно. Но във всеки случай можеха да се включат към твоята система когато си поискат. Трябваше да се живее – и се живееше, защото навикът се превръщаше в инстинкт – с предположението, че всеки издаван звук се подслушва и всяко движение, освен на тъмно, се следи внимателно.

Уинстън все така стоеше с гръб към телеекрана. Така беше по-безопасно, макар и добре да знаеше, че дори и гръбът може да те издаде. На километър оттам Министерството на истината – неговата месторабота, извисяваше бялата си грамада над неприветливия пейзаж. Ето това – помисли си той с някакво смътно омерзение, – това е Лондон, главният град на Първа писта, сама по себе си третата по населеност провинция на Океания. Опитва се да изцеди от паметта си някой детски спомен, който да му каже дали Лондон винаги е бил такъв. Винаги ли пред погледа са се стлали разлагащи се сгради от деветнайсети век със стени, подпрени с дървени греди, с прозорци, затулени с картон и покриви от гофрирана ламарина, с безумни градински зидове, килнали се накъдето сварят? И развалини от бомбардировките, където във въздуха се вихреше прах от мазилка и купищата отломки бяха обрасли с върбовка, а на разчистените от бомбите по-големи площи бяха изникнали мизерни колонии от подобни на кокошарници дървени бараки? Но полза нямаше, не можеше да си спомни – нищо не бе останало от детството му освен поредица от ярко осветени живи картини, изникващи сред пустота и почти до една неразбираеми.

Министерството на истината – Министина на новореч¹ – поразително се различаваше от всички други видими обекти. То представляваше огромна пирамидална конструкция от лъскав бял бетон, издигаща се етаж след етаж на триста метра нагоре във въздуха. От мястото, където стоеше Уинстън, можеше да се прочетат изписаните с елегантни букви върху бялата му фасада три лозунга на Партията:

**ВОЙНАТА Е МИР
СВОБОДАТА Е РОБСТВО
НЕВЕЖЕСТВОТО Е СИЛА**

Говореше се, че в Министерството на истината има три хиляди стаи на надземно ниво и също толкова подземни разклонения. Из Лондон бяха разпръснати само още три сгради с подобен облик и размери. Те до такава степен смаляваха околната архитектура, че от покрива на жилищната сграда „Победа“ се виждаха и четирите едновременно. Тези сгради приютяваха четирите министерства, между които бе поделен целият правителствен апарат.

¹ Новореч е официалният език на Океания. За описание на неговата структура и етимология вижте предположението – Бел. авт.

Министерството на истината се занимаваше с новините, развлеченията, образованието и изящните изкуства. Министерството на мира се занимаваше с войната. Министерството на любовта поддържаше реда и закона. А Министерството на изобилието отговаряше за икономическата дейност. Наименованията им на новореч бяха Министина, Минипакс, Минилюб и Минизобил.

Министерството на любовта беше много страшно. То нямаше никакви прозорци. Уинстън никога не бе попадал вътре в Министерството на любовта, нито дори бе припарвал на половин километър от него. Там не можеше да се влезе освен служебно, и то само след като се проникне през лабиринт от заплетена бодлива тел, стоманени врати и скрити картечни гнезда. Дори из улиците, водещи до външните му бариери, бродеха охранители с физиономии на горили, облечени в черни униформи и въоръжени със сгъваеми палки.

Уинстън рязко се завъртя назад. Бе нагласил върху лицето си изражение на кротък оптимизъм, каквото бе препоръчително да имаш, обърнат с лице към телеекрана. Прекоси стаята и влезе в миниатюрната кухничка. Като излезе от Министерството по това време на деня, той бе пожертвал обяда си в столовата и знаеше, че в кухнята няма никаква храна освен къшей типов хляб, който трябваше да пази утре за закуска. Взе от рафта бутилка безцветна течност с обикновен бял етикет с надпис „ДЖИН „ПОБЕДА“. Той издаваше гнусна, мазна миризма, като на китайска оризова ракия. Уинстън си наля почти цяла чаена чаша, стегна се за удара и я глътна на екс като доза лекарство.

Лицето му моментално поаленя, а от очите му рухна вода. Течността изгаряше като азотна киселина и дори нещо повече, при преглъщането човек все едно го перваха по тила с гумена палка. В следващия миг обаче пожарът в корема му угасна и светът доби по-весел вид. Уинстън извади цигара от смачкан пакет с надпис „ЦИГАРИ „ПОБЕДА“ и по непредпазливост я изправи, при което тютюнът се изсипа на пода. Със следващата имаше повече успех. Върна се във всекидневната и седна до една масичка вляво от телеекрана. Извади от чекмеджето перодръжка, шишенце мастило и дебел бележник, формат 25 на 20 см, с червено гръбче и корица на мраморни петна.

По някаква причина телеекранът във всекидневната беше разположен необичайно. Вместо да е монтиран както обикновено на стената в дъното, откъдето да владее цялата стая, той беше разположен на по-дългата стена срещу прозореца. От едната му страна имаше плитка ниша, в която сега седеше Уинстън – при строежа на апартаментите вероятно е била предназначена да помести етажерка за книги. Седнал дълбоко в нишата, Уинстън успяваше да остане извън видимост за телеекрана. Можеха да го чуват, разбира се, но стига да не променяше сегашната си поза, не можеха да го наблюдават. Необичайната география на стаята отчасти бе му подсказала онова, с което се канеше да се заеме.

Но то беше подсказано и от бележника, който току-що бе извадил от чекмеджето. Той беше странно красив. Такава гладка кремава хартия, леко пожълтяла от старост, не се произвеждаше вече от поне четиридесет години. Уинстън обаче се досещаше, че бележникът е много по-стар. Беше го видял на витрината на мърляво вехтошарско магазинче в някакъв сиромашки квартал (точно кой, не помнеше) и веднага го обзе неустойимо желание да го притежава. Членовете на Партията не биваше да влизат в обикновени магазини (това се наричаше „сделки на свободния пазар“), но правилото не се спазваше строго, защото имаше разни неща като връзки за обувки или ножчета за бръснене, с които иначе нямаше как да се сдобиеш. Тогава се огледа набързо нагоре и надолу по улицата, а после се шмугна

вътре и купи бележника за два долара и петдесет цента. По онова време не изпитваше осъзнато желание да го притежава за някаква конкретна цел. Гузно го отнесе в куфарчето си у дома. Макар и в него да не беше написано нищо, това бе компрометираща вещ.

Сега той се канеше да започне да води дневник. Това не беше незаконно (нищо не беше незаконно, тъй като закони вече нямаше), но ако го забележеха, то беше кажи-речи сигурно, че наказанието за това ще е смърт или поне двацет и пет години лагер за принудителен труд. Уинстън нагласи писец в перодръжката и го осмука, за да го изчисти от смазката. Писалката беше архаичен инструмент, използван рядко дори за подписи и той се бе снабдил с нея крадешком и доста трудно само заради усещането, че прекрасната кремава хартия заслужава по нея да се пише с истински писец, а не да се дращи с химически молив. Всъщност не беше свикнал да пише на ръка. Освен съвсем кратките бележки, обикновено всичко се диктуваше в речописеца, а това, разбира се, бе изключено за сегашната му цел. Натопи писалката в мастилото, а после само за миг се разколеба. Тръпка мина през вътрешностите му. Полагането на белег върху хартията беше решителното действие. Със ситни, несръчни букви той написа:

4 април 1984

Облегна се назад, върхлетян от чувство на пълна безпомощност. Като начало изобщо не знаеше със сигурност дали годината е 1984-а. Годината трябва да е горе-долу тази, тъй като беше доста сигурен, че е на трийсет и девет години и смяташе, че е роден през 1944 или 1945 година; но в днешно време беше напълно невъзможно да се определи точно някоя дата в рамките на година-две.

За кого, хрумна му внезапно да се запита, пишеше своя дневник? За бъдещето, за нероде-ните. Мисълта му закръжи за миг около съмнителната дата на страницата, а на връщане се сблъска с думата от новореч „ДВОЕМИСЛИЕ“. За пръв път успяваше да осъзнае мащаба на своето начинание. Как можеше да общуваш с бъдещето? Това бе невъзможно по самата си същност. Бъдещето или ще прилича на настоящето и в този случай няма да го слуша, или ще се различава и той ще рискува безсмислено.

Известно време седя и се вира тъпо в хартията. Телеекранът беше превключил на креслива военна музика. Странното бе, че той сякаш не просто бе загубил способността си да се изразява, но дори и бе забравил какво възнамеряваше да каже първоначално. Седмици наред се беше подготвял за този момент и през ум не му беше минавало, че ще му е нужно и друго освен смелост. Самото писане щеше да е лесно. Трябваше само да прехвърли на хартия несекващия неспокоен монолог, който течеше в главата му буквално от години. В този миг обаче дори и монологът бе секнал. На това отгоре варикозната язва го засърбя непоносимо. Не посмя да я разчеше, защото тогава тя винаги се възплавяваше. Секундите отлитаха. Не осъзнаваше нищо освен празната страница пред себе си, кожния сърбеж над глезена, грохота на музиката и лекото замайване от джина.

Изведнъж се втурна да пише, обзет от чиста паника, и само донякъде осъзнаваше какво точно. Дребният му, но детински почерк се разсипа нагоре-надолу по страницата, като първо заряза главните букви, а накрая дори и точките:

4 април 1984. Снощи на кино. Само военни филми. Един много добър за кораб, натоварен с бежанци, бомбардираха го някъде в Средиземно море. Публиката много се забавляваше с кадрите с грамаден дебел мъж, който се мъчеше да избяга с плуване, преследван от хеликоптер, първо го виждате как се бъхти във водата като дребен кит, а после го виждате през мерника на хеликоптера и след това го надупчиха целия и морето около него порозовя, и той потъна съвсем изведнъж все едно водата беше влязла в него през дупките, публиката ревеше от смях когато той потъна. после се вижда лодка пълна с деца и над нея е увиснал хеликоптер. жена на средна възраст може да е била еврейка седеше на носа с момченце в ръцете към тригодишно. момченцето пицеше от страх и криеше глава между гърдите ѝ все едно се опитваше да се зарови в нея а жената го обгръщаше с ръце и го утешаваше макар и тя самата да беше посиняла от страх и през цялото време да го прикриваше колкото може повече все едно смяташе че ръцете ѝ могат да го опазят от куришумите. после хеликоптерът пусна между тях 20 килограмова бомба просветна страховито и лодката стана цялата на трески. после имаше чудесен кадър на детска ръчичка която хвърчеше нагоре нагоре нагоре право нагоре във въздуха хеликоптер с камера на носа трябва да я е проследил и от местата за партийци много ръкопляскаха обаче една жена долу от местата за проли в киното изведнъж взе да вдига патардия и да крещи че не тря'ало да го дават т'ва пред деца не мо'ело така и накрая полицията я изкара навън надали нещо ѝ се е случило на никой не му пука какво приказват пролите типична пролска реакция те никога...

Уинстън спря да пише, отчасти защото се беше схванал. Не знаеше какво го накара да излее този поток от дивотии. Но странното беше, че докато пишеше, в съзнанието му изплува съвсем различен спомен, дотолкова бистър, че направо му се искаше и него да запише. Сега осъзна, че точно заради тази, другата случка изведнъж бе решил да се прибере у дома и днес да започне дневника.

Случило се беше тази сутрин в министерството – ако за нещо толкова мъгляво може да се твърди, че се е случило.

Беше почти единайсет нула нула и в Архивния отдел, където работеше Уинстън, изкарваха столовете от кабинките и ги подреждаха в центъра на фойето срещу големия теле-екран – подготовка за Двуминутката на омразата. Уинстън тъкмо заемаше мястото си на един от средните редове, когато двама души, които познаваше по физиономия, но никога не беше разговарял с тях, влязоха неочаквано. С момичето често се разминаваше по коридорите. Не ѝ знаеше името, но знаеше, че работи в Отдела за белетристика. Вероятно – тъй като понякога я беше виждал да разнася гаечен ключ в изцапаните си с машинно масло ръце – работеше по техническото обслужване на някоя от машините за писане на романи. Наглед самоуверена, около дваисет и седем годишна, с гъста коса, луничаво лице и бързи атлетични движения. Върху комбинезона ѝ около кръста няколко пъти бе увит тесен червен пояс – емблемата на Младежката антисекс лига, затегнат точно колкото да подчертае добре оформения ѝ ханш. Уинстън не я хареса още от първия миг, щом я зърна. Знаеше по каква причина. Заради атмосферата на хокейни игрища, студени вани, групови походи и всеобща непорочност, която успяваше да излъчва около себе си. Не харесваше почти всички жени, особено младите и хубавите. Жените, а преди всички младите, вечно

бяха най-тесногърдите поддръжници на Партията, те наляпваха лозунгите, занимаваха се любителски с шпионаж и душеха за всичко неправовърно. Но точно това момиче му внушаваше впечатлението, че е по-опасно от останалите. Веднъж на разминаване в коридора тя изкосо му хвърли бърз поглед, който сякаш го прониза целия и за миг го изпълни с непрогледен ужас. Дори му мина през ум, че може да е агент на Полицията на мисълта. Вярно, нямаше никаква вероятност. И все пак винаги, когато тя беше наблизо, все така го обземаше странно притеснение, в което се примесваха и страх, и враждебност.

Другият беше мъж на име О'Брайън – той беше член на Партийното ядро и държеше някакъв толкова важен и толкова далечен пост, че Уинстън имаше само смътна представа какво представлява. Щом забеляза да се задава черният комбинезон на член на Партийното ядро, групата хора край столовете моментално се умълча. О'Брайън беше едър и як мъж с дебел врат и сурово, весело, жестоко лице. Въпреки заплашителния му вид обаче, обноските му притежаваха известен чар. Характерната му привычка постоянно да си сваля и да слага очилата на носа действаше странно обезоръжаващо – в нея имаше някаква неопределима любезност. Беше жест, който – ако някой все още мислеше в подобни понятия – навярно би напомнил благородник от осемнадесети век, поднасящ кутийката си с емфие. Уинстън беше виждал О'Брайън може би десетина пъти за също толкова години. Той силно го привличаше, и не само заради интригуващия контраст между любезните му обноски и физиката му на професионален боксьор. Много повече се дължеше на тайното му убеждение – а може би дори не и убеждение, а просто надежда – че политическата правовърност на О'Брайън не е идеална. Нещо в лицето му го внушаваше необоримо. Но пък на лицето му навярно дори не бе изписана неправовърност, а просто интелигентност. Във всеки случай обаче той имаше вид на човек, с когото би могло да се разговаря, ако само някак успееш да надхитриш телеекрана и да го хванеш насаме. Уинстън никога не бе предприемал и най-малкото усилие да провери тази догадка – в действителност нямаше и никакъв начин. В този момент О'Брайън погледна ръчния си часовник, видя, че е почти единайсет нула нула и очевидно реши да остане в Архивния отдел, докато Двуминутката на омразата приключи. Той се настани на същия ред, през два стола от Уинстън. Между тях седеше дребна женица с пепеляворуса коса, която работеше в съседната до Уинстън cabina. Тъмнокосото момиче бе седнало непосредствено зад него.

В следващия миг от големия телеекран в дъното на фойето изригна ужасна стържеща реч, все едно излизаща от чудовищна несмазана машина. Този шум те караше да стискаш зъби и косата по тила ти да настръхва. Омразата беше започнала.

Както обикновено, на екрана лъсна лицето на Емануел Голдщайн, Врагът на народа. Тук-там сред публиката се чува освирквания. Дребната пепеляворуса женица писна със смесица от страх и погнуса. Голдщайн беше изменникът и предателят, който някога, много отдавна (колко точно отдавна никой не помнеше) бил една от ръководните фигури на Партията, почти наравно със самия Голям брат, а после се захванал с контрареволуционна дейност, бил осъден на смърт, но загадъчно избягал и изчезнал. Предаванията за Двуминутката на омразата всеки ден бяха различни, но нямаше ни едно, в което главен персонаж да не е Голдщайн. Той бе изначалният предател, най-пръв осквернител на партийната непоквареност. Всички по-нататъшни престъпления против Партията, всички предателства, актове на вредителство, ереси, уклони произхождаха пряко от неговото учение. Някъде, незнайно къде, той все още беше жив и кроеше своите заговори – може би отвъд

океана, под закрилата на чуждестранните си господари, чийто платен слуга беше, а може би дори – каквито слухове се разнасяха от време на време – скривалището му се намираше в самата Океания.

Уинстън го сви диафрагмата. Не можеше дори и да погледне лицето на Голдщайн без болезнена смесица от чувства. Изпито еврейско лице с голям, бухнал ореол от бяла коса и козя брадичка – умно лице, и все пак някак долно по своята същност; дългият тънък нос, на чийто връх бяха кацнали очилата, му придаваше някак изглупял израз, присъщ на старческото слабоумие. Напомняше муцуната на овца, а и гласът му приличаше на овче блеене. Голдщайн изричаше обичайните си зловерни нападки срещу доктрините на Партията – нападки, толкова раздути и скверни, че и дете би го прозряло – и все пак достатъчно правдоподобни, за да изпълнят човек с тревожното усещане, че други хора, не толкова здравомислещи като него, може да се подведат. Той ругаеше Големия брат, отричаше диктатурата на Партията, настояваше за незабавно сключване на мир с Евразия, проповядваше свободата на словото, свободата на печата, свободата на събранията, свободата на мисълта, крещеше истерично, че революцията е предадена – и всичко това в многосрична скоростна тирада, която в някакъв смисъл пародираше обичайния стил на партийните оратори и дори съдържаеше думи от новореч; всъщност повече думи от новореч, отколкото някой партиен член би употребявал в живота. И през цялото време, да не би у някого да останат съмнения що за реалност прикрива благообразното празнословие на Голдщайн, зад главата му на телеекрана маршируваха безкрайните колони на евразийската армия – редица сред редица здрави мъже с безизразни азиатски лица изплуваха на екранната повърхност и изчезваха, за да бъдат заменени от други, техни пълни подобия. Глухият ритмичен тропот на войнишките ботуши създаваше фона за блеещия глас на Голдщайн.

Няма и трийсет секунди след започването на Омразата половината от присъстващите във фоайето вече необуздано надаваха гневни възгласи. Самодоволната овча физиономия на екрана и ужасяващата мощ на евразийската армия зад нея им идваха непоносимо много; освен това видът или дори мисълта за Голдщайн автоматично пораждаше страх и гняв. Той беше по-траен обект на омразата и от Евразия, и от Изтазия, тъй като докато Океания воюваше с едната от тези сили, обикновено беше в мир с другата. Но странното беше, че макар и всички да мразеха и презираха Голдщайн, макар и всекидневно по хиляди пъти от трибуни, от телеекрани, във вестници и книги теориите му да се опровергаваха, разбиваха, осмиваха и пред погледа на всички да разясняваха що за жалки дивотии са те – въпреки всичко това неговото влияние като че така и не спадаше. Вечно се намираха нови лековерни хора, които само чакаха да ги изкуши. Не минаваше ден без шпиони и саботьори, действащи по негови указания, да не бъдат разобличени от Полицията на мисълта. Той беше командир на грамадна призрачна армия, нелегална мрежа от конспиратори, обрекли се да низвергнат държавата. Предполагаше се, че тя се нарича Братството. Шушнеше се и за някаква ужасна книга, сборник на всички ереси, чийто автор бе Голдщайн и която циркулирала нелегално тук и там. Книгата нямаше заглавие. Хората я наричаха – ако изобщо я споменаваха – просто КНИГАТА. Но такива неща се научаваха само от мъгливи слухове. За редовия член на Партията нито Братството, нито КНИГАТА бяха теми, които би засегнал, щом имаше как да ги избегне.

През втората минута Омразата нарасна до буйство. Хората подскачаха на столовете си и крещяха с цяло гърло в усилие да заглушат влудяващия блеещ глас от екрана. Дребната

пепеляворуса женица беше добила яркорозов цвят, а устата ѝ зяпаше и се затваряше като на риба на сухо. Дори и навъсеното лице на О'Брайън се беше зачервило. Той седеше на стола си със силно изпънат гръб, мощната му гръд се надигаше и потръпваше, все едно се изправяше срещу връхлитаща го вълна. Тъмнокосото момиче зад Уинстън надаваше виковете „Свиня! Свиня! Свиня!“.

Изведнъж награби тежък речник по новореч и го запрати по екрана. Той се удари в носа на Голдщайн и отскочи; гласът неумолимо продължи да блее. В миг на проясняване Уинстън се усети, че крещи заедно с другите и яростно рита с пета напречника между краката на стола. Най-ужасното в Двуминутката на омразата бе не това, че си дължен да играеш роля, а напротив, че бе невъзможно да се противиш. Минеха ли трийсет секунди, всякакви преструвки неизменно ставаха ненужни. Сякаш през цялата група от хора като електрически ток пробягваше уродлив екстаз на страх и мъст, желание да убиваш, да изтезаваш, да размазваш лица с тежък ковашки чук, и той превръщаше всекиго дори против волята му в кривящ се, кряскащ умопомрачен. И все пак обзелият го гняв бе абстрактна, нецеленасочена емоция, която можеше да бъде направлявана от един обект към друг като пламъка на горелка. Така в някакъв момент омразата на Уинстън изобщо не бе насочена към Голдщайн, а напротив, към Големия брат, Партията и Полицията на мисълта; и в мигове като този сърцето му бе със самотния, осмиван еретик на екрана, единствен пазител на истината и здравия разсъдък в един свят на лъжи. При все това в следващия миг той бе в единение с хората спрямо Голдщайн, и всичко, което се говореше за него, му се струваше истина. В тези мигове тайната му омраза към Големия брат преминаваше в обожание и сякаш Големия брат се извисяваше – непобедим, безстрашен закрилник, същинска скала срещу азиатските орди, а Голдщайн, въпреки своята самота, безпомощност и съмненията около самото му съществуване приличаше на някакъв зловещ чародей, способен само със силата на своя глас да разруши строежа на цивилизацията.

На моменти беше възможно дори да насочваш омразата си в една или друга посока чрез волеви действия. Изведнъж със стръвното усилие, с каквото човек си откъсва главата от възглавницата, когато сънува кошмар, Уинстън успя да прехвърли омразата си от лицето на екрана към тъмнокосото момиче зад него. Ярки, прекрасни халюцинации затрептяха в съзнанието му. Ще я пребие до смърт с гумена палка. Ще я върже гола на кол и ще я прободат цялата със стрели като свети Себастиан. Ще я изнасят и във върховния момент ще ѝ пререже гърлото. Нещо повече, още по-добре отпреди ОСЪЗНА защо я мрази. Мразеше я, защото тя беше млада и хубава, и безполова, защото искаше да легне с нея и никога нямаше да го направи, защото около съблазнителната ѝ гъвкава талия, която сякаш те подканяше да я обвиеш с ръка, бе увит само ненавистният ален пояс, агресивен символ на целомъдрието.

Омразата се изкачи до своя връх. Гласът на Голдщайн бе преминал в същинско овче блееие и за миг лицето се превърна в овча муцуна. После овчата муцуна преля във фигурата на евразийски войник, който сякаш настъпваше, грамаден и страшен, автоматът му трещеше, той сякаш щеше да изскочи от екранната повърхност и някои хора на първия ред действително се дръпнаха назад на столовете си. Но в същия миг всички въздъхнаха дълбоко с облекчение, щом враждебната фигура преля в лицето на Големия брат – с черни коси, черномустачесто, изпълнено с мощ и тайнствено спокойствие и толкова огромно, че почти изпълни екрана. Никой не чуваше какво казва Големия брат. Просто няколко

насърчителни думи, каквито се произнасят сред грохота на битката, неразличими поотделно, но възстановяващи увереността със самото си изговаряне. После лицето на Големия брат отново се стопи и на негово място изпъкнаха, изписани с масивни главни букви, трите лозунга на Партията:

**ВОЙНАТА Е МИР
СВОБОДАТА Е РОБСТВО
НЕВЕЖЕСТВОТО Е СИЛА**

Но лицето на Големия брат като че се задържа на екрана за още няколко секунди, все едно се бе впечатало в очите на всички, беше твърде живо, та да изчезне незабавно. Дребната пепеляворуса женица се беше метнала върху облегалката на стола отпред. С треперлив шепот, звучащ като „Спасителю мой!“, тя протягаше ръце към екрана. После захлупи лице в шепа. Личеше си, че чете молитва.

В този миг цялата група заскандира звучно, бавно, ритмично: „Г-Б!... Г-Б!“, отново и отново, много бавно, с дълга пауза между „Г“ и „Б“ – тежък, клокочещ шум, някак странно дивашки, а на заден план като че се чуваше тропане на боси крака и думкане на тамтами. Продължи се някъде около трийсет секунди. Този рефрен често се чуваше в мигове на всепомитаци емоции. Отчасти бе един вид химн на мъдростта и величието на Големия брат, но още повече бе акт на самохипноза, умишлено притъпяване на съзнанието чрез ритмичен шум. Вътрешностите на Уинстън сякаш изстинаха. По време на Двуминутката на омразата не удържаше да не се влее в общия делириум, но това недотам човешко скандиране „Г-Б!... Г-Б!“ винаги го изпълваше с ужас. Ясно, че и той скандираше с останалите – да постъпваш другояче беше невъзможно. Да укриваш чувствата си, да контролираш лицето си, да правиш същото като всички останали беше инстинктивна реакция. Но имаше само няколко секунди, в които изражението на очите му навярно бе способно да го издаде. И точно в този миг се случи онова, важното – ако действително се беше случило. За миг той улови погледа на О’Брайън. О’Брайън се беше изправил. Беше си свалил очилата и сега ги наместваше на носа си със своя характерен жест. Но за частица от секундата погледите им се срещнаха и докато траеше това, Уинстън разбра – да, той РАЗБРА! – че и О’Брайън мисли същото като него. Между тях премина неоспоримо послание. Сякаш двете им съзнания се бяха отворили и мислите изтичаха от единия в другия през очите. „С теб съм – сякаш му казваше О’Брайън. – Знам точно какво ти е. Знам всичко за презрението ти, омразата ти, погнусата ти. Но бъди спокоен, на твоя страна съм!“. А после проблясъкът на разума изчезна и лицето на О’Брайън стана също тъй непроницаемо като на всеки друг.

Това беше всичко и той вече не беше убеден дали се е случило. Подобни случки неизменно си оставаха без продължение. Те само поддържаха жива вярата или надеждата му, че и други освен него са врагове на Партията. Може би слуховете за обширни нелегални заговори в края на краищата бяха верни – може би Братството действително съществуваше! Въпреки безкрайните арести, признания и екзекуции нямаше как да си сигурен дали Братството не е просто мит. В някои дни той вярваше в него, в други – не. Доказателства нямаше – само мимолетни проблясъци, които можеха да значат всичко или нищо: откъслечи от дочути разговори, едва забележими драсканици по стените на тоалетни – а веднъж

дори при срещата на двама непознати забеляза леко движение на ръката, което изглеждаше така, сякаш би могло да е знак за разпознаване. Ала това бяха догадки – бе много вероятно да си е въобразил всичко. Беше се върнал в кабинката си, без да погледне повече О'Брайън. Идеята за продължение на мигновения им допир въобще не мина през ума му. Би било немислимо опасно, дори и ако знаеше как да се залови с осъществяването му. За секунда-две те си бяха обменили двусмислени погледи и с това приключи всичко. Но в затвора на самотата, в който човек се налагаше да живее, дори и това бе паметно събитие.

Уинстън се надигна и изпъна гръб на стола. Оригна се. Джинът се надигаше в стомаха му.

Погледът му отново се фокусира върху страницата. Откри, че докато е седял и без-помощно е размишлявал, е и писал, сякаш действаше автоматично. И почеркът му вече не беше нечетлив и тромав както преди. Писалката му сладно бе се плъзгала по гладката хартия и изписвала с едри, четливи печатни букви:

**ДОЛУ ГОЛЕМИЯ БРАТ
ДОЛУ ГОЛЕМИЯ БРАТ
ДОЛУ ГОЛЕМИЯ БРАТ
ДОЛУ ГОЛЕМИЯ БРАТ
ДОЛУ ГОЛЕМИЯ БРАТ**

отново и отново, и беше изпълнила половин страница.

Не успя да удържи пристъпа на паника. Беше абсурдно, тъй като изписването конкретно на тези думи не беше по-опасно от първоначалното завеждане на дневника, но за миг се изкуши да откъсне осквернените страници и въобще да изостави начинанието.

Ала не го направи, защото знаеше, че полза няма. Дали изписваше ДОЛУ ГОЛЕМИЯ БРАТ, или се въздържаше да го напише, беше все едно. Дали щеше да продължи с дневника или нямаше, беше все едно. Полицията на мисълта така или иначе щеше да го спипа. Той беше извършил – и пак щеше да го извърши, дори изобщо да не бе докосвал хартията с писалката – най-същностното престъпление, съдържащо в себе си всички останали. Мислопрестъпление – така го наричаха. Мислопрестъплението не можеше да се крие вечно. Можеш да се укриваш успешно известно време, навярно дори с години, но рано или късно нямаше как да не те спипат.

Случваше се винаги нощем – арестите неизменно се провеждаха нощем. Внезапното изтръгване от съня, грубата ръка, разтърсваща рамото ти, лампите, заслепяващи очите ти, кръгът от строги лица около леглото. В огромното мнозинство от случаите нямаше процес, за ареста не се съобщаваше. Хората просто изчезваха, винаги през нощта. Заличаваха името ти от регистрите, изтриваха всеки запис за всичко, което си правил, някогашното ти съществуване биваше отречено, а после забравено. Премахваха те, унищожаваха те: обичайният израз беше, че са те ИЗПАРИЛИ.

За миг го облада някаква истерия. Започна да дращи припряно и нечетливо:

щеме застрелят не ми пука щеме застрелят в тила не ми пука долу големия брат винаги те застрелват в тила не ми пука долу големия брат...

Облегна се на стола, леко засрамен от себе си, и остави писалката. В следващия миг се стресна силно.

На вратата се почука.

Вече! Спотай се като мишка с напразната надежда, че който и да е, може и да си тръгне само след един опит. Но не, чукането се повтори. Най-лошото от всичко би било да протака. Сърцето му тупаше като барабан, но лицето му, поради дълготрайния навик, вероятно бе безизразно. Той стана и с тежка стъпка се упъти към вратата.

ВТОРА ГЛАВА

Щом хвана дръжката, Уинстън Смит забеляза, че е оставил дневника разтворен на масата. Целият беше изписан с фразата ДОЛУ ГОЛЕМИЯ БРАТ, с толкова големи букви, че почти се разчитаха от другия край на стаята. Немислимо глупава постъпка. Но, осъзна той, дори и в паниката си не е искал да зацапа кремавата хартия, като затвори бележника преди мастилото не е изсъхнало.

Вдиша дълбоко и отвори вратата. Моментално по тялото му се разля топла вълна на облекчение. Отвън стоеше безцветна, смачкана наглед женица с проскубана коса и прорязано от бръчки лице.

– Ох, другарю! – заговори тя с кахърен, хленчещ глас. – Стори ми се, че ви чух да влизате у вас. Дали не можете да дойдете отсреща и да хвърлите едно око на мивката ни в кухнята? Запушила се е и...

Беше госпожа Парсънс, жената на съседа от същия етаж („Госпожа“ беше дума, донякъде неодобрявана от Партията – би трябвало да наричаш всички другари и другарки – но за някои жени човек я употребяваше по инстинкт.). Беше около трийсетгодишна, но изглеждаше много по-възрастна. Човек оставаше с впечатлението, че в бръчките по лицето ѝ се е набила прах. С тези самодейни ремонти му досаждаха почти всекидневно. Жилищната сграда „Победа“ беше стара, строена през 1930 година или някъде там, и се рушеше. Мазилката постоянно се лющеше от таваните и стените, щом свиеше студ, всеки път тръбите се пукаха, завалеше ли сняг, покривът протичаше, отоплението обикновено работеше на половината мощност, ако изобщо не беше спряно от съображения за икономия. Ремонтите – без тези, които можеше да направиш сам – трябваше да се одобряват от външни комисии, които можеха да протакат две години дори със смяната на прозоречно стъкло.

– Разбира се, това е само защото Том не си е вкъщи... – продума нерешително госпожа Парсънс.

Апартаментът на семейство Парсънс беше по-голям от този на Уинстън и също калпав, но по-иначе. Всичко изглеждаше очукано и изпотъпкано, сякаш през жилището току-що е минал някакъв грамаден свиреп звяр. Спортни принадлежности – хокейни стикове, боксови ръкавици, спукана футболна топка, чифт обърнати наопаки, подгизнали от пот шорти – бяха пръснати навсякъде по пода, а масата беше осеяна с мръсни чинии и учебни тетрадки с орфани страници. По стените бяха закачени алените знамена на Младежкия съюз и на Шпионите и пълноразмерен плакат на Големия брат. И тук, както из цялата сграда, лъхаше миризмата на варено зеле, но в нея се просмукваше по-острата воня на пот и още от първо подушване, макар и незнайно как, се усещаше, че това е потта на някой, когото в момента го няма. В друга стая някой се опитваше да свири на гребен, увит в тоалетна хартия, заедно с военната музика, все още носеща се от телеекрана.

– Децата са – каза госпожа Парсънс, като хвърли малко притеснен поглед към вратата. – Днес не са излизали. И, разбира се...

Тя имаше навика да прекъсва изреченията си по средата. Кухненската мивка почти преливаше от мръсна зеленикава вода, която смърдеше по-ужасно дори и от зелето.

Уинстън коленичи и огледа сифона. Мразеше ръчната работа, мразеше и да се навежда – от това винаги можеше да се разкашля. Госпожа Парсънс го гледаше безпомощно.

– Разбира се, ако Том си беше вкъщи, за минута щеше да го оправи – каза тя. – Той обича всякакви такива работи. Много е сръчен в ръцете, Том, де.

Парсънс беше колега на Уинстън в Министерството на истината. Беше възпълен, ала деен мъж, вцепеняващо тъп и прашящ от дебилен ентузиазъм – един от ония безрезервно предани бачкатори, от които стабилността на Партията зависеше дори повече, отколкото от Полицията на мисълта. На трийсет и пет години наскоро зорлем го изключиха от Младежкия съюз, а преди да се изкачи до него, беше успял да остане в Шпионите цяла година след законно определената възраст. В министерството заемаше някакъв подчинен пост, за който не се изискваше интелигентност, но пък от друга страна беше водеща фигура в Спортния и във всички останали комитети, занимаващи се с организиране на групови походи, спонтанни манифестации, кампании за икономии, изобщо всякаква доброволна дейност. Между подръпванията от лулата си той с хрисима гордост те осведомяваше, че за последните четири години нито една вечер не е пропускал да се яви в Общностния център. Съкрушителен мирис на пот – нещо като неосъзнато свидетелство за напрегнатия му живот – го следваше навсякъде и оставаше подир него дори и след като си е отишъл.

– Да имате гаечен ключ? – попита Уинстън, докато чоплеше капачката на сифона.

– Гаечен ключ – повтори госпожа Парсънс и моментално се превърна в безгръбначно. – Не знам със сигурност. Може би децата...

С трополене на обувки и нов писък на гребена децата нахлуха във всекидневната. Госпожа Парсънс донесе гаечния ключ. Уинстън източи водата и с погнуса извади сплъстеното валмо човешка коса, запушило тръбата. Изми си доколкото можа пръстите със студена вода от крана и пак се върна в другата стая.

– Горе ръцете! – кресна дивашки глас.

Хубаво, ячко деветгодишно момче беше изскочило иззад масата и го заплашваше с автоматичен пистолет-играчка, докато сестричката му, по-малка с около две години, правеше същото с едно парче дърво. И двамата бяха облечени със сини шорти, сиви ризи и червени връзки – униформата на Шпионите. Уинстън вдигна ръце над главата си, но обзет от притеснение – в действията на момчето имаше такава злоба, че това не беше съвсем на игра.

– Ти си предател! – крескаше момчето. – Ти си мислопрестъпник! Евразийски шпионин! Ще те застрелям, ще те изпаря, ще те пратя в солните мини!

Изведнъж и двамата заскачаха около него с викове „Предател!“ и „Мислопрестъпник!“ – момиченцето подражаваше на брат си във всяко движение. Беше някак леко плашещо, като подрипването на тигърчета, които скоро ще израснат и ще станат човекоядци. В погледа на момчето присъстваше пресметлива свирепост, съвсем явното желание да удари или ритне Уинстън и осъзнатост, че е почти достатъчно голям, за да го направи. Хубаво, че пистолетът, който държи, не е истински, помисли си Уинстън.

Погледът на госпожа Парсънс се стрелкаше нервно ту към Уинстън, ту към децата. На по-ярката светлина във всекидневната той с интерес забеляза, че в бръчките по лицето ѝ наистина се е набила прах.

– Много шум вдигат – каза тя. – Криво им е, че не можаха да гледат обесването, затова. Много съм заета и не мога да ги заведа, а пък Том няма да се върне навреме от работа.

– Защо не можем да отидем на обесването? – ревна момчето с мощния си глас.

– Искам да гледам обесването! Искам да гледам обесването! – заскандира момиченцето, което продължаваше да лудува.

Някакви евразийски пленници, виновни във военни престъпления, щяха да ги бесят в Парка тази вечер, сети се Уинстън. Това се случваше горе-долу веднъж месечно и беше популярно зрелище. Децата вечно врякаха да ги водят, за да го гледат. Той се раздели с госпожа Парсънс и се запъти към вратата. Но не беше изминал и шест крачки по коридора, когато нещо го халоса по врата а и го прониза мъчителна болка. Все едно забиха в него нажежена жица. Обърна се тъкмо навреме, за да види как госпожа Парсънс дърпа сина си обратно към вратата, а момчето пъха прашка в джоба си.

– Голдщайн! – ревна момчето, докато вратата се затваряше след него. Но Уинстън бе най-силно поразен от изражението на безпомощна уплаха върху сивкавото лице на жената.

Вкъщи той притича бързо покрай телеекрана и пак седна на масата, като продължаваше да си разтрива врата. Музиката от телеекрана беше спряла. Вместо това военен глас четеше отсечено, с някаква жестока наслада описание на въоръжението на новата плаваща крепост, току-що закотвена между Исландия и Фарьорските острови.

С тия деца клетата женица сигурно живее в ужас, помисли си той. Още година-две, и ще я следят денонощно за симптоми на неправоверност. Почти всички деца в днешно време бяха ужасни. А най-лошото беше, че чрез такива организации като Шпионите систематично ги превръщаха в неуправляеми дивачета, и все пак това не пораждаше у тях никаква склонност към бунт срещу партийната дисциплина. Напротив, те боготворяха Партията и всичко, свързано с нея. Песните, шествията, знамената, походите, ученията с пушки-игралки, крещенето на лозунги, обожествяването на Големия брат – всичко това за тях беше някаква славна игра. Цялата им свирепост бе насочвана навън, срещу враговете на държавата, срещу чужденците, предателите, саботьорите, мислопрестъпниците. Беше почти нормално хората над трийсет години да ги е страх от собствените им деца. И то основателно, защото не минаваше седмица без „Таймс“ да не отпечата съобщение как някой малък доносник подслушвач – „дете герой“ беше общоупотребителният израз – е дочул някоя компрометираща забележка и издал родителите си на Полицията на мисълта.

Болката от уцелването с прашката беше минала. Той взе вяло писалката, питайки се дали ще се сети за още нещо, за да го запише в дневника. Изведнъж пак се замисли за О’Брайън.

Преди години... колко време мина? Седем години трябва да са... той беше сънувал, че преминава през стая, в която беше тъмно като в рог. И докато вървеше, някой, седнал от едната му страна, произнесе: „Ще се срещнем там, където няма мрак.“ Беше изречено много тихо, почти не принудиено – заявление, не заповед. Той беше подминал, без да се спре. Любопитно беше, че тогава, в съня, думите не му бяха направили кой знае какво впечатление. Чак по-късно и постепенно те като че придобиха значимост. Сега не си спомняше преди или след този сън беше видял за пръв път О’Брайън, нито можеше да си спомни кога за пръв път бе разпознал гласа като неговия. Но във всеки случай вече ги познаваше. Там, от тъмното, му беше проговорил О’Брайън.

Уинстън нямаше как да се увери – дори и след мигновената размяна на погледи тази сутрин пак беше невъзможно да се увери – дали О’Брайън е приятел или враг. Това дори като че нямаше особено голямо значение. Между тях съществуваше връзка на разбирателство, по-важна от обичта или партийните пристрастия. „Ще се срещнем там, където

няма мрак“ – беше казал той. Уинстън не знаеше какво означава това, а само, че по един или друг начин ще се сбъдне.

Гласът от телеекрана замлъкна. Тръбен зов, чист и прекрасен, се вряза в спарения въздух. Гласът продължи продрано:

Внимание! Моля за внимание! Току-що пристигна извънредно съобщение от Малабарския фронт. Нашите войски в Южна Индия са спечелили славна победа. Упълномощен съм да заявя, че акцията, за която докладваме в момента, с голяма вероятност измеримо ще приближи края на войната. Ето и извънредното съобщение...

Идат лоши новини, помисли си Уинстън. И разбира се, след кръвопролитно описание на унищожаването на една евразийска армия със смайващ брой убити и пленени дойде съобщението, че от следващата седмица дажбата шоколад ще бъде намалена от трийсет на двамайсета грама.

Уинстън пак се оригна. Въздействието на джина изветряваше и му оставяше усещането, че издиша. От телеекрана – дали в чест на победата, или за да удави спомена за загубения шоколад – гръмна „За тебе, Океанийо“. Трябваше да се застане мирно. В сегашното му положение обаче той беше невидим.

„За тебе, Океанийо“ отстъпи на по-лека музика. Уинстън отиде до прозореца, все тъй с гръб към телеекрана. Денят все още бе ясен и студен. Някъде далече с глух, кълтящ рев избухна ракетна бомба. Понастоящем над Лондон падаха около двамайсета-трийсета седмично.

Долу на улицата вятърът развяваше скъсания плакат насам-натам и думата АНГСОЦ изскачаше и изчезваше на пресекулки. Ангсоц. Свещените принципи на ангсоц. Новореч, двоemisлие, изменчивостта на миналото. Струваше му се, че сякаш броди из горите по морското дъно, изгубен сред чудовищен свят, където самият той е чудовището. Беше сам. Миналото беше мъртво, бъдещето – невъобразимо. Доколко беше сигурен, че и едно човешко същество, живо в момента, е на негова страна? И как можеше да узнае дали господството на Партията няма да трае ВЕЧНО? В отговор пред очите му отново се върнаха трите лозунга върху бялата фасада на Министерството на истината:

**ВОЙНАТА Е МИР
СВОБОДАТА Е РОБСТВО
НЕВЕЖЕСТВОТО Е СИЛА**

Извади от джоба си монета от двамайсета и пет цента. Там с мънички ясни букви отново бяха изписани същите лозунги, а от другата ѝ страна бе гравивирана главата на Големия брат. Дори и от монетата тези очи те преследваха. От монети, от марки, от кориците на книги, от знамена, от плакати и от цигарените опаковки – отвсякъде. Очите вечно те наблюдаваха, а гласът те обгръщаше. Заспал или буден, докато работиш или ядеш, на закрито и на открито, във ваната или в леглото – нямаше измъкване. Нищо не беше твое освен няколкото кубически сантиметра вътре в черепа ти.

Слънцето се беше изместило и безбройните прозорци на Министерството на истината, вече неогрявани от светлината, изглеждаха мрачни като бойниците на крепост. Сърцето му потръпна пред огромния пирамидален силует. Твърде крепко беше то, не можеше да се

щурмува. И хиляда ракетни бомби не биха го разрушили. Пак се запита за кого ли пише дневника. За бъдещето, за миналото – за епоха, която можеше и да е въображаема. А него го чакаше не смърт, а унищожение. Дневникът щеше да бъде превърнат в пепел, а самият той – в пара. Само Полицията на мисълта щеше да прочете написаното от него, преди да го заличи от съществуването и от паметта. Как можеше да отпрати зов към бъдещето, когато ни следва от теб, нито дори анонимна дума, надраскана върху парче хартия, можеше да оцелее физически?

Телеекранът удари четиринайсет часа. След десет минути трябваше да тръгва. В четиринайсет и трийсет трябваше да е на работа.

Странно, но отброяването на часа като че му вдъхна нов дух. Той бе самотен призрак, изричащ истина, която никой никога нямаше да чуе. Но стига да я изрича, по някакъв таен начин приемствеността не се прекъсваше. Човешкото наследство се предава не като накараш другите да те чуят, а като запазваш своя разсъдък. Той се върна до масата, натопи писалката в мастилото и написа:

До бъдещето или до миналото, до времето, когато мисълта е свободна, когато човешките се отличават един от друг и не живеят в самота – до времето, когато истината съществува и стореното не може да се отмени: От епохата на уеднаквяването, от епохата на самотата, от епохата на Големия брат, от епохата на двоумислието – поздрав!

Вече беше мъртъв, размишляваше той. Струваше му се, че чак сега, когато вече бе способен да формулира мислите си, той е направил решителната крачка. Последствията от всяко действие се съдържат в самото действие. Написа:

Мислопрестъплението не влече след себе си смърт: мислопрестъплението Е смърт.

Сега, след като вече се беше припознал като мъртвец, стана важно да остане жив възможно най-дълго. Двата пръста на дясната му ръка бяха изцапани с мастило. Точно такава подробност можеше да те издаде. Някой душеш наоколо ревностен радетел в министерството (сигурно жена, някоя като пепеляворусата женица или тъмнокосото момиче от Отдела за белетристика) може да се запита защо е писал през обедната почивка, защо е ползвал старомодната писалка, КАКВО е писал – а после да подхвърли намек където трябва. Отиде в банята и внимателно изтърка мастилото с грапавия тъмнокафяв сапун, който дращеше кожата като шкурка и затова беше много подходящ за целта.

Прибра дневника в чекмеджето. От мисълта да го крие полза нямаше, но можеше поне да провери дали са открили съществуването му или не. Косъм, сложен напреки на страниците, беше нещо твърде очебийно. С върха на пръста си той подбра една разпознаваема белезникава пращинка и я постави върху ъгъла на корицата, откъдето щеше да изпадне, ако поместят бележника.

ТРЕТА ГЛАВА

Уинстън сънуваше майка си.

Трябва да е бил десет-единайсетгодишен, помисли си той, когато майка му изчезна. Тя беше висока, величествена, доста мълчалива жена с бавни движения и великолепно светла коса. Баща си помнеше по-смъртно като мургав и слаб мъж, винаги облечен в спретнати тъмни дрехи (Уинстън особено ясно си спомняше много тънките подметки на обувките му) и с очила. И двамата явно са били затрити в някоя от първите големи чистки през петдесетте.

В този миг майка му седеше някъде надълбоко под него със сестричката му на ръце. Той изобщо не помнеше сестра си освен като дребничко, хилаво дете, вечно смълчано, с големи, бдителни очи. И двете гледаха нагоре към него. Бяха някъде под земята – на дъното на кладенец например, или в много дълбок гроб – но това място, вече далече надолу под него, само пропадеше още по-надолу. Намираха се в салона на потъващ кораб и гледаха нагоре към него през тъмнеещата вода. В салона все още имаше въздух, те все още го виждаха, както и той тях, но през цялото време потъваха все по-надолу и по-надолу в зелените води, които след още миг щяха да ги скрият навеки от погледа. Той беше на светло, на въздух, а тях ги завличаше смъртта и те бяха долу, защото той беше горе. Той го знаеше и те го знаеха, и по лицата им той виждаше, че го знаят. Ни по лицата, нито в сърцата им нямаше упрек – само осъзнатостта, че те трябва да умрат, за да живее той и че това е част от неотклонимия ред на нещата.

Не можеше да си спомни какво бе станало, но насън знаеше, че по някакъв начин животът на майка му и сестра му е бил пожертван заради неговия. Беше от онези сънища, които, макар и да запазват характерния за сънищата декор, са продължение на човешкия интелектуален живот и в тях той осъзнава факти и идеи, които все тъй изглеждат нови и ценни и след събуждането. Сега Уинстън внезапно бе поразен от това, че смъртта на майка му преди близо трийсет години е била скръбна и трагична така, както вече не бе възможно. Трагедията, проумяваше той, принадлежи на древността, на времето, когато все още са съществували личен живот, любов и приятелство, в което членовете на семейството са се подкрепяли един друг без нужда да знаят причината. Споменът за неговата майка разкъсваше сърцето му, защото тя умря, като го обичаше, докато той бе твърде малък и себичен, за да ѝ откликне с обич и защото по някакъв начин, не помнеше какъв, тя се бе жертвала в името на една лична, непоколебима представа за верността. Разбираше, че такива неща днес не се случват. Днес имаше страх, омраза и болка, но не и достойнство на чувствата, не и дълбока, нито трагична скръб. Всичко това той сякаш виждаше в големите очи на майка си и сестра си, които гледаха нагоре към него през зелената вода от хиляди клафтери дълбочина и продължаваха да потъват.

Изведнъж той се озова застанал върху ниска гъвкава трева в лятна вечер, когато полегатите лъчи на слънцето позлатяваха земята. Пейзажът пред неговите очи се появяваше тъй често в сънищата му, че така и не беше напълно уверен дали го е виждал в действителност или не. Буден той го наричаше наум Златната земя. Това беше старо, прогризано от зайци пасище, през което криволичеше утъпкана пътечка, осеяно тук-там с къргичини. В избуялия жив плет от другата страна на полето вятърът поклащаше едва-едва

клоните на брястовете, а гъстият им листак се разлюляваше на талази като женски коси. Някъде съвсем наблизко, макар и невидим за окото, бавно течеше бистър поток, и във вировете му под върбите плуваха кефали.

Тъмнокосото момиче идваше към тях през полето. Сякаш с едно-единствено движение тя смъкна дрехите си и презрително ги хвърли с настрана. Тялото ѝ беше бяло и гладко, но не възбуди желание в него – той дори едва го погледна. В този миг бе преизпълнен с възхищение от жеста, с който тя отхвърли дрехите си. Със своята грация и нехайство този жест сякаш унищожи цяла култура, цяла мисловна система – сякаш и Големия брат, и Партията, и Полицията на мисълта можеха да бъдат отведени в небитието само с едно-единствено разкошно движение на ръката. И той също принадлежеше на древността. Уинстън се събуди с думата „Шекспир“ на уста.

Телеекранът излъчваше оглушително свиркане, което държа една и съща нота трийсет секунди. Часът беше нула седем и петнайсет – времето за ставане на канцеларските служители. Уинстън изтръгна тялото си от леглото – голо, защото един член на Партийната периферия получаваше само 3000 купона годишно за облекло, а една пижама струваше 600 – и награби износения потник и чифта гащета, метнати на стола. След три минути започваше утринната ведрина. В следващия миг яростен пристъп на кашлица, какъвто почти винаги го нападаше скоро след събуждане, го преви на две. Кашлицата изпразни дробовите му до дъно и той успя да поеме въздух чак след като легна по гръб и направи поредица от дълбоки вдишвания. От напъна по време на пристъпа вените му набъбнаха и варикозната язва го засърбя.

– Групата от тридесет до четиридесет години! – изджавка пронизителен женски глас. – Групата от тридесет до четиридесет години! Заемете местата си, моля! От тридесет до четиридесет!

Уинстън скочи и зае стойка мирно пред телеекрана, на който вече се бе появил образът на младолика жена – кожа и кости, но мускулеста, по туника и спортни обувки.

– Свийте и изпънете ръце! – изкомандва тя. – Хайде с мен. ЕДНО, две, три, четири! ЕДНО, две, три, четири! Хайде, другари, малко по-живо! ЕДНО, две, три, четири! ЕДНО, две, три, четири!

Болката от пристъпа на кашлица не беше изтласкала напълно впечатлението от съня от мислите на Уинстън, а ритмичните гимнастически движения донякъде го подновиха. Докато машинално изстрелваше ръце напред-назад с изражение на сурова наслада, препоръчително по време на утринната ведрина, той се мъчеше да се върне наум към мъглявия период на ранното си детство. Беше извънредно трудно. След края на петдесетте всичко се губеше. Когато няма външни записи, на които да се опреш, се размиваха дори и очертанията на собствения ти живот. Спомняш си огромни събития, които по всяка вероятност не са се случили, спомняш си подробностите от случки, без да можеш да пресъздадеш атмосферата им, а имаше и дълги празнини, на които нищо не можеше да припишеш. Всичко тогава беше различно. Дори и имената на страните и тяхната форма на картата бяха различни. Първа pista например не се наричаше така по онова време – наричаше се Англия или Великобритания, макар и Лондон – беше доста сигурен в това – винаги да се е казвал Лондон.

Уинстън не си спомняше конкретен период, когато страната му не е воювала, но очевидно в детството му бе имало доста дълъг мирен промеждутък, защото един от ранните

му спомени беше за въздушно нападение, което като че изненада всички. Навярно беше, когато над Колчестър падна атомна бомба. Самото нападение той не помнеше, но помнеше ръката на баща си, стиснала неговата, докато бързаха надолу, надолу и все по-надолу, някъде надълбоко под земята, и кръжаха отново и отново по витото стълбище и то кънтеше под стъпките му, и най-накрая то така му умори краката, че той се разхленчи и трябваше да спрат за почивка. Майка му, все тъй бавно и отнесено както винаги, ги следваше много по-назад. Носеше на ръце сестричката му – или може би само вързоп одеяла, не беше сигурен дали сестра му се беше родила още. Най-сетне пристигнаха на едно шумно и гъмжащо от хора място – той се досети, че е метростанция.

Навсякъде по застлания с каменни плочи под седяха хора, а други бяха насядали, плътно притиснати, по железни двуетажни нарове. Уинстън, майка му и баща му си намериха място на пода, а наблизко старец и старица седяха редом на един нар. Старецът беше облечен с приличен тъмен костюм и черно платнено кепе, килнато назад върху съвсем бялата му коса: лицето му беше поаленяло, а очите му бяха сини и сълзяха. Лъхаше на джин. Джинът като че струеше от кожата му вместо пот, направо да ти се счини, че и бликащите от очите му сълзи са чист джин. Но макар и подпийнал, бе го налегнала някаква скръб, неподправена и непосилна. По свой детински начин Уинстън схвана, че току-що се е случило нещо страшно, за което няма ни прошка, ни лек. Освен това му се струваше и че знае какво е. Някой, обичан от стареца – навярно малката му внучка – бе убит. Той не спираше да повтаря през няколко минути:

– Не тря‘аше да им се доверяваме. Тъй казах аз, мамче, нали? То тъй става, като им хванеш вяра. Открай време така разпращах. Не тря‘аше да им хващаме вяра на тия копелдаци.

Но на кои копелдаци не биваше да хващат вяра, Уинстън вече не си спомняше.

Горе-долу от това време насам войната буквално нямаше край, макар и строго погледнато невинаги да беше една и съща война. Когато беше малък, безредни улични боеве се водеха няколко месеца и в самия Лондон, и той живо си спомняше някои от тях. Но да се проследи историята на целия период и да се каже кой с кого се е бил във всеки един момент би било напълно невъзможно, тъй като никакви писмени свидетелства или изговорени думи никога не споменаваха друго освен настоящото разположение на силите. Точно сега например, през 1984-та (ако годината беше 1984-та) Океания воюваше срещу Евразия и беше в съюз с Изтазия. Нито в публични, нито в частни изказвания никога не се признаваше, че трите сили по някое време са били групирани другояче. В действителност, както Уинстън добре знаеше, бяха изминали едва четири години, откакто Океания воюваше срещу Изтазия в съюз с Евразия. Но това бе само скрито знание, което притежаваше, защото паметта му беше под незадоволителен контрол. Официално смяната на партньорите никога не се бе случвала. Океания беше във война с Евразия, следователно Океания винаги е воювала с Евразия. Настоящият враг винаги бе възплъщение на абсолютното зло и от това следваше, че всякакви договорености с него в миналото или в бъдещето са невъзможни.

Страшното беше – размишляваше той за десетхиляден път, докато мъчително изпъваше рамене назад (с ръце на хълбоците въртяха тела от кръста надолу – упражнение, което се

предполагаше, че е полезно за мускулите на гърба), – страшното беше, че всичко можеше и да е истина. Щом Партията можеше да бръкне в миналото и да каже за едно или друго събитие „ТОВА НИКОГА НЕ СЕ Е СЛУЧВАЛО“, бе ли това по-ужасяващо от обикновените мъчения или смъртта?

Партията твърдеше, че Океания никога не е била в съюз с Евразия. Той, Уинстън Смит, знаеше, че Океания беше в съюз с Евразия само преди някакви си четири години. Но къде съществуваше това знание? Само в собственото му съзнание, което при всички случаи скоро щеше да бъде унищожено. И ако всички други приемаха налаганата от Партията лъжа, ако всички документи разказваха същото, то лъжата минаваше в историята и се превръщаше в истина.

„Който контролира миналото, той контролира бъдещето – гласеше партийният лозунг. – Който контролира настоящето, той контролира миналото.“ И все пак миналото, макар и по природа изменяемо, никога не е било изменено. Онова, което е вярно сега, бе вярно от извечни времена за вечни времена. Съвсем просто беше. Нужна бе само безкрайна поредица от победи над собствената ти памет. „Контрол над действителността“ – така го наричаха; на новореч – „двоемислие“.

– Свободно! – излая малко по-радушно инструкторката.

Уинстън отпусна ръце отстрани на тялото си и бавно изпълни отново дробовите си с въздух. Съзнанието му се приплъзна в света-лабиринт на двоемислието. Да знаеш и да не знаеш, осъзнавайки пълната истинност, да изричаш щателно построени лъжи, да поддържаш едновременно две взаимоизключващи се мнения, да си наясно, че си противоречат и вярваш и в двете, да прилагаш логика срещу логиката, да отхвърляш морала, като претендираш, че го крепиш, да вярваш, че демокрацията е невъзможна и че Партията е страж на демокрацията, да забравяш каквото е нужно да се забрави, а после пак да го извлечеш в паметта си в момента, в който то потрябва, и пак незабавно да го забравиш; и преди всичко, да прилагаш този процес към самия процес. Това беше върховната тънкость – съзнателно да предизвикваш безсъзнание, а след това да не съзнаваш хипнозата, която току-що си наложил върху себе си. Дори за да се разбере думата „двоемислие“ трябваше да се приложи двоемислие.

Инструкторката пак им беше изкомандвала „мирно“.

– А сега да видим кой от нас може да докосне пръстите на краката си! – изрече тя въодушевено. – От кръста, моля, другари! ЕДНО-две! ЕДНО-две!

Уинстън мразеше това упражнение – от него болки прострелваха краката му от петите до задните части и то често го докарваше до втори пристъп на кашлица. Донякъде приятното усещане се изветри от размишленията му. Миналото, разсъждаваше той, не просто е било променено, в действителност то е унищожено. Защото как да установите и най-очевидните факти, когато не съществуваше запис извън собствената ти памет? Опита се да си спомни през коя година за пръв път беше чул да се споменава Големия брат. Струваше му се, че трябва да е било някъде през шейсетте, но нямаше как да е сигурен. Разбира се, в летописите на Партията Големия брат фигурираше като вожд и страж на революцията още от самото ѝ начало. Подвизите му постепенно бяха изтласквани все по-назад във времето, докато най-сетне се разпростряха до приказния свят на четиридесетте и трийсетте, когато капиталистите с техните странни цилиндрични шапки все още са се возили по лондонските улици в големи лъскави автомобили или в конски файтони със

стъклени врати. Не се знаеше доколко тази легенда е вярна и доколко е измислица. Уинстън не можеше да си спомни дори през коя година възникна самата Партия. Не му се вярваше да е чувал някога думата ангсоц преди 1960 година, но е възможно нейната форма на старореч – сиреч „английски социализъм“ – да е била актуална и по-рано. Всичко се стапяше в мъгла. Понякога действително можеше да посочиш с пръст недвусмислена лъжа. Например не беше вярно, както се твърдеше в партийните учебници по история, че Партията е изобретила аеропланите. Той си спомняше аеропланите от най-ранното си детство. Но нищо не можеше да се докаже. Доказателства никога не съществуваха. Само веднъж в живота си бе държал в ръце неопровержимо документално свидетелство за фалшификацията на исторически факт. И в онзи случай...

– Смит! – кресна заядливият глас от телеекрана.

– 6079, У. Смит! Да, ВИЕ! Наведете се по-ниско, моля! И повече можете! Не се стараете! По-ниско, моля! ТАКА е по-добре, другарю! А сега целият отряд – свободно, и ме наблюдавайте!

Внезапна жарка пот изби по цялото тяло на Уинстън. Лицето му оставаше напълно непроницаемо. Никога не изразявай тревога! Никога не изразявай негодувание! Едно трепване на окото може да те издаде. Той стоеше и гледаше как инструкторката вдигна ръце над главата си, прегъна се – не би могло да се каже грациозно, но забележително стегнато и пъргаво – и пъкна пръстите на ръцете си до първата фаланга под пръстите на краката.

– ЕТО, другари! ЕТО ТАКА искам да ви видя и вас! Наблюдавайте ме пак. Аз съм на трийсет и девет години и съм родила четири деца. Гледайте сега! – Тя отново се наведе. – Виждате, че МОИТЕ колене не са прегънати. Всички го можете, стига да искате! – додаде тя, докато се изправяше. – Всеки под четиридесет и пет години е напълно способен да докосне пръстите на краката си. Не всички имаме честта да се сражаваме на фронтовата линия, но поне всички можем да се поддържаме здрави и силни. Спомнете си за нашите момчета на Малабарския фронт! И за моряците в плаващите крепости! Само си помислете какво трябва да търпят ТЕ! А сега пробвайте пак. Така е по-добре, другарю, МНОГО по-добре! – додаде тя насърчително, когато Уинстън се хвърли яростно напред и успя да докосне пръстите на краката си, без да подвие колена – за пръв път от няколко години насам.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

С дълбока несъзнателна въздишка, която дори и близостта на телеекрана не го възпираше да отрони при отпочването на работния ден, Уинстън дръпна речописеца към себе си, издуха прахта от микрофона и си сложи очилата. После разгъна и скрепи един към друг четири малки хартиени свитъка, вече изскочили от пневматичната тръба отдясно на бюрото му.

В стените на кабината имаше три отвора. Вдясно от речописеца – малка пневматична тръба за писмени съобщения, вляво – по-голяма за вестници; а в страничната стена, в обсега на ръката му – голям продълговат процеп с капак от телена мрежа. Този, последният, бе предназначен за изхвърляне на хартиени отпадъци. Из цялата сграда имаше хиляди или десетки хиляди подобни процепа – не само във всяка стая, но и на къси промеждутъци по всички коридори. Незнайно защо им казваха „дупки на паметта“. Когато знаеш, че даден документ подлежи на унищожение или дори когато видиш някакъв хартиен отпадък да се въргаля наоколо, автоматично вдигаш капака на най-близката дупка на паметта и го пускаш вътре, откъдето струя топъл въздух го отнася към грамадните пещи, скрити нейде в недрата на сградата.

Уинстън прегледа четирите разгънати хартиени свитъка. Всеки съдържаше съобщение от само един или два реда, изписано на абривиатурния жаргон – не точно новореч, но състоящ се главно от думи от новореч – използван в министерството за вътрешни цели. Те гласяха:

таймс 17.3.84 реч гб африка погрешно цитирана поправи

таймс 19.12.83 прогнози 3гп 4-то тримесечие 83 печатни грешки свери настоящето издание

таймс 14.2.84 минизобил погрешен цитат шоколад поправи

таймс 3.12.83 съобщение гб запчаст двойноплюснедобър отн неличности пренапиши изцяло преднач предкартотекиране

С леко чувство на задоволство Уинстън отдели встрани четвъртото съобщение. Това бе сложна и отговорна задача и ще е най-добре да я остави за последно. Другите три бяха редови, макар и втората вероятно да предвещаваше досадно равение из списъци с цифри.

Уинстън набра на телеекрана „задни дати“ и поиска съответните броеве на „Таймс“, които само след няколко минути изпаднаха от пневматичната тръба. Получените от него съобщения се отнасяха до статии или новинарски репортажи, които по една или друга причина се смяташе за нужно да се изменят или, по официалному, да се поправят. Например според „Таймс“ от седемнайсети март в речта си от предния ден Големия брат бе предвидил, че по Южноиндийския фронт положението ще остане спокойно, но скоро ще започне евразийска офанзива в Северна Африка. Получи се така, че евразийското върховно командване започна офанзива в Южна Индия и остави Северна Африка на мира. Поради това се налагаше един абзац от речта на Големия брат да се пренапише така, че да предвижда случилото се в действителност. Или пък „Таймс“ бе публикувал в броя си за деветнайсети декември официалните прогнози за производството на различни категории

потребителски стоки през четвъртото тримесечие на 1983 година, което беше и шесто тримесечие на Деветия тригодишен план. Днешното издание съдържаше съобщение за действителните производствени резултати, от които ставаше видно, че по всички точки прогнозите бяха очевадно погрешни. Задачата на Уинстън беше да коригира първоначалните цифри така, че да съответстват на по-късните. Третото съобщение се отнасяше до една напълно елементарна грешка, която можеше да се поправи за две минути. Съвсем наскоро, през февруари, Министерството на изобилието бе поело обещанието (официалният термин беше „изрично задължение“), че през 1984 година няма да се намалява дажбата шоколад. Всъщност, както Уинстън беше наясно, в края на настоящата седмица дажбата шоколад щеше да бъде намалена от трийсет на двайсет грама. Трябваше само да замести първоначалното обещание с предупреждение, че вероятно по някое време през април ще се наложи дажбите да се намалят.

Щом Уинстън се справи с всяка от задачите, той прикрепи речописните поправки към съответните броеве на „Таймс“ и ги пхна в пневматичната тръба. После, с движение, максимално приближено до несъзнателното, смачка първоначалните съобщения и всичките нахвърляни от него бележки и ги пусна в дупката на паметта, за да ги погълнат пламъците.

Не знаеше в подробности какво се случваше в невидимия лабиринт, към който водеха пневматичните тръби, но в общи линии беше наясно. Щом нужните корекции за всеки конкретен брой на „Таймс“ биваха събрани и сверени, броят се препечатваше, оригиналът се унищожаваше, а коригираният брой се завеждаше на негово място в архива. Този процес на постоянна преработка се прилагаше не само към вестниците, но и към книги, периодични издания, брошури, плакати, листовки, филми, звукозаписи, карикатури, фотографии – към всеки вид литература или документация, които биха могли евентуално да са от някакво значение в политически или идеологически план. Ден след ден, почти минута след минута миналото се осъвременяваше. По този начин чрез документални свидетелства можеше да се докаже, че всяка прогноза – дело на Партията е вярна; не се позволяваше да останат в архива и никакви новини или изразени мнения, противоречащи на нуждите на момента. Цялата история представляваше палимпсест, изстъргван и пренаписван точно толкова често, колкото беше необходимо. И бе абсолютно невъзможно да се докаже, след като делото е свършено, че е имало някаква фалшификация. Най-голямото подразделение на Архивния отдел, далеч по-голямо от онова, в което работеше Уинстън, се състоеше просто от хора със задължението да издирват и събират всички копия от книги, вестници и други документи, които бяха заменени в архива и подлежаха на унищожение. Брой на „Таймс“, който заради промените в политическата разстановка или погрешните пророчества, изречени от Големия брат, е бил пренаписван десетина пъти, все още се водеше в архива с първоначалната си дата и не съществуваше никакво друго копие, което да му противоречи. Книгите също биваха изтегляни от обращение и пренаписвани отново и отново, и неизменно преиздавани без никакво признание, че в тях са внасяни никакви изменения. Дори писмените инструкции, които получаваше Уинстън и неизменно се отърваваше от тях веднага щом се справи със задачата, никога не твърдяха, нито дори наемкваха за извършване на фалшификация – те винаги се отнасяха до пропуски, неправилности, печатни грешки или неверни цитати, които в интерес на точността е необходимо да се поправят.

Но всъщност, мислеше си той, докато преправяше цифрите на Министерството на изобилието, това дори не беше фалшификация. Просто подмяна на една глупост с друга. Повечето материал, с който се работеше, нямаше връзка с нищо от действителността, даже и връзката, налична в пряката лъжа. Статистическите данни бяха фантасмагории както в първоначалната, така и в коригираната си версия. В по-голямата им част се очакваше да си ги изсмукваш от пръстите. Например Министерството на изобилието предвиждаше производството на обувки за тримесечието да бъде 145 милиона чифта. Съобщаваха, че действително са произведени шейсет и два милиона. Ала докато пренаписваше прогнозата, Уинстън снижи цифрата до петдесет и седем милиона, за да може както обикновено да се заяви, че планът е бил изпълнен. Във всеки случай, шейсет и два милиона бяха също толкова далеч от истината, както и петдесет и седем милиона или пък 145 милиона. Имаше голяма вероятност обувки изобщо да не са били произвеждани. И още по-голяма вероятност никой да не знае колко са били произведени, още по-малко да го интересува. Знаеше се само, че всяко тримесечие на хартия се произвеждаха космически количества обувки, докато навярно половината население на Океания ходеше босо. И така беше с всяка категория документиран факт, важна или дребна. Всичко чезнеше в света на сенките, в който най-накрая не беше сигурно дори и коя година е.

Уинстън погледна към другата страна на коридора. В кабинката точно отсреща дребен, представителен мъж с тъмна набола брада на име Тилътсън старателно се трудеше със сгънат вестник на коляното и почти долепил уста до микрофона на речописеца. Изглеждаше сякаш се мъчи да запази в тайна онова, което произнася, между себе си и телеекрана. Той вдигна поглед и очилата му проблеснаха враждебно към Уинстън.

Уинстън почти не познаваше Тилътсън и нямаше представа какви са служебните му задължения. Хората от Архивния отдел не обсъждаха с готовност за задачите си. В дългия коридор без прозорци с двата реда кабинки, с безкрайното шумолене на хартии и жужене на гласове, мърморещи в речописците, имаше към десетина души, които Уинстън не познаваше дори по име, макар и да ги виждаше всеки ден как бързат насам – натам из коридорите или жестикулират по време на Двуминутката на омразата. Знаеше, че в кабината до него дребната пепеляворуса женица ден след ден усърдстваше, просто за да проследява и изтрива от печата имената на хора, които са били изпарени и следователно се смяташе, че никога не са съществували. Това бе донякъде уместно, тъй като няколко години по-рано бяха изпарили собствения ѝ съпруг. А няколко кабинки по-нататък едно хрисимо, за нищо негодно, загубено същество на име Ампълфорт, с много космати уши и изненадваща дарба да жонглира с рими и стихотворни стъпки, се занимаваше с натъкмяване на изопачени варианти – наричаха ги „окончателни текстове“ – на стихотворения, станали идеологически неприемливи, но които по една или друга причина трябваше да се запазят в антологите. А този коридор с неговите някъде около петдесет служители беше само едно подразделение, само една клетка в огромната сложна структура на Архивния отдел. По-нататък, отгоре, отдолу други рояци служители извършваха невъобразимо множество задачи. Имаше огромни печатници с техните помощник-редактори, специалисти по типография и студия със сложна апаратура за фалшифициране на фотографии. Имаше подразделение за телепрограми с неговите инженери, продуценти и екипи от актьори, специално подбрани заради уменията си да подражават на гласове. Цели армии чиновници в справочните подотдели имаха за задача просто да съставят списъци с книги

и периодични издания за изтегляне от обращение. В огромните хранилища се пазеха коригираните документи, в скритите пещи се унищожаваха оригиналите. А някъде там се намираха и направляващите мозъци, които координираха цялата работа и чертаеха политическата линия, според която беше нужно тази частица от миналото да бъде запазена, онази – фалшифицирана, а трета – затрита.

А в края на крайщата Архивният отдел сам по себе си беше само един клон на Министерството на истината, чиято основна задача не беше да реконструира миналото, а да снабдява гражданите на Океания с вестници, филми, учебници, телеекранни предавания, пиеси, романи – с всякакъв вид информация, инструкции или развлечения, за които се сещате, от статуя до лозунг, от лирично стихотворение до трактат по биология и от детско букварче до речник по новореч. И министерството не само бе длъжно да посреща многообразните нужди на партията, но и да повтаря цялото това начинание на по-ниско равнище в полза на пролетариата. Имаше цяла обособена верига от отдели, които се занимаваха с пролетарска литература, музика, театър и развлечения изобщо. Тук произвеждаха боклучави вестници, в които нямаше почти нищо освен спорт, криминална хроника и астрология, евтинки сензационни романчета, наситени със секс филми и сантиментални песни, стъкмени изцяло по механичен път на специален калейдоскоп, известен като версификатор. Имаше дори и цял подотдел – на новговор се наричаше Порносек – за производство на най-долна порнография, която разпращаха в запечатани пакети и на всички партийни членове (без работещите по нея) им беше забранено дори да я поглеждат.

Докато Уинстън се трудеше, от пневматичната тръба бяха изскочили още три съобщения, но задачите бяха прости и той вече се беше отървал от тях, преди да го прекъсне Двуминутката на омразата. След като Омразата приключи, той се върна в кабината си, взе от рафта речника по новореч, избута речописеца на една страна, избърса си очилата и се зае с главната си задача за сутринта.

Най-голямо удоволствие в живота на Уинстън беше неговата работа. Тя се състоеше предимно от скучни, рутинни поръчения, но сред тях имаше и толкова тежки и сложни задачи, че можеше да се потопиш в тях, както в дълбините на математическа задача – тънки фалшификации, в които нямаше по какво да се водиш освен по познанията си за принципите на англо-соц и преценката ти какво Партията иска да кажеш. Уинстън го биваше в тия работи. При случай дори му поверяваха корекцията на уводни статии на „Таймс“, написани изцяло на новореч. Той разгъна съобщението, което по-рано бе сложил настрана. То гласеше:

таймс 3.12.83 съобщение гб запчаст двойноплюснедобър отн неличности пренапиши изцяло преднач предкартотекиране

На старореч (или книжовен английски) това би могло да се изкаже така:

Съобщението за Заповедта по частта на Големия брат в „Таймс“ от 3 декември 1983 е изключително незадоволително и се отнася до несъществуващи личности. Да се пренапише изцяло и черновата да се представи пред висшестоящото началство, преди да се картотекира.

Уинстън изчете неприемливата статия. Заповедта по частта на Големия брат като че беше посветена главно на възхвалата на една организация, известна като ПКЦС, която снабдяваше с цигари и други блага моряците от плаващите крепости. Другарят Уидърс, виден член на Партийното ядро, бе удостоен със специално споменаване и награден с Орден за забележителни заслуги втора степен.

Три месеца по-късно ПКЦС внезапно бе разпусната, без да се посочат никакви причини. Можеше да се предположи, че Уидърс и съдружниците му са изпаднали в немилост, но в печата или по телеекрана нямаше съобщения относно това. Както и трябваше да се очаква, тъй като не беше обичайно политически нарушители да бъдат съдени или дори публично разобличавани. Големите чистки, засегнали хиляди хора, с публични процеси над предателите и мислопрестъпниците, които правеха унизителни самопризнания за престъпленията си и след това биваха екзекутирани, бяха специални показни изпълнения и се устройваха не по-често от веднъж на две-три години. Обичайно хората, навлекли си недоволството на Партията, просто изчезваха и повече не се и чуваше за тях. Никои никога нямаше и най-малка представа какво им се е случило. В някои случаи дори не бяха мъртви. Уинстън познаваше лично трийсетина души, без да се броят родителите му, които бяха изчезнали по едно или друго време.

Уинстън полека се поглади по носа с кламер. В кабината отсреща другарят Тилътсън все така заговорнически се привеждаше над речописеца. Той вдигна глава за миг – отново враждебният проблясък на очилата. Уинстън се запита дали и другарят Тилътсън не се труди над същата задача като него. Напълно възможно беше. Никога не биха поверили такава сложна работа само на един човек; от друга страна, да я възложат на комисия би било открито признание, че се извършва фалшификация. Най-вероятно в момента цели десетина души се трудеха над съпернически си версии какво точно е казал Големия брат. А по-късно някой от главните мозъци на Партийното ядро щеше да избере тази или онази версия, да я отредактира наново и да задейства наложителните сложни процеси на съпоставка, и след това избраната лъжа щеше да премине в постоянния архив и да стане истина.

Уинстън не знаеше защо Уидърс е изпаднал в немилост. Може би заради корупция или некомпетентност. Може би Големия брат просто се отървяваше от свой прекалено популярен подчинен. Може би Уидърс или някой от близкото му обкръжение беше заподозрян в еретичен уклон. Или може би – което беше най-вероятно – това се беше случило просто защото чистките и изпаряванията бяха необходима част от механизма на властта. Единствената истинска улика бяха думите „отн неличности“, които значеха, че Уидърс е вече мъртъв. При арестите случаят не беше неизменно такъв. Понякога пускаха задържаните и ги оставяха на свобода за година-две, преди да ги екзекутират. Много рядко някой, когото си смятал отдавна за мъртвец, се появяваше като призрак на някой публичен процес, в който замесваше с показанията си още стотици други, преди да изчезне, този път завинаги. Уидърс обаче вече беше НЕЛИЧНОСТ. Той не съществуваше и никога не бе съществувал. Уинстън реши, че не е достатъчно само да обърне хода на речта на Големия брат. По-добре бе да я пренасочи към нещо, което няма никаква връзка с първоначалната тема.

Можеше да я превърне в обичайното заклеимяване на предатели и мислопрестъпници, но това вече беше очевадно, а ако съчини победа на фронта или триумфално преизпълнение на Деветия тригодишен план, това щеше твърде много да усложни документацията.

Тук трябваше чиста фантасмагория. Изведнъж в ума му като че наготово възникна образът на другаря Огилви, наскоро загинал геройски в битка. Случваше се Големия брат със своята Заповед по частта да въздаде почит на някой скромен редник на Партията, чиито живот и смърт обявяваше за достоен пример за подражание. Днес той щеше да почете паметта на другаря Огилви. Вярно, че такъв човек като другаря Огилви не съществуваше, но няколко отпечатани реда и няколко подправени фотографии скоро щяха да му вдъхнат живот.

Уинстън се замисли, после придърпа речописеца към себе си и започна да диктува в познатия стил на Големия брат – стил, едновременно военен и педантичен, и заради характерното задаване на въпроси и незабавния им отговор („Какъв урок си вземаме от това, другари? Урокът – а той е също и един от фундаменталните принципи на англо – е, че...“ и т. н. и т. н.) – лесен за подражание.

На три години другарят Огилви не признавал никакви други играчки освен барабан, автомат и макет на хеликоптер. На шест – една година по-рано, по специално изключение от правилника – влязъл в Шпионите, на девет станал отряден ръководител. На единайсет издал чичо си на Полицията на мисълта, след като дочул разговор, в който му се сторило, че долавя престъпен уклон. На седемнайсет бил районен организатор на Младежката Антисекс Лига. На деветнайсет разработил ръчна граната, която била приета от Министерството на мира и при първото си изпитание с един взрив избила трийсет и един евразийски пленници. На двайсет и три години загинал в бой. Преследван от вражи реактивни самолети при полет над Индийския океан с важни депеша, след като увеличил теглото на тялото си със своята картучница, той с все депешите скочил от хеликоптера в дълбоките води – кончина, за която по думите на Големия брат е невъзможно да се мисли без чувство на завист. Големия брат добави няколко забележки за непорочността и целеустремеността в живота на другаря Огилви. Той бил пълен въздържател и непушач, нямал други развлечения освен всекидневната едночасова тренировка в спортната зала и бил дал обет за безбрачие, тъй като вярвал, че бракът и грижите за семейството са несъвместими с денонощната отдаденост на дълга. Нямал други теми за разговор освен принципите на англо и друга цел в живота освен разгрома на евразийския враг и изобличаването на шпиони, саботьори, мислопрестъпници и предатели въобще.

Уинстън поспори със себе си дали да награди другаря Огилви с Ордена за забележителни заслуги; в крайна сметка се отказа заради ненужните съпоставки, които щеше да повлече след себе си.

Той погледна още веднъж съперника си в отсрещната кабина. Нещо като че със сигурност му подсказваше, че и Тилътсът работи по същата задача. Нямахме как да се разбере чия разработка ще приемат най-накрая, но беше дълбоко убеден, че ще е неговата. Другарят Огилви, преди час все още неизмислен, сега беше факт. Стори му се любопитно, че можеш да създаваш мъртви, но не и живи хора. Другарят Огилви, който никога не бе съществувал в настоящето, сега съществуваше в миналото и след като забраве веднъж за фалшификацията, той щеше да съществува също тъй достоверно и въз основа на същите доказателства като Шарлеман или Юлий Цезар.

ПЕТА ГЛАВА

В схлупената столова дълбоко под земята опашката за обяд бавно напредваше на тласъци. Помещението вече беше препълнено и кънтеше от оглушителен шум. През решетката над тезгяха бълваше пара от яхнията, с кисел метален мирис, който не успяваше да задуши съвсем изпаренията на джин „Победа“. В другия край на помещението имаше малък бар – една дупка в стената, където продаваха джин по десет цента големия.

– Тъкмо човекът, когото търсех! – обади се глас зад гърба му.

Обърна се. Беше приятелят му Сайм, който работеше в Изследователския отдел. Навярно „приятел“ не беше най-точната дума. В днешно време човек нямаше приятели, имаше другари; но компанията на някои другари беше по-приятна, отколкото на други. Сайм беше филолог, специалист по новореч. Нещо повече, беше член на огромния екип от експерти, зает понастоящем със съставянето на единайсетото издание на Речника по новореч. Той беше дребосък, по-нисък от Уинстън, с тъмна коса и големи изпъкнали очи, едновременно жални и насмешливи, които сякаш обискираха щателно лицето ти, докато ти говореше.

– Искях да те питам намират ли ти се бръснарски ножчета.

– Нито едно! – с гузна припряност отговори Уинстън. – Къде ли не търсих. Вече ги няма.

Всички постоянно те питаха за бръснарски ножчета. Той всъщност си къташе две неупотребявани. Вече от месеци бяха дефицитни. В магазините на Партията вечно липсваше някой необходим артикул. Понякога това бяха копчета, друг път – конци за кърпене или връзки за обувки, сега нямаше ножчета за бръснене. Ако изобщо се намираха, то беше само като претършуващ повече или по-малко скришом „свободния“ пазар.

– Бръсна се с едно и също ножче от месец и половина – додаде той. Не беше вярно.

Опашката пак се лашна напред. Щом спряха, той отново се обърна с лице към Сайм. Взеха по един мазен метален поднос от купчината в края на тезгяха.

– Ходи ли вчера да гледаш как бесят пленниците? – попита Сайм.

– Имах работа – отвърна равнодушно Уинстън. – Сигурно ще го гледам на кино.

– Много незадоволителен заместител – каза Сайм. Присмехулният му поглед блуждаеше по лицето на Уинстън. „Знам те аз – сякаш казваше този поглед.

– Виждам те като на длан. Много добре знам защо не си отишъл да гледаш обесването на пленниците“. В интелектуално отношение Сайм беше смъртоубийствено правоверен. Говореше с противно злорадо удовлетворение за нападения с хеликоптери над вражески села, за съдебни процеси и самопризнания на мислопрестъпници, за екзекуциите в подземията на Министерството на любовта. Да разговаряш с него значеше предимно да го отвлечеш от подобни теми и по възможност да го впримчиш в техническите подробности на новореч, за които той говореше вещо и интересно. Уинстън извърна леко глава, за да избегне изпитателния поглед на големите тъмни очи.

– Хубаво бесене беше – заприпомня си Сайм. – Според мен връзването на краката им само разваля всичко. Обичам да ги гледам как ритат. А най-хубавото е накрая, когато езикът се изплезва, и е син – яркосин! Този детайл най-много ми допада.

– Айде следващият, моля! – изрева препасаната с бяла престилка прола с черпака.

Уинстън и Сайм бутнаха подносителите си под решетката. Набързо стовариха и върху двата полагащия се обяд – метално канче със сивкаворозова яхния, къшей хляб, бучка сирене, чаша черно кафе „Победа“ и таблетка захарин.

– Ето там, под онзи телеекран, има маса – каза Сайм. – Да минем да си вземем и по джин.

Джина им го сервираха в порцеланови чаши без дръжки. Провряха се през гъмжащото от хора помещение и разтовариха подносителите си върху маса с метален плот, в чийто ъгъл някой беше разлял яхния – гадна водниста каша, напомняща бълвоч. Уинстън взе чашата джин, позабави се за миг, за да събере кураж и пресуши течността, подобна по вкус на олио. След като примига, за да изтекат избилите в очите му сълзи, той изведнъж се усети, че е гладен. Започна да лапа с лъжицата яхнията, в която сред кашкавия сос плуваха гъбести възрозови кубчета – вероятно някакъв месен полуфабрикат. И двамата не проговориха, докато не изпразниха канчетата. На масата вляво от Уинстън, малко зад гърба му, някой говореше като картеница, без да спира – прегракналото бръщолевене, почти като крякане на патица, пронизително кънтеше сред общата врява в помещението.

– Как върви с речника? – Уинстън повиши глас, за да надвика шумотевицата.

– Бавно – отвърна Сайм. – Сега съм на прилагателните. Много е увлекателно.

При споменаването на новореч той мигом се оживи. Бутна канчето настрана, взе къшея хляб в едната си деликатна ръка, а сиренето – в другата и се приведе над масата, за да говори, без да вика.

– Единайсетото издание е окончателното – заяви той. – Придаваме на езика завършената му форма, каквато той ще има, когато никой няма да говори нищо друго. След като приключим, хора като теб ще трябва да го учат наново от нулата. Ти си мислиш, смятам, че главната ни задача е да измисляме нови думи. Но не, ни най-малко! Ние унищожаваме думи – с десетки, със стотици всеки ден! Кастрим езика до корен. Единайсетото издание няма да съдържа нито една дума, която до 2050 година ще излезе от употреба.

Отхапа лакомо от хляба и преглътна няколко залька, а после продължи да говори със страстта на педанта. Изпитото му мургаво лице се оживи, погледът му загуби насмешливия си израз и стана почти замечтан.

– Прекрасно нещо е унищожаването на думи! Разбира се, шкартото е най-много при глаголите и прилагателните, но можем да се отървем и от стотици съществителни. Не само от синонимите, но и от антонимите. В крайна сметка как да се оправдае съществуването на дума, която е просто противоположност на друга? Една дума съдържа в себе си и своята противоположност. Вземи например „добро“. Щом я има думата „добро“, то каква нужда има от думата „лошо“? И „недобро“ върши същата работа – даже още по-добра, защото е точната противоположност, а другата не е. Или пък, ако искаш по-силна дума от „добро“, нужно ли е да съществува цял низ от неясни безполезни думи като „отлично“, „разкошно“ и всичките други? „Плюсдобро“ покрива значението, или „двойноплюсдобро“, ако ти трябва нещо още по-силно. Разбира се, ние вече използваме тези форми, но в окончателната версия на новореч няма да има нищо друго. В крайна сметка цялата идея за добро и лошо ще се изразява само с шест думи – в действителност, само с една. Не съзираш ли красотата в това, Уинстън? Първоначално това беше идея на Г. Б., разбира се – допълни той малко по-късно.

При споменаването на Големия брат по лицето на Уинстън трепна някакво поизветряло въодушевление. При все това Сайм начаса долови известна липса на ентузиазъм.

– Ти не цениш истински новоречта, Уинстън – каза той почти тъжно. – Дори и когато пишеш, пак мислиш на старореч. Чел съм някои от текстовете, които пишеш от време на време за „Таймс“. Стават, но това са преводи. В душата си ти предпочиташ да се придържаш към старореч, с цялата ѝ мъглявост и безполезни смислови оттенъци. Не схващаш красотата в унищожаването на думите. Знаеш ли, че новореч е единственият език на света, чийто речников запас обеднява всяка година?

Уинстън го знаеше, разбира се. Той се усмихна – както се надяваше, съчувствено, без да смее да проговори. Сайм отхапа поредния залък от типовия хляб, предъвка го набързо и продължи:

– Не проумяваш ли, че главната цел на новореч е да стесни обсега на мисълта? В крайна сметка ние ще направим мислопрестъплението буквално невъзможно, защото няма да има думи, с които то да се изрази. Всяко понятие, от която може да възникне нужда някога, ще се изразява точно с една дума със строго определено значение, а всичките ѝ допълнителни значения ще бъдат заличени и забравени. В единайсетото издание ние вече не сме далеч от този етап. Но процесът ще продължи още дълго след като и двамата умрем. Всяка година думите стават все по-малко и обсегът на съзнанието неизменно леко се стеснява. Дори и сега, разбира се, няма никаква причина, нито оправдание за извършването на мислопрестъпление. Просто въпрос на самодисциплина, на контрол над действителността. Но най-накрая няма да има нужда дори от това. Революцията ще бъде завършена, когато езикът стане съвършен. Новореч е англсоц и англсоц е новореч – додаде той с някакво мистично удовлетворение. – Някога да ти е хрумвало, Уинстън, че най-късно до 2050 година няма да има нито едно живо човешко същество, способно да разбира един такъв разговор, какъвто водим с теб сега?

– Освен... – започна колебливо Уинстън и млъкна.

На езика му беше да каже „освен пролите“, но се удържа, защото не беше напълно сигурен дали тази забележка не е неправоверна в някакъв смисъл. Сайм обаче беше отгатнал какво иска да каже.

– Пролите не са човешки същества – заяви той нехайно. – До 2050, а може би и по-рано, всякакви истински познания по старореч ще са изчезнали. Цялата литература на миналото ще е унищожена. Чосър, Шекспир, Милтън, Байрон – те ще съществуват само във версиите си на новореч, не просто преобразени в нещо друго, а дори в противоречие с предишната си същност. Дори и литературата на Партията ще се промени. Дори лозунгите ще се променят. Как може да има лозунг като „свободата е робство“, когато понятието за свобода е премахнато? Целият мисловен настрой ще бъде различен. Всъщност мисъл – така, както я разбираме сега – няма да има. Правоверност означава да не мислиш – да няма нужда от мислене. Правоверността е безсъзнателност.

Някой ден, помисли си Уинстън с внезапно дълбоко убеждение, Сайм ще го изпарят. Прекалено е интелигентен. Вижда твърде ясно и говори твърде просто. Партията не обича такива хора. Някой ден той ще изчезне. На челото му го пише.

Уинстън беше доял хляба и сиренето си. Извърна се леко на стола, за да си изпие кафето. На масата отляво мъжът с прегракналия глас безмилостно продължаваше да плеши. Млада жена, вероятно неговата секретарка, седнала с гръб към Уинстън, го слушаше и като че въодушевено се съгласяваше с всичко казано от него. От време на време Уинстън улавяше по някоя вметка като „Според мен сте напълно прав, напълно съм съгласна с вас“, изречена

от младежки, доста глуповат, женствен глас. Но другият глас не млъкваше и за миг, дори и когато момичето говореше. Уинстън познаваше мъжа по лице, макар и да не знаеше за него нищо повече от това, че заема някакъв важен пост в Отдела за белетристика. Около трийсетгодишен, с мускулест врат и голяма подвижна уста. Леко беше отметнал глава назад и на мястото, на което седеше, светлината падаше под такъв ъгъл, че се отразяваше в очилата му и представяше пред погледа на Уинстън два празни диска вместо очи. Имаше малък ужас в това, че сред звуковия поток, който се изливаше от устата му, не можеше да се различи и една дума. Само веднъж Уинстън долови фраза – „пълно и окончателно елиминиране на голдщайнизма“, изстреляна много бързо и все едно цялата наведнъж, като излята линотипна матрица. Защото останалото беше само шум, па-па-пакане. И все пак, макар и да не се чуваше какво казва мъжът, нямаше никакво съмнение за общото му естество. Той можеше да заклея Голдщайн и да настоява за по-строги мерки срещу мислопрестъпниците и саботьорите, можеше да громи зверствата на евразийската армия, можеше да възхвалява Големия брат или героите на Малабарския фронт – все едно. Каквото и да говореше, несъмнено всяка негова дума бе чиста правоверност, чист ангсоц. Докато гледаше безокото лице с бързо хлопащата нагоре-надолу челюст, Уинстън бе обзет от странното чувство, че това не е истински човек, а някакъв манекен. Не мозъкът на мъжа говореше, а неговият ларинкс. Потокът, който се изливаше от него, се състоеше от думи, но не беше реч в истинския смисъл – това беше несъзнателно издаван шум, като крякането на патица.

Сайм се беше умълчал и с дръжката на лъжицата си проследяваше фигури в разлятата яхния. Гласът от другата маса все така крякаше като картечница, лесно доловим въпреки данданията наоколо.

– В новореч има една дума – обади се Сайм. – Не знам дали ти я знаеш: ПАТКОРЕЧ, да крякаш като патица. Тя е една от онези интересни думи, притежаващи две противоречащи си значения. Приложена спрямо противник, тя е обида, а приложена към някого, с когото си съгласен, е похвала.

Няма никакво съмнение, че Сайм ще бъде изпарен, пак си помисли Уинстън. Помисли си го с някаква тъга, макар и добре да съзнаваше, че Сайм го презира, леко го недолюбва и е напълно способен да го предаде като мислопрестъпник, ако забележи някакво основание. У Сайм имаше нещо неуловимо неподобаващо. Нещо му липсваше – благоразумие, отстраненост, някаква избавителна глупост. Не можеше да се твърди, че е неправовоерен. Той вярваше в принципите на ангсоц, благоговееше пред Големия брат, радваше се на победите, мразеше еретиците – не просто от сърце и душа, а с някакъв буен плам, разполагаше с актуалност на информацията, до която редовият партиен член нямаше достъп. И все пак около него неизменно витаеше едва доловима съмнителност. Казваше неща, които е по-добре да се премълчават, беше чел твърде много книги, често ходеше в кафене „Кестен“, свърталище на художници и музиканти. Нямаше закон, дори и неписан, който да забранява ходенето в кафене „Кестен“, и все пак над него витаеше някаква зла прокоба. Бившите дискредитирани водачи на партията навремето се събираха там, докато най-накрая не бяха подложени на чистка. Говореше се, че там понякога са виждали самия Голдщайн – преди години и десетилетия. Не беше трудно да се предвиди участието на Сайм. И все пак бе сигурно, че доловеше ли Сайм макар и за три секунди естеството на собствените му тайни помисли, незабавно би го предал на Полицията на мисълта. Както всъщност

и всеки друг, но Сайм – преди всички. Единият плам не стигаше. Правоверността беше безсъзнателност.

Сайм вдигна очи.

– Парсънс се задава – каза той.

Нещо в тона му сякаш додаваше: „глупакът му скапан“. И наистина, от другия край на помещението към тях се промушваше Парсънс, съседът на Уинстън от жилищната сграда „Победа“ – дундест, среден на ръст мъж със светла коса и жабешка физиономия. На трийсет и пет години той вече трупаше паласки от тлъстини на врата и на кръста, но движенията му бяха по момчешки пъргави. Приличаше досущ на уголемено малко момче – дотолкова, че макар и да носеше униформения комбинезон, нямаше как да не си го представиш в сините шорти, сивата риза и червената връзка на Шпионите. Представеше ли си го, човек всякога виждаше колена с трапчинки и ръкави, запретнати над пухкави ръце. Действително Парсънс неизменно нахлузваше пак шорти, когато групов поход или някаква друга физическа дейност му даваше оправдание. Той поздрави и двамата с бодро „Здравейте, здравейте!“, седна на масата и от него лъхна здравата на пот. По цялото му розово лице бяха избили капчици влага. Притежаваше извънмерна способност да се поти. В Общностния център винаги си личеше кога е играл тенис на маса по мократа от пот дръжка на хилката. Сайм беше извадил хартиена лента с изписана на нея дълга колона от думи и я изучаваше с химически молив, затъкнат между пръстите.

– Гледай го как се труди и в обедната почивка – каза Парсънс и сръчка Уинстън. – Хъс, а? Какво имаш там, старче? Сигурно нещо прекалено умно за мен, предполагам. Смит, старче, да ти кажа за какво те преследвам. Заради оная вноска.

– Коя вноска? – попита Уинстън и механично бръкна за пари. Около четвърт от заплатата трябваше да се заделя за доброволни вноски, които бяха толкова многобройни, че не можеше да им се хване края.

– За Седмицата на омразата. Нали се сещаш, събират се по домове. Аз съм касиер на нашия. Впрягаме всички сили и ще спретнем страшна украса! Няма да съм аз крив, да ти кажа, ако нашта жилищна сграда „Победа“ няма най-много знамена на цялата улица! Два долара ми обеща.

Уинстън намери и му подаде две смачкани мръсни банкноти, а Парсънс го вписа в малък бележник със четливия почерк на неграмотните.

– Впрочем, старче – каза той, – чух, че моя малкия нехранимайко вчера е стрелял по тебе с прашка. Хубавичко го наредих аз за тая работа. Казах му, че ще му взема прашката, ако се повтори.

– Мисля, че се беше поразстроил заради това, че няма да ходи на екзекуцията – каза Уинстън.

– Да, бе, да, ама исках да ти кажа, здрав дух проявява, нали? Непослушни малки нехранимайковци са и двамата, ама какъв хъс! Все Шпионите и войната са им в акъла, то е ясно. Знаеш ли мойта, малката, какво направи миналата събота, когато отрядът ѝ излезе на поход към Бъркхамстед? Хванала още две момичета да тръгнат с нея, измъкнала се от похода и цял следобед следили някакъв непознат. Вървели му два часа по петите право през гората, и после, като стигнали в Амършам, го предали на патрулите.

– Защо са го направили? – попита Уинстън, леко стреснат. Парсънс продължи тържествуващо:

– Рожбата ми се уверила, че той е някакъв вражески агент – спуснат с парашут например. Ама гледай каква е работата, старче. Какво, смяташ, я накарало да го проследи, първо на първо? Забелязала, че носи странни обувки – никога преди не била виждала друг да носи такива обувки, вика. Тъй че най-вероятно бил чужденец. Доста умно за седемгодишно хлапенце, нали?

– Какво е станало с човека? – попита Уинстън.

– А, няма как да ти кажа, то е ясно. Но никак няма да се учудя, ако... – Парсънс направи движение, все едно се цели с пушка, и цъкна с език, наподобявайки изстрел.

– Добре – обади се разсеяно Сайм, без да откъсва поглед от хартиената ивица.

– Разбира се, не бива да рискуваме – съгласи се безропотно Уинстън.

– Така, де, във война сме, и аз това казвам – рече Парсънс.

Сякаш в потвърждение от телеекрана точно над главите им се разнесе тръбен сигнал. Но този път не за да оповести военна победа, а само за съобщение от Министерството на изобилието.

– Другари! – провикна се въодушевен младежки глас. – Внимание, другари! Имаме славна новина за вас! Спечелихме битката за производството! Получените досега данни за всички категории потребителски стоки показват, че през изминалата година жизненият стандарт се е повишил с не по-малко от двайсет процента. Тази сутрин из цяла Океания се състояха неудържими спонтанни манифестации – работниците излязоха от фабрики и учреждения, шестваха по улиците със знамена и огласяха своята благодарност към Големия брат за новия щастлив живот, дарен ни от неговото мъдро ръководство! Ето някои от окончателните резултати. Хранителни продукти... Фразата „нашият нов, щастлив живот“ се повтори няколко пъти. Напоследък тя беше любима на Министерството на изобилието. Вниманието на Парсънс бе грабнато от тръбния сигнал – той седеше и слушаше, зяпнал благоговейно с уста и поемаше назидателна досада. Не можеше да следи цифрите, но знаеше, че с нещо трябва да предизвикват задоволство. Беше извадил грамадна мръсна лула, вече наполовина пълна с обгорял тютюн. Със седмична дажба от сто грама тютюн рядко можеше да напълниш лулата догоре. Уинстън пушеше цигара „Победа“ и внимаваше да я държи в хоризонтално положение. Новата дажба щяха да получат чак утре, а му бяха останали само четири цигари. За момент бе изключил слуха си за по-далечните звуци и слушаше какво се лее от телеекрана. Явно бе имало дори и манифестации в израз на благодарност към Големия брат, задето е вдигнал дажбата шоколад на двайсет грама седмично. А едва вчера, размишляваше той, обявиха, че се налага дажбата да бъде НАМАЛЕНА до двайсет грама седмично. Възможно ли беше да преглътнат това само за двайсет и четири часа? Да, преглътнаха го. Парсънс го преглътна лесно, с глупостта на животно. Безокото същество на другата маса го преглътна фанатично, страстно, с яростно желание да издири, разобличи и изпари всеки, загатнал, че миналата седмица дажбата е била трийсет грама. Сайм също – по някакъв по-сложен начин, включващ двоemisлие, и Сайм го преглътна. Нима ЕДИНСТВЕНО той притежаваше спомен? Въображаемите статистически данни продължаваха да се леят от телеекрана. В сравнение с миналата година имало повече храна, повече дрехи, повече къщи, повече мебели, повече тенджери, повече гориво, повече кораби, повече хеликоптери, повече книги, повече бебета – повече от всичко, освен болести, престъпления и лудост. Година след година и минута след минута всички и всичко растяха стремглаво нагоре. Както Сайм по-рано, Уинстън беше

взел лъжицата си, бърникаше из разтеклия се по масата белезникав сос, беше изтеглил с него една дълга линия и рисуваше орнамент. Размишляваше с негодувание за материалното устройство на живота. Такъв ли е бил винаги? Храната винаги ли е имала такъв вкус? Огледа се из столовата. Схлупено, претъпкано помещение, със стени, изцапани от допира на безброй тела; очукани метални маси и столове, така наблъскани едни до други, че като седнете, си допирате лактите; изкривени лъжици, нащърбени подноси, груби бели чаши; всички повърхности – мазни, мръсотия във всяка пролука. И възкиселият мирис – съчетание от калпав джин, калпаво кафе, яхния с метален привкус и непрани дрехи. Вечно в стомаха и в кожата ти има някакъв протест, чувството, че с измама са ти отнели нещо, на което имаш право. Вярно, че нямаше спомени за нещо много по-различно. По всяко време, което можеше да си спомни, храната все не достигаше, чорапите или бельото все бяха целите на дупки, мебелите винаги бяха разнебитени и очукани, стаите – недоотоплени, влаковете в метрото – претъпкани, къщите се рушаха, хлябът беше типов, чаят – рядкост, кафето – с гаден вкус, цигарите не стигаха – нямаше нищо евтино и изобилно освен синтетичния джин. И макар докато тялото старееше да бе ясно, че ставаше все по-зле, щом сърцето те боли от битовите неуредици, от мръсотията и оскъдицата, безкрайните зими, лепкавите чорапи, вечно неработещите асансьори, ледената вода, грапавия сапун, разсърналите се цигари, храната със странен и ужасен вкус, не е ли това знак, че НЕ такъв е естественият ред на нещата? Защо всичко това да ти се струва непоносимо, освен ако не притежаваш наследствена памет, че нещата някога са били по-различни?

Той пак се огледа из столовата. Почти всички бяха грозни и щяха да си останат все така грозни, дори и да бяха облечени иначе, а не със сините униформени комбинезони. В другия край на помещението сам на маса седеше дребен мъж, странно подобие на бръмбар – пиеше си кафето, а очичките му мяхаха подозрителни погледи насам-натам. Колко лесно беше, ако не се оглеждаш край себе си, помисли си Уинстън, да вярваш, че физическият тип, нарочен от Партията за идеал – високи мускулести младежи и девойки с издути пазви, русокоси, жизнени, помургавели от слънцето и безгрижни – съществува и дори преобладава. В действителност, доколкото можеше да прецени, мнозинството от хората в Първа писта бяха дребни, грозновати брүнети. Странно доколко бръмбароподобният тип се множеше в министерствата – трътлести мъжлета, които надебеляваха още в ранна младост, късокраки, с бързи извратливи движения и затлъстели непроницаеми лица с мънички очички. Като че под господството на Партията този тип вирееше най-често.

Съобщението от Министерството на изобилието завърши отново с тръбен сигнал и след него задрънча музика. Парсънс, на когото бомбардировката с цифри бе вдъхнала вял ентусиазъм, извади лулата от устата си.

– Хубава работа е свършило Министерството на изобилието тази година, дума да няма – изрече той, като многозначително поклащаше глава. – Впрочем, Смит, старче, сигурно не ти се намират бръснарски ножчета да ми дадеш?

– Нито едно – отвърна Уинстън. – И аз от шест седмици се бръсна с едно ножче.

– Добре, де... само си рекох да те попитам, старче.

– Извинявай – каза Уинстън.

Крякащият глас от съседната маса, временно замлъкнал, докато излъчваха съобщението на Министерството, пак се обади, все така креслив. Незнайно защо Уинстън изведнъж се присети за госпожа Парсънс с нейната проскубана коса и прахта, набита в бръчките по

лицето ѝ. Я минат две години, я не и тези деца ще я издадат на Полицията на мисълта. Госпожа Парсънс ще я изпарят. Сайм ще го изпарят.

Уинстън ще го изпарят. О'Брайън ще го изпарят. Парсънс, от друга страна, никога няма да бъде изпарен. И безокото същество с крякащия глас никога няма да бъде изпарено. Дребните бръмбароподобни мъжлета, които тъй пъргаво щъкаха из лабиринтоподобните коридори на Министерствата – и те никога нямаше да бъдат изпарени. И тъмнокосото момиче, момичето от Отдела за белетристика – и нея никога нямаше да я изпарят. Струваше му се, че инстинктивно знае кой ще оцелее и кой ще загине – макар и да не беше лесно да се каже точно какво решава дали ще оцелееш.

В този момент бе яростно изтръгнат от своя унес. Момичето на съседната маса частично се бе извъртяло и го гледаше. Беше същата онази brunetka. Наблюдаваше го изкосо, но със странна напрегнатост. В мига, в който улови погледа му, отново извърна очи.

По гръбнака на Уинстън изби пот. Страшен спазъм на ужас го разтърси целия. И почти веднага отмина, но остави след себе си някаква човъркаща тревога. Защо тя го наблюдаваше? Защо го следваше навсякъде? За съжаление не можеше да се сети дали тя вече седеше на масата, когато той пристигна, или беше дошла след това. Но във всеки случай вчера, по време на Двуминутката на омразата, беше седнала точно зад него, без явно нищо да го налага. Най-вероятно реалната ѝ цел беше да слухти, за да се увери дали крещи достатъчно силно.

Мисълта му от по-рано се завърна: навярно тя не е действително от Полицията на мисълта, но пък точно шпионинът-любител беше най-голямата заплаха от всички. Не знаеше откога го гледа тя, може би от цели пет минути и имаше вероятност да не е държал чертите си под идеален контрол. Страшно опасно беше да оставяш мислите си да бродят, когато си на обществено място или в обхвата на телеекран. И най-дребното нещо можеше да те издаде. Нервен тик, несъзнателен тревожен поглед, навикът да си мърмориш – всичко, което носеше в себе си намек за ненормалност, намек, че имаш какво да криеш. Във всеки случай, неуместното изражение (например недоверчиво, когато се съобщава за победа) само по себе си беше наказуемо престъпление. За това дори имаше дума в новореч: наричаше се ЛИЦЕПРЕСТЪПЛЕНИЕ. Момичето пак му беше обърнало гръб. Може би все пак тя не го следеше, може би седеше в два поредни дни толкова близо до него по чиста случайност. Цигарата му беше угаснала и той внимателно я постави на ръба на масата. Щеше да я допуши след работа, стига да не разсипеше тютюна. Доста вероятно бе личността на съседната маса да е шпионин на Полицията на мисълта, доста вероятно бе до три дни той да попадне в подземията на Министерството на любовта, но един фас не бива да се прахосва. Сайм беше сгънал своята хартиена лента и я бе прибрал в джоба си. Парсънс отново се бе разприказвал.

– Казвал ли съм ти, старче – каза той и се разкиска, захапал мундшука на лулата си, – за оня път, когато ония двамцата, моите малчугани, подпалили полата на една баба, продавачка на пазара, защото я видели да увива наденици в плакат на Г. Б.? Промъкнали се зад нея и ѝ палнали полата с кибрит. Бая са я пообгорили, убеден съм. Нехранимайковците му малки! Ама пък са страшно навити! В днешно време в Шпионите ги обучават първокласно – даже още по-добре, отколкото по мое време! А знаете ли с какво са ги оборудвали последно? С тръби за подслушване през ключалки! Мойта, малката, донесе оная вечер една вкъщи – пробва я на вратата на всекидневната и установи, че чува два пъти

по-добре, отколкото ако долепи ухо до ключалката. Това е само играчка, де, разбира се. Обаче пак им се внушава правилната идея, нали така?

В този момент телеекранът издаде пронизително подсвирване – сигналът за връщане на работа. И тримата скочиха на крака, за да навлязат в блъсканицата пред асансьорите, а остатъкът от тютюна се изсипа от цигарата на Уинстън.

ШЕСТА ГЛАВА

Уинстън пишеше в дневника си:

Това беше преди три години. Случи се в тъмна вечер, в тясна странична уличка близо до една от големите гари. Тя стоеше до вход в стената под улична лампа, която светеше едва-едва. Имаше младо лице с много тежък грим. Всъщност точно гримът ме привлече, белотата му, като маска, и яркочервените устни. Партийките никога не си гримират лицата. На улицата нямаше никого освен мен, нямаше и телеекрани. Тя каза два долара, и аз...

Беше му трудно да продължи. Затвори очи и ги притисна с пръсти в опит да изцеди от тях повтарящото се видение. Обзе го почти неудържимо изкушение да изкрещи с цяло гърло низ от мръсни думи. Или да си бие главата в стената, да изрита масата и да запокити мастилницата през прозореца – да направи нещо яростно или шумно, или болезнено, което да наложи затъмнение върху измъчващия го спомен.

Най-злият ти враг е собствената ти нервна система – размишляваше той. Във всеки миг натрупалото се в теб напрежение може да проличи в някакъв видим симптом. Сети се за един човек, с когото се беше разминал на улицата преди няколко седмици – съвсем обикновен на вид мъж, член на Партията, на трийсет и пет – четиридесет години, доста висок и слаб, носеше куфарче. Бяха на няколко метра един от друг, когато лявата страна на лицето му изведнъж се сгърчи от спазъм. Това се повтори точно когато се разминаваха – само леко потръпване, бързо като щракването на затвора на фотоапарат, но явно обичайно. Сети се как тогава си помисли: „Край с тоя клетник“. И плашещото беше, че това потръпване най-вероятно беше несъзнателно. Най-смъртоносна опасност от всички беше да говориш насън. От това нямаше как да се овардиш, доколкото разбираше той.

Вдъхна и продължи да пише:

Влязох с нея във входа и минахме през задния двор към кухня в сутерена. До стената имаше легло, а на масата мъждукаше лампа. Тя...

Стискаше зъби. Идеше му да се изплюе. Едновременно със спомена за жената в сутеренната кухня се сети и за Катрин, неговата съпруга. Уинстън беше женен – поне някога; вероятно и все още беше женен, защото, доколкото знаеше, жена му беше още жива. Сякаш отново вдиша топлия лъх на спарено от кухнята в сутерена – съчетание от миризмата на дървеници, на мръсни дрехи и на гнусен евтин парфюм – ала при все това и примамлив, защото нито една партийка не употребяваше парфюм, беше невъобразимо да употребява. Само пролите използваха парфюм. В съзнанието му неговата миризма образуваше неделима смес с блудството.

Да отиде с тази жена беше първото му прегрешение някъде от две години. Ходенето по проститутки беше забранено, разбира се, но това бе от онези правила, които можеше да дръзнеш от време на време да нарушиш. Беше опасно, но не на живот и смърт. Да те хванат с проститутка можеше да ти струва пет години лагер за принудителен труд – не повече,

ако не си извършил друго нарушение. И беше достатъчно лесно, стига да не те заловят на местопрестъплението. По-бедните квартали гъмжаха от жени, готови да продават себе си. Някои можеха да бъдат купени и само срещу бутилка джин, какъвто пролите не биваше да пият. Негласно Партията дори беше склонна да насърчава проституцията като отдушник за инстинкти, които не можеха да бъдат изцяло потъпкани. Самият разврат нямаше особено значение, стига да се вършеше скришом и безрадостно, и само с жени от пропадналата и презряна класа. Непростимото престъпление беше промискуитетът между партийни членове. Но макар и това да бе едно от престъпленията, което обвиняемите в големите чистки неизменно признаваха, трудно беше да си представиш нещо подобно действително да се случва.

Целта на Партията не бе просто да попречи на мъжете и жените да се приобщават едни към други по начини, които можеше да убягнат от контрола ѝ. Истинската ѝ необявена цел беше да премахне цялото удоволствие от сексуалния акт. Врагът бе не толкова любовта, колкото еротиката – и в брака, и извън него. Всички бракове между партийни членове трябваше да бъдат одобрени от нарочна комисия и – макар и този принцип никога да не е бил открито заявен – двойката винаги получаваше отказ за разрешение, ако внушаваше впечатлението за взаимно физическо привличане. Единствената призната цел на брака беше раждането на деца, за да служат на партията. Половото сношение трябваше да се възприема като леко противна, маловажна процедура, като поставянето на клизма.

Това също никога не се изразяваше с прости думи, но по косвен начин се набиваше в главата на всеки партийен член още от дете. Съществуваша дори организации като Младежката Антисекс Лига, застъпник на абсолютното целомъдрие и за двата пола. Всички деца трябваше да се зачеват чрез изкуствено оплождане (на новореч се наричаше ИЗКОПЛО) и отглеждани в обществени заведения. Уинстън беше наясно, че това не се поставя напълно сериозно като цел, но някак се вписваше в общата идеология на Партията. Партията се опитваше да убие половия инстинкт, или, ако се окажеше неубиваем, то да го опорочи и омърси. Не знаеше защо е така, но изглеждаше някак естествено. И що се отнася до жените, усилията на Партията постигаха голям успех.

Пак се сети за Катрин. Трябва да са минали девет-десет, близо единайсет години, откакто се разделиха. Странно, колко рядко се сещаше за нея. Понякога можеше за дни наред да забрави, че изобщо е бил женен. Бяха заедно само около година и три месеца. Партията не разрешаваше разводите, но доста насърчаваше разделите, когато двойката няма деца.

Катрин беше високо, светлокосо момиче с изпъната стойка и великолепни движения. Имаше дръзко лице с орлови черти, лице, което човек би нарекъл благородно, докато не открие, че зад него няма почти нищо. Още в самото начало на брачния ѝ живот той отсъди – макар и навярно само защото я познаваше по-отблизо, отколкото другите – че потъпо, по-вулгарно и по-кухо същество не е срещал никога, без изключение. В главата ѝ нямаше нито една мисъл, която да не е лозунг и нямаше дебилщина, която тя да не е способна да налага, щом ѝ я пробутва Партията. „Човекът – звуков запис“, наричаше я той наум.

И все пак той би издържал да живее с нея, ако не беше само едно – сексът.

Още щом я докоснеше, тя като че изтръпваше и се вдървяваше. Да я прегърнеш беше все едно да прегръщаш подвижна дървена кукла. А странното беше, че дори когато го притискаше към себе си, той имаше чувството, че едновременно го отблъсква с всички

сила. Това впечатление идваше от сковаността на мускулите ѝ. Тя лежеше със затворени очи и нито се противеше, нито откликваше, а ИЗТЪРПЯВАШЕ. Беше изключително смущаващо, а после стана и ужасно. Но дори и тогава би понасял живота с нея, ако се бяха споразумели да се въздържат от секс. Странно обаче, че точно Катрин отказа. Заяви, че са длъжни да създадат дете, ако могат. И затова упражнението продължи да се изпълнява съвсем редовно веднъж седмично, винаги при наличие на възможност. Тя дори му напомняше сутринта за него като за нещо, което трябва да се свърши довечера и не бива да се забравя. Наричаше го по два начина. Единият беше „правене на бебе“, а другият – „нашият дълг към Партията“ (да, тя действително използваше този израз). Много скоро започна да изпада в пълен ужас, дойде ли уреченият ден. Но за късмет дете така и не се появи и накрая тя се съгласи да зарежат опитите, а скоро след това се разделиха.

Уинстън въздъхна нечуто. Взе пак писалката и написа:

Тя се хвърли на леглото и веднага, без никакви уводи вдигна полата си по най-непристойния и гнусен начин, който човек може да си представи. Аз...

Видя се как стои там, под светлината на мъждивата лампа, миризмата на дървеници и на евтин парфюм нахлува в ноздрите му, а сърцето му е изпълнено с чувство на поражение и яд, които дори и в този момент се смесваха с мисълта за бялото тяло на Катрин, вледенено завинаги от хипнотичната мощ на Партията. Защо трябваше да става все така? Защо не можеше да има своя жена вместо тези мръсни боричкания веднъж на няколко години? Но истинската любовна връзка беше нещо почти немислимо. Всички жени в Партията бяха еднакви. Непорочността беше тъй дълбоко вкоренена в тях, колкото и верността към Партията. Чрез щателно ранно възпитание, чрез игри и студена вода, чрез дивотиите, които им набиваха в главите в училище, в организацията на Шпионите и в Младежкия съюз, чрез лекции, паради, песни, лозунги и военни маршове природните чувства биваха изтласквани от тях. Разумът му подсказваше, че трябва да има изключения, но сърцето му не вярваше. Всички те бяха непревземаеми, както бе отредила Партията. А той, дори повече, отколкото да бъде обичан, искаше да разбие тази стена от добродетелност, та дори и само веднъж през целия си живот. Половият акт, успешно извършен, беше бунт. Страстта беше мислопрестъпление. Дори и да бе успял да пробуди Катрин, това щеше да е като прелъстяване, макар и тя да му беше съпруга.

Но и остатъкът от разказа трябваше да се запише. Той продължи:

Запалих лампата. Когато я видях на светло...

След тъмното мижавата светлина на газената лампа му се стори много ярка. За пръв път успя да види жената както трябва. Тъкмо бе пристъпил към нея и тогава се спря, обзет от похот и ужас. Болезнено осъзнаваше риска, който бе поел с идването си тук. Напълно бе възможно патрулите да го хванат на излизане – в този миг можеше и вече да го причакват пред вратата. А да си тръгне, без дори да е направил онова, за което дойде...!

Трябваше да бъде записано, трябваше да се изповяда. На светлината на лампата изведнъж бе видял, че жената е СТАРА. Гримът бе така дебело напластен върху лицето ѝ, че сякаш можеше да се пропука като картонена маска. В косата ѝ имаше бели кичури; но

истински ужасяващият детайл беше разтворената ѝ уста – там зееше чернота. Тя нямаше никакви зъби.

Той написа припряно, с разкривен почерк:

Когато я видях на светло, тя беше доста стара, поне петдесетгодишна. Но все едно, направих го.

Пак притисна с пръсти клепачите си. Най-сетне го бе написал, но беше все тая. Терапията не бе сполучила. Поривът да крещи мръсни думи с цяло гърло бе все тъй силен, както винаги.

СЕДМА ГЛАВА

„Ако има надежда – написа Уинстън, – то тя е в пролите.“

Ако имаше надежда, то тя ТРЯБВАШЕ да е в пролите, защото само там, сред това гъмжило на онеправданите маси – 85 процента от населението на Океания, можеше някога да се породи силата, която да унищожи Партията. Партията не можеше да бъде свалена отвътре. Враговете ѝ, ако изобщо ги имаше, нямаше как да се обединят или поне да се разпознаят помежду си. Даже и легендарното Братство да съществуваше – а можеше пък и да съществува, – беше немислимо да се съберат повече от двама-трима души наведнъж. Бунтът значеше поглед в очите, изменение на интонацията, най-много – в редки случаи – прошепната дума. Но пролите, стига да можеха някак да осъзнаят силата си, нямаше нужда да заговорничат. Трябваше само да се надигнат и да се отърсат, както кон се отърсва от мухи. Ако решат, още утре сутринта можеха да сринат Партията. Несъмнено рано или късно ще им хрумне да го направят? И все пак...!

Спомни си как веднъж вървеше по една гъмжаща от народ улица, когато мощен крясък на стотици гласове, женски гласове, изригна от една пресечка малко по-напред. Беше мощен, злокобен вик на гняв и отчаяние, звучно и гръмогласно „Ооооо!“, което отзвуча като камбанен екот. Сърцето му подскочи. „Започва се!“ – мина му през ума. Бунт! Пролите най-сетне се изтръгват на свобода! Щом стигна до мястото, видя двеста-триста жени да се тълпят край сергиите на уличен пазар, с толкова трагични изражения, все едно са обречените пътници на потъващ кораб. Но в този миг всеобщото отчаяние се разпадна на множество отделни свади. Като че на една от сергиите продавали тенекиени дълбоки тигани. Бяха калпави и неиздръжливи, обаче всякакви готварски съдове се намираха трудно. А сега неочаквано стоката бе свършила. Блъскани и удряни от останалите, успелите да си ги купят жени се мъчеха да се измъкнат с тиганите си, докато десетки други вдигаха патардия край сергията и обвиняваха продавача, че ги давал по симпатия и че държал някъде скрит запас от още тигани. Отново избухнаха крясъци. Две подпухнали жени, едната – с изсушила се надолу коса, бяха докопали един тиган и всяка се мъчеше да го изскубне от ръцете на другата. Дърпаха го и двете, а после дръжката се откърши. Уинстън ги наблюдаваше с омерзение. И все пак, само за миг, каква почти страховита мощ бе прозвучала в този вик, излязъл само от няколкостотин гърла! Защо ли никога не крещяха така за нещо важно и смислено?

Написа:

Докато не се осъзнаят, те никога няма да въстанат, а докато не въстанат, не могат да се осъзнаят.

Направо все едно го е преписал от някой партиен учебник, размишляваше той. Партията, разбира се, твърдеше, че е освободила пролите от техните окови. Преди революцията те са били мъчително потискани от капиталистите, подлагали ги на глад и по тях плющял бичът, жените били принуждавани да се трудят във въгледобивните мини (в интерес на истината, жените все така се трудеха там), децата на шест години били продавани във фабриките. Но същевременно, вярна на принципа на двоумислието, Партията учеше, че пролите по

природа са по-низши и трябва да бъдат държани в подчинение като животни чрез прилагането на няколко прости правила. В действителност много малко се знаеше за пролите. Не беше и нужно да се знае много. Стига да продължават да се трудят и да се плодят, останалите им занимания бяха без значение. Оставени сами на себе си като говедата, пуснати на свобода из равнините на Аржентина, те се бяха завърнали към един начин на живот, сякаш естествен за тях, нещо като родов модел. Раждаха се, израстваха в калта, на дванайсет години тръгваха на работа, преминаваха през кратък период на цъфтеж, на красота и сексуална страст, женеха се на по двајсет, на трийсет вече бяха на средна възраст, повечето умираха на шейсет. Тежкият физически труд, грижите за дома и децата, дребнавите кавги със съседите, филмите, футболът, бирата и преди всичко хазартът запълваха целия им умствен хоризонт. Не беше трудно да ги държиш под контрол. Сред тях непрекъснато шареха неколцина агенти на Полицията на мисълта, пускаха неверни слухове и набелязваха за ликвидиране малобройните индивиди, оценявани като потенциално опасни; но не се предприемаха никакви опити да им се втълпява партийната идеология. Не беше желателно пролите да проявяват силни политически пристрастия. От тях се изискваше само примитивен патриотизъм, на който винаги можеше да се осланят при нужда, за да ги накарат да приемат удълженото работно време или съкращаването на дажбите. А дори и когато недоволстваха, както се случваше понякога, недоволството им не довеждаше доникъде – тъй като нямаха общи идеи, те можеха да се съсредоточат само върху дребни конкретни поводи. По-голямото зло неизменно убягваше от погледа им. Мнозинството от пролите дори нямаха телеекрани у дома. Дори и гражданската полиция много рядко им се бъркаше. В Лондон имаше висока престъпност – цял един свят вътре в другия, свят на крадци, бандити, проститутки, наркопласъори и рекетъори от всякакъв род, но тъй като всичко това се случваше сред самите проли, то нямаше никакво значение. По всички въпроси на морала им се позволяваше да спазват своя родов закон. Не им налагаха сексуалното пуританство на Партията. Безразборният секс минаваше безнаказано, разводите бяха разрешени. В тази връзка, биха им разрешили дори и религиозен култ, ако пролите проявят някакви признаци, че им е нужен или го искат. Те бяха под висотата на подозренията. Както гласеше партийният лозунг: „Пролите и животните са свободни“.

Уинстън посегна надолу и предпазливо почеса варикозната си язва. Пак го беше засърбяла. Човек неизменно стигаше пак и пак до невъзможността да се разбере какъв е бил животът отпреди революцията. Извади от чекмеджето един детски учебник по история, взет назаем от госпожа Парсънс, и се зае да преписва един абзац в дневника си:

Едно време (гласеше текстът), преди славната революция, Лондон не бил прекрасният град, който познаваме днес. Бил тъмен, мръсен, бедняшки град, където никой не си дояждал, а стотици, хиляди сиромаси нямали обувки на нозете си, нито дори покрив, под който да се приютят. Децата, не по-големи от вас, трябвало да се трудят по дванайсет часа дневно за жестоки господари, които ги пребивали с бичове, ако работели прекалено бавно, и ги хранили само с корички сух хляб и вода. Но сред цялата тази ужасна немотия имало само няколко огромни хубави къщи, в които живеели богаташи, и те имали по цели трийсет прислужници да се грижат за тях. Тези богаташи се наричали капиталисти. Те били дебели и грозни мъже с покварени лица като този на илюстрацията на другата страница. Виждате, че той е облечен с дълга черна върхна дреха, която се наричала

редингот, и причудлива лъскава шапка във формата на кюнец – наричала се цилиндър. Това била униформата на капиталистите и на никой друг не се позволявало да я носи. Капиталистите притежавали всичко на света и всички други били техни роби. Всичката земя, всички къщи, всички фабрики и всички пари били тяхна собственост. Ако някой не им се подчинявал, те го хвърляли в затвора, или пък му вземали работата и го обричали на гладна смърт. Когато някой обикновен човек разговарял с капиталист, трябвало да превие гръб и да му се поклони, да сваля шапка и да го нарича „сър“. Вождът на всички капиталисти се наричал „крал“ и...

Останалото по списък той го знаеше. Щяха да споменат епископите с ленените ръкави, съдиите с хермелиновите тоги, позорния стълб, акциите, каторжния труд, бича с девет езика, банкета на кмета² и обичая да се целува палецът на крака на папата. Съществувало и нещо, наречено *JUS PRIMAE NOCTIS*, което надали се споменавахе в учебник за деца. Това бил законът, според който всеки капиталист имал правото да преспи с всяка работничка от някоя от своите фабрики.

Как да се разбере доколко всичко това е лъжа? БИ МОГЛО да е вярно, че сега обикновеният човек е по-заможен, отколкото преди революцията. Единственото доказателство за противното бе негласният протест в костите ти, инстинктивното усещане, че условията, в които живееш, са непоносими и в някое друго време трябва да са били различни. Хрумна му, че истински характерното за съвременния живот не са неговата жестокост и несигурност, а просто неговата оскъдица, мизерия, униние. Животът, ако се огледаш, никак не приличаше не само на лъжите, които струяха от телеекраните, но дори и на идеалите, към чието постигане се стремеше Партията. Големи области от него дори и за партийците бяха неутрални и нямаха връзка с политиката – те се бяхтеха на скучна работа, биеха се за място в метрото, кърпеха износени чорапи, кърнкаха таблетки захарин, спастряха фасове. Идеалът, издигнат от Партията, бе нещо грамадно, страховито и бляскаво – свят на стомана и бетон, на чудовищни машини и на ужасяващи оръжия, нация от воители и фанатици, маршируващи напред в свършено единство, всички с едни и същи мисли в главите и едни и същи лозунги на уста, които неспирно се трудят, водят битки, възтържествуват, преследват – триста милиона души, до един с еднакви лица. Действителността бяха западащите мизерни градове, където недохранени хора кретаха насам-натам с пробити обувки и живеяха в потегнати къщи от деветнайсети век, в които вечно смърдеше на зеле и на калпави тоалетни. Пред очите му като че изникваше образът на Лондон, ширнал се и потънал в развалини, град на един милион боклукчийски кофи, и с него се сливаше образът на госпожа Парсънс, жена с прорязано от бръчки лице и проскубана коса, която безпомощно бърника в запушената отточна тръба.

Пак се пресегна надолу и се почеса по глезена. Телеекраните денонощно ти набиват в ушите статистически данни, доказващи, че днес хората имат повече храна, повече дрехи, по-хубави къщи, по-хубави развлечения; че живеят по-дълго, работното им време е по-кратко, че са по-едри, по-здрави, по-силни, по-щастливи, по-интелигентни, по-добре образовани от хората преди петдесет години. Нито дума от всичко това не можеше нито да бъде доказана, нито опровергана. Например Партията твърдеше, че днес 40 процента от

² Официален обяд, провеждан в Гилдхол – кметството на Лондонското сити, всяка година след избора на новия кмет, на който по традиция министър-председателят произнася реч – Бел. прев.

пълнолетните проли са грамотни – преди революцията, разправяха, грамотни били само 15 процента. Партията твърдеше, че равнището на детската смъртност сега било само 160 на хиляда, докато преди революцията било 300 – и тъй нататък. Беше като единично уравнение с две неизвестни. Като нищо буквално всяка дума в учебниците по история, дори и приеманите за безспорни неща, можеше да са чистопробни фантазии. Доколкото беше наясно, закон като JUS PRIMAE NOCTIS можеше и никога да не е съществувал, както и същества като капиталистите или пък облекло като цилиндъра.

Всичко чезнеше в мъгла. Миналото бе изличено, изличаването – забравено, лъжата бе станала истина. Само веднъж в живота си бе притежавал – СЛЕД събитието, това беше важното – конкретно и непогрешимо доказателство за акт на фалшификация. Държа го между пръстите си за трийсет секунди, не повече. Трябва да беше през 1973 година – във всеки случай горе-долу по времето, когато се разделиха с Катрин. Но истински значителното време беше седем-осем години по-рано.

Историята в действителност започваше от средата на шейсетте, периодът на големите чистки, в които първоначалните водачи на революцията бяха ликвидирани веднъж завинаги. До 1970 година от тях не беше останал никой освен самия Голям Брат. Всички други по онова време бяха разобличени като предатели и контрареволюционери. Голдщайн беше избягал и се криеше незнайно къде, а от останалите някои просто бяха изчезнали, а мнозинството бяха екзекутирани след зрелищни публични процеси, на които признаха престъпленията си. Сред последните оцелели имаше трима души – Джоунс, Аарънсън и Ръдърфорд. Тези тримата ги арестуваха – сигурно е било през 1965 година. Както често се случваше, те изчезнаха за година или повече, така, че не се знаеше живи ли са, мъртви ли са, а после изведнъж ги изкараха, за да се самообвинят в престъпления, както обикновено. Признаха, че са разузнавали за врага (по онова време врагът беше пак Евразия), че са присвоявали обществени средства, че са убили различни доверени членове на Партията, че са кроили интриги срещу водачеството на Големия брат дълго преди осъществяването на революцията и са организирали актове на саботаж, причинили смъртта на стотици хиляди хора. След като си признаха всичко това, те бяха помилвани, възстановиха ги в Партията и ги назначиха на длъжности, на дело синекурни, които обаче звучаха важно. И тримата написаха дълги, унижителни статии в „Таймс“ с анализ на причините за своите нарушения и обещания да се поправят.

По някое време след освобождаването им Уинстън ги видя и тримата в кафене „Кестен“. Спомняше си ужасената заплепеност, с която ги наблюдаваше с тъглчето на окото си. Това бяха мъже, много по-възрастни от него, реликви от един древен свят, едва ли не последните величия, останали от героичните времена на Партията. Сиянието на нелегалната борба и на гражданската война все още мъждукаше край тях. Макар и по онова време фактите и датите вече да се размиваха, той имаше усещането, че е знаел техните имена години по-рано, отколкото името на Големия брат. Ала те бяха и злодеи, врагове, парии, обречени с абсолютна сигурност на измиране до година-две. Веднъж попаднал в ръцете на Полицията на мисълта, в крайна сметка никой не бе успял да избяга. Те бяха трупове в очакване да ги върнат в гроба.

Най-близките до тях маси пустееха. Не беше разумно дори да те видят в съседство с подобни хора. Седяха смълчани пред чашите с джин, ароматизиран с карамфил – специалитетът на кафенето. От тримата Ръдърфорд най-много впечатли Уинстън с облика

си. Някога Ръдърфорд бил прочут карикатурист, чиито безпощадни карикатури спомогнали за разпалването на общественото мнение преди и по време на революцията. Дори и сега, много нарядко, негови карикатури излизаха в „Таймс“. Те бяха същински ерзац на по-ранния му стил, странно безжизнени и неубедителни. Все предъвкваха вехтите теми – копторите, гладуващите деца, уличните боеве, капиталистите с цилиндри – дори и на барикадите капиталистите явно упорстваха да носят цилиндри – в безкраен и безнадежден стремеж да се върне в миналото. Той беше същинско страшилище с грива от побеляла мазна коса, с провиснало и сбръчкано лице и дебели негърски устни. Навремето трябва да е бил изключително силен; сега грамадното му тяло беше отпуснато, разкашкано, издуваше се и се изсипваше във всички посоки. Сякаш се разпадаше пред очите ти като планина, която се руши.

Беше петнайсет часът – самотен час. Уинстън вече не си спомняше как така бе попаднал в кафенето по това време. То почти пустееше. От телеекраните дрънкаше музика. Тримата мъже седяха в своя ъгъл почти без да помръдват и не проронваха и дума. Без да му нареждат, келнерът носеше нови чаши с джин. На масата до тях имаше шахматна дъска с наредени фигури, но играта не започваше. И тогава, може би всичко на всичко за половин минута, нещо се случи с телеекраните. Мелодията, която свиреха, се смени, и духът на музиката се промени. В нея се появи. Но това трудно се поддаваше на описание. Своеобразна, продрана, резлива, присмехулна нотка – наум Уинстън я нарече жълта нотка. А после от телеекрана запя глас:

Под кестена клонат, под кестена зелен продадох тебе аз, а ти продаде мен, там те лежат, а ние с тебе тук лежим, под кестена клонат, под кестена зелен.

Тримата дори не помръднаха. Но когато Уинстън отново погледна съсипаното лице на Ръдърфорд, видя, че очите му са се изпълнили със сълзи. И за пръв път забеляза, вътрешно изтръпнал, ала без да знае от КАКВО, че носовите и на Аарънсън, и на Ръдърфорд са счупени.

Малко по-късно арестуваха отново и тримата. Уж били замесени в нови заговори още от мига на освобождаването си. На втория процес отново признаха старите си престъпления заедно с цял низ нови. Екзекутираха ги и съдбата им бе записана в партийната история като предупреждение към потомците. Около пет години след това, през 1973-та, Уинстън разгръщаше пачка документи, току-що изпаднали от пневматичната тръба на бюрото му, когато попадна на къс хартия, очевидно пъхнат между другите, а после забравен. В мига, в който го разглади, той проумя колко е важен. Беше половин страница, откъсната от „Таймс“ отпреди десетина години – горната половина от страницата, затова имаше и дата, и на нея имаше снимка на делегатите на някакво партийно мероприятие в Ню Йорк. В средата на групата изпъкваша Джоунс, Аарънсън и Ръдърфорд. Нямахме как да ги сбъркаш, във всеки случай, имената им ги имаше изписани отдолу.

Работата беше там, че и на двата процеса и тримата бяха признали, че на тази дата са се намирали на евразийска територия. Излетели от тайно летище в Канада за среща някъде в Сибир и там разговаряли с членове на Евразийския генерален щаб, на които издали важни военни тайни. Датата се беше набила в паметта на Уинстън, защото по случайност съвпаднаше с деня на лятното слънцестоене; но цялата история сигурно бе документирана

и на безброй други места. Възможното заключение беше само едно: признанията бяха лъжливи.

Разбира се, само по себе си това не беше откритие. Дори и по онова време Уинстън не си въобразяваше, че хората, заличени в чистките, действително са извършили престъпленията, в които ги обвиняват.

Но това беше конкретно доказателство, фрагмент от унищоженото минало – като кост на изкопаемо, появила се в иначе пласт и унищожила цяла геологическа теория. Това стигаше, за да бъде раздробена Партията на атоми, само да можеше по някакъв начин да се публикува пред света и да се оповести неговата значимост.

През цялото време не спираше работа. Още щом видя каква е снимката и разбра какво означава, я закри с друг лист хартия. За късмет, когато я разтвори, тя беше обърната наопаки от гледната точка на телеекрана.

Подпря на коляно бележника си и отбутна назад стола възможно най-далече от телеекрана. Да задържиш лицето си безизразно не беше трудно, а с усилие можеше да контролираш дори дишането си; но нямаше как да овладееш биенето на сърцето си, а настройките на телеекрана бяха достатъчно фини, че той да го улови. Остави да изминат десетина минути по негова преценка, и през цялото време го тормозеше страхът, че някаква случайност – например внезапно течение, лъхнало над бюрото му – ще го издаде. После, без да я открива наново, пусна фотографията в дупката на паметта заедно с други хартиени отпадъци. След още минута тя навярно щеше да се разпадне в пепел.

Това се случи преди десетина-единайсет години. Днес сигурно щеше да запази фотографията. Странно беше как фактът, че я е държал в ръце все още му се струваше навярно значим дори и сега, когато самата фотография заедно със събитието, което документираше, бяха само спомен. Дали хватката на Партията върху миналото не се охлабваше, запита се той, защото едно вече несъществуващо доказателство **НЯКОГА** бе съществувало?

Но днес, и да предположим, че някак може да бъде възродена от пепелта, снимката навярно дори не бе доказателство. По времето, когато той направи откритието си, Океания вече не воюваше с Евразия, значи тримата мъртъвци трябваше да са предали страната си на агентите на Изтазия. Оттогава бяха станали и други промени – две, три, не помнеше колко. Най-вероятно признанията бяха пренаписвани отново и отново, докато първоначалните факти и дати не бяха загубили всякакво значение. Миналото не само се бе променило, а и непрекъснато се променяше. Най-много му насаждаше усещане за кошмар това, че така и не проумя напълно за какво бе предприета тази колосална шарлатания. Непосредствените облаги от фалшифицирането на миналото бяха очевидни, но принципният мотив бе загадка. Взе отново писалката си и написа:

Разбирам КАК; не разбирам ЗАЩО.

Запита се, както много пъти преди, дали самият той не се е побъркал. Навярно побърканият представляваше просто малцинство от един човек. Някога признак на лудост е било да вярваш, че Земята се върти около слънцето; днес – да вярваш, че миналото е неизменимо. Може би **ЕДИНСТВЕН** той поддържаше това убеждение – а щом е единствен,

значи е побъркан. Но мисълта, че е побъркан не го тревожеше особено – страшното беше, че можеше и да греши.

Взе детския учебник по история и погледна портрета на Големия брат редом с титулната страница. Очите хипнотично се възряха в неговите. Сякаш някаква огромна сила те притискаше – нещо проникваше в черепа ти, пробиваше с таран мозъка ти, така те плашеше, че да зарежеш убежденията си и почти да отречеш възприятията на сетивата си. Накрая Партията щеше да обяви, че две и две прави пет и щеше да ти се наложи да го приемеш. Неизбежно рано или късно щеше да го заяви – логиката на позицията ѝ го изискваше. Нейната философия негласно отричаше не само обосноваността на опита, но и самото съществуване на външната действителност. Здравият разум беше ерес на ересите. А ужасяващото беше не че ще те убият, защото си инакомислещ, а че може и да са прави. Защото, в края на краищата, откъде да знаем, че две и две прави четири? Или че земното притегляне съществува? Или че миналото е неизменимо? Ако и миналото, и външния свят съществуват само в съзнанието, а самото съзнание подлежи на контрол, то тогава какво?

Но не! Смелостта му укрепна сякаш сама, по своя воля. Лицето на О'Брайън изплува сякаш без никаква явна връзка в мислите му. Дори с още по-голяма увереност отпреди той знаеше, че О'Брайън е на негова страна. Той пишеше дневника си за О'Брайън... КЪМ О'Брайън – безкрайно писмо, което никой никога няма да прочете, но адресирано до конкретен човек – оттам черпеше и отсенките си.

Партията ти нареждаше да отхвърляш възприятията на очите и ушите си. Това бе нейната окончателна и най-съществена повеля. Сърцето му се сви при мисълта за грамадната сила, строена срещу него, за лекотата, с която всеки партиен интелектуалец би го оборил в спор, за тънките аргументи, които не би успял да разбере, та камо ли да им излезе насреща. И все пак правотата беше на негова страна! Те грешаха, а правият бе той. Очевидното, простодушното, истинското трябваше да бъдат защитени. Баналностите са истина, вкопчи се в това! Материалният свят съществува, законите му са неизменни. Камъните са твърди, водата е мокра, свободните тела падат към центъра на Земята. С чувството, че говори на О'Брайън, а и че формулира важна аксиома, той написа:

Свобода е свободата да кажеш, че две и две прави четири. Щом това е даденост, оттук следва всичко останало.

ОСМА ГЛАВА

Някъде от дъното на прохода към улицата лъхаше мирис на кафе, което се пече – истинско кафе, не кафе „Победа“. Уинстън се спря неволно. Може би за секунда-две се върна в полузабравения свят на детството си. После се затръшна врата и мирисът рязко секна, все едно беше звук.

Беше извървял няколко километра по тротоари и варикозната му язва туптеше. За втори път от три седмици насам пропускаше вечер в Общностния център – проява на безразсъдство: човек можеше да е сигурен, че броят на явяванията му в Центъра внимателно се проверява. По принцип партийният член нямаше свободно време и никога не беше сам, освен в леглото. Приемаше се, че когато не работи, не яде или не спи, той участва в някакъв вид колективно развлечение – да се занимаваш с нещо, предполагащо вкус към усамотение, дори да излезеш сам на разходка винаги беше малко опасно. В новореч имаше дума за това – наричаше се СВОЙЖИВОТ и означаваше индивидуализъм и ексцентричност. Но тази вечер, когато излезе от министерството, благоуханието на априлския въздух го изкуши. Тази година не бе виждал небесната синева в такъв топъл нюанс и изведнъж дългата шумна вечер в Центъра, скучните и изтощителни игри, лекциите, проскърцващото, смазвано с джин другарство му се сториха непоносими. Импулсивно той обърна гръб на автобусната спирка и навлезе в лабиринта на Лондон, първо на юг, после на изток, а после пак на север, и се загуби сред непознати улици, и съвсем нехаеше накъде върви.

„Ако има надежда, то тя е в пролите“ – беше написал той в дневника си. Тези думите продължаваха да се връщат в съзнанието му – заявление, изпълнено с мистична истина и осезаема абсурдност. Намираще се някъде из невзрачните, кафяви на цвят бордеи северо-източно от някогашната гара Сейнт Панкрас. Вървеше по калдъръмена улица с двуетажни къщички с очукани входни врати, излизачи направо на тротоара; по някакъв начин те странно напомняха дупки на плъхове. Тук-там сред калдъръма имаше локви мръсна вода. Тъмните входи и разклоненията на тесните пресечки от двете страни гъмжаха от смайващо количество хора – момичета в пълния си разцвет с наплескани с червило уста, младежи, които задиряха момичетата, наедрели жени с патешка походка, по които се виждаше на какво ще приличат момичетата след десет години, прегърбени старци, тътрещи се на разплесканите си ходила и парцаливи босоноги деца, които си играеха в локвите, а после се разбягваха, навиквани ядно от майките си. Може би четвърт от прозорците към улицата бяха изпотрошени и заковани с дъски. Повечето хора не обръщаха внимание на Уинстън; неколцина го огледаха с някакво предпазливо любопитство. Две грамадни жени с керемиденочервени ръце, скръстени напреки на престилките, разговаряха пред един вход. Докато се приближаваше, Уинстън долови откъслечи от разговора им.

– Да, викам ѝ аз, всичко туй много добре, викам. Ма то и ти на мойто място, и ти щеше да напрайш кат’ мене. То тъй да се критикува е лесно, викам, ама ти ми нямаш проблемите.

– А – рече другата. – Баш тъй си е. Ама баш точно тъй.

Бойките гласове рязко секнаха. Жените го огледаха във враждебно мълчание, докато отминаваше. Но всъщност не беше точно враждебност, а само някаква бдителност, кратко-временно наежване, все едно минава някакво непознато животно. Синият партийен комбинезон сигурно не беше обичайна гледка на такава улица. Никак не беше разумно да те

виждат по подобни места, освен ако нямаш там конкретна работа. Натъкнеш ли се на патрул, можеше да те спрат. „Може ли документите ви, другарю? Какво правите тук? В колко часа си тръгнахте от работа? По този път ли се прибирате обикновено?“ – и тъй нататък, и тъй нататък. Не, че имаше някакво правило, което да забранява прибирането по необичаен маршрут, но това стигаше, за да привлече внимание към теб, ако Полицията на мисълта чуе за това.

Изведнъж по цялата улица настана суматоха. Отвсякъде се понесоха предупредителни викове. Хората се стрелваха във входовете като зайци. Млада жена изскочи от една врата малко по-напред от Уинстън, награби мъничко дете, което си играеше в една локва, уви го с престилката си и скочи пак вътре, всичко това само с едно движение. В същия миг мъж с намачкан на хармоника черен костюм изплувал от една странична уличка и изтича към Уинстън, като сочеше възбудено небето.

– Параход! – вресеше той. – Шефе, пай се! Отгоре ще гръмне! Залягай бързо!

„Параход“ беше прякорът, с който по незначителни причини пролите наричаха ракетните бомби. Уинстън веднага се хвърли по очи. Пролите почти винаги излизаха прави, когато ти правеха подобни предупреждения. Като че притежаваха някакъв инстинкт, който няколко секунди по-рано им подсказваше когато идва ракета, макар и ракетите уж да летяха по-бързо от звука. Уинстън скри глава между лактите си. Надигна се грохот, който сякаш разлюля тротоара; върху гърба му се изсипа порой от леки предмети. Щом се изправи, видя, че целият е покрит с парченца стъкло от най-близкия прозорец.

Продължи да върви. Бомбата беше срутила няколко къщи на двеста метра по-нататък по улицата. Черен димен стълб бе увиснал в небето, а под него – облак прах от мазилка, в който сред развалините вече се трупаше тълпа. Пред него на тротоара стърчеше малка купчина мазилка, а сред нея – яркочервена жилка. Щом се изправи, видя, че е отрязана в китката човешка ръка. С изключение на кървавия край, ръката беше така побеляла, че приличаше на гипсова отливка.

Той изрита ръката в канавката, а после, за да избегне тълпата, свърна в една странична уличка вдясно. След три-четири минути вече бе излязъл от засегнатия от бомбата район и мизерният живот на гъмжилото по улиците продължаваше да си тече, все едно нищо не е станало. Наближаваше двайсет часа и пътиепродавниците, в които ходеха пролите (наричаха ги „кръчми“) бяха задръстени от клиенти. От мръсните им врати, които непрекъснато се отваряха и затваряха, лъхаше миризма на урина, талаш и вкиснала бира. В един ъгъл, образуван от стърчащата напред фасада на къща, се бяха скупчили трима мъже и средният държеше сгънат вестник, а другите двама го разглеждаха над рамото му. Още преди да ги доближи достатъчно, за да различи техните изражения, Уинстън забелязваше вгълбеността във всяка линия на телата им. Явно четяха някаква сериозна новина.

Беше на няколко крачки от тях, когато изведнъж групата се раздели и двама от мъжете изпаднаха в яростна препирня. Като че още малко, и щяха да започнат да си разменят удари.

– Ти не ме ли слушаш к’во говоря, бе? От година и два месеца не се е падало число, дето да свършва на седем, ти казвам!

– Не, бе, падало се е!

– Не, не е! Вкъщи ги имам ‘сичките записани за над две години на една хартишка. Записвам си ги точно като по часовник. И да ти кажа, нито едно число, дето да свършва на седмица...

– Да, седмица Е печелила! Направо мога да ти го кажа т’ва смотано число. На четири нула седем свършваше. Февруари месец беше – втората седмица на февруари.

– Февруари, бабината ти трънкина! Сичкото съм го записал, черно на бяло. И ти казвам, че нема число...

– Оф, айде стига толкоз! – обади се третият. Говореха за Лотарията. След като измина трийсет метра, Уинстън се огледа назад. Все така се караха с оживени, вострастени лица. Лотарията с нейните седмични изплащания на огромни награди беше единственото обществено събитие, на което пролите обръщаха сериозно внимание. Навярно съществуваша милиони проли, за които Лотарията беше най-важната, ако не и единствената причина, която ги крепеше живи. Тя беше тяхната радост, тяхната лудост, тяхно болко-успокояващо и техният интелектуален стимулант. Щом ставаше дума за Лотарията, дори и хора, дето едвам можеха да четат и пишат, като че бяха способни на сложни изчисления и потресаващи подвизи на паметта. Съществуваше цяла една шайка, която си изкарваше прехраната само с продаване на системи от числа, прогнози и амулети за късмет. Уинстън нямаше нищо общо с управлението на Лотарията, с което се занимаваше Министерството на изобилието, но беше наясно (в действителност всички партийци бяха наясно), че наградите са предимно въображаеми. Изплащаха се само дребни суми, а големите награди ги печелеха несъществуващи лица. При липсата на всякакви реални взаимовръзки между различните части на Океания това не бе трудно да се уреди.

Но ако имаше надежда, то тя беше в пролите. Човек трябваше да се вкопчи в това. Формулирано с думи, то звучеше разумно – но погледнеш ли хората, разминаващи се с теб по тротоара, се превръщаше в акт на сляпа вяра. Улицата, в която беше свърнал, слизаше по нанадолнище. Имаше чувството, че е идвал в този квартал и преди и че недалече оттук минава главна улица. Някъде отпред кряскащи гласове вдигнаха врява. Улицата направи остър завой и после опря в стъпала, които водеха надолу към хлътнала уличка, на която на няколко сергии продаваха позавехнали зеленчуци. В този миг Уинстън се сети къде се намира. Уличката извеждаше на главната улица, а на следващия ъгъл, на няма и пет минути оттам, се намираше вехтошарският магазин, от който беше купил празния бележник, станал сега негов дневник. А от една канцеларска книжарничка наблизо до него си купи перодръжката и шишенцето с мастило.

Спря се в горния край на стъпалата. Отсреща на уличката имаше мърляво кръчме, чиито прозорци изглеждаха матирани, но в действителност бяха просто напрашени. Много стар мъж, прегърбен, но деен, с бели мустаци, щръкнали напред като на скарида, бутна летящата врата и влезе. Докато Уинстън стоеше и наблюдаваше, му хрумна, че старецът, който трябваше да е поне на осемдесет, вече е бил на средна възраст, когато се е състояла революцията. Той и още неколцина като него бяха последните все още съществуващи звена, свързващи ги с изчезналия свят на капитализма. В самата Партия не бяха останали много хора, чиито идеи се бяха изградили преди революцията. По-старото поколение бе почти заличено в големите чистки от петдесетте и шейсетте години, а ужасът отдавна бе докарал малцината оцелели до пълно интелектуално отстъпление. Ако все още имаше жив човек, който да ти предостави истински разказ за условията на живот в началото на века,

то той можеше да е само прол. Изведнъж откъсът от учебниците по история, който бе преписал в дневника си, отново изникна в ума на Уинстън и го обзе налудничав порив. Да влезе в кръчмата, да завърже някак познанство със стареца и да го разпита. Щеше да му каже: „Разкажете ми за живота си като малък. Как беше по онова време? По-добре ли беше отсега, или по-зле?“

Припряно, та да не му остане време да се уплаши, той слезе по стъпалата и прекоси тясната уличка. Това беше безумие, то е ясно. Както обикновено, нямаше конкретно правило, забраняващо да разговаряш с пролите и да ходиш по кръчмите им, ала това бе твърде необичайно действие, че да мине незабелязано. Ако дойдеше патрул, можеше да се оправдае, че му е призляло, но надали щяха да му повярват. Той бутна вратата, тя се отвори и гадната, долнопробна миризма на вкисната бира го удари в лицето. Щом влезе, врявата утихна кажи-речи наполовина. Усещаше как зад гърба му всички оглеждат синия му комбинезон.

В другия край спряха да мятат стрелички навярно за трийсет секунди. Старецът, след когото бе тръгнал, стоеше на бара и водеше препирня с бармана – едър, як младеж със закривен нос и грамадни мускулести ръце. Наоколо с чаши в ръка се беше струпала цяла гмеж от хора и те наблюдаваха сцената.

– Най-любезно те питах, нал’ тъй? – рече старецът и се изпъчи бойко. – К’ви ми ги разпра’яш, че немало халби от по пинта у целата кръчма бе, мама му стара?

– Ама к’во е пинта, бе, по дяволите? – попита барманът и се наведе напред, опрял пръсти на тезгяха.

– Я го чуите тоя, бе! Вика, че е барман, па не знае к’во е пинта! Начи, пинтата е пол’вин кварта, пък четири кварта пра’ят галон. Другия път ще тря’а те уча на азбуката.

– Нивгаж не съм ги чувал тия – отсече барманът.

– Литър и пол’вин литър – само така ги даваме. Ей ги чашите на рафта пред тебе.

– Аз пък си искам пинта! – опъваше се старецът.

– Мо’еш ми натоци една пинта като едното нищо. Като бях млад, ги нямаше сичките тея литри, бе, тяхната мамица.

– Ти като си бил млад, сичките сме живели по дърветата – каза барманът и метна поглед към другите клиенти.

Гръмна смях и притеснението, причинено от влизането на Уинстън, като че отмина. Лицето на стареца с наболата бяла брада беше порозовяло. Той се извърна, като си мърмореше, и се блъсна в Уинстън. Уинстън внимателно го прихвана под ръка.

– Мога ли да ви предложа едно питие? – попита той.

– Джентълмен си ти – отвърна другият и пак изпъчи рамене. Като че не беше забелязал синия комбинезон на Уинстън. – Пинта! – додаде той нападателно към бармана. – Пинта бирица.

Барманът натоци по половин литър тъмнокафява бира в две дебели чаши, които бе изплакнал в една кофа под тезгяха. Бирата беше единственото питие, което сервираха пролските кръчми. Пролите не биваше да пият джин, макар и доста лесно да се сдобиваха с него на практика. Стреличките отново захвърчаха с пълна пара, а групичката мъже на бара се беше разприказвала за лотарийни билети. Временно забравиха за присъствието на Уинстън. До прозореца имаше чамова маса, на която двамата със стареца можеха да

беседват без страх, че ще чуят разговора им. Беше ужасно опасно, но поне в помещението нямаше телеекран – това той беше проверил още на влизане.

– Мое'ше да ми наточи една пинта – измрънка старецът, щом се настани с чаша пред него – Пол'вин литър не стига. Малко ми идва. Пък цел литър ми идва много. Мехурът ми дава фира. За цената пък да не говорим.

– Сигурно сте видели с очите си големи промени от времето на вашата младост досега – рече колебливо Уинстън.

Воднистосините очи на стареца се изместиха от мишената за стрелички към бара, от бара – към вратата на мъжката тоалетна, сякаш очакваше промените да са протекли тук, в кръчмата.

– Бирата беше по-хубава – рече той най-сетне. – И по-евтина! Като бях млад, светлото пиво – ние си му викахме бирица – беше по чет'ри пенса пинтата. Т'ва беше преди войната, много ясно.

– Коя война точно? – попита Уинстън.

– Преди сичките войни – рече неясно старецът. Взе чашата си и раменете му пак се изпъчиха. – Айде, да си жив и здрав!

Острата адамова ябълка на тънката му шия заподскача изненадващо бързо нагоре-надолу и бирата изчезна. Уинстън отиде до бара и се върна с още две халби по половин литър. Старецът като че беше забравил предразсъдъците си спрямо изпиването на цял литър.

– Вие сте много по-възрастен от мен – каза Уинстън. – Трябва вече да сте били зрял мъж още преди да съм се родил. Спомняте си какво е било едно време, преди революцията. Хората на моята възраст нищичко не знаят за ония времена. За тях можем само да четем в книгите, а написаното в книгите може и да не е вярно. Бих искал да чуя вашето мнение. В учебниците по история пише, че животът преди революцията е бил напълно различен от сегашния. Имало е най-ужасно потисничество, несправедливост, бедност – такъв ужас, че не можем да си го представим. Тук, в Лондон, широките народни маси са си недояждали от раждането, та до смъртта си. Половината от хората дори са нямали обувки на краката си. Трудели се по дванайсет часа дневно, напускали училище на девет години, спели са по десет души в стая. И същевременно имало много малко хора, едва няколко хиляди, които били богати и могъщи – наричали са се капиталисти. Те притежавали всичко, което е можело да се притежава. Живели са в големи разкошни къщи с по трийсет души прислуга, возели са се на автомобили и на карети с по четири коня, пиели са шампанско, носели са цилиндри...

Старецът изведнъж грейна.

– Цилиндри! – възкликна той. – Как пък се сети, че да ги споменеш. Същото ми хрумна и на мене баш вчера, н'ам що така. Таман си мислех как цилиндър не съм виждал от години. Ич ги няма вече. Последно га носих цилиндър, беше на погребението на снаха ми. Пък то беше... абе, датата не мо'а да ти я кажа, ма тря'а да е било преди педесе години. Много ясно, че само го бех зел под наем по повод, разбираш ли.

– Цилиндрите не са толкова важни – рече търпеливо Уинстън. – Смисълът е там, че тези капиталисти... те и разни адвокати, свещеници и тъй нататък, дето са живели на чужд гръб, са били господарите на земята. Всичко е съществувало за тяхна полза. Вие – обикновените хора, работниците – сте били техни роби. Можели са да правят с вас каквото си искат.

Можели са да ви прекарат в Канада като добитък. Можели са да спят с дъщерите ви, стига да искат. Можели са да наредят да ви нашибат с бич с девет ремъка. Като минавате покрай тях, е трябвало да сваляте шапка. Всеки капиталист се е движел с банда лакеи, които...

Старецът пак грейна.

– Лакеи! – възкликна той. – Ей тая дума не знам откога не бех я чувал. Лакеи! Т'ва колко назад ме върна! Спомням си как, абе, преди цяла камара време, одех понявгаж у Хайд Парк в неделя следобед да ги слушам онея, дето държат речи. Армията на спасението, римокатолици, евреи, индийци – к'ви ли не щеш. Та, имаше един тип... абе, как се казваше, не мога да ти кажа, ама като оратор беше страшна работа. Хич не им цепеше басма! „Лакеи! – викаше. – Лакеи на буржоазията! Подлоги на управляващата класа!“ И паразити също тъй. И хиени – баш хиени им викаше. Много ясно, че говореше за лейбъристката партия, разбираш ли.

Уинстън имаше чувството, че разговарят на различни езици.

– Ето какво исках всъщност да разбера – каза той.

– Смятате ли, че сега имате повече свобода, отколкото по онова време? Сега по-човешки ли се отнасят към вас? Едно време богатите, върхушката...

– Камарата на лордовете – вметна старецът, унесен в спомени.

– Камарата на лордовете, ако щете. Питам ви дали тези хора можеха да се отнасят към вас като по-низши само защото са били богати, а вие – бедни? Вярно ли е например, че е трябвало да ги наричате „сър“ и да сваляте шапка, когато се разминавате с тях?

Старецът като че се замисли дълбоко. Преди да отговори, глътна около четвърт от бирата си.

– Да – каза той. – Обичаха да си докосваш шапката за поздрав. В знак на уважение, един вид. На мене не ми уйдисваше, ама бая често го правех. Налагаше ми се, би могло да се каже.

– А беше ли обичайно... Само цитирам какво съм чел в учебниците по история... Беше ли обичайно тези хора и прислугата им да ви бутат от тротоара в канавката?

– Един веднъж ме бутна – каза старецът. – Помня го, като да беше вчера. Беше вечерта след Гребната регата³ – страшно ги избиваше на кавга вечерта след Гребната регата, и се блъскам аз в един младок на Шафтсбъри авеню. Баш джентълмен си беше – официална риза, цилиндър, черен балтон. Вървеше на зигзаг по тротоара и аз тъй, случайно, се блъскам в него.

„Що не гледаш къде ходиш?“ – вика. „Ти да не си го купил тоя тротоар бе, мама ти стара?“ – викам аз.

„Ше ти откъсна тъпата тиква, ако ми се пра'иш на отворен!“ – вика той. „Ти си пиан – викам аз. – Ей сега ще те закарам в участъка.“ И ако щеш вярвай, той си тури ръката на гърдите ми и така ме бутна, че без малко да ме запрати под гумите на един автобус. Абе, млад бях по онова време и щях да му тресна един, само че...

Чувство на безпомощност облада Уинстън. Паметта на стареца бе само купчина смет от подробности. Можеше цял ден да го разпитваш, без да получиш никаква истинска информация. Историята, създадена от партията, в някакъв смисъл все пак можеше да е вярна; можеше дори да е напълно вярна. Предприе последен опит.

³ Гребни състезания между студентските клубове на Оксфорд и Кеймбридж, които се провеждат всяка година на река Темза в Лондон – Бел. прев.

– Може и да не съм се изразил ясно – каза той. – Опитвам се да кажа следното... Вие сте живели много дълго време; половината ви живот е преминал преди революцията. През 1925 година например вече сте били пълнолетен. Бихте ли казали, според онова, което си спомняте, дали животът през 1925 е бил по-добър отсега, или по-лош? Ако можехте да избирате, тогава ли бихте предпочели да живеете или сега? Старецът се загледа умислено в мишената за стрелички. Допи си бирата – по-бавно отпреди. Заговори с по-търпелив, философски тон, сякаш от бирата беше се кротнал.

– Знам какво очакваш да ти кажа – рече той. – Очакваш да ти кажа, че ми се ще пак да бъда млад. Повечето хора, ако ги питаш, ще ти кажат, че пак им се ще да са млади. На младини си здрав и силен. Като станеш на моите години, никога не си добре. Страшно зле съм с краката, а пък мехурът ми е направо ужас. По шест-седем пъти ставам на нощ. От друга стана обаче да си стар си има големи предимства. Нямах ги ония грижи. С жените нямаш вземане-даване и това си е екстра. Към трийсе години не съм бил с жена, ако щеш вярвай. Нещо повече, не ми се е и искало.

Уинстън се облегна назад на перваза. Нямахше смисъл да продължава. Тъкмо се канеше да вземе пак бира, когато старецът изведнъж стана и бързо се затътри до вонящия писоар от едната страна на помещението. Онзи половин литър отгоре вече му действаше. Уинстън поседя минута-две, загледан в празната си чаша и почти не забеляза как краката му отново го изведоха на улицата. Най-много след двайсет години, размишляваше той, на капиталния и простицък въпрос „Животът преди революцията по-добър ли беше отсега“, веднъж завинаги щеше да стане невъзможно да се получи отговор. Но в действителност и сега бе невъзможно се да получи отговор, тъй като малцината разпръснати тук и там оцелели от древния свят не бяха способни да сравнят едната епоха с другата. Спомняха си милион безполезни неща – караница с колега от работата, издирване на загубена помпа за колело, изражението на лицето на отдавна умряла сестра, прашните вихрушки във ветровита сутрин преди седемдесет години; но всички значими факти бяха извън ползрението им. Те бяха като мравката, която вижда дребните предмети, но не и едрите. А когато паметта напълно им изневереше, а писмените документи се фалшифицираха – когато това се случеше, то не оставаше друго, освен да се приеме твърдението на Партията че е подобрила условията за човешкия живот, защото не съществуваше и никога вече нямаше да съществува критерий, според който то да бъде подложено на проверка.

В този миг ходът на мисълта му рязко секна. Той се спря и вдигна очи. Намираше се в тясна уличка с няколко тъмни магазинчета, разположени между жилищните домове. Точно над главата му висяха три потъмнели метални кълба, които, изглежда, някога са били позлатени. Като че мястото му беше познато. Разбира се! Стоеше пред вехтошарския магазин, откъдето беше купил дневника.

Страх го прониза целия. Първо на първо, закупуването на бележника беше достатъчно безразсъдно действие и той се беше заклел да не припарва повече до това място. И все пак в мига, в който пусна мисълта си да броди, краката му сами го бяха довели обратно тук. Точно от такива самоубийствени импулси се надяваше да се оварди, като започна да води дневника. Същевременно забеляза, че макар и да приближаваше двайсет и един часът, магазинът все още беше отворен. Стори му се, че вътре няма да бие толкова на очи, отколкото ако виси на тротоара и прекрачи прага. Ако го питаха, разполагаше с приемливото оправдание, че търси да купи ножчета за бръснене.

Собственикът тъкмо бе запалил висяща газена лампа, от която лъхаше нечист, но някак приветлив мирис. Той беше навярно около шейсетгодишен мъж, крехък и сгърбен, с дълъг доброжелателен нос и кротки очи, обезформени от дебелия стъкла на очилата. Косата му беше почти напълно побеляла, но веждите му бяха рунтави и все още черни. Очилата, фините му припряни движения и това, че беше облечен с овехтяло сако от черно кадифе му придаваха леко интелектуално излъчване, като че бе някакъв литератор или може би музикант. Гласът му беше тих, сякаш глъхнеш, а произношението – не толкова вулгарно като на мнозинството проли.

– Разпознах ви на тротоара – каза веднага той. – Вие сте господинът, който купи споменика за млади дами. Прекрасна хартия! Хартия верже – така я наричаха. Такава хартия не се прави от... о, от петдесет години, смее да кажа. – Той се взря в Уинстън над очилата си. – Има ли нещо специално, с което мога да ви бъда полезен? Или просто искате да поразгледате?

– Минавах... – отвърна неопределено Уинстън. – Само надникнах. Не искам нищо конкретно.

– Много хубаво – рече другият, – защото сигурно нямаше да ви предложи нищо удовлетворително. – Той направи извинителен жест с меката си длан. – Виждате как е – магазинът е кажи-речи празен. Между нас казано, с антикварната търговия е почти свършено. Вече няма търсене, а и стока няма. Мебели, порцелан, стъкло – лека-полека всичко се изпочупи. А повечето метални изделия, разбира се, са претопени. От години не съм виждал месингов свещник.

Тясната вътрешност на магазина всъщност беше препълнена, но там нямаше почти нищо, което да представлява поне малка ценност. Мястото на пода бе много ограничено, защото покрай всички стени бяха струпани безброй прашасали рамки за картини. Във витрината имаше подноси с болтове и гайки, изтъпени длета, ножчета със счупени остриета, потъмнели часовници, които дори не се преструваха на годни да работят и най-различни други вехтории. Само на една масичка в ъгъла като че сред разните джунджурии – лакирани кутийки за емфие, ахатови брошки и тям подобни – можеше да се намери и нещо интересно. Докато Уинстън вървеше към масичката, погледът му бе привлечен от нещо кръгло и гладко, което блещукаше приглушено на светлината на лампата, и той го взе.

Беше тежко парче стъкло, заоблено от едната страна и плоско от другата, почти с формата на полукълбо. И в цвета, и в консистенцията на стъклото имаше някаква особена мекота, наподобяваща дъждовна вода. В центъра му, увеличен от заоблената повърхност, се намираше странен, розов спираловиден предмет, напомнящ роза или актиния.

– Какво е това? – попита заплененият Уинстън.

– Това нещо е корал – отвърна старецът. – Трябва да е дошло от Индийския океан. Навремето са ги запечатвали в стъкло. Това е правено преди не по-малко от сто години. И повече, като го гледам.

– Прекрасен предмет – каза Уинстън.

– Прекрасен предмет – повтори одобрително другият. – Ала в днешно време малцина са тези, които ще го кажат. – Той се изкашля. – Значи, ако случайно искате да го купите, ще ви струва четири долара. Спомням си времето, когато на такова нещо му се вземаха осем лири, а пък осем лири си бяха... е, не мога да го пресметна, ама си бяха много пари. Но кой

ли в днешно време се интересува от истински антики – та дори и от малкото, дето са останали?

Уинстън незабавно плати четирите долара и пхна в джоба си лелеяния предмет. Най-много му допаднаше не толкова красотата му, колкото неговата аура на принадлежност към епоха, съвсем различна от настоящата. Мекото, подобно на дъждовна вода стъкло не приличаше на никое, което беше виждал. Очевидната безполезност на тази вещ я правеше двойно по-привлекателна, макар и да се досещаше, че някога е служела за преспаване. Тя натежаваше в джоба му, но за щастие не изпъкваше много. Беше чудато и дори компрометиращо партиец да я притежава. Всичко старо, а всъщност и всичко красиво неизменно навяваше смътни подозрения. След като получи четирите долара, старецът забележимо се развесели. Уинстън разбра, че би приел и три, та дори и два долара.

– Горещо има още едно помещение, което може би ще ви се иска да разгледате – каза той. – В него няма кой знае какво. Само няколко неща. Ако ще се качваме, ще вземем светилник.

Той запали друга лампа и, привел гръб, бавно поведе Уинстън нагоре по стръмните вежди стълби, после по тясно коридорче, и го въведе в стая, която не гледаше към улицата, а към калдъръмен двор и цяла гора от комини. Уинстън забеляза, че мебелите все още са наредени така, все едно е предназначена за живеене. На пода бе постлан тесен килим, по стените висяха една – две картини, а пред камината беше придърпано дълбоко, разнебитено кресло. Старомоден стъклен часовник с циферблат с дванайсет цифри тиктакаше на лавицата над камината. Под прозореца огромно легло, все още с дюшек, заемаше почти четвърт от стаята.

– Ние живеехме тук, допреди да почине жена ми – рече полуизвинително старецът. – Разпродавам мебелите малко по малко. Това е прекрасно махагоново легло, или поне ще е прекрасно, ако го изчистите от дървениците. Но на вас ще ви се стори възтежко, смея да кажа.

Държеше лампата високо, та да осветява цялата стая, и на топлата мъждееща светлина тя изглеждаше странно предразполагаща. През ума на Уинстън прелетя мисълта, че ако дръзне да рискува, сигурно ще е много лесно да наеме стаята за няколко долара седмично. Безумно, невъзможно хрумване, което трябваше да бъде изоставено в мига на възникването си – но стаята бе пробудила в него някаква носталгия, някаква родова памет. Струваше му се, че знае какво точно е усещането да седиш в такава стая, в кресло пред откритата камина, с крака на решетката и чайник над огъня, съвсем сам, съвсем необезпокояван, и никой не те наблюдава, никакъв глас не те преследва, няма никакви звуци освен песента на чайника и дружелюбното тиктакане на часовника.

– Няма телеекран! – не се удържа да промълви.

– А – обади се старецът, – такова чудо не съм имал никога. Много е скъпо. Пък и май никога не съм имал нужда. Вижте там, в ъгъла има хубава съгъваема маса. Макар и да е ясно, че ще трябва да сложите нови панти, ако искате да използвате крилата.

В другия ъгъл имаше малък шкаф за книги и той вече беше привлякъл Уинстън. Но съдържаше само боклуци. Издирването и унищожаването на книги в пролските квартали се извършваше със същата педантичност, както и навсякъде другаде. Нямахме почти никаква вероятност някъде в Океания да съществува книга, отпечатана преди 1960 година. Все тъй с лампата в ръка, старецът бе застанал пред картина в рамка от палисандрово дърво, окачена от другата страна на камината срещу леглото.

– Вижте сега, ако случайно изобщо се интересувате от старинни гравюри... – подхвана той деликатно.

Уинстън прекоси стаята, за да разгледа картината. Гравюрата върху стомана изобразяваше овално здание с правоъгълни прозорци и малка кула отпред. Зданието бе опасно от ограда, а зад него се виждаше някакво подобие на статуя. Уинстън се взря продължително в сградата. Струваше му се смътно позната, макар и да не помнеше статуята.

– Рамката е прикрепена към стената – рече старецът, – но, да ви кажа, мога да я отвинтя за вас.

– Тази сграда я знам – каза най-сетне Уинстън. – Сега е полуразрушена. Намира се по средата на улицата срещу Двореца на правосъдието.

– Точно така. Срещу Съдебната палата. Бомбардираха я през... о, преди много години. Навремето беше църква, „Свети Климент Датски“ ѝ беше името. – Той се усмихна извинително, сякаш осъзнаваше, че ще изрече нещо малко нелепо, и додаде: – Портокали и мандарини, пеят камбаните на „Свети Климент“!

– Това какво е? – попита Уинстън.

– А... „Портокали и мандарини, пеят камбаните на „Свети Климент“, „Това е едно стихче от времето, когато бях малък. Как беше по-нататък не помня, обаче знам как свършва. „Ето свещта, да ти свети в тъмата, ей и сатър, да ти резне главата“. Беше като танц. Вдигат си ръцете, за да минеш отдолу, и като стигнат до „Ей и сатър, да ти резне главата“, свалят ръце и те хващат. Изреждаха се все имена на църкви. Всичките лондонски църкви ги имаше вътре – всичките по-големи, де.

Уинстън се запита неопределено от кой ли век беше църквата. Винаги беше трудно да се определи възрастта на някоя лондонска сграда. За всичко голямо и внушително, ако на вид е относително ново, механично се твърдеше, че е построено след революцията, докато всичко, явно строено по-рано, се приписваше на някакъв мътен период, наречен Средновековие. Смяташе се, че епохата на капитализма не е създала нищо, притежаващо някаква стойност. Човек можеше да изучава история по архитектурата не повече, отколкото по книгите. Статуи, надписи, паметни плочи, имената на улиците – всичко, което би могло да хвърли светлина върху миналото, систематично бе изменяно.

– Никога не съм знаел, че е било църква – каза той.

– Всъщност са останали много от тях – рече старецът, – макар и да са ги приспособили за друго. Чакайте, как точно беше онова стихче? А, сетих се!

*„Портокали и мандарини,
пеят камбаните на „Свети Климент“!
Борч имаш към мен един фардинг,
пеят камбаните на „Свети Мартин“!“*

Толкоз, за повече не мога да се сетя. Фардингът беше дребна медна монета, приличаше на цент.

– Къде беше „Свети Мартин“? – попита Уинстън.

– „Свети Мартин“ ли? Тя още си стои. На площад „Победа“ е, до картинната галерия. Една сграда с триъгълен портик и колони отпред, и с голямо стълбище.

Уинстън познаваше добре мястото. Това беше музей, използваха го за най-различни пропагандни изложби – умалени макети на ракетни бомби и плаващи крепости, сцени с восъчни фигури, илюстриращи вражеските зверства и тям подобни.

– „Свети Мартин в полята“, така се казваше – добави старецът, – макар и да не помня някъде по ония места да е имало поля.

Уинстън не купи картината. Тя би била още по-неуместна придобивка и от стъкленото преспание, а и бе невъзможно да я занесе у дома си, освен ако не се извади от рамката. Но се позабави още няколко минути, за да поговори със стареца, чието име разбра, че не беше Уийкс, както човек би предположил от надписа над входа на магазина, а Чарингтън. Господин Чарингтън явно беше вдовец, шейсет и три годишен, и населяваше този магазин от трийсет години. През цялото това време се канил да смени името над витрината, но така и не се бе накарал. И докато разговаряха, полуприпомненото стихче все тъй се въртеше в главата на Уинстън. „Портокали и мандарини, пеят камбаните на „Свети Климент“. Борч имаш към мен един фардинг, пеят камбаните на „Свети Мартин“!“ Любопитно, но като си го казваш, и добиваш илюзията, че наистина чуваш камбани, камбаните на загубения Лондон, който все още съществуваше на едно или друго място, прикрит и забравен. Той сякаш чуваше екота им от една призрачна камбанария към друга. А доколкото си спомняше, никога през живота си не бе чувал звън на църковни камбани. Остави горе господин Чарингтън и слезе сам по стълбите, за да не го види старецът как оглежда улицата като разузнавач, преди да прекрачи прага и да излезе навън. Вече бе взел решение, че след като мине достатъчно време – месец, да речем – ще рискува пак да посети магазинчето. Навярно не беше по-опасно от това да изклинчи една вечер от Центъра. Напълно безразсъдно беше изобщо да се върне тук, след като купи дневника и без да знае дали на собственика на магазина може да се има доверие. И все пак... !

Да, помисли си той отново, щеше да се върне. И пак щеше да купува още красиви боклущи. Ще си купи гравюрата със „Свети Климент Датски“, ще я извади от рамката и ще я отнесе у дома, скрита под горнището на комбинезона. Ще измъкне останалата част от стихотворението от паметта на господин Чарингтън. Дори и налудничавият проект да наеме стаята на горния етаж отново се завъртя за кратко в ума му. Навярно за пет секунди възторгът го направи неблагоразумен и той излезе на тротоара, без дори предварително да хвърли поглед през прозореца. Дори бе започнал да си тананика импровизирана мелодия.

– Портокали и мандарини, пеят камбаните на „Свети Климент“, борч имаш към мен един фардинг, пеят...

Изведнъж сърцето му сякаш се превърна в лед, а вътрешностите му – във вода. По тротоара, на няма и десет метра от него, се задаваше фигура в син комбинезон. Беше момичето от Отдела за белетристика, тъмнокосото момиче. Смрачаваше се, но не беше трудно да я разпознае. Тя го погледна право в очите, а после бързо го подмина, все едно не го беше видяла.

За няколко секунди Уинстън така се вцепени, че не можеше да помръдне. После се обърна вдясно и с тежка стъпка се заотдалечава, и така и не забелязваше, че е тръгнал в погрешна посока. Във всеки случай един въпрос се реши. Вече нямаше съмнение, че момичето го шпионира. Трябва да го е проследило дотук, защото беше неправдоподобно по чиста случайност да върви същата вечер по същата забутана уличка, на километри от кварталите, където живееха членовете на Партията. Твърде голямо съвпадение. Дали

наистина беше агент на Полицията на мисълта или просто шпионин любител под действието на натрапчив подтик, надали имаше значение. Достатъчно беше, че го наблюдава. Навярно го беше видяла и в кръчмата.

Влачеше се с усилие. При всяка крачка парчето стъкло в джоба се удряше в бедрото му и донякъде му идеше да го извади и захвърли. Най-ужасна беше болката в корема. За минута-две имаше чувството, че ще умре, ако не стигне скоро до тоалетна. Но в кварталите като този нямаше обществени тоалетни. После спазъмът премина и остана само тъпа болка.

Улицата беше без изход. Уинстън се спря, постоя няколко секунди, обзет от съмнения какво да прави, а после се завъртя и тръгна обратно по стъпките си. Щом се обърна, се сети, че с момичето се разминаха само преди три минути и ако се затича, сигурно ще я настигне. Можеше да продължи по следите ѝ, докато стигнат до някое затънтено място и там да ѝ разбие главата с паве. И парчето стъкло в джоба му ще е достатъчно тежко да свърши работа. Но незабавно заряза идеята, защото дори и мисълта за някакво физическо усилие му бе непоносима. Не можеше да тича, не можеше да нанесе удар. Пък и тя беше млада и яка и щеше да се брани. Мина му през ум и да изтича до Общностния център и да остане там докато затворят, за да си осигури частично алиби за вечерта. Но и това беше невъзможно. Бе смазан от смъртоносна отпадналост. Искаше само час по-скоро да си иде у дома, и там да седне и да кротува.

Прибра се в апартамента си чак след двайсет и два часът. В двайсет и три и трийсет изключваха централно осветлението. Влезе в кухнята и обърна почти цяла чаена чаша джин „Победа“. После отиде до масата в нишата, седна и извади дневника от чекмеджето. Ала не го отвори веднага. От телеекрана нахакан женски глас врещеше патриотична песен. Той седеше, вторачен в корицата на бележника с мраморни шарки и безуспешно се мъчеше да отстрани гласа от съзнанието си.

Те идваха нощем, за да те отведат – винаги нощем. Беше редно да се самоубиеш, преди да са те спипали. Несъмнено някои го правеха. Много от изчезналите всъщност бяха самоубийци. Но се изискваше отчаяна смелост, за да убиеш себе си в един свят, в който бе напълно невъзможно да си набавиш огнестрелно оръжие или бързодействаща и сигурна отрова. Слисан, той мислеше за биологичната безполезнаост на болката и страха, за предателството на човешкото тяло, което винаги се вцепенява в инертност точно в мига, когато е нужно извънредно усилие. Можеше и да запуши устата на тъмнокосото момиче, стига да бе се задействал достатъчно бързо; но точно заради крайната опасност бе загубил способност да действа. Проумя, че в моменти на криза човек никога не се бори срещу външен враг, а неизменно срещу собственото си тяло. Дори и сега, въпреки джина, тъпата болка в корема му правеше последователните размишления невъзможни. Същото е във всички привидно героични или трагични ситуации, помисли си той. На бойното поле, в килията за изтезания, на потъващ кораб – въпросите, за които се бориш, винаги се забравят, защото тялото се издува, докато не запълни вселената, и дори и когато не си вцепенен от уплаха и не пициш от болка, животът във всеки един миг е борба с глада, студа, безсъницата, със стомашните киселини или зъбобола.

Отвори дневника. Беше важно да запише нещо. Жената от телеекрана бе запяла нова песен. Гласът ѝ сякаш се забиваше в мозъка му като нацърбени парчета стъкло. Опита се да мисли за О'Брайън, за когото, или на когото се пишеше дневникът, но вместо това се

замисли за нещата, които щяха да се случат с него след като Полицията на мисълта го отведе. Ако те убиваха веднага, щеше да е все едно. Да те убият се очакваше. Но преди смъртта (никой не говореше за подобни неща, ала всички ги знаеха) трябваше да си минеш по реда със самопризнанията: въргалянето по пода, писъците за милост, пращането на счупени кости, избитите зъби и сплъстените от кръв коси. Защо трябваше да понасяш всичко това, след като край винаги бе един и същ? Защо не бе възможно да съкратиш с няколко дни или седмици живота си? Никой не оставаше неразкрит и никой не бе пропуснал самопризнанията. След като веднъж си се поддал на мислопрестъплението, беше сигурно, че до дадена дата ще умреш. Защо тогава този нищо непроменящ ужас трябваше да те причаква, вграден в бъдещето? Опитва се отново да призове в мислите си образа на О'Брайън, с малко повече успех отпреди. „Ще се срещнем там, където няма мрак“ – беше му казал О'Брайън. Той знаеше какво означава това, или поне му се струваше, че знае. Мястото, където няма мрак беше въображаемото бъдеще, което никога няма да видиш, но чрез предвиждане можеше по мистичен начин да го споделиш. Ала гласът от телеекрана измъчваше слуха му и той не беше в състояние да следва хода на мисълта си. Пъхна цигара в уста. Половината тютюн веднага се изсипа върху езика му – горчив прах, който трудно се изплюва. Лицето на Големия брат изплува в съзнанието му и измести лицето на О'Брайън. Точно както преди няколко дни, Уинстън извади монета от джоба си и я погледна. Лицето се взираше в него – тежко, спокойно, закрилническо – но каква ли усмивка се криеше под тъмните мустаци? Като тежък погребален звън в паметта му изникнаха думите:

**ВОЙНАТА Е МИР
СВОБОДАТА Е РОБСТВО
НЕВЕЖЕСТВОТО Е СИЛА**

ВТОРА ЧАСТ

ПЪРВА ГЛАВА

Беше предиобед и Уинстън излезе от кабината си, за да отиде до тоалетната.

От другия край на дългия, ярко осветен коридор се задаваше самотна фигура. Беше тъмнокосото момиче. От вечерта, когато се натъкна на нея пред вехтошарския магазин, бяха изминали четири дни. Щом тя го приближи, той видя, че дясната ѝ ръка виси на превръзка през рамото – отдалече не се забелязваше, защото беше в цвета на комбинезона ѝ. Сигурно си беше строшила ръката, докато е завъртала някой от големите калейдоскопи, на които се „нахвърляха“ сюжетите на романите. В Отдела за белетристика такива злополуки бяха нещо обичайно.

Деляха ги може би четири метра, когато момичето се спъна и падна почти по очи. От нея се изтръгна остър вик на болка. Сигурно беше паднала върху пострадалата ръка. Уинстън се закова на място. Момичето се беше надигнало на колене. Лицето ѝ бе добило млечножълтеникав цвят и устата ѝ се открояваше на фона му, по-червена от всякога. Очите ѝ се взираха в неговите с умолително изражение, по-скоро на страх, отколкото на болка.

Странно чувство трепна в сърцето на Уинстън. Пред него стоеше враг, който се опитваше да го убие; пред него стоеше и човешко същество, което страдеше, може би със счупена кост. Вече инстинктивно бе пристъпил напред, за да ѝ помогне. В момента, в който я видя да пада на превързаната си ръка, сякаш усети болката в собственото си тяло.

– Заболя ли ви? – попита той.

– Нищо ми няма. Ръката ми. След секунда ще съм добре.

Говореше така, сякаш сърцето ѝ трепка. Несъмнено беше много пребледняла.

– Нищо счупено ли няма?

– Не, добре съм. Заболя ме за малко, нищо повече. Тя му протегна свободната си ръка и той ѝ помогна да стане. Лицето ѝ вече си беше възвърнало донякъде цвета, личеше си, че е много по-добре.

– Нищо ми няма – повтори кратко тя. – Само си ударих малко китката. Благодаря, другарю!

И след това продължи накъдето се беше запътила, толкова живо, все едно действително нищо ѝ нямаше. Цялата случка не бе продължила повече от половин минута. Да не позволяваш чувствата да се изписват на лицето ти бе навик, добил статут на инстинкт, а и бездруго когато всичко се случи, бяха точно пред един телеекран. При все това му беше много трудно да не издаде краткотрайната си изненада, защото през тези две-три секунди, докато ѝ помагаше да стане, момичето беше пхнало нещо в ръката му. Нямаше съмнение, че го е направила нарочно. Беше нещо малко и плоско. Щом мина през вратата на тоалетната, той го прехвърли в джоба си и го опипа с върховете на пръстите си. Беше хартийка, сгъната на квадрат.

Докато стоеше пред писоара, успя с още малко опипване да го разгърне. Явно на него трябваше да е написана някаква бележка. За миг се изкуши да влезе с листчето в някоя от кабините и да го прочете веднага. Но това, както добре знаеше, би било шокиращо безразсъдство. Нямаше къде другаде да си по-сигурен, че телеекраните се следят непрекъснато.

Върна се в кабината си, седна, подхвърли небрежно листчето сред другите хартии на бюрото, сложи си очилата и придърпа речописеца към себе си. „Пет минути – каза си. – Най-малко пет минути!“. Сърцето му туптеше в гърдите плашещо гръмко. За щастие задачата, с по която работеше, бе напълно редова – поправката на дълъг списък от цифри, която не изискваше съсредоточено внимание.

Каквото и да пишеше на листчето, то трябваше да има някакво политическо значение. Доколкото разбираше, възможностите бяха две. Едната, много по-вероятната, беше момичето да е агент на Полицията на мисълта – точно както се боеше. Не знаеше защо Полицията на мисълта ще реши да предава съобщенията си по този начин, но навярно си имаха причини. Написаното на листчето можеше да е заплаха, призовка, заповед да се самоубие, клопка от някакъв вид. Но имаше и друга, по-безумна възможност, която непрекъснато изникваше в ума му, макар и напразно да се опитваше да потисне тази мисъл. И тя бе, че бележката изобщо не идваше от Полицията на мисълта, а от някаква нелегална организация. Може би Братството съществуваше, в края на краищата! Може би момичето бе част от него! Идеята несъмнено беше абсурдна, но бе изникнала в ума му още в мига, когато усети листчето в ръката си. Чак няколко минути по-късно му хрумна другото, по-вероятното обяснение. А дори и сега, макар и разумът да му подсказваше, че посланието сигурно означава смърт, той пак не вярваше и нелепата надежда упорито не го напускаше, а сърцето му туптеше оглушително и трудно удържаше гласа си да не трепне, докато нашепваше цифрите в речописеца.

Приключи с целия набор от задачи и пхна бележките в пневматичната тръба. Бяха изминали осем минути. Намести очилата на носа си, въздъхна и придърпа следващата партида документи заедно с листчето най-отгоре. Разгъна го. На него с едър, неравен почерк беше написано:

ОБИЧАМ ТЕ.

За няколко секунди така се стъписа, че дори не се сети да хвърли уличаващата бележка в дупката на паметта. А когато я хвърли, не устоя да я прочете пак, само за да се увери, че думите наистина бяха написани там, макар и отлично да знаеше колко опасно е да проявява твърде голям интерес.

До обяд му беше много трудно да работи. Още по-лоша от нуждата да съсредоточава мислите си върху поредица от незначителни задачи беше необходимостта да прикрива възбудата си от телеекрана. Струваше му се, че в корема му се разгаря огън. Обядът в горещата, претъпкана, шумна столова беше същинско мъчение. Надяваше се през обедната почивка да остане за малко сам, обаче не му провървя и дебилът Парсънс се тръшна до него, острата миризма на потта му почти задуши тенекиения мирис на яхнията и той се впусна в словоизлияния за подготовката за Седмицата на омразата. Особено се палеше за модела на главата на Големия брат от папие-маше с ширина два метра, изготвян от отряда

на дъщеря му в организацията на Шпионите. Дразнещото беше, че сред глъчката от гласовете Уинстън почти не чуваше какво му говори Парсънс и постоянно се налагаше да го моли да повтори някоя безсмислена забележка. Само веднъж мярна момичето на една маса с още две момичета в другия край на помещението. Като че не го бе видяла и той повече не погледна нататък.

Следобедът мина по-поносимо. Непосредствено след обяда пристигна фина и трудоемка задача, която щеше да отнеме няколко часа и се налагаше да остави всичко друго настрана. Състоеше се от фалшифициране на поредица от производствени доклади отпреди две години така, че да се дискредитира виден член на Партийното ядро, в момента изпаднал в немилост. Тъкмо тези неща Уинстън ги умееше и успя напълно да пропъди момичето от съзнанието си за повече от два часа. После споменът за лицето ѝ се върна и го обзе бясно, непоносимо желание да остане сам. Докато не се уедини, бе невъзможно да обмисли това ново развитие на нещата. Довечера трябваше да ходи в Общностния център. Изгълта лакомо поредното безвкусно ястие в столовата, изтърча в Центъра, взе участие в церемониалните брътвежи на „дискусионната група“, изигра два гейма тенис на маса, обърна няколко чаши джин и изтрая половинчасова лекция под заглавие „Ангсоц във връзка с шаха“. Душата му се гърчеше от скука, но както никога не усещаше подтик да изклинчи от вечерта в Центъра. Щом съгледа думите „ОБИЧАМ ТЕ“, у него се надигна желанието да остане жив и поемането на дребни рискове изведнъж му се стори глупаво. Чак в двайсет и три часът, когато си беше у дома в леглото – в тъмното, където си в безопасност дори от телеекрана, стига да не шумиш – успя да помисли свързано.

Проблемът беше конкретен и трябваше да се разреши: как да се свърже с момичето и да уговори среща. Вече не обмисляше вероятността тя да му готви някаква клопка. Знаеше, че не е така заради явната ѝ възбуда, когато му предаде бележката. Очевидно бе загубила ума и дума от страх, и това си беше в реда на нещата. Нито пък му мина през ума да отбие авансите ѝ. Само преди пет вечери обмисляше как да ѝ разбие главата с паве, но това не беше важно. Мислеше си за голото ѝ младо тяло, както го беше видял насън. Беше си въобразил, че и тя е глупачка като останалите, главата ѝ е натъпкана с лъжи и омраза, а утробата – с лед. Изпадна в треска при мисълта, че може да я загуби, че бялото младо тяло може да му се изплъзне! Най-много се боеше, че тя просто ще размисли, ако не се свърже бързо с нея. Но бе невероятно трудно да се срещнат физически. Все едно да предприемеш шахматен ход, след като вече си мат. Накъдето и да се обърнеш, насреща ти изниква телеекран. Всъщност пет минути след като прочете бележката вече се беше сетил за всички възможни начини да се свърже с нея; но сега, когато имаше време за мислене, той ги изреди наум един по един, сякаш подреждаше в редица инструменти на масата.

Явно среща като тази от сутринта не можеше да се повтори. Можеше да е относително лесно, ако тя работеше в Архивния отдел, но той имаше съвсем смътна представа къде в сградата се намира Отделът за белетристика и му липсваше предлог да отиде там. Ако знаеше къде живее и по кое време си тръгва от работа, можеше да измисли как да я срещне някъде по пътя ѝ за дома; но да се опита да я проследи до жилището ѝ беше опасно, защото това значеше да се разтакава пред министерството и нямаше как да не забележат това. А да ѝ прати писмо по пощата и дума не можеше да става. Редовната практика, която дори не беше тайна, беше всички писма да се отварят преди да бъдат доставени. Всъщност много малко хора пишеха писма. За съобщенията, които се налага да пращаш понякога,

съществуваха пощенски картички с наготово отпечатани дълги списъци от фрази, и неприложимите се задраскваха. И без това той не знаеше името на момичето, а камо ли адреса ѝ. Най-сетне реши, че най-безопасното място е столовата. Ако можеше да я засече сама на маса някъде в средата на помещението, не твърде близо до телеекраните, и ако гълчавата от разговорите край тях бе достатъчно шумна – и тези условия се задържат, да речем, за трийсет секунди, бе възможно да разменят няколко думи.

В продължение на седмица след това животът беше неспокоен сън. На другия ден тя се появи в столовата чак когато той си тръгваше след сигнала на свирката. Вероятно я бяха сложили в по-късна смяна. Разминаха се, без да се погледнат. На по-следващия ден тя беше в столовата по обичайното време, но седнала с още три момичета непосредствено под един телеекран. После цели три ужасни дни изобщо не се появи. И разумът, и тялото му като че ги сполетя някаква непоносима чувствителност, някаква прозрачност, и тя превръщаше в агония всяко движение, всеки звук, всеки допир, всяка дума, която трябваше да изговори или чуе. Дори и насън не можеше да избяга напълно от образа ѝ. През онези дни не докосна дневника. Ако нещо му носеше облекчение, то беше работата, в която понякога се улисваше за цели десет минути. Нямаше никаква представа какво ѝ се е случило. Нямаше как да разпита. Можеше да са я изпарили, можеше да се е самоубила, можеше да са я прехвърлили на другия край на Океания; най-страшното и най-вероятното беше просто да е размислила и решила да го избягва.

На другия ден тя се появи отново. Вече не носеше превръзката през рамо, а китката ѝ беше увита с лейкопласт. Щом я зърна, го обзе такова облекчение, че не се стърпя и се вторачи в нея за няколко секунди. На другия ден насмалко да я заговори. Когато влезе в столовата, тя седеше на една маса доста далеч от стената, съвсем сама. Беше рано и столовата още не се беше напълнила. Опашката напредваше, но точно когато Уинстън почти стигна до тезгяха, се задържа за две минути, защото някой отпред се жалваше, че не си е получил таблетката захарин. Ала момичето все още седеше само, когато Уинстън си взе подноса и се упъти към нейната маса. Вървеше към нея нехайно и търсеше с поглед място на някоя маса по-назад. Деляха ги може би три метра. Още две секунди, и готово! И тогава един глас зад него извика „Смит!“. Престори се, че не чува. „Смит!“ – повтори гласът по-силно. Нямаше смисъл. Обърна се. Рус младеж с простовата физиономия на име Уилшър, когото почти не познаваше, го канеше с усмивка на свободното място на масата си. Не беше безопасно да откажеш. След като го бяха разпознали, не можеше да отиде и да седне на масата на момиче без придружители. Прекалено се набиваше на очи. Настани се с дружелюбна усмивка. Простоватата руса физиономия грейна насреща му. Уинстън получи халюцинация – видя се как забива кирка право в средата. Няколко минути по-късно и масата на момичето се запълни.

Но тя трябваше да го е видяла как идва към нея и може би щеше да разбере намека. На другия ден се постара да дойде по-рано. И разбира се, тя седеше на маса горе-долу на същото място и пак сама. Непосредствено пред него на опашката се беше наредил един дребен, суетлив бръмбароподобен човечец със сплескано лице и мънички подозрителни оченца. Щом се обърна с подноса, Уинстън забеляза, че човечецът се е упътил право към масата на момичето. Пак попариха надеждите му. На една маса малко по-нататък имаше свободно място, но нещо в облика на дребосъка загатваше, че е достатъчно загрижен за собственото си удобство и ще избере по-празната маса. Уинстън го последва с вледенено

сърце. Нямахме смисъл, ако не можеше да хване момичето само. В този миг се разнесе оглушителен грохот. Човечецът пълзеше на четири крака, подносът му беше отхвърчал настрана, по две струи от супа и от кафе се разливаха по пода. Той се изправи на крака и метна злобен поглед към Уинстън – очевидно подозираше, че го е препънал. Но нищо не се случи. Пет секунди по-късно, с оглушително туптящо сърце, Уинстън седеше на масата на момичето.

Не я погледна. Опразни подноса си и начаса започна да яде. Най-важното беше да заговори веднага, преди някой друг да е дошъл, но сега бе завладян от ужасен страх. Бе изминала цяла седмица, откакто тя за пръв път го доближи. Можеше да е размислила, нямаше как да не е размислила! Невъзможно беше тази история да стигне до успешен край – в живота не се случва така. От страх можеше и изобщо да не заговори, ако в този миг не бе видял Ампълфорт, поета с косматите уши, да куцука из помещението с поднос в ръце и да си търси място за сядане. По своя си загубен начин Ампълфорт бе привързан към Уинстън и мернеше ли го, несъмнено щеше да седне на масата му. Разполагаше с не повече от минута, за да действа. И Уинстън, и момичето отмерено се хранеха. Ядяха някаква рядка яхния или по-скоро чорба от фасул. Уинстън заговори едва чуто. Никой от двамата не вдигна очи – изливаха системно в устата си воднистата храна и между лъжиците си размениха малкото необходими думи с тихи безизразни гласове.

– Кога си тръгваш от работа?

– В осемнайсет и трийсет.

– Къде можем да се срещнем?

– На площад „Победа“, до паметника.

– Там е пълно с телеекрани.

– Няма значение, ако е оживено.

– Някакъв знак?

– Не. Не се приближавай до мен, докато не ме видиш сред много хора. И не ме поглеждай. Само се навъртай около мен.

– По кое време?

– В деветнайсет часа.

– Добре.

Ампълфорт не успя да забележи Уинстън и седна на друга маса. Не си проговориха повече, не се и погледнаха, доколкото бе възможно за двама души, седнали един срещу друг на една и съща маса. Момичето бързо дойде обяда си и си тръгна, а Уинстън остана да изпуши една цигара.

Уинстън дойде на площад „Победа“ преди уреченото време. Бродеше край основата на грамадна колона с канелюри, от чийто връх статуята на Големия брат се взираше на юг към небесата, в които бе разгромил евразийските аероплани (преди няколко години бяха изтазийските аероплани) в битката за Първа писта. На отсрещната улица стоеше конна статуя на мъж, която би трябвало да изобразява Оливър Кромвел. Пет минути след уговорения час момичето още го нямаше. Ужасният страх отново обзе Уинстън. Тя нямаше да дойде, тя бе размислила! Бавно пое към северната страна на площада и изпита някакво бледо задоволство, когато разпозна църквата „Свети Мартин“, чиито камбани, когато е имала камбани, са звънтели „Борч имаш към мен един фардинг“. После видя момичето – стоеше в основата на паметника и четеше, или се преструваше, че чете плакат, увит на

спирала около колоната. Не беше безопасно да се приближи до нея, докато не се посъберат още хора. Телеекрани имаше по целия фронтон. Но в този момент някъде отляво гръмнаха крясъци и бученето на тежки камиони. Изведнъж като че всички се юрнаха през площада. Момичето пъргаво изскочи иззад лъвовете в основата на паметника и се понесе с тълпата. Уинстън я последва. Докато тичаше, от няколко изкрещени реплики разбра, че преминава конвой с евразийски пленници.

В южния край на площада вече се беше натрупала гъста навалица. Уинстън, обичайно човек, държащ се по-надалече от всякакви струпвания на хора, сега се буташе, блъскаше, прошмугваше се към центъра на тълпата. Скоро вече беше на една ръка разстояние от момичето, но грамаден прол и почти също толкова грамадна жена, вероятно съпругата му, преграждаха пътя като същинска непробиваема стена от плът. Уинстън се завъртя странично, хвърли се диво и успя да забие рамо между тях. За миг му се стори, че двата мускулести хълбока мелят вътрешностите му на каша, а после, запотен, проби от другата страна. Застана до момичето. Стояха рамо до рамо, забили поглед напред.

По улицата бавно преминаваше дълга колона от камиони под охраната на застанали на всеки ъгъл войници с вдървени лица, въоръжени с автомати. В камионите, натъпкани един до друг, клечаха дребни жълти мъже в опърпани зеленикави униформи. Тъжните им монголски лица надничаха от двете страни на камиона без капка любопитство. От време на време, когато някой камион се раздрусаше, се чуваше дрънченето на метал – всички пленници бяха с окови на краката. Редяха се камион след камион, пълни с тъжни лица. Уинстън знаеше, че са там, но ги мярваше само от време на време. Рамото на момичето и ръката ѝ чак до лакътя се притискаха в неговите. Бузата ѝ бе толкова близо, че почти усещаше топлината ѝ. Точно както в столовата, и тук тя веднага овладя положението. Заговори със същия безизразен глас както преди, като едва помръдваше с устни – гълчавата и боботенето на камионите лесно заглушаваха лекия ѝ шепот.

– Чуваш ли ме?

– Да.

– Можеш ли да се освободиш в неделя следобед?

– Да.

– Тогава слушай внимателно. Ще трябва да го запомниш. Иди на гара Падингтън...

С със смайваща военна точност тя очерта маршрута, който трябваше да следва. Половинчасово пътуване с железницата; като излезеш от гарата, завий вляво; два километра по шосето; порта с липсващ горен напречник; път през нива; обрасъл с трева черен път; пътека сред храстите; изсъхнало дърво, обрасло с мъх. Сякаш в главата си имаше карта.

– Можеш ли да запомниш всичко това? – пошушна тя най-накрая.

– Да.

– Завиваш вляво, после вдясно, после пак вляво.

Портата няма горен напречник.

– Да. В колко часа?

– Около петнайсет. Може да ти се наложи да изчакаш. Аз ще пристигна по друг път. Сигурен ли си, че запомни всичко?

– Да.

– Тогава се махай от мен възможно най-бързо!

Нямаше нужда да му го казва. Но засега не можеха да се изтръгнат от тълпата. Камионите все така се нижеха, хората все тъй ненаситно зяпаха. В началото се чуваха нарядко подвиквания и дюдюкане, но идваха само от партийците сред навалищата и скоро замлъкнаха. Преобладаващото чувство беше най-обикновено любопитство. Чужденците, било то от Евразия или от Изтазия, бяха нещо като чудати животни. Човек буквално никога не ги виждаше освен в ролята на пленници, а дори и тогава само ги мърваше за миг. Нито пък се знаеше какво става с тях с изключение на малцината, които бесеха като военно-престъпници – другите просто изчезваха. Предполагаше се, че ги карат в лагери за принудителен труд. Кръглите монголски лица се замениха с по-европейски тип лица, мръсни, брадясали и изпити. Над четинестите скули очи се вглеждаха в очите на Уинстън, понякога със странно напрежение, и пак гаснеха. Краят на конвоя наближаваше. В последния камион той видя възрастен мъж с обрасло с прошарени косми лице, изправен със скръстени пред тялото си ръце, сякаш бе свикнал да му ги връзват. Почти бе дошло време да се разделят с момичето. Но в последния миг, докато навалищата все още ги притискаше, ръката ѝ потърси неговата и я стисна мимолетно.

Дланите им се преплетоха за няма и десет секунди, и все пак му се стори дълго. Имаше време да изучи всяка подробност на ръката ѝ. Опипа дългите пръсти, добре оформените нокти, загрубялата от труд длан с редицата от мазоли, гладката плът под китката. И само от опипването би я познал, ако я види. В същия миг се сети, че не знае какви на цвят са очите ѝ. Сигурно бяха кафяви, но хората с тъмна коса понякога имаха сини очи. Да извърне глава и да я погледне би било немислимо безразсъдство. С преплетени ръце, невидими сред притиснатите тела, те се взираха право напред и вместо очите на момичето сред сплъстените като гнезда коси в Уинстън печално се взираха очите на възрастния пленник.

ВТОРА ГЛАВА

Под шарената сянка Уинстън се прокрадваше по черния път и нагазваше във вирчета от злато навсякъде, където имаше пролуки между клоните. Под дърветата, вляво от него земята бе застлана с пелена от сини камбанки. Въздухът сякаш целуваше кожата. Беше втори май. Някъде издън гората се чуваше гукането на гургулици.

Беше подранил. Пътуването бе минало без затруднения, а момичето явно беше много опитно и затова той се страхуваше по-малко от обикновено. Навярно можеше да ѝ се довери, че ще намери сигурно място. Поначало не биваше да се смята, че в провинцията е по-безопасно, отколкото в Лондон. Естествено, телеекрани нямаше, но винаги съществуваше опасността от наличието на скрити микрофони, които да уловят и разпознаят гласа ти, а и не беше лесно да пътешестваш сам, без да привлечеш внимание. За разстояния под сто километра не беше нужно да си заверяваш паспорта, но понякога по гарите висяха патрули – проверяваха документите на всеки попаднал им там партиен член и задаваха неудобни въпроси. Но не се появиха никакви патрули и докато вървеше пеша от гарата насам, той се озърташе предпазливо назад, за да се увери дали не го следят. Влакът беше пълен с проли в празнично настроение заради лятното време. Във вагона с дървени седалки, в който пътува, се беше наблъскало едно-единствено огромно семейство – от беззъбата прабаба, та до едномесечно бебе – тръгнало да прекара следобеда при „сватовете“ в провинцията и, както простодушно обясниха на Уинстън, да се сдобият с малко масло на черно.

Черният път се разшири и след малко той стигна до пътеката, за която му бе казала тя – беше утъпкана от добитък и се притуляше сред шубраците. Нямаше часовник, но не можеше да е станало петнайсет часа. Камбанките под краката му растяха толкова нагъсто, че нямаше как да не ги стъпчеш. Коленичи и започна да ги бере – отчасти, за да си запълни времето, но и със смътното желание при срещата да поднесе на момичето букет цветя. Беше набрал голяма китка и вдъхваше слабото ѝ сладникаво ухание, когато един звук зад гърба му го смрази – отчетливото пропукване на клонки под нечие стъпало. Продължи да бере камбанките. Така беше най-добре. Можеше да е момичето, но можеше и в края на краищата да са го проследили. Да се огледа би издало, че е гузен. Откъсна още едно цвете, и още едно. Нечия длан леко кацна на рамото му.

Вдигна очи. Беше момичето. Тя тръсна глава, очевидно за да го предупреди да мълчи, после разтвори храстите и бързо го поведе по тясната пътека навътре в гората. Явно бе минавала оттук и преди, защото като че по навик заобикаляше мочурливите места. Уинстън вървеше подире ѝ, все тъй стиснал букета. Отпървом изпита облекчение, но докато наблюдаваше движенията на силното стройно тяло пред себе си, с червения пояс, затегнат точно дотолкова, че да подчертае заоблението ѝ ханш, бе смазан от чувството за собствената си малоценност. Дори и сега му се струваше напълно вероятно щом тя се обърне и го погледне, в крайна сметка да се отдръпне. Сладостта на въздуха и зеленината на листата го обезсърчаваха. Още докато крачеше насам от гарата, майското слънце го напече и той се почувства мръсен и посърнал, създание, расло на закрито, чиито кожни пори бяха попили прахоляка и саждите на Лондон. Хрумна му, че досега тя сигурно никога не го е виждала на открито посред бял ден. Стигнаха до поваленото дърво, за което бе

споменала. Момичето го прескочи и разтвори храстите, макар и в тях да не се забелязваше пролука. Щом Уинстън я последва, те се озоваха на естествена морава – мъничка тревясала могила, обкръжена от високи фиданки, които я закриваха напълно. Момичето се спря и се обърна.

– Пристигнахме – каза тя.

Гледаше я от няколко крачки разстояние. Все още не смееше да я доближи повече.

– Нищо не исках да казвам на черния път – продължи тя, – защото там може да има скрит микрофон. Сигурно няма, но знае ли се. Винаги съществува възможност някоя от онези свине да разпознае гласа ти. Тук сме добре.

Още нямаше смелост да я доближи.

– Тук сме добре? – повтори той глупаво.

– Да. Погледни дърветата. – Бяха млади ясени, изсечени по някое време и отново израснали като гора от върлини, не по-дебели от човешка китка. – Тънки са и няма къде да се скрие микрофон. А съм идвала тук и преди.

Разговаряха само заради едното приличие. Вече бе успял да я доближи. Тя стоеше пред него със силно изпъната стойка и с усмивка на лицето, като че леко иронична, сякаш му се чудеше защо протака толкова. Камбанките се бяха посипали по земята. Сякаш бяха изпаднали сами. Той я хвана за ръката.

– Ще повярваш ли – заговори, – че до този миг не знаех какви са на цвят очите ти? – Кафяви, забеляза той, много светлокафяви, с тъмни мигли. – Сега, като ме видя какъв съм в действителност, все още ли ти изглеждам поносимо?

– Да, нищо ти няма.

– На трийсет и девет години съм. Имам жена, от която не мога да се отърва. Имам варикозни вени. Имам пет изкуствени зъба.

– Ни най-малко не ме интересува – каза момичето. И в следващия миг – трудно беше да се каже кой посегна пръв – тя попадна в прегръдките му. В началото не усещаше нищо, просто не можеше да повярва. Младото тяло се притискаше напрегнато в неговото, гъстите тъмни коси се сипеха по лицето му и да, тя бе извърнала лице и той целуваше широката червена уста. Тя бе обвила с ръце шията му, наричаше го мили, безценен мой, любими мой. Той я дръпна на земята и тя изобщо не се противеше, можеше да прави с нея каквото си поиска. Но истината беше, че физически не усещаше нищо освен чистия допир. Единствените му чувства бяха неверието и гордостта. Радваше се, че това се случва, но не изпитваше телесно желание. Твърде скоро се бе случило, нейната младост и хубост го плашеха, твърде беше свикнал да живее без жени – не знаеше защо. Момичето се надигна и издърпа от косата си стрък камбанки. Седна срещу него и го прегърна през кръста.

– Няма нищо, скъпи. Няма защо да бързаме. Имаме цял следобед. Не е ли разкошно това скривалище? Намерих го, когато веднъж се загубих по време на групов поход. Ако някой се задава, се чува от сто метра.

– Как се казваш? – попита Уинстън.

– Джулия. Твоето име го знам. Уинстън – Уинстън Смит.

– Как разбра?

– Май повече ме бива да разбирам нещата от теб, скъпи. Кажи ми какво мислеше за мен преди онзи ден, когато ти дадох бележката?

Не се изкушаваше да я лъже. Да започне с най-лошото дори бе нещо като любовно жертвоприношение.

– Само като те погледнех, и ми прилягаше – каза той. – Искях да те изнася и да те убия след това. Преди две седмици сериозно си мислех да ти строша главата с паве. Ако искаш да знаеш истината, въобразявах си, че имаш някаква връзка с Полицията на мисълта.

Момичето се засмя възторжено – очевидно го приемаше като израз на признание за отличната ѝ дегизировка.

– Чак пък с Полицията на мисълта! Честно ли го мислеше?

– Е, може би не точно. Обаче заради цялостния ти облик – просто защото си млада, свежа и здрава, разбираш ли – си мислех, че сигурно...

– Мислеше ме за изряден член на Партията. Чиста и на слово, и на дело. Знамена, шествия, лозунги, спортни игри, групови походи и всякакви такива. И си мислеше, че при най-малка възможност ще те издам като мислопрестъпник, за да те убият?

– Да, нещо от този род. Нали се сещаш, страшно много млади момичета са такива.

– Заради ей тая гадория е! – каза тя, рязко издърпа аления пояс на Младежката Антисекс Лига и го метна на един клон. А после, сякаш щом докосна кръста си, се сети за нещо, бръкна в джоба на комбинезона си и извади малко блокче шоколад. Разчупи го на две и даде едното парче на Уинстън. Още преди да го вземе, по мириса му той усети, че шоколадът никак не беше обикновен. Беше тъмен и лъскав, увит в сребриста хартия. Шоколадът обикновено представляваше нещо сипкаво и убито кафяво на цвят, а вкусът му можеше да се опише най-точно като дим от запалени боклуци. Но някога той бе вкусвал шоколад като този, който тя му даде. При първото вдъхване уханието му пробуди някакъв спомен, разтърсващ и обезпокоителен, ала той не успя да го избистри в съзнанието си.

– Откъде го намери? – попита.

– На черния пазар – отвърна тя равнодушно. – Всъщност аз съм от тия момичета, дето служат за нагледен пример. Добра съм в спортните игри. В Шпионите бях отряден ръководител. Три вечери седмично полагам доброволен труд за Младежката Антисекс Лига. Безбройни часове наред съм разлепвала скапаните им гадории из цял Лондон. На шествията винаги нося единия край на транспаранта. Винаги изглеждам бодра и никога не клинча от нищо. Не се цепи от колектива, тъй казвам аз. Само така нищо не те застрашава.

Първото парченце шоколад се бе разтопило върху езика на Уинстън. Вкусът бе възхитителен. Но онзи спомен все още кръжеше по ръба на съзнанието му – силно усещане, което не смогваше да сведе до определена форма, като предмет, мярнат с ъгълчето на окото. Пропъди го – съзнаваше само, че е спомен за някаква постъпка, която би искал да отмени, ала не можеше.

– Много си млада – каза той. – С десет-петнайсет години по-млада от мен. Какво видя в мъж като мен, та да те привлече?

– Беше нещо в лицето ти. Реших да рискувам.

Умея да забелязвам хората, които не са от техните. Още щом те видях и разбрах, че си против ТЯХ.

„ТЯХ“ явно означаваше Партията и преди всичко Партийното ядро, за което тя говореше с неприкрита присмехулна омраза, която притесняваше Уинстън, макар и да знаеше, че ако някъде можеха да са в безопасност, то това бе тук. Слиса се колко вулгарен бе нейният език. Партийните членове не беше редно да псуват, а и самият Уинстън псуваше много

рядко, поне на глас. Джулия обаче като че не можеше да спомене Партията и особено Партийното ядро, без да вкара в употреба ония думи, дето ги виждаш само надраскани с тебешир из мърлявите сокаци. Това не му бе неприятно. Беше просто белег на нейния бунт срещу Партията и всичко, което ѝ бе присъщо и изглеждаше някак естествено и здравословно, като кихавицата на кон, подушил гнило сено. Бяха излезли от моравата и отново бродеха под шарената сянка, прегърнати през кръста навсякъде, където беше достатъчно широко, за да вървят редом. Забеляза колко по-нежна е сякаш талията ѝ на допир сега, когато поясьт го няма. Разговаряха само шепнешком. Извън моравата, каза Джулия, било по-добре да си мълчиш. Не след дълго стигнаха края на горичката. Тя го спря.

– Не излизай на открито. Някой може да наблюдава. Добре е да не излизаме иззад клоните.

Стояха в сянката на лескови шубраци. Слънчевите лъчи, проврели се през безброй листа, все още жареха лицата им. Уинстън се загледа в ширналото се оттатък гората поле и бавно го овладя странен потрес – той разгада кое е мястото. Да, тази гледка му бе позната. Старо, изгризано пасище, през което криволичеше пътечка, осеяно тук-там с къртичини. В избуялия жив плет от другата страна вятърът поклащаше едва-едва клоните на брястовете, а гъстият им листак се разлюляваше на талази като женски коси. Несъмнено някъде съвсем наблизо, макар и невидим за окото, бавно течеше бистър поток със зелени вировете, в които плуваха кефали?

– Тук някъде наблизо няма ли поток? – прошепна той.

– Точно така, има поток. Всъщност минава в края на следващата нива. В него има риби, грамадни са! Вижда се как лежат във вировете под върбите и махат с опашки.

– Това е Златната земя... почти – промълви той.

– Златната земя?

– Всъщност, нищо не е. Пейзаж, който виждам понякога насън.

– Виж! – пошепна Джулия.

На един клон на няма и пет метра от тях, почти на равнището на лицата им, бе кацнал дрозд. Сигурно не ги бе видял. Той беше на слънце, те – на сянка. Птицата разпери криле, прибра ги пак внимателно, за миг сведе глава, все едно се кланяше на слънцето, а после песента му рукна като поток. В следобедната тишина тя прокътна стряскащо силно. Запленени, Уинстън и Джулия се прилепиха един до друг. Музиката не секваше и не секваше, минута подир минута, с поразителни вариации и без нито едно повторение, едва ли не сякаш птицата нарочно се хвалеше със своята виртуозност. Понякога замлъкваше за няколко секунди, разперваше и пак натъкмяваше крила, после издуваше пъстрата си гръд и отново запяваше с пълна сила. Уинстън я гледаше с някакво непонятно благоговение. За кого, за какво пееше тази птица? Не я наблюдаваше нито женска, нито съперник. Какво я караше да кацне в края на самотна гора и да излива песента си в нищото? Запита се дали в крайна сметка някъде нямаше скрит микрофон. Двамата с Джулия разговаряха само с тих шепот и той не би уловил казаното от тях, но дрозда щеше да улови. Може би от другия край на инсталацията някой дребен бръмбароподобен човечец напрягаше ухо – слушаше го. Ала постепенно потокът от музика прогони всички размисли от съзнанието му. Сякаш музиката бе някаква течност, която го заливаше целия и се смесваше с процеждащата се през листака слънчева светлина. Спря да мисли, само чувстваше. Талията на момичето,

обгърната от ръката му, бе мека и топла. Придърпа я насреща си, гръд до гръд; тялото ѝ сякаш се разтапяше в неговото. Навсякъде, където посегнеха ръцете му, то бе податливо като вода. Устите им се прилепиха – бе съвсем различно от напрегнатите целувки, които си бяха разменили по-рано. Щом отново отделиха лицата си, и двамата въздъхнаха дълбоко. Птицата се уплаши и избяга, пляскайки с крила.

Уинстън прилепи устни до ухото ѝ.

– СЕГА! – прошепна той.

– Не тук – пошушна тя в отговор. – Да се върнем в скривалището. Там е по-безопасно.

С бързи стъпки, под които от време на време изпукваше клонка, те се върнаха на моравата. Щом навлязоха в кръга от фиданки, тя се обърна с лице към него. И двамата дишаха учестено, но усмивката отново играеше в ъгълчетата на устата ѝ. Постоя и го погледа за миг, а после посегна към ципа на комбинезона си. И да! Беше почти като в съня му. Почти толкова бързо, както си го бе представял, тя смъкна дрехите си и ги захвърли настрана със същия онзи величествен жест, с който сякаш бе унищожена цяла цивилизация. Тялото ѝ сияеше в бяло на слънцето. Но той не поглеждаше тялото ѝ – очите му бяха приковани в луничавото лице с леката дръзка усмивка. Коленичи пред нея и пое ръцете ѝ в своите.

– Правила ли си го преди?

– Разбира се. Стотици пъти... добре, де, поне десетки пъти.

– С членове на Партията?

– Да, винаги с членове на Партията.

– С членове на Партийното ядро?

– Не и с тези свине, не! Но много от тях БИХА ГО ЖЕЛАЛИ, ако имаха поне малък шанс. Не са такива светци, на каквито се правят.

Сърцето му подскочи. Беше го правила десетки пъти; искаше му се да са били стотици... хиляди! Всичко, което загатваше за поквара, винаги го изпълваше с дива надежда. Кой знае, може би Партията бе прогнила под повърхността и нейният култ към усърдието и самоотвержеността бе просто преструвка, прикриващ порока. Да можеше да ги зарази всичките с проказа или сифилис, с каква радост би го направил! Бе готов на всичко, за да разлага, да отслабя, да подкопава! Дръпна я долу и двамата коленичиха един срещу друг.

– Слушай! Колкото повече мъже си имала, толкова повече те обичам. Разбираш ли това?

– Да, идеално.

– Мразя непорочността, мразя добродетелността! Не искам никъде да съществува никаква добродетел! Искам всички да са покварени до мозъка на костите си!

– Е, тогава аз би трябвало да ти подхождам, скъпи. Покварена съм до мозъка на костите си.

– Обичаш ли да го правиш? Не говоря само за себе си, говоря за онова само по себе си?

– Обожавам го.

Това искаше той да чуе преди всичко. Не просто любовта към един човек, а животинският инстинкт, елементарното стихийно желание – това бе силата, която ще разкъса Партията. Притисна я върху тревата, сред нападалите камбанки. Този път нямаше никакви затруднения. Не след дълго учестеното им дишане се нормализира и те се отделиха един от друг, изпаднали в някаква приятна немощ. Слънцето като че печеше още

по-силно. И на двамата им се приспа. Той се пресегна към захвърлените комбинезони и ги придърпа върху нея. Заспаха почти веднага за около половин час.

Уинстън се събуди пръв. Седна и се загледа в луничавото лице, все още спокойно заспало върху подложената длан. Не можеше да се нарече красива, хубава беше само устата ѝ. Покрай очите, ако се загледаш, се забелязваха една-две бръчици. Късата тъмна коса бе необикновено гъста и мека. Сети се, че все още не знае нито фамилията ѝ, нито къде живее.

Младото силно тяло, безпомощно в съня, пробуди у него чувство на жалост и желание за закрила. Но несъзнателната нежност, обзела го под леската, докато дроздът пееше, не се бе завърнала съвсем. Дръпна комбинезона настрана и огледа гладките ѝ бели слабини. Едно време, помисли си той, мъжът е поглеждал тялото на момиче, виждал е, че то буди желание, и с това се е изчерпвало всичко. Но в днешно време не може да има чиста любов или чиста похот. Никое чувство не беше чисто, защото всичко бе примесено със страх и омраза. Прегръдката им беше битка, оргазмът – победа. Това беше удар по Партията. Беше политически акт.

ТРЕТА ГЛАВА

– Тук можем да дойдем още веднъж – каза Джулия. – По принцип всяко скривалище може да се използва безопасно два пъти. Но чак след месец – два, разбира се. Още щом се събуди, поведението ѝ се промени.

Проявяваше бдителност и деловитост, облече се, завърза аления пояс на кръста си и се залови да организира подробностите около прибирането. Изглеждаше му естествено да остави това на нея. Тя очевидно притежаваше практични умения, каквито липсваха на Уинстън, а освен това явно имаше изчерпателни познания за околностите на Лондон, натрупани от безбройните групови походи. Маршрутът, който му зададе, беше съвсем различен от онзи на идване и го отведе на друга гара. „Никога не се прибирай по същия път, по който си дошъл“ – каза тя, все едно излагаше важен общ принцип. Щеше да потегли първа, а Уинстън трябваше да изчака половин час, преди да я последва.

Тя посочи едно място, където можеха да се срещнат след работа четири вечери по-късно. Това бе улица в един от по-бедните квартали, където имаше открит пазар, поначало шумен и многолюден. Тя щеше да се навърта около сергиите и да се преструва, че търси връзки за обувки или конци за шиене. Ако преценеше, че е чисто, щеше да се изсекне, когато той се приближи – иначе трябваше да я подмине, все едно не я познава. Но ако им провървеше, сред тълпата щеше да е безопасно да поговорят четвърт час и да си уредят друга среща.

– А сега трябва да тръгвам – каза тя веднага щом той научи указанията. – В деветнайсет и трийсет трябва да съм се прибрала. Налага се да отделя два часа за Младежката Антисекс Лига – да раздавам листовки или нещо такова. Не е ли гадно? Ще ме изтупаш ли, ако обичаш? Имам ли клечки в косата? Сигурен ли си? Тогава довиждане, любов моя, довиждане!

Тя се хвърли в прегръдките му, целуна го едва ли не яростно и миг по-късно се запромъква между фиданките и изчезна почти безшумно в гората. Дори и сега все още не беше научил нито фамилията, нито адреса ѝ. Ала това нямаше значение, защото беше съвсем немислимо да се срещнат на закрито или да общуват някак чрез писма.

Случи се така, че никога повече не отидоха на моравата в гората. През май само още веднъж успяха да правят любов. Беше в друго скривалище, известно на Джулия – камбанарията на срутена църква в една почти запустяла местност, където трийсет години по-рано бе паднала атомна бомба. Скривалището беше добро, стигнеш ли до него, но да се добереш дотам беше много опасно. През останалото време можеха да се срещат само по улиците, всяка вечер на различно място и за не повече от половин час. На улицата обикновено все някак можеше да разговарят. Докато бродеха по оживените тротоари, не съвсем един до друг и без да се поглеждат, те водеха на пресекулки странни разговори, които ту започваха, ту секваха като лъча на фар, пресечени изведнъж от приближаването на партийна униформа или близостта на телеекран, и се възобновяваха минути по-късно по средата на изречението, а после рязко прекъсваха, когато се разделяха на уреченото място и продължаваха почти без увод на следващия ден. Джулия явно бе доста свикнала с подобни разговори, които тя наричаше „разговор в подлистници“. Освен това изненадващо умело говореше, без да помръдва устни. Само веднъж за почти месец срещи всяка вечер те успяха

да си разменят целувка. Вървяха в мълчание по една пресечка (Джулия никога не говореше, когато бяха далече от големите улици), когато се разнесе оглушителен рев, земята се разтресе, а въздухът притъмня и Уинстън се намери проснат на една страна, охлузен и изпаднал в ужас. Сигурно съвсем наблизо беше паднала ракетна бомба. Изведнъж осъзна, че лицето на Джулия е само на сантиметри от неговото, мъртвешки бяло, тебеширенобяло. Дори и устните ѝ бяха бели. Тя бе мъртва! Притисна я до себе си и усети, че целува топло, живо лице. Но по устните му беше полепнал някакъв прах. По лицата и на двамата имаше плътен слой мазилка.

В някои вечери идваха на уреченото място и трябваше да се разминат, без да си дадат никакъв знак, защото иззад ъгъла току-що бе излязъл патрул или над тях се рееше хеликоптер. Дори и да не беше толкова опасно, пак трудно им се намираше време за срещи. Работната седмица на Уинстън беше шейсет часа седмично, на Джулия – още по-дълга, а почивните им дни зависеха от напрегнатостта на работата и невинаги съвпадаха. Във всеки случай Джулия рядко имаше напълно свободна вечер. Тя прекарваше смайващо много време на лекции и манифестации, раздаваше литература за Младежката Антисекс Лига, подготвяше транспаранти за Седмичната омразата, набираще средства за кампаниите за спестовност и се занимаваше с всякакви подобни дейности. Струваше си, казваше тя, това е камуфлаж. Спазваш ли дребните правила, можеш да нарушаваш големите. Дори придума Уинстън да жертва още една от вечерите си, като се запише за извънреден труд по изготвянето на боеприпаси, полаган доброволно от преданите партийни членове. И тъй, една вечер седмично Уинстън прекарваше четири часа във вцепеняваща скука, като завинтваше едно за друго дребни метални парчета, вероятно части от детонаторите на бомби, в зле осветена работилница, в която духаше, а трополенето на чукове се смесваше безрадостно с музиката от телеекраните.

Когато се срещнаха в църковната кула, празнините в раздробените им разговори бяха запълнени. Бе жежък следобед. Въздухът в малкото квадратно помещение над камбаните бе горещ и спарен и непоносимо миришеше на гълъбови курешки. Седяха и разговаряха часове наред на прашния, осеян с клонки под и ту единият, ту другият ставаше да хвърли поглед през процепите, за да се уверят, че никой не идва.

Джулия беше на двайсет и шест години. Живееше в общежитие с още трийсет момичета („Вечно сред женска воня! Как мразя жените!“ – подхвърли тя между другото) и работеше, както се беше досетил, на машините за писане на романи в Отдела за белетристика. Обичаше работата си, която се състоеше главно в пускането и обслужването на мощен, но своенравен електромотор. Тя „не била умна“, но обичала да работи с ръце и се оправяла добре с машини. Можеше да опише целия процес по съставянето на един роман, от общата директива, спусната от Комисията по планирането, до финалните щрихи, полагани от Отряда по пренаписването. Но не се интересуваше от завършения продукт. „Четенето нещо не ме влече“ – казваше тя. Книгите бяха просто стока, която трябваше да се произвежда, като мармалада или връзките за обувки.

Нямаше спомени за нищо отпреди началото на шейсетте години и единственият познат ѝ човек, който често говорел за времето преди революцията, бил единият ѝ дядо, изчезнал, когато тя била на осем години. В училище била капитан на хоккейния отбор и две години подред печелила купата по гимнастика. Била отряден ръководител в Шпионите и секретар на подразделение в Младежкия съюз, преди да влезе в Младежката Антисекс

Лига. Винаги бе разигравала отличен персонаж. Дори (безпогрешен знак за добра репутация) я бяха избрали да работи в Порносек – подотделът на Отдела за белетристика, който вадеше евтина порнография за разпространение сред пролите. Работещите в него му казвали Бардака, отбеляза тя. Там останала една година – помагала в производството на книжлета в запечатани пакети със заглавия като „Истории с пошляпване“ и „Една нощ в девическото училище“, които пролетарските младежи да купуват скришом с представата, че се сдобиват с нещо незаконно.

– Какво представляват тези книги? – попита Уинстън с любопитство.

– А, гнусни гадни боклуци. Всъщност са скучни. Имат само шест сюжета, обаче ги въртят и мешат. Естествено, аз бях само на калейдоскопите. Никога не съм работила в Отряда за пренаписване. Не съм достатъчно начетена, миличък – дори и за това.

Смая се, като научи, че в Порносек, без началниците на отделите, работят само момичета. На теория мъжете, чиито сексуални инстинкти били по-слабо контролируеми от женските, били в по-голяма опасност да се покварят от мръсотиите, с които се занимават.

– Там дори не обичат да вземат омъжени жени – додаде тя. За момичетата вечно се предполага, че са чисти като сълза. Ето обаче едно, което не е.

Първата ѝ любовна връзка била на шестнайсет години – с шейсетгодишен партиец, който после се самоубил, за да избегне ареста.

– И добре, че го направи – каза Джулия, – иначе при самопризнанията щяха да изкопчат от него името ми.

Оттогава беше имала и други, най-различни. Животът според нейните виждания беше съвсем прост. Ти искаш да си правиш кефа; „те“ – Партията, искат да ти попречат; ти нарушаваш правилата, доколкото успееш. Като че смяташе за съвсем естествено „те“ да искат да ти отнемат удоволствията, както и ти да внимаваш да не те хванат. Мразеше Партията и го изразяваше с най-груби думи, но не отправяше към нея общи критики. Не се интересуваше от партийната доктрина освен там, където влизаше в допир със собствения ѝ живот. Той забеляза, че тя никога не използваше думи от новореч освен онези, които бяха минали в обичайна употреба. Никога не беше чувала за Братството и отказваше да повярва в съществуването му. Всякакъв организиран бунт срещу Партията, обречен на провал, тя смяташе за тъп. Умното беше да нарушаваш правилата и при все това да оживяваш. Той смътно се зачуди колко ли други като нея има навярно сред по-младото поколение, израсло в Света на революцията, непознаващо нищо друго и приемащо Партията като нещо неизменно, досущ като небето, и не се бунтува срещу нейната власт, а просто я избягва, както заек страни от кучето.

Не обсъждаха възможността да се оженят. Тя бе твърде далечна, та да си струва да мислят за нея. Бе немислимо някоя комисия да одобри подобен брак, дори и да можеха някак да се отърват от Катрин, съпругата на Уинстън. Беше безнадеждно дори като мечтание.

– Що за човек беше жена ти? – попита Джулия.

– Тя беше... Знаеш ли думата от новореч „ДОБРОМИСЛЕЩ“? Означава естествено правоверен, неспособен на лоши помисли?

– Не, думата не я знаех, но тия хора ги познавам доста добре.

Той и заразказва за брачния си живот, но странно, тя като че вече знаеше най-важното. Описа му почти сякаш сама го е видяла или усетила как се вцепенява тялото на Катрин още щом я докосне, как тя като че не спира да го отблъсква от себе си с все сила дори когато ръцете ѝ бяха сключени около него. С Джулия той не се затрудняваше да разговаря за такива неща – а и споменът за Катрин отдавна бе престанал да бъде болезнен, сега беше просто блудкав.

– Можех да го понеса, стига да не беше едно нещо – каза той. Разказа ѝ за малката безчувствена церемония, която Катрин го караше да разиграват всяка седмица в една и съща вечер. – Тя го мразеше, но нищо не бе в състояние да я накара да престане. Наричаше го... не, никога няма да се досетиш.

– Нашият дълг към Партията – отзова се Джулия незабавно.

– Откъде го знаеш?

– И аз съм ходила на училище, скъпи. Полова просвета веднъж месечно за над шестнайсетгодишните. И в Младежкото движение. Набиват ти го в главата години наред. Най-често им се получава, да ти кажа.

Но, разбира се, никога не се знае – хората са такива лицемери!

И тя започна да се разпростира по темата. При Джулия всичко се свеждаше до собствената ѝ сексуалност. Щом тя биваше засегната по някакъв начин, бе способна на голяма съобразителност. За разлика от Уинстън бе схванала вътрешния смисъл на партийното сексуално пуританство. Сексуалният инстинкт не просто създаваше свой свят извън партийния контрол и заради това трябваше да бъде унищожен, ако беше възможно. По-важното беше, че липсата на секс предизвиква истерия, а това бе желателно, защото тя може да бъде преобразувана в боен кипеж и обожествяване на вождовете. Тя го изказа по следния начин:

– Когато правиш любов, ти изразходваш енергия; а след това си щастлив и за нищо не ти пука. За тях е непоносимо ти да се чувстваш така. Искат постоянно да пращиш от енергия. Всичкото това маршируване нагоре-надолу, скандирането и развяването на знамена са си просто вкиснат секс. Ако си вътрешно щастлив, защо да те вълнуват Големия брат, тригодишните планове, Двеминутката на омразата и останалите им скапани дивотии?

Това е много вярно, помисли си той. Съществуваше пряка и близка връзка между целомъдрието и политическата правоверност. Защото как иначе да се поддържат на нужното ниво страхът, омразата и безумната доверчивост, които за Партията бе нужно членовете ѝ да притежават, освен ако не заприщиш някой мощен инстинкт и не го използваш като движеща сила? Половият нагон беше опасен за Партията и Партията се бе възползвала от него. Подобен номер бяха разиграли и с родителския инстинкт. Семейството не можеше да бъде унищожено и хората действително бяха насърчавани да обичат децата си почти по старовремския начин. От друга страна, систематично настройваха децата срещу родителите им, учеха ги да ги шпионират и да докладват за отклоненията им. Семейството в действителност се бе превърнало в разширение на Полицията на мисълта. То бе средство, чрез което всеки денонощно можеше да бъде обкръжен от доносници, които го познаваха отблизо.

Мислите му рязко се върнаха отново към Катрин. Катрин безспорно би го издала на Полицията на мисълта, ако не беше толкова тъпа, че не забелязваше неправоверността на мненията му. Но онова, заради което си я спомни в този миг, беше задухът и зноят на този

следобед, от която по челото му бе избила пот. Започна да разказва на Джулия нещо, случило се или по-скоро не успяло да се случи в един друг жарък летен следобед преди единайсет години.

Случи се три-четири месеца, след като се ожениха. Бяха се загубили по време на един групов поход някъде из Кент. Изостанаха от другите само за няколко минути, но сбъркаха завоя и не след дълго се озоваха на края на стара варовикова кариера. Беше дълбока десетина-двайсет метра, с отвесни стени и големи обли камъни на дъното. Нямаше кого да попитат за пътя. Щом разбра, че са се загубили, Катрин много се нервира. Отдалечаването дори за миг от шумната тълпа туристи ѝ внушаваше усещането, че върши нещо нередно. Искаше да изтичат обратно нататък, откъдето бяха дошли, и да започнат да ги търсят в другата посока. Но в този миг Уинстън забеляза няколко китки ленивче, израсли в пукнатините на скалата под тях. Едната китка беше в два цвята, пембен и керемиденочервен, явно от един и същи корен. Такова нещо не беше виждал и извика Катрин да дойде и да погледне.

– Виж, Катрин! Погледни тези цветя. Китката долу, близо до дъното. Виждаш ли как цъфти в два различни цвята?

Тя вече се беше обърнала и тръгваше, но макар и подразнена, се върна за малко. Дори се надвеси над скалата, за да види накъде сочи той. Стоеше малко зад нея и я прихвана през кръста, за да я придържа. В този миг изведнъж осъзна, че са напълно сами. Никъде нямаше жива душа, ни лист не помръдваше, ни една птица не беше будна. На такова място опасността да има скрит микрофон беше много малка, а и да имаше, щеше да улови само звуците. Беше най-горещият, най-сънливият час на следобеда. Слънцето ги напичаше, потта гъделичкаше лицето му. И му мина през ума...

– Защо не я бутна? – попита Джулия. – Аз щях да го направя.

– Да, скъпа, ти щеше да го направиш. И аз също, ако и тогава бях същият като сега. Или може би, не съм сигурен.

– Съжаляваш ли, че не го направи?

– Да. Като цяло съжалявам.

Седяха един до друг на прашния под. Той я притегли плътно до себе си. Главата ѝ лежеше на рамото му, приятното ухание на косата ѝ надделя над миризмата на гълъбови курешки. Тя е много млада, помисли си той, още очаква нещо от живота, не разбира, че да бутнеш неудобен човек от скала не разрешава нищо.

– Всъщност нямаше да има никаква разлика – каза той.

– Тогава защо съжаляваш, че не си го направил?

– Само защото предпочитам положителното пред отрицателното. В играта, която играем, не можем да победим. Някои неуспехи са по-добри от други, това е всичко.

Усети как раменете ѝ се размърдаха в знак на несъгласие. Тя винаги му противоречеше, когато кажеше нещо такова. Не приемаше за природен закон, че индивидът винаги бива победен. В някакъв смисъл разбираше, че самата тя е обречена, че рано или късно Полицията на мисълта ще я хване и ще я убие, но с друга част от съзнанието си вярваше, че е възможно някак да се изгради таен свят, в който да можеш да живееш по свой избор. Нужни ти бяха само късмет, хитрост и дързост. Тя не разбираше, че щастие няма, че единствената победа е в далечното бъдеще, дълго след като умреш, че от мига, в който обявиш война на Партията, най-добре е да се смяташ за труп.

– Мъртвите сме ние – каза той.
– Още не сме умрели – прозаично отвърна Джулия.
– Физически не сме. Шест месеца, една година... Пет години, може би. Страх ме е от смъртта. Ти си млада, затова навярно се страхуваш от нея повече от мен. Ясно, че ще я отлагаме възможно най-дълго. Но разлика почти няма. Докогато човеците си остават човеци, смъртта и животът са едно и също.

– Дивотии! С кого би предпочел да спиш, с мен или с някой скелет? Не ти ли е хубаво да си жив? Не ти ли харесва да чувстваш: това съм аз, това е моята ръка, това е моят крак, аз съм истински, аз съм материален, аз съм жив! **ТОВА** не ти ли харесва?

Тя се изви и се притисна в него. Усещаше през комбинезона гърдите ѝ, налети, ала твърди. Тялото ѝ сякаш вливаше в неговото част от своята младост и жизненост.

– Да, харесва ми – каза той.

– Тогава спри да говориш за смърт. А сега слушай, мили, трябва да се уговорим за следващата ни среща. Можем да отидем пак на онова място в гората. Дълго го оставихме на мира. Само че сега трябва да стигнеш дотам по друг път. Всичко съм планирала. Вземаш влака... Но гледай, сега ще ти го начертая.

И със свойствената си практичност тя насъбра прахоляк в малко квадратче и с една клонка от гълъбово гнездо започна да чертае карта на пода.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Уинстън се огледа из мизерната стаичка над магазина на господин Чарингтън. Грамадното легло до прозореца беше постлано с парцаливи одеяла и дълга двойна възглавница без калъфка. Старомодният часовник с дванайсетчасовия циферблат тиктакаше на полицата над камината. В ъгъла, върху сгъваемата масичка, в полумрака меко блещукаше стъкленото преспание, купено при последното му посещение.

Зад решетката на камината имаше очукан тенекиен газов котлон, тенджерата и две чаши, предоставени от господин Чарингтън. Уинстън запали котлона и сложи тенджерка вода да заври. Беше донесъл плик кафе „Победа“ и няколко таблетки захарин. Стрелките на часовника сочеха седемнайсет и два; в действителност беше деветнайсет и два. Тя щеше да дойде в деветнайсет и трийсет.

Безумие, безумие, повтаряше сърцето му – съзнателно, безпричинно, самоубийствено безумие. От всички престъпления, които можеше да извърши един партиен член, това бе най-невъзможното за прикриване. Всъщност идеята за пръв път бе изплувала в главата му под формата на видение на стъкленото преспание, отразено в повърхността на сгъваемата маса. Както и предсещаше, господин Чарингтън не се възпротиви той да наеме стаята. Явно се зарадва на няколкото долара, които щеше да му донесе. Нито пък изглеждаше шокиран или си придаде противно многозначителен вид, когато стана ясно, че Уинстън искаше стаята заради любовна връзка. Вместо това се загледа надалече и заговори с общи фрази, толкова деликатно, че внушаваше впечатление на отчасти невидим. Уединението, каза той, е нещо безценно. Всеки иска място, където да се усамотява от време на време. А когато има такова място, било елементарна учтивост ако друг знае за него, да не споделя на никого. Дори добави, като същевременно сякаш се стапаше във въздуха, че къщата е с два входа, единият бил през задния двор и излизал към една уличка.

Под прозореца някой пееше. Уинстън надзърна иззад прикритието на муселиновата завеса. Юнското слънце още беше високо в небето, а долу в слънчевия двор една грамадна жена, яка като нормандски стълб, с мускулести червени ръце и провиснала престилка, вързана на кръста, шеташе с тежка стъпка между коритото и въжето за пране, на което простираше ред бели квадратни парчета плат – Уинстън се досети, че това са бебешки пелени. Когато устата ѝ не беше запушена с щипки, тя пееше с мощен контраалт:

Беше туй безнадеждна фантазия,

отмина тя като априлски ден.

Само поглед, усмивка една, но пробудиха те мечта!

И сърцето ми в техен е плен!

Тази мелодия вече от седмици се носеше из цял Лондон. Една от безбройните подобни песни, издавани за пролите от един подотдел на Музикалния отдел. Текстовете на тези песни се съставяха без никаква човешка намеса на устройство, известно като версификатор. Но жената пееше толкова хубаво, че превръщаше този ужасен боклук в почти приятни звуци. Той чуваше пеенето ѝ и тътренето на обувките ѝ по каменните плочи, и виковете на децата на улицата, а някъде в далечината, едва-едва, бученето на

уличното движение – и все пак стаята му се струваше странно тиха заради липсата на телеекран.

Безумие, безумие, безумие! – каза си пак. Беше немислимо да идват често на това място повече от няколко седмици, без да ги хванат. Но изкушението да имат скривалище, истински тяхно, под покрив и наблизо, подръка, бе твърде силно и за двамата. Известно време след като посетиха църковната камбанария беше невъзможно да си уреждат срещи. В очакване на Седмицата на омразата драстично увеличи работното време. До нея оставаше повече от месец, но необходимите огромни и сложни приготовления натоварваха всички с допълнителна работа. Най-накрая и двамата успяха да си осигурят свободен следобед в един и същи ден. Бяха се договорили да отидат пак на моравата сред гората. Предната вечер се срещнаха за кратко на улицата. Както обикновено, Уинстън почти не поглеждаше Джулия, докато се носеха един към друг сред тълпата, но от краткия поглед, който ѝ хвърли, тя му се стори по-бледа от обикновено.

– Всичко се отменя – промърмори тя веднага щом прецени, че е безопасно да говори. – За утре става въпрос.

– Какво?

– Утре следобед. Не мога да дойда.

– Защо?

– А, обичайното. Този път ми дойде по-рано.

За миг се ядоса страшно. През месеца, откакто я познаваше, природата на неговото желание към нея се бе променила. В началото в него присъстваше малко истинска чувственост. Когато за пръв път правиха любов, това беше само волеви акт. Но след втория път стана различно. Уханието на косата ѝ, вкусът на устата ѝ, усещането за кожата ѝ като че бяха проникнали в него или във въздуха навсякъде край него. Тя се бе превърнала във физическа необходимост, в нещо, което той не само искаше, но и усещаше, че има право на него. Когато тя каза, че не може да дойде, го обзе чувството, че го мами. Но точно тогава тълпата ги притисна един в друг и ръцете им случайно се срещнаха. Тя бързо стисна върховете на пръстите му и това като че пробуди не страст, а обич. Проумя, че когато живееш с жена, точно това разочарование трябва да е нещо нормално и повтарящо се, и внезапно го изпълни нежност, каквато преди не бе изпитвал към нея. Прииска му се да са семейна двойка с десетгодишен брак. Искаше му се той да върви с нея по улиците точно както сега, но открито и без страх, да разговарят за баналности и да купуват разни дреболии за домакинството. Преди всичко му се искаше да си имат някакво място, където могат да бъдат заедно сами, без да се чувстват длъжни да правят любов при всяка тяхна среща. Не точно в този момент, но по някое време на следващия ден му хрумна идеята да наеме стаята на господин Чарингтън. Когато го предложи на Джулия, тя с неочаквана готовност се съгласи. И двамата знаеха, че е лудост. Сякаш нарочно пристъпваха по-близо до гроба. Докато чакаше, седнал на ръба на леглото, пак се сети за подземията на Министерството на любовта. Странно как този предопределен ужас ту обземаше съзнанието му, ту се отдръпваше. Той присъстваше неизбежно в бъдещето и предшестваше смъртта тъй сигурно, както 99 предшества 100. Нямахше как да се избегне, но навярно можеше да се отложи – и все пак от време на време чрез съзнателни, волеви действия някои решаваха да съкратят промеждутъка, преди да ги сполети.

В този миг по стълбите се чува бързи стъпки. Джулия нахлу в стаята. Носеше чанта за инструменти от кафяв брезент, каквато я беше виждал понякога да разнася насам-натам из министерството. Пристъпи напред, за да я вземе в прегръдките си, но тя доста припряно се измъкна, отчасти защото все още държеше чантата.

– Само половин секунда – каза тя. – Чакай само да ти покажа какво нося. Ти да не си донесъл от онова гадно кафе „Победа“? Така си и мислех. Вземи го прибори, защото няма да ни трябва. Я виж тук!

Тя коленичи, разтвори чантата и изсипа няколко гаечни ключа и една отвертка, сложени най-отгоре. Под тях имаше няколко спретнати хартиени пакета. Първият, който подаде на Уинстън, му навяваше странно, ала смътно познато чувство. Беше пълен с нещо тежко и подобно на пясък, което поддаваше навсякъде, където го пипнеш.

– Това да не е захар? – попита той.

– Истинска захар. Не захарин, а захар! А ето и един хляб – истински бял хляб, не гаден като нашия, и бурканче мармалад. Ето и кутия мляко... Но виж! Ето с това наистина се гордея! Трябваше да го увия в зебло, защото...

Но нямаше нужда да му казва защо го е увила. Уханието вече изпълваше стаята, плътно и жарко ухание, което сякаш се излъчваше от ранното му детство, а от време на време се срещаше дори и сега – лъхваше навън, преди да се захлопне някоя врата или тайствено се разнасяше по многолюдна улица – вдъхваш го веднъж, и пак се губи.

– Кафе – промълви той. – Истинско кафе.

– Това е кафето за Партийното ядро. Тук има цяло кило – каза тя.

– Как успя да се сдобиеш с всичко това?

– Това са стоки за Партийното ядро. Нищичко не им липсва на тия свине, нищичко! Но, разбира се, келнерите, прислугата и разни хора покрадват и... Виж, имам и пакетче чай!

Уинстън бе клекнал до нея. Разкъса тъгълчето на пакета.

– Истински чай! Не от къпинови листа.

– Напоследък има много чай. Завзели са Индия или нещо такова – каза тя неуверено. – Но слушай, скъпи! Искам да ми обърнеш гръб за три минути. Иди и седни от другата страна на леглото. Не се приближавай много до прозореца. И не се обръщай, докато не ти кажа!

Уинстън се загледа разсеяно през муселиновата завеса. Долу на двора червеноръката жена все така маршируваше напред-назад между коритото и простора. Извади още две щипки от устата си и запя с дълбоко чувство:

*Разправят, времето лекува,
разправят, всичко се забравя,
но след сълзите и усмивките след всичките години
сърцето да играе не престава!*

Тя явно знаеше цялата тъпа песен наизуст. Гласът ѝ се носеше нагоре в нежния летен въздух, много мелодичен, изпълнен с някаква щастлива меланхолия. Човек оставаше с чувството, че тя би била съвсем доволна, ако юнската вечер нямаше край, а дрехите за постиране – неизчерпаеми, та да остане там хиляда години, да простира пелени и да пее дивотии. Сети се за любопитен факт – никога не беше чувал партийен член да пее сам, спонтанно. Дори би изглеждало леко неправовърно, опасна чудатост, все едно да си

говориш сам. Навярно само когато хората съществуваша на ръба на глада, те имаха за какво да пеят.

– Сега можеш да се обърнеш – каза Джулия. Обърна се и в първия миг направо не я позна. Всъщност бе очаквал да я види гола. Но тя не беше гола. Преображението беше много по-изненадващо. Беше се гримирала.

Сигурно се беше вмъкнала в някой магазин из пролетарските квартали и си беше купила пълен комплект грим. Устните ѝ бяха силно начервени, на бузите имаше руж, носът ѝ беше напудрен, дори си беше мацнала нещо под очите, за да изглеждат по-сияйни. Гримът ѝ беше доста неумел, но и критериите на Уинстън за тези неща не бяха високи. Никога преди не беше виждал, не бе си и представял дори партийка с козметика по лицето. Беше се разкрасила смайващо. Само с няколко цветни мазки където трябва бе станала не само много по-хубава, но преди всичко далеч по-женствена. Късата ѝ прическа и момчешкият комбинезон само подчертаваха ефекта. Щом я взе в прегръдките си, в ноздрите му нахлу вълна от синтетичен мирис на теменужки. Спомни си полумрака в приземна кухня и зейналата уста на жена. Точно същия парфюм бе използвала и тя, но в момента това като че нямаше значение.

– И парфюм! – възкликна той.

– Да, мили, и парфюм. А знаеш ли какво още смятам да направя? Ще си набавя отнякъде истинска женска рокля и ще я слагам вместо тия скапани панталони. Ще нося копринени чорапи и обувки на високи токчета! В тази стая ще съм жена, а не партийен другар.

Захвърлиха дрехите си и легнаха в огромното махагоново легло. За пръв път се съблече гол в нейно присъствие. Досега прекалено се срамуваше от бледото си и хилаво тяло, от изпъкналите варикозни вени на прасците му и потъмнялото петно над глезена. Чаршафи нямаше, но одеялото, върху което лежаха, беше протъркано и гладко, а големината и пружинирането на леглото му смая и двамата. „Пълно е с дървеници, много ясно, но на кого му пука?“ – каза Джулия. В днешно време нямаше как да се види двойно легло освен в къщите на пролите. Уинстън беше спал от време на време на такова като малък; Джулия, доколкото си спомняше, никога досега не бе лягала в подобно легло. Скоро заспаха за кратко. Когато Уинстън се събуди, стрелките на часовника бяха допъзтели почти до цифрата девет. Не помръдна, защото Джулия спеше, положила глава на свивката на лакътя му. Почти целият ѝ грим се беше размазал по лицето му или по възглавницата, но лека мазка руж все още подчертаваше красотата на скулата ѝ. Жълт лъч от залязващото слънце падаше напреки върху долния край на леглото и огряваше камината, където водата в тенджерката врише. Долу на двора жената бе спряла да пее, но от улицата се чуваха слабите викове на деца. Мъгляво се зачуди дали в отхвърленото минало е било нещо нормално мъж и жена да се излежават така в леглото в прохладна лятна вечер, без дрехи, да се любят когато решат, да си говорят за каквото решат и да не усещат подтик да станат, просто да си лежат и да слушат мирните звуци отвън. Несъмнено никога не би могло да съществува време, когато това сякаш е било нещо обикновено? Джулия се събуди, разтърка очи и се надигна на лакът да погледне газовия котлон.

– Половината вода е извряла – каза тя. – След малко ще стана да направя кафе. Имаме един час. Кога гасят лампите във вашата сграда?

– В двацет и три и трийсет.

– В общежитието ги гасят в двайсет и три. Но трябва да се прибираме по-рано, защото... Ха здрасти! Я да се махаш, гад мръсна!

Тя изведнъж се извъртя в леглото, грабна от пода една обувка и я метна в ъгъла с момчешки замах на ръката, точно както я бе видял да мята речника по Голдщайн онази сутрин по време на Двеминутката на омразата.

– Какво беше това? – попита той учудено.

– Плъх. Видях го как си подава мръсния гаден нос изпод ламперията. Там долу има дупка. Обаче хубавичко го сплаших.

– Плъхове! – измърмори Уинстън. – В тази стая!

– Навсякъде ги има – каза равнодушно Джулия, щом пак се отпусна в леглото. – В общежитието имаме дори и в кухнята. Някои райони на Лондон гъмжат от тях. Ти знаеш ли, че нападат деца? Да, нападат ги. По някои от тия улици жена не смее да остави бебе и за две минути. Грамаданските кафяви плъхове, те са тия, дето ги нападат. А гадното е, че тия зверове винаги...

– СПРИ, НЕДЕЙ! – извика Уинстън, стиснал очи.

– Скъпи мой! Много пребледня. Какво има? Гади ли ти се от тях?

– От всички ужасии на света, точно плъх!

Тя се притисна до него и го обвини с ръце и нозе, сякаш за да му вдъхне увереност с тялото си. Той не отвори веднага очи. За няколко мига бе обзет от чувството, че се е върнал в кошмара, който го сполиташе от време на време в живота му. Винаги беше все същият. Той стоеше пред стена от мрак, а отгатък нея имаше нещо непоносимо, нещо толкова ужасно, че не можеш да се изправиш насреща му. В съня най-дълбокото му чувство винаги беше на самоизмама, защото в действителност знаеше какво има зад тази стена от мрак. Със смъртоносно усилие, сякаш изтръгваше къс от мозъка си, той дори би могъл да го извлече на светло. Винаги се будеше, без да е разбрал какво е то, но имаше някаква връзка с онова, което разказваше Джулия, преди да я прекъсне.

– Извинявай – каза той. – Няма нищо. Просто не обичам плъхове.

– Спокойно, мили, няма да пускаме тук тия мръсни гадове. Ще запуша дупката със зebло, преди да си тръгнем. А другия път като дойдем, ще донеса хоросан и ще я замажа както трябва.

Черният миг на паника вече беше полузабравен. Позасрамен от себе си, той седна в леглото и се облегна на таблата. Джулия стана, надяна комбинезона си и свари кафе. Уханието, надигащо се от тенджерката, беше толкова силно и възбуждащо, че затвори прозореца да не би някой навън да го долови и да прояви любопитство. Още по-хубава от вкуса на кафето беше копринената консистенция, придавана му от захарта – Уинстън почти я беше забравил, след като години наред бе употребявал захарин. С едната ръка в джоба и с филия с мармалад в другата Джулия кръжеше из стаята – погледна безразлично библиотеката, изтъкна как е най-добре да се поправи сгъваемата масичка, тръшна се в разнебитеното кресло, за да види дали е удобно, и с някакво добросърдечно веселие внимателно огледа абсурдния часовник с дванайсетте цифри. Донесе до леглото стъкленото преспание, за да го разгледа на по-добро осветление. Той го взе от ръката ѝ, запленил както винаги от мекия, подобен на дъждовна вода вид на стъклото.

– Какво е това според теб? – попита Джулия.

– Не мисля, че е нещо... Искам да кажа, не мисля, че някога са го използвали за нещо. Точно това му харесвам. Малък къс история, която са забравили да променят. Послание отпреди сто години, стига човек да знае как да го прочете.

– А оная картина там – тя кимна към гравюрата на отсрещната стена, – дали и тя е на сто години?

– На повече е. На двеста, смятам. Няма как да се узнае. В днешно време е невъзможно да определиш възрастта на нищо.

Тя отиде да я разгледа.

– Ето отгук си подаде носа оная гад – каза тя и изрита ламперията точно под картината. – Какво е това място? Виждала съм го някъде и преди.

– Това е църква, или поне е било църква. Наричала се е „Свети Климент Датски“. – Откъсът от стихчето, на което го беше научил господин Чарингтън, изникна отново в ума му и той додаде полуносталгично:

*„Портокали и мандарини,
пеят камбаните на „Свети Климент!“*

За негово учудване тя подхвана по-нататък:

*– „Борч имаш към мен един фардинг, пеят камбаните на „Свети Мартин“.
Кога да го върнеш се каниш, на „Олд Бейли“ пеят камбаните...*

– Не помня как беше по-нататък. Обаче края все пак си го спомням:

„Ето свещта, да ти свети в тъмата, ей и сатър, да ти резне главата!“

Беше като двете половини на парола. Но след „На „Олд Бейли“ пеят камбаните““ трябваше да има и още един ред. Навярно можеше да бъде изровен от паметта на господин Чарингтън, ако му се подсказе подобаващо.

– Кой те е научил на това? – попита.

– Дядо ми. Декламираше ми го, когато бях малка. Него го изпариха, когато бях на осем години... Във всеки случай, изчезна. Питам се какво ли е мандарина – добави тя несвързано. – Портокали съм виждала. Те са някакъв кръгъл жълт плод с дебела кора.

– Мандарините си ги спомням. И лимоните – каза Уинстън. – През петдесетте ги имаше много. Толкова бяха кисели, че зъбите ти изтръпваха само като ги подушиш.

– Ха на бас, че зад тая картина има дървеници – каза Джулия. – Някой ден ще я сваля и хубавичко ще я почистя. Сигурно вече почти е дошло време да си тръгваме. Трябва да почвам да мия грима. Ама че досада! След това ще изтрия червилото от лицето ти. Уинстън стана чак след няколко минути. В стаята се смрачаваше. Обърна се към светлината – лежеше и се взираше в стъкленото преспание. Неизчерпаемо интересно беше не парчето корал, а самата вътрешност на стъклото. В нея имаше такава дълбочина, и при все това беше почти също тъй прозрачна като въздуха. Сякаш повърхността на стъклото бе небосводът, запечатал един мъничък свят заедно с атмосферата му. Имаше чувството, че би могъл да влезе в него и всъщност е там, вътре, заедно с махагоновото легло и сгъваемата

маса, и часовника, и стоманената гравюра, и самото преспание. Преспанието бе стаята, в която се намираше, а коралът бе животът на Джулия и неговият живот, запечатани някак вечно в сърцето на кристала.

ПЕТА ГЛАВА

Сайм изчезна. Дойде утрин, когато него го нямаше на работа; неколцина неразумни изкоментираха отсъствието му. На другия ден никой не го споменаваха. На третия ден Уинстън влезе във фоайето на Архивния отдел и погледна дъската за обяви. На една от тях бе отпечатан списъкът на членовете на Комитета по шахмат – Сайм беше един от тях. Изглеждаше почти точно както и преди, нищо не беше задраскано, но беше съкратен с едно име. Това бе достатъчно. Сайм бе престанал да съществува; той никога не бе съществувал.

Беше горещо като в пещ. Сред лабиринтите на министерството в стаите без прозорци, оборудвани с климатици, се поддържаха нормална температура, но навън тротоарите пареха под краката, а вонята в метрото в час пик бе истински ужас. Подготовката за Седмицата на омразата беше в разгара си, а служителите на всички министерства полагаха извънреден труд. Шествия, митинги, военни паради, лекции, восьчни фигури, изложби, кинопрожекции, предавания по телеекрана – всичко това трябваше да се организира; трябваше да се издигнат трибуни, да се изградят статуи, да се съставят лозунги, да се напишат песни, да се пуснат слухове, да се подправят фотографии. Подразделението на Джулия в Отдела за белетристика бе прехвърлено от производството на романи към скоростно изкарване на поредица от брошури за зверства. В допълнение към редовната си работа Уинстън всеки ден прекарваше дълго време в преглеждане на стари броеве на „Таймс“ и променяше и разкрасяваше новините, които щяха да се цитират в речите. Късно вечер, когато шумни тълпи от проли бродеха по улиците, атмосферата в града бе странно трескава. Ракетните бомби падаха по-често отвсякога, а понякога в далечината се чуваха мощни експлозии, които никой не можеше да обясни и за които се носеха безумни слухове.

Новата песен, определена за химн на Седмицата на омразата (Наричаше се Песен на омразата) вече беше композирана и я въртяха по телеекраните до безкрайност. Имаше дивашки лаещ ритъм, който не можеше да се нарече точно музика, но наподобяваше биенето на барабан. Изревана от стотици гърла в такт с маршовата стъпка, тя всяваше ужас. Беше се харесала на пролите и се съревноваваше по полунощните улици с все още популярната „Беше туй безнадеждна фантазия“. Децата на Парсънс я свиреха по цял ден и цяла нощ на гребен, увит с парче тоалетна хартия, и не се издържаше. Вечерите на Уинстън бяха по-заети отвсякога. Отряди от доброволци, организирани от Парсънс, подготвяха улицата за Седмицата на омразата – шиеха знамена, рисуваха плакати, издигаха флагщокове по покривите и с опасност за живота си опъваха над улицата жици за транспаранти с лозунги. Парсънс се хвалеше, че само жилищната сграда „Победа“ ще употреби четиристотин метра плат за украса. Беше в родната си стихия, на върха на щастието. Жегата и ръчният труд дори му даваха предлог вечер да се връща към шортите и разкопчаните ризи. Беше едновременно навсякъде – буташе, дърпаше, режеше с трион, зачукваше, импровизираше, ободряваше всички с другарски призови и излъчваше от всяка гънка на тялото си явно неизтощим запас от пот с остра миризма.

Изведнъж из цял Лондон се бе появил нов плакат. Нямаше надпис и просто изобразяваше чудовищната фигура на евразийски войник, висок три-четири метра, крачещ напред с безизразно монголско лице и грамадни ботуши, с прицелен автомат на хълбока. Откъдето и да погледнеш плаката, дулото на автомата, уголемено от скъсената

перспектива, като че се прицелваше право в теб. С тия плакати облепиха всяко празно пространство по всички стени, бяха даже повече от портретите на Големия брат. Пролите, обикновено безразлични към войната, бяха насъскани и вкарани в един от периодичните си буйни изблици на патриотизъм. И сякаш в хармония с общото настроение, ракетните бомби убиваха по-голям брой хора от обикновено. Една падна върху претъпкан киносалон в Степни и погребва сред развалините му няколкостотин жертви. Цялото население на квартала излезе на дълго, влачещо се погребално шествие, което продължи с часове и в действителност прерасна в митинг на възмущението. Друга бомба падна върху един пустеещ парцел, използван за игрище, и разкъса няколко десетки деца. Пак имаше сърдити демонстрации, изгаряха изображението на Голдщайн, стотици копия на плаката с евразийския войник бяха съдрани и притурени в огъня и в суматохата бяха оплячкосани ред магазини. После навсякъде литна слухът, че шпиони насочват ракетните бомби с помощта на радиовълни; запалиха къщата на една стара двойка, заподозряна в чуждестранен произход и те загинаха от задушаване.

Когато можеха да отидат в стаята над магазина на господин Чарингтън Джулия и Уинстън лежаха един до друг на леглото без завивки под отворения прозорец, голи, за да им е по-прохладно. Плъхът никога повече не се върна, но дървениците се бяха наплодили страшно в жегата. Това като че нямаше значение. Мръсна или чиста, тази стая беше рай. Щом пристигнеха, поръсваха всичко с пипер, купен на черно, захвърляха дрехите си и правеха любов с потни тела, а после заспиваха и щом се будеха, разбираха, че дървениците са се събрали и се готвят за контраатака. Четири, пет, шест... седем пъти се срещнаха през месец юни. Уинстън бе зарязал навика си да пие джин по всяко време. Като че вече нямаше нужда от това. Беше понапълнял, варикозната му язва мина и остави само кафяво петно върху кожата над глезена му, вече не получаваше пристъпи на кашлица рано сутрин. Житейският процес бе престанал да бъде непоносим, вече не чувстваше пориви да гримасничи пред телеекрана или да крещи псувни с цяло гърло. Сега, когато имаха сигурно скривалище, почти дом, дори не му тежеше, че могат да се срещат само нарядко и само за по няколко часа. Важното беше стаята над вехтошарския магазин да съществува. Да знае, че тя е там, ненакърнена, бе почти същото като да е в нея. Стаята бе свят, гънка от миналото, където се разхождаха изчезнали животни. Господин Чарингтън, мислеше си Уинстън, също е изчезнало животно. Обикновено се поспираше да поговори със стареца няколко минути, преди да се качи горе. Той като че рядко или никога не излизаше навън, а от друга страна почти нямаше купувачи. Водеше призрачно съществуване между мъничкото тъмно магазинче и още по-мъничката задна кухня, където си готвеше и където наред с другите неща имаше и невероятно древен грамофон с огромна фуния. Като че се радваше на възможността да разговаря. Докато обикаляше сред безполезната си стока, с дългия си нос, очилата с дебели стъкла и прегърбените рамене под кадифеното сако, той винаги имаше лекото излъчване по-скоро на колекционер, отколкото на търговец. С някакъв вълнентузия опипваше ту един, ту друг боклук – порцеланова запушалка, изрисувания капак на счупена кутийка за емфие, пиринчен медальон с кичур коса на някое отдавна умряло бебе – и никога не уговаряше Уинстън да ги купи, а само да им се възхити. Да разговаряш с него бе като да слушаш дрънкането на вехта музикална кутия. Беше изровил от кътчетата на паметта си още откъслеци от забравени стихчета. Имаше едно за двајсет и четири коса, друго за крава със смачкан рог и още едно – за смъртта на клетото петле

Робин. „Просто ми хрумна, че може да ви интересува“ – казваше той и се позасмиваше извинително винаги, когато декламираше нов откъслек. Но никога не успяваше да си спомни повече от няколко реда от всяко стихче.

И двамата с Джулия знаеха – в някакъв смисъл никога не ги напускаше мисълта, че случващото се не можеше да трае дълго. На моменти неизбежната смърт им изглеждаше така осезаема, както и леглото, в което лежаха, и се вкопчваха един в друг с отчаяна чувственост, като прокълнатата душа, вкопчила се в последната си хапка наслада пет минути преди часът да удари. Но имаше и моменти, когато добиваха илюзия не само за безопасност, но и за трайност. И на двамата им се струваше, че докато са в тази стая, нищо лошо не може да ги сполети. Да стигнат дотам беше трудно и опасно, но самата стая бе светилище. Така, когато Уинстън се взираше в сърцевината на преспапието, му се струваше възможно да проникне в този стъклен свят и че влезе ли там веднъж, времето може да бъде спряно. Често се отдаваха на мечтания за бягство. Щеше да им върви безкрай и да продължават със своята интрига, просто така, чак до сетния си ден. Или Катрин щеше да умре и с тънки маневри Уинстън и Джулия щяха да успеят да се оженят. Или щяха да се самоубият заедно. Или щяха да изчезнат, да се променят до неузнаваемост, да се научат да говорят с пролетарско произношение, да се хванат на работа във фабрика и да живеят до сетния си ден на някоя уличка, неразкрити от никого. Всичко това бяха глупости, знаеха го и двамата. В действителност изход нямаше. Дори не възнамеряваха да осъществят и единствения приложим на практика план – самоубийството. Животът ден за ден и седмица за седмица, развоят на едно настояще, което няма бъдеще сякаш бе непобедим инстинкт, както дробовете на човек винаги поемат отново дъх, докато има въздух.

Понякога говореха и за участие в действителен бунт срещу партията, но нямаха представа как да направят първата крачка. Дори и баснословното Братство действително да съществуваше, пак оставаше затруднението да се намери начин за проникване в него. Той ѝ разказа за странната близост, която съществуваше, реално или привидно, между него и О'Брайън и за порива, който чувстваше понякога просто да отиде при О'Брайън, да се обяви за враг на Партията и да му поиска помощ. Доста странно, но това не ѝ се стори невъзможно безразсъдна постъпка. Беше свикнала да преценява хората по лицата им и ѝ се стори естествено Уинстън да вярва, че О'Брайън заслужава доверие само заради един кратък поглед. Нещо повече, приемаше за подразбиращо се от само себе си, че всеки или почти всеки тайно мрази Партията и нарушава правилата, щом смята, че е безопасно. Но отказваше да повярва, че би могла да съществува широко разгърната, организирана опозиция. Легендите за Голдщайн и неговата нелегална армия, каза тя, били само куп дивотии, измислени от Партията за нейни собствени цели и в които трябвало да се преструваш, че вярваш. Безброй пъти на партийни митинги и спонтанни манифестации тя бе крещяла с цяло гърло да бъдат екзекутирани хора, чиито имена никога не бе чувала и в чиито предполагаеми престъпления не вярваше ни най-малко. При провеждането на публични процеси тя заемаше своето място в отрядите на Младежкия съюз, които от сутрин до вечер обкръжаваха съдилищата и скандираха на равни интервали „Смърт на предателите!“. По време на Двеминутката на омразата винаги надминаваше другите в крещенето на обиди срещу Голдщайн. И все пак имаше съвсем смътна представа кой е Голдщайн и какви доктрини се предполага, че застъпва. Израсла след революцията, тя беше твърде млада, за да помни идеологическите битки от петдесетте и шейсетте години.

Независимо политическо движение дори не ѝ стигаше въображение да си представи, а и при всички случаи Партията бе непобедима. Тя щеше да пребъде вовеки и винаги щеше да е същото. Можеше да се бунтуваш срещу нея само чрез тайно неподчинение или най-много чрез отделни актове на насилие като нечие убийство или взривяването на нещо.

В някои отношения тя беше много по-проницателна от Уинстън и много по-слабо податлива на партийната пропаганда. Веднъж, когато той случайно спомена в някаква връзка войната срещу Евразия, тя го смая, като заяви нехайно, че според нея война няма. Ракетните бомби, които всекидневно падаха над Лондон, вероятно ги пускало самото правителство на Океания, „само за да държат хората в страх“. Подобна мисъл буквално не му беше хрумвала никога. Освен това тя пробуди у него и нещо подобно на завист, като му каза, че по време на Двеминутката на омразата най-трудно за нея било да се удържи да не се разсмее. Но се усъмняваше в учението на Партията само когато то имаше някакъв допир със собствения ѝ живот. Често бе готова да приеме официалната митология само защото разликата между истина и фалш не ѝ се струваше важна. Например, тя вярваше, както я бяха учили в училище, че партията е изобретила аеропланите. (Когато той беше ученик в края на петдесетте, спомняше си Уинстън, Партията твърдеше, че е изобретила само хеликоптерите; десетина години по-късно, когато Джулия е била ученичка, тя вече претендираще, че е изобретила и аеропланите; след още едно поколение щеше да си припише и парната машина). А когато той ѝ каза, че аеропланите са съществували преди той да се роди и дълго преди революцията, този факт ѝ се стори напълно безинтересен. В края на краищата какво значение имаше кой е изобретил аеропланите? Шокът за него беше много по-голям, когато от една случайна нейна забележка разбра, че тя не помни как преди четири години Океания е воювала срещу Изтазия и е била в мир с Евразия. Вярно, че тя смяташе цялата война за инсценировка – но очевидно дори не бе забелязала как името на врага се бе променило. „Мислех, че винаги сме воювали с Евразия“ – заяви тя несигурно. Това го поуплаши. Аеропланите бяха изобретени много преди тя да се роди, но смяната на противника във войната се бе случила само преди четири години, много след като бе пораснала. Спори с нея може би четвърт час. В крайна сметка успя да я принуди да си напругне паметта, докато смътно си спомни, че по някое време врагът е бил Изтазия, а не Евразия. Но все така смяташе този въпрос за маловажен. „На кого му пука? – заяви тя раздражително. – Разни скапани войни вечно се редят една след друга, а и без това се знае, че новините са само лъжи“.

Понякога ѝ разказваше за Архивния отдел и за безсрамните фалшификации, които той извършва там. Като че подобни неща не я ужасяваха. При мисълта как лъжите стават истини тя не усещаше как под краката ѝ зейва бездна. Той ѝ разказа за Джоунс, Аарънсън и Ръдърфорд и за съдбоносното парче хартия, което някога бе държал между пръстите си. Това не я впечатли кой знае колко. Даже първоначално не схвана смисъла на историята.

– Те твои приятели ли бяха? – попита.

– Не, изобщо не ги познавах. Те бяха членове на Партийното ядро. Освен това бяха и много по-възрастни от мен. Те принадлежаха на старото време отпреди революцията. Едва ги познавах по лице.

– Тогава за какво си се тревожил? Та нали непрекъснато убиват хора?

Опита се да я накара да проумее.

– Това беше изключителен случай. Не ставаше въпрос само за това, че са убили някого. Разбираш ли, че миналото, като се започне от вчера, всъщност бива унищожавано? Ако оцелява някъде, то е в няколко материални предмета без прикрепени към тях думи, като онова парче стъкло там. Ние вече нищо не знаем за революцията и за годините преди революцията почти в буквалния смисъл. Всеки запис е бил унищожен или фалшифициран, всяка книга – пренаписана, всяка картина – прерисувана, всяка статуя, улица, сграда е била преименувана, всяка дата – променена. И този процес продължава ден след ден, минута след минута. Историята е спряла. Нищо не съществува освен едно безкрайно настояще, в което Партията е винаги права. Знам, разбира се, че миналото е фалшифицирано, но никога няма да имам възможност да го докажа, дори и когато сам съм извършил фалшификацията. След като нещо се извърши, не остават никакви доказателства. Единственото доказателство е в собственото ми съзнание и не зная със сигурност дали някое друго човешко същество има същите спомени като мен. През целия си живот само в онзи единствен пример притежавах действително, конкретно доказателство след събитието – години след него.

– И каква полза от това?

– Никаква, защото го изхвърлих няколко минути по-късно. Но ако същото се случеше днес, щях да го запазя.

– Аз пък не бих! – заяви Джулия. – Напълно готова съм да рискувам, но само за нещо, което си струва, не за парчета стари вестници. Какво би могъл да направиш с него, дори да го беше запазил?

– Навярно не кой знае какво. Но това бе улика. Би могла да посее известни съмнения тук и там, стига да посмеех да го покажа на някого. Не си и представям, че ще успеем да променим нещо, докато сме живи. Но човек може да си представи как тук и там възникват малки огнища на съпротива – групички от хора, които се събират заедно и постепенно се разрастват, и дори оставят някакви записи след себе си, та следващото поколение да продължи оттам, докъдето сме стигнали ние.

– Следващото поколение не ме интересува, мили.

Интересувам се от НАС.

– Ти си бунтовник само от кръста надолу – каза ѝ той.

Тя сметна това за бляскаво остроумие и възторжено го прегърна.

Към следствията от партийната доктрина тя не изпитваше ни най-малък интерес. Започнеше ли той да говори за принципите на ангсоц, двоemisлието, изменчивостта на миналото и отричането на обективната реалност и да употребява думи от новореч, на нея ѝ доскучаваше, объркваше се и казваше, че на такива неща никога не обръща внимание. Човек знаеше, че всичко това са дивотии, защо тогава да се оставя те да го тревожат? Тя знаеше кога да вика „ура“ и кога да дюдюка, а на човек му трябваше само това. Ако той упорито продължаваше да говори на подобни теми, тя имаше обезпокоителния навик да заспива. Беше от хората, които могат да заспиват по всяко време и във всякаква поза. Докато разговаряше с нея, той разбираше колко лесно се разиграва привидна правота, без да имаш никаква представа що е то правота. В някакъв смисъл светогледът на Партията се втъпяваше най-успешно на хората, неспособни да го проумеят. Можеха да ги накарат да приемат и най-очевидните посегателства над реалността, защото

така и не схващаха напълно чудовищността на онова, което се изисква от тях и недостатъчно се интересуваха от обществени събития, за да забележат какво става. Чрез липсата на разбиране те запазваха своя разсъдък. Просто преглъщаха всичко и преглътнатото не им причиняваше никаква вреда, защото не оставяше нищо след себе си, както житно зърно преминава несмляно през тялото на птица.

ШЕСТА ГЛАВА

Най-сетне се случи. Очакваното съобщение дойде.

Струваше му се, че цял живот го е чакал.

Вървеше по дългия коридор в министерството и почти беше стигнал до мястото, където Джулия бе пхнала бележката в ръката му, когато се усети, че точно зад гърба му върви някой, по-едър от него. Човекът, който и да беше той, леко се прокашля – очевидно като увод преди да заговори. Уинстън се закова на място и се обърна. Беше О'Брайън.

Най-сетне стояха лице в лице и като че единственият му порив беше да побегне. Сърцето му туптеше като бясно. Не би могъл да обели и дума. О'Брайън обаче все така продължи напред, като за момент приятелски прихвана Уинстън над лакътя така, че двамата тръгнаха рамо до рамо. Той заговори с особената, церемониална любезност, която го отличаваше от мнозинството членове на Партийното ядро.

– Надявах се да ми се удаде възможност да поговоря с вас – каза той. – Онзи ден четох една от статиите ви на новореч в „Таймс“. Вие навярно проявявате научен интерес към новоречта?

Уинстън донякъде си бе възвърнал самообладанието.

– Надали е научен – отвърна той. – Аз съм само любител. Това не е по моята специалност. Никога не съм имал нищо общо с действителното изграждане на езика.

– Но пишете много елегантно на него – каза О'Брайън. – И не само по мое мнение. Неотдавна разговарях с един ваш приятел, който несъмнено е специалист. Името му засега ми убягва от паметта.

И отново сърцето на Уинстън болезнено трепна. Немислимо бе това да е друго освен загатване за Сайм. Но Сайм не само бе мъртъв, той беше премахнат, неличност. Всякакъв разгадаем намек за него би бил смъртно опасен. Забележката на О'Брайън очевидно бе замислена като сигнал, кодова дума. Чрез доверяването на едно малко мислопрестъпление той превърна тях двамата в съучастници. Продължиха да вървят бавно по коридора, но сега О'Брайън се спря. Със странното и обезоръжаващо дружелюбие, което винаги успяваше да вложи в този жест, той намести отново очилата на носа си. А после продължи:

– В действителност възнамерявах да кажа, че забелязах как във вашата статия сте използвали две думи, излезли вече от употреба. Но от съвсем неотдавна. Виждали ли сте десетото издание на Речника по новореч?

– Не – отвърна Уинстън. – Мислех, че още не е излязло. В Архивния отдел все още използваме деветото.

– Десетото издание ще излезе чак след няколко месеца, струва ми се. Но няколко предварителни бройки са пуснати в обращение. Аз самият имам една. Навярно ще ви е интересно да я прегледате?

– Изключително много – отвърна Уинстън и веднага прозря накъде бие всичко това.

– Някои от новите разработки са твърде изобретателни. Намаляването на броя на глаголите – точно този пункт мисля, че ще ви допадне. Да видим, дали да пратя куриер, който да ви донесе речника? Но се боя, че вечно забравям всякакви такива неща.

Навярно можете да наминете в апартамента ми и да го вземете, когато ви е удобно? Изчакайте. Нека ви дам своя адрес.

Стояха пред телеекран. Малко разсеяно, О'Брайън прерови два от джобовете си и извади малък бележник с кожена подвързия и златен химически молив. Точно под телеекрана, в такава поза, че наблюдаващият от другия край на устройството да може да разчете какво пише, той надраска адрес, откъсна страницата и я подаде на Уинстън.

– Обикновено вечер съм си у дома – каза той. – Ако не съм, моят прислужник ще ви даде речника.

Тръгна си и остави Уинстън в ръка с листчето, което този път нямаше нужда да крие. При все това той грижливо наизусти написаното и няколко часа по-късно го пусна в една дупка на паметта, заедно с куп други хартии.

Разговаряха помежду си най-много две минути. Този епизод можеше да означава само едно. Бе замислен като начин Уинстън да узнае адреса на О'Брайън. Това беше необходимо, защото освен чрез пряко запитване бе напълно невъзможно да се разбере кой къде живее. Нямаше никакви указатели. „Ако някога пожелаете да ме видите, ето къде мога да бъда намерен“ – това му казваше О'Брайън. Може би някъде в речника дори щеше да има скрито съобщение. Но във всеки случай едно бе сигурно. Заговорът, за който бе мечтал, действително съществуваше и той се бе добрал до периферията му.

Знаеше, че рано или късно ще се подчини на призива на О'Брайън. Може би утре, а може би след дълго изчакване – не беше сигурен. Случващото се бе само осъществяването на процес, започнал преди години. Първата крачка беше тайна, неволна мисъл, втората – започването на дневника. Беше преминал от мисли към думи, а сега – от думи към дела. Последната крачка бе нещо, което щеше да се случи в Министерството на любовта. Беше го приел. Краят се съдържаше в началото. Но беше плашещо, или по-точно беше все едно предвкушаваш смъртта, все едно си малко по-малко жив. Още докато разговаряше с О'Брайън, когато осмисли значението на думите, ледена тръпка разтърси тялото му. Имаше усещането, че е стъпил във влажен гроб и не му носеше голяма утеха, че винаги бе знаел – гробът е там и го чака.

СЕДМА ГЛАВА

Уинстън се събуди с очи, пълни със сълзи. Джулия сънено се извъртя към него и измърмори нещо, което можеше да значи „Какво има?“ – Сънувах... – започна той и замлъкна. Твърде сложно бе, за да се изрази с думи. Съществуваше самият сън, а съществуваше и свързан с него спомен, изплувал в съзнанието му в секундите след събуждането.

Отпусна се назад със затворени очи, все още потънал в атмосферата на съня. Бе необятен и сияен сън, в който сякаш целият му живот се ширна пред него като пейзаж в лятна вечер след дъжд. Всичко се бе случило в стъкленото преспание, но повърхността на стъклото бе небосводът, а под купола всичко бе залято от ясна, мека светлина, и в нея се виждаше надалече в безкрая. Сънят също се събираше – всъщност в някакъв смисъл се заключаваше – в жеста с ръка на майка му, повторен трийсет години по-късно от еврейката, която видя в кинопрегледа как се опитва да укрие момченцето от куршумите, преди хеликоптерът да разкъса с взрив и двамата.

– Знаеш ли – каза той, – че до този миг вярвах, че съм убил майка си?

– Защо си я убил? – попита, задрямала, Джулия.

– Не съм я убил. Физически – не.

В съня той си спомни как зърна майка си за последно и малко след като се събуди, целият рой дребни случки около това се завърна в паметта му. Беше спомен, който навярно умишлено бе изтласквал от съзнанието си в продължение на много години. Не беше сигурен за датата, но когато се беше случило всичко, нямаше как да е бил на по-малко от десет години, вероятно на дванайсет.

Баща му беше изчезнал по-рано, колко по-рано не си спомняше. По-добре помнеше хаотичните и тревожни обстоятелства от онова време – периодичната паника от въздушните нападения и как се укриваха в метростанциите, камарите отломки навсякъде, неразбираемите прокламации, разлепени по уличните ъгли, бандите младежи с еднакви на цвят ризи, огромните опашки пред хлебарниците, картечната стрелба на пресекулки в далечината... и преди всичко постоянния недостиг на храна. Спомняше си дълги следобеди, прекарани с другите момчета в ровене из кофите за смет и из купчините боклуци, и събирането на жили от зелеви листа, картофени обелки, понякога дори и корички сух хляб, от които внимателно изстъргваха изгорялото; също и в причакване на камионите, които пътуваха по определен маршрут и се знаеше, че прекарват фураж за добитъка, и докато се друсаха по лошо закърпените дупки по пътя, от тях понякога се изсипваше някоя и друга бучка кюспе. Когато баща му изчезна, майка му не прояви нито изненада, нито бурна скръб, но изведнъж в нея настъпи някаква промяна. Тя като че напълно загуби дух. Дори на Уинстън му беше ясно, че чакаше нещо и знаеше, че е неминуемо. Вършеше всичко необходимо – готвеше, переше, къrpеше, оправяше леглото, метеше пода, бършеше праха от лавицата над камината – винаги много бавно и със странна липса на излишни движения, като самодвижещ се манекен на художник. Едрото ѝ, добре сложено тяло като че естествено изпадаше в неподвижност. Часове наред тя седеше почти без да помръдва на леглото със сестричката му на ръце – дребно, болнаво и много мълчаливо дете на две-три години, така измършавяло, че лицето му бе заприличало на маймунско. Много рядко прегръщаше Уинстън и го притискаше дълго до себе си, без нищичко да

каже. Въпреки, че беше малък и себичен, той осъзнаваше, че това е някак свързано с предстоящото да се случи, което никога не споменаваха.

Спомни си стаята, в която живееше – тъмна и вмирисана на застояло, като че наполовина запълнена от легло с бяла покривка. Зад решетката на камината имаше газов котлон, имаше и лавица, където държаха храната, а на площадката отвън – кафяв глинен умивалник, общ за няколко стаи. Спомняше си как величественото тяло на майка му се навежда над газовия котлон, за да разбърка нещо в тенджерата. Преди всичко си спомняше непрекъснатия глад и свирепите, долни битки по време на ядене. Той отново и отново досаждаше на майка си с въпроса дали няма още нещо за ядене, крещеше и ѝ се нахвърляше (дори си спомняше как звучеше гласът му, който бе започнал преждевременно да мутира и понякога странно боботеше), или пробваше да вкара лицемерна нотка на патос, за да получи повече, отколкото му се полага. Майка му с пълна готовност му даваше повече. Тя смяташе, че се подразбира той, „момчето“, да получи най-голямата порция; но колкото и да му даваше, той неизменно искаше още. На всяко ядене тя го умоляваше да не бъде егоист и да си спомни, че сестричката му е болна и също има нужда от храна, ала без полза. Той се развиваше яростно, когато тя спреше да сипва, мъчеше се да изтръгне тенджерата и черпака от ръцете ѝ, грабеше хапки от чинията на сестра си. Знаеше, че заради него и двете гладуват, но не можеше да се удържи – дори смяташе, че му се полага по право. Ненаситният глад в корема му като че го оправдаваше. Ако майка му не си отваряше очите, между храненията той постоянно отмъкваше по нещо от жалкия запас от храна на лавицата.

Един ден отпуснаха дажба шоколад. Такава дажба не бяха отпускали от седмици и дори от месеци. Спомняше си съвсем ясно онази безценна хапчица шоколад. Беше блокче от две унции (по онова време още се говореше за унции), което да си разделят тримата. Явно трябваше да се раздели на три равни части. Изведнъж, все едно слушаше някой друг, Уинстън се чу как на висок, бумтящ глас настоява да му дадат цялото парче. Майка му каза да не бъде алчен. Последва дълга и заядлива кавга, която нямаше край, с викове, хленчове, сълзи, възражения и пазарлъци. Сестричето му, вкопчило се с две ръце в майка си точно като маймунче, седеше и го гледаше през рамо с големи печални очи. Накрая майка му отчупи три четвърти от шоколада и ги даде на Уинстън, а останалата четвърт – на сестра му. Момиченцето го взе и го погледна унило – сигурно не знаеше какво е това. Уинстън постоя и я погледа, а после се хвърли изведнъж, грабна парчето шоколад от ръката на сестра си и хукна към вратата.

– Уинстън, Уинстън! – извика майка му подир него.

– Върни се! Върни шоколада на сестра си!

Той се спря, но не се върна. Тревожните очи на майка му се взираха в неговото лице. Дори и сега той мислеше за онова, което не знаеше какво е и предстоеше да се случи. Сестра му, осъзнала, че са ѝ откраднали нещо, нададе немощен вопъл. Майка му обгърна детето с ръце и притисна лицето му към гърдите си. Нещо в нейния жест му подсказа, че сестра му умира.

Той се обърна и хукна надолу по стълбите, а шоколадът лепнеше в ръката му.

Никога повече не видя майка си. След като изгълта шоколада, се засрами от себе си и няколко часа се мота по улиците, докато гладът не го погна към къщи. Когато се прибра, майка му беше изчезнала. По ония времена това вече ставаше нещо обичайно. Нищо не бе

изчезнало от стаята освен майка му и сестра му. Не бяха взели никакви дрехи, дори и палтото на майка му. И до днес не знаеше със сигурност дали майка му е умряла. Напълно възможно беше само да са я пратили в лагер за принудителен труд. Що се отнася до сестра му, може да я бяха настанили като самия Уинстън в някоя от колониите за бездомни деца (наричаха ги поправителни центрове), възникнали вследствие на гражданската война, а може и да са я пратили в трудовия лагер заедно с майка му или просто да са я зарязали някъде да умре.

Сънят все още бе ярък в съзнанието му, особено обгръщащият закрилнически жест на ръката, в който като че се съдържаше целият му смисъл. Мисълта му се върна към друг сън отпреди два месеца. Точно както майка му бе седяла на разнебитеното легло с бялата покривка и с вкопченото в нея дете, така седеше и в потъналия кораб в дълбините под него, и с всяка минута потъваше все по-надълбоко, но все тъй гледеше нагоре към него през тъмнеещата вода.

Разказа на Джулия историята за изчезването на майка си. Без да отваря очи, тя се претърколи и се настани в по-удобна поза.

– Сигурно по онова време си бил малка долна свиня – изрече тя неотчетливо. – Всички деца са свине.

– Да. Но истинският смисъл на тази история... По дишането ѝ си личеше, че пак заспива. Искаше му се да продължава да говори за майка си. От това, което си спомняше за нея, не смяташе, че е била необикновена жена, а още по-малко интелигентна; и все пак тя притежаваше някакво благородство, някаква непорочност, просто защото критериите, на които се подчиняваше, бяха лично нейни. Чувствата ѝ бяха нейни собствени и не можеха да бъдат променяни отвън. Не би ѝ хрумнало, че безрезультатността на едно действие го обезсмисля. Щом обичаш някого, то значи го обичаш и когато няма какво друго да му дадеш, все пак му даваш любов. Когато изчезна и последният шоколад, майка му бе притиснала детето в прегръдките си. От това полза нямаше и то не промени нищо, не произведе още шоколад, нито предотврати смъртта на детето или нейната собствена смърт – но за нея сякаш бе естествено да го стори. Бежанката от лодката също бе прикрила момченцето с ръка, която можеше да го опази от куршумите не повече, отколкото лист хартия. Ужасното дело на Партията беше да те убеди, че обикновените пориви, обикновените чувства не са никак важни, а същевременно да ти отнеме цялата власт над материалния свят. Попаднеш ли веднъж в хватката на партията, това какво чувстваш и какво – не, какво вършиш или се въздържаш да вършиш, буквално беше без значение. Каквото и да се случи, ти изчезваш и повече нищо не се чува нито за теб, нито за делата ти. Изваждаха те напълно от историческия поток. И все пак за хората само отпреди две поколения това не би изглеждало от първостепенна важност, защото те не са се опитвали да променят историята. Ръководели са се от лични привързаности, които не са подлагали на съмнение. Важни са били индивидуалните отношения и един напълно безпомощен жест – прегръдка, сълза, дума към умиращ човек са могли да притежават стойност сами по себе си. Пролите, хрумна му изведнъж, са си останали такива. Те не са верни на някоя партия, страна или идея – те са верни един на друг. За пръв път в живота си той не презираше пролите и не ги смяташе просто за пасивна сила, която някой ден щеше да се съживи и да обнови света. Пролите бяха си останали човечни. Не бяха вътрешно закоравели. Бяха се вкопчили в първичните емоции, на които сам той трябваше отново да

се учи със съзнателни усилия. И докато мислеше за това, си спомни без явна връзка как преди няколко седмици бе видял отрязана ръка да лежи на тротоара и я бе подритнал в канавката, все едно е зелев кочан.

– Пролите са човешки същества – изрече той на глас. – Ние не сме човеци.

– Защо да не сме? – попита отново събудилата се Джулия.

Той се позамисли.

– Някога да ти е хрумвало – каза, – че най-добре за нас ще е просто да излезем оттук, преди да е станало късно, и да не се видим никога повече?

– Да, мили, хрумвало ми е на няколко пъти. Но при все това няма да го направя.

– Провървя ни – каза той, – но това не може да трае още дълго. Ти си млада. Изглеждаш нормална и невинна. Ако страниш от хора като мен, може да оживееш още петдесет години.

– Не. Всичко съм обмислила. Каквото правиш ти, ще правя и аз. И не унивай толкова. Доста ме бива да си вардя живота.

– Можем да сме заедно още половин година... Или една година... Няма как да се знае. Но накрая със сигурност ще бъдем разделени. Разбираш ли доколко самотни ще бъдем, напълно самотни? Щом веднъж ни хванат, няма да има нищо, буквално нищо, което да можем да направим един за друг. Ако направя признания, ще те застрелят, ако не направя, пак ще те застрелят. Нищо, което мога да направя, да кажа или да премълча, няма да отложи смъртта ти дори и за пет минути. Никой от двамата ни дори няма да узнае дали другият е жив или мъртъв. Ще сме лишени от всякаква мощ. Единственото важно нещо е да не се предаваме един друг, макар, че дори и това ни най-малко не е в състояние да промени нищо.

– Ако говориш за самопризнания – каза тя, – ние ще ги направим, то се знае. Всички неизменно си признават. Няма как да се удържиш. Подлагат те на изтезания.

– Не говоря за самопризнанията. Признанието не е измяна. Няма значение какво казваш или правиш – само чувствата са важни. Ако те могат да ме накарат да спра да те обичам – това ще е истинска измяна.

Тя се замисли над това.

– Не могат – каза най-накрая. – Това е единственото, което те не могат. Всичко могат да те накарат да кажеш – ВСИЧКО! – но не могат да те накарат да го повярваш. Не могат да влязат в теб.

– Не – каза той с малко повече надежда. – Не, вярно си е. Не могат да влязат в теб. Ако УСЕЩАШ, че си струва да останеш човек, макар това да е съвсем безплодно, то ти си ги победил.

Замисли се за телеекрана с вечно будното ухо. Можеха да те шпионират денонощно, но ако запазиш своя разсъдък, пак можеше да ги надхитриш. Каквито и умници да бяха, те така и не бяха овладели тайната да разберат какво мисли друго човешко същество.

Може би това не бе чак толкова вярно, когато действително попаднеш в ръцете им. Не се знаеше какво се случва вътре в Министерството на любовта, но бе възможно да се досети човек – изтезания, наркотици, фини инструменти, регистриращи нервните ти реакции, постепенно изтощаване чрез безсъние, самота и постоянни разпити. Поне фактите не можеха да бъдат укривани. Те можеха да се установят чрез разследване, можеха да ги изцедят от теб чрез мъчения. Но ако целта не е да останеш жив, а да останеш човек,

то какво ли значение имаше в крайна сметка? Не можеха да променят чувствата ти; всъщност, и сам не можеше да ги промениш, дори и да искаш. Те можеха да оголят в най-дребни подробности всичко, което си вършил, казал или помислил – но съкровените кътчета на сърцето, чиито пориви бяха загадка дори за самия теб, си оставаха непревземаеми.

ОСМА ГЛАВА

Направиха го, най-сетне го направиха!

Стояха сред издължена, меко осветена стая. Звукът от телеекрана бе намален до тихо шушнене, разкошът на тъмносиния килим внушаваше впечатлението, че ходиш по кадифе. В другия край на стаята, на бюро под лампа със зелен абажур, с купове документи и от двете страни седеше О'Брайън. Дори не вдигна очи, когато прислужникът въведе Джулия и Уинстън.

Сърцето на Уинстън така се бе разтуптяло, че се съмняваше дали ще успее да обели и дума. Направиха го, най-сетне го направиха – това бе единствената му мисъл. Беше съвсем безразсъдно изобщо да дойдат тук, а да пристигнат заедно – чиста лудост, макар и да бяха дошли по различни маршрути и да се срещнаха чак пред прага на О'Брайън. Но самото влизане на такова място изискваше да напрегнеш самообладание. В крайно редки случаи можеше да видиш отвътре жилищата на Партийното ядро или дори да проникнеш в квартала, където живееха неговите членове. Цялата атмосфера на грамадната жилищна сграда, разкошът и просторът във всичко, непознатите ухания на хубава храна и хубав тютюн, безшумните и невероятно бързи асансьори, сновящи нагоре-надолу, прислугата с бели сака, която шеташе насам-натам – всичко това внушаваше страх. Макар и Уинстън да имаше основателен предлог да дойде тук, на всяка крачка го преследваше страхът, че иззад ъгъла внезапно ще се покаже охранител в черна униформа, ще му поиска документите и ще му нареди да се маха. Прислужникът на О'Брайън обаче прие и двамата без възражения. Беше дребен тъмнокос мъж с бяло сако, с ромбовидно, напълно безизразно лице, подобно на лицето на китаец. Коридорът, по който ги поведе, бе застлан с мек килим, стените му бяха облепени с шикозни кремави тапети и облицовани с бяла ламперия и всичко сияеше от чистота. Това също плашеше. Уинстън не си спомняше да е виждал някога коридор, чиито стени не са зацапани от допира на човешки тела.

О'Брайън държеше в ръка някакво листче и като че усърдно го изучаваше. Тежкото му лице, приведено така, че се виждаха очертанията на носа му, изглеждаше едновременно зловещо и интелигентно. Може би двайсетина секунди той седя, без да помръдне. После придърпа речописеца към себе си и издърдори едно съобщение на хибридният жаргон на министерствата:

– Пункт първи запетая пети запетая седми одобрили напълно точка предположение съдържащо пункт шести двойноплюс нелепо ръба мислопрестъпление отмяна точка незадействай строеж относно предполучаване плюспълни оценки машини начало точка край съобщение.

Стана, без да бърза, от стола си и се упъти към тях по безшумния килим. Като че официалната атмосфера се бе поотърсила малко от него заедно с думите от новореч, но изражението му бе по-мрачно от обикновено, сякаш бе недоволен, че го безпокоят. Ужасът, вече обхванал Уинстън, изведнъж бе прорязан от жилка на най-обикновена неловкост. Стори му се съвсем възможно просто да е допуснал глупава грешка. Защото с какви доказателства разполагаше в действителност, че О'Брайън е политически

конспиратор? Нищо освен кратък поглед и една-единствена двусмислена забележка; оттам нататък идваха само тайните му фантазии, основаващи се на един сън. Дори не можеше да разчита на предлога, че е дошъл да вземе речника, защото в този случай му бе невъзможно да обясни присъствието на Джулия. Щом О'Брайън премина край телеекрана, като че се сети за нещо. Спря, обърна се настрани и натисна едно копче на стената. Чу се рязко изщракване. Гласът замлъкна. Джулия издаде слаб звук, като че изписка от изненада. Макар и напълно обзет от паника, Уинстън така се стъписа, че не се сдържа:

– Можете да го изключвате! – възкликна той.

– Да – каза О'Брайън, – можем да го изключваме.

Разполагаме с тази привилегия.

Сега стоеше насреща им. Здравото му тяло се извисяваше над двамата, а изражението на лицето му бе все така неразгадаемо. Чакаше малко строго Уинстън да заговори – но за какво? Дори и сега бе съвсем вероятно той да е просто зает човек и да се чуди с раздразнение защо са го прекъснали. Никой не проговаряше. След изключването на телеекрана в стаята като че се възцари гробно мълчание. Секундите се изнизваха, необятни. С усилие, Уинстън продължаваше да гледа О'Брайън право в очите. После изведнъж на суровото лице се изписа може би началото на усмивка. С характерния си жест О'Брайън намести отново очилата на носа си.

– Аз ли да го кажа, или вие? – попита той.

– Аз ще го кажа! – откликна веднага Уинстън. – Онова нещо наистина ли е изключено?

– Да, всичко е изключено. Сами сме.

– Дойдохме тук, защото...

Умълча се – за пръв път осъзна доколко неясни са собствените му мотиви. Тъй като всъщност не знаеше каква помощ да очаква от О'Брайън, не беше лесно да каже защо е дошъл тук. Продължи със съзнанието, че онова, което казва, сигурно ще прозвучи едновременно несъстоятелно и претенциозно:

– Ние вярваме, че съществува някакъв заговор, някаква тайна организация, която работи срещу Партията и че вие сте замесен в нея. Искаме да се присъединим и да работим за нея. Ние сме врагове на Партията. Не вярваме в принципите на англо-соц. Ние сме мислопрестъпници. Освен това сме и прелюбодейци. Казвам ви го, защото искаме да се оставим на вашето благоволение. Ако искате да се уличим и по друг начин, готови сме.

Той млъкна и погледна през рамо стори му се, че вратата се е отворила. И наистина, дребният жълтолик прислужник бе влязъл, без да почука. Уинстън видя, че носи поднос с гарафа и чаши.

– Мартин е от нашите – каза безстрастно О'Брайън. – Донеси тук питиетата, Мартин. Сложи ги на кръглата маса. Имаме ли достатъчно столове? Тогава най-добре да седнем и да поговорим на спокойствие. Донеси си стол, Мартин. Ще говорим по работа. За следващите десет минути можеш да не си прислужник.

Дребосъкът седна съвсем непринудено, и при все това си личеше, че е прислужник, камериер, разполагащ с някои привилегии. Уинстън го наблюдаваше с крайчеца на окото си. Порази го мисълта, че целият живот на този човек представлява разиграване на роля и той усеща, че е опасно дори и за миг да изостави своя персонаж. О'Брайън взе гарафата за гърлото и напълни чашите с някаква тъмночервена течност. Това пробуди у Уинстън смътни спомени за нещо, видяно много отдавна на стена или на табло за афиши – грамадна

бутилка, изрисувана от електрически светлини, които сякаш се движеха нагоре-надолу и изливаха съдържанието ѝ в чаша. Гледана отгоре, течността изглеждаше почти черна, но в гарафата сияеше като рубин. Имаше сладко-кисел мирис. Видя как Джулия взе чашата и я помириша с откровено любопитство.

– Нарича се вино – каза О‘Брайън с лека усмивка.

– Без съмнение трябва да сте чели за него в книгите. Боя се, че до Периферията на партията то почти не достига. – Лицето му пак бе станало сериозно и той вдигна чаша. – Мисля, че е подобаващо като начало да пием за здравето на един човек. За нашия вожд, за Емануел Голдщайн!

Уинстън грабна чашата си с нетърпение. Виното бе нещо, за което бе чел и бе мечтал. Също като стъкленото преспавие или полузабравените стихчета на господин Чарингтън, то принадлежеше на едно изчезнало романтично минало, на „старите времена“, както обичаше да го нарича тайно в мислите си. Незнайно защо винаги бе смятал, че виното има наситено сладък вкус, като къпиновия мармалад, и те опиянява веднага. Всъщност, когато го преглътна, категорично се разочарова. Истината беше, че след като години наред се беше наливал с джин, почти не усети вкуса му. Остави празната чаша.

– Значи човек като Голдщайн действително съществува? – попита той.

– Да, такъв човек съществува и той е жив. Къде е той, не зная.

– А заговорът... организацията? Истинска ли е? И не е просто измислица на Полицията на мисълта?

– Не, истинска е. Братството – така я наричаме ние. Никога няма да научите нищо повече за Братството, освен, че съществува и че принадлежите към него. След малко ще се върна към това. – Той погледна ръчния си часовник. – Неразумно е дори и за членовете на Партийното ядро да си изключват телеекраните за повече от половин час. Не биваше да идвате тук заедно и ще трябва да си тръгнете поотделно. Вие, другарко – той сведе глава към Джулия, – ще си тръгнете първа. Имаме на разположение около дваайсет минути. Сигурно разбирате, че се налага да започна, като ви задам някои въпроси. В общи линии на какво сте готови?

– На всичко, на което сме способни – отвърна Уинстън.

О‘Брайън се бе поизвърнал на стола си така, че да е с лице към Уинстън. Почти не обръщаше внимание на Джулия и като че за него се подразбираше от само себе си Уинстън да говори и от нейно име. За миг клепачите се спуснаха над очите му. Започна да задава своите въпроси с приглушен и безизразен глас, все едно това бе обичайна практика, нещо като катехизис, и повечето отговори вече са му известни.

– Готови ли сте да отдадете живота си?

– Да.

– Готови ли сте да извършите убийство?

– Да.

– Да извършвате вредителски актове, които могат да причинят смъртта на стотици невинни хора?

– Да.

– Да предадете страната си на чужди сили?

– Да.

– Готови ли сте да мамите, да подправяте, да изнудвате, да покварявате душите на деца, да разпространявате наркотици, към които се привиква, да насърчавате проституцията, да разнасяте венерически болести... да направите всичко, което вероятно ще доведе до деморализация и ще отслаби мощта на Партията?

– Да.

– Ако например по някакъв начин е в наш интерес да хвърлите сярна киселина в лицето на дете, готови ли сте на това?

– Да.

– Готови ли сте да изгубите своята самоличност и да изживеете остатъка от живота си като келнер или докер?

– Да.

– Готови ли сте да се самоубиете, ако и когато ние ви дадем заповед?

– Да.

– Готови ли сте двамата да се разделите и никога повече да не се видите?

– Не! – намеси се Джулия.

На Уинстън му се стори, че измина дълго време, преди да отговори. Дори като че се бе лишил от дар слово. Езикът му се движеше беззвучно и отново и отново оформяше първо едната дума, а после другата. Докато не я произнесе, сам не знаеше коя ще изрече.

– Не – каза той най-накрая.

– Добре направихте, че ми го казахте – рече О'Брайън. – За нас е нужно да знаем всичко. Той се обърна към Джулия и добави с малко по-изразителен глас:

– Разбирате ли, че дори и той да оцелее, може вече да е друг човек? Може и да ни се наложи да му осигурим нова самоличност. Лицето, движенията, формата на ръката му, цветът на косата му – дори и гласът му ще е различен. А и вие самата може да сте станали друг човек. Нашите хирурзи умеят да променят хората до неузнаваемост. Понякога има нужда. Случва се дори да ампутираме крайник.

Уинстън не се сдържа и хвърли още един кос поглед към монголското лице на Мартин. Белези не се забелязваха. Джулия леко пребледня и луничките ѝ се откриха, но храбро погледна О'Брайън в очите. Измърмори нещо, като че в знак на съгласие.

– Добре. Значи за това се разбрахме.

На масата имаше сребърна табакера с цигари. Доста разсеяно О'Брайън ги побутна към другите, взе си и сам една, после стана и закрачи бавно напред-назад из стаята, сякаш мислеше по-добре на крак. Цигарите бяха много хубави, много дебели и плътно натъпкани, а хартията притежаваше непозната копринена мекота. О'Брайън пак погледна ръчния си часовник.

– По-добре се връщай в килера си, Мартин – каза той. – Ще го включа след четвърт час. Хубаво огледай лицата на тези другари, преди да тръгнеш. Ти ще се срещаш с тях пак. Аз може и да не ги видя повече.

Точно както пред входната врата, тъмният поглед на дребосъка изпърха по лицата им. В държанието му нямаше ни следа от дружелюбие. Запомняше как изглеждат, но не изпитваше интерес към тях, поне привидно. На Уинстън му хрумна, че синтетичните лица навярно са неспособни да променят изражението си. Без да проговори и без да се сбогува Мартин излезе и затвори безшумно вратата след себе си. О'Брайън се разхождаше напред-назад с ръка в джоба на черния си комбинезон, а в другата държеше цигарата.

– Разбирате – каза той, – че ще се борите в тъмното. Винаги ще сте на тъмно. Ще получавате заповеди и ще им се подчинявате, без да знаете защо. По-късно ще ви изпратят една книга, от която ще научите каква е истинската природа на обществото, в което живеем и стратегията, чрез която ще го унищожим. След като прочетете книгата, вие ще станете пълноправни членове на Братството. Но освен общите цели, за които се борим, и непосредствените задачи за момента никога нищо няма да узнаете. Казвам ви, че Братството съществува, но не мога да ви кажа дали то наброява сто членове, или десет милиона. От лично придобити познания вие няма да можете да кажете дали наброява и десетина души. Ще имате три или четири свръзки, които от време на време ще се подновяват, а старите ще изчезват. Тъй като това е първата ви свръзка, тя ще се запази. Когато получавате заповеди, те ще идват от мен. Ако намерим за необходимо да общуваме с вас, това ще става чрез Мартин. Когато най-сетне ви хванат, ще направите признания. Това е неизбежно. Но ще имате много малко за признаване, почти само за собствените си действия. Няма да сте способни да предадете повече от шепа маловажни хора. Сигурно дори и мен няма да ме предадете. Дотогава вече може да съм мъртъв или да съм станал друг човек с друго лице.

Той продължи да се разхожда напред-назад по мекия килим. Въпреки обемистото му тяло движенията му притежаваха забележителна грация. Тя проличаваше дори в жестовете му, когато пъхаше ръка в джоба си или манипулираше с цигарата. Излъчваше не толкова сила, колкото увереност и разбиране, обагрено от ирония. Колкото и сериозен да беше, у него нямаше нищо от отдадеността на фанатика на една-единствена цел. Когато говореше за убийство, самоубийство, венерически болести, ампутирани крайници и променени лица, той сякаш ги вземаше леко на подбив. „Това е неизбежно – сякаш казваше тонът му. – Налага се да го направим, без да трепнем. Но не с това ще се занимаваме, когато отново си струва да се живее.“ Вълна от възхищение, почти обожание се изля от Уинстън към О’Брайън. За миг той забрави призрачната фигура на Голдщайн. Погледнеш ли мощните плещи на О’Брайън и лицето му със сурови черти, тъй грозно и все пак толкова просветено, бе невъзможно да повярваш, че той може да бъде победен. Нямаше стратегема, на която не би отвърнал достойно, нямаше опасност, която не би предвидил. Дори и Джулия като че се впечатли. Беше оставила цигарата си да угасне и напрегнала слух. О’Брайън продължи:

– Няма как да не сте чували за съществуването на Братството. Несъмнено сте си създали собствена представа за него. Сигурно сте си представяли огромен подмолен свят от конспиратори, които се срещат тайно в подземия, дращят послания по стените, разпознават се чрез кодови думи или особени движения на ръката. Нищо подобно не съществува. Членовете на Братството няма как да се разпознаят помежду си и за всеки един член е невъзможно да знае самоличността на повече от неколцина други. И самият Голдщайн да попадне в ръцете на Полицията на мисълта, той не би могъл да им предостави пълен списък на членовете или някаква информация, която да ги изведе до пълния списък. Такъв списък не съществува. Братството не може да бъде затрито, защото то не е организация в обичайния смисъл на думата. Нищо не го скрепява освен идеята, а тя е неунищожима. Никога няма да разполагате с никаква друга опора освен идеята. Няма да има за вас нито другарство, нито насърчение. Когато най-накрая ви хванат, не ще получите никаква

помощ. Ние никога не помагаме на членовете си. Най-много, когато е абсолютно наложително някой да замлъкне, понякога успяваме тайно да вкараме ножче за бръснене в килията на затворника. Ще трябва да свикнете да живеете без постижения и без надежда. Ще работите известно време, ще ви хванат, ще направите признания и после ще умрете. Това ще са единствените видими резултати за вас. Възможност някаква доловима промяна да настъпи, докато сме живи, не съществува. Мъртвите сме ние. Единственият ни истински живот е в бъдещето. В него ще участваме като шепи прах и отломки от кости. Но колко далечно може да е това бъдеще, няма как да узнаем. Може да дойде след хиляда години. Понастоящем нищо друго не можем, освен малко по малко да разширяваме територията на здравия разум. Не можем да действаме колективно. Можем само да разпространяваме все повече своите знания от индивид на индивид, от поколение след поколение. Няма друг начин, когато сме изправени пред лицето на Полицията на мисълта.

Млъкна и погледна за трети път ръчния си часовник.

– Почти е време да тръгвате, другарко – каза той на Джулия. – Почакайте. Гарафата все още е наполовина пълна.

Напълни чашите, хвана своята за столчето и я вдигна.

– За какво да пием този път? – попита той с все същия лек намек за ирония. – За провала на Полицията на мисълта? За смъртта на Големия брат? За човечеството? За бъдещето?

– За миналото – каза Уинстън.

– Миналото е по-важно – съгласи се сериозно О'Брайън.

Пресушиха чашите си и малко по-късно Джулия стана да си върви. О'Брайън взе една кутийка от горния плот на един шкаф, подаде ѝ плоска бяла таблетка и ѝ каза да сложи на езика си. Беше важно, обясни той, като излезе оттук, да не лъха на вино – работниците, обслужващи асансьора бяха много наблюдателни. Щом вратата се затвори зад нея, той като че забрави за съществуването ѝ. Направи още две-три крачки нагоре-надолу, а после се спря.

– Има някои подробности за уреждане – каза той.

– Предполагам, че имате някакво скривалище?

Уинстън обясни за стаята над магазина на господин Чарингтън.

– Засега става. По-късно ще ви уредим нещо друго. Важно е скривалищата да се сменят често. Междувременно ще ви изпратя копие от КНИГАТА. – Дори и О'Брайън, забеляза Уинстън, като че произнасяше думата, сякаш е изписана в курсив. – Книгата на Голдщайн, както разбирате, възможно най-скоро. Може да минат няколко дни, докато се сдобия с бройка. Както можете да се досетите, съществуващите са малко. Полицията на мисълта ги издирва и унищожава горе-долу също тъй бързо, колкото ние ги издаваме. Това е почти без значение. Книгата е неунищожима. Дори да изчезне и последната бройка, ние можем да я възстановим почти дума по дума. Носите ли куфарче със себе си на работа? – додаде.

– По правило да.

– Какво представлява то?

– Черно и много протрито. С два ремъка.

– Черно, с два ремъка, много протрито – добре. Някой ден в относително близко бъдеще – дата не мога да кажа – едно от съобщенията сред задачите ви за сутринта ще съдържа дума с печатна грешка и ще се наложи да поискате повторение. На другия ден ще отидете на работа без куфарчето си. По някое време през деня, на улицата един мъж ще ви докосне

по ръката и ще каже „Струва ми се, че си изгървахте куфарчето“. В онова, което той ще ви даде, ще има копие от книгата на Голдщайн. Ще я върнете след четиринайсет дни.

Умълчаха се.

– Има още няколко минути, преди да стане време да си тръгнете – каза О’Брайън. – Пак ще се срещнем... ако някога се срещнем...

Уинстън го погледна.

– Там, където няма мрак? – попита той колебливо. О’Брайън кимна без признаци на изненада.

– Там, където няма мрак – каза той, сякаш бе уловил препратката. – Междувременно има ли нещо, което желаете да кажете, преди да си тръгнете? Някакво послание? Някакъв въпрос?

Уинстън се замисли. Като че нямаше други въпроси, които искаше да зададе; още по-малко усещаше подтик да изрича някакви високопарни общи приказки. Вместо нещо пряко свързано с О’Брайън или с Братството, в ума му възникна някакъв образ, съчетаващ тъмната стая, в която майка му бе прекарала последните си дни, и стаичката над магазина на господин Чарингтън, и стъкленото преспание, и гравюрата върху стомана в рамката от палисандрово дърво. Почти напосоки каза:

– Случайно да сте чували едно старо стихче, което започва така: „Портокали и мандарини, пеят камбаните на „Свети Климент““?

О’Брайън отново кимна. С церемониална любезност завърши куплета:

*Портокали и мандарини,
пеят камбаните на „Свети Климент“.
Борч имаш към мен един фартинг,
пеят камбаните на „Свети Мартин“.
Кога да го върнеш се каниш,
на „Олд Бейли“ пеят камбаните.
Когато забогатея,
в Шордич камбаните пеят.*

– Знаете и последния ред! – възкликна Уинстън.

– Да, знаем и последния ред. А сега се боя, че е време да си тръгвате. Но почакайте. По-добре да ви дам една от онези таблетки.

Щом Уинстън стана, О’Брайън му протегна ръка. Мощната му хватка смачка костите в ръката на Уинстън. На вратата Уинстън се огледа назад, но О’Брайън като че вече го пропъждаше от мислите си. Чакаше с ръка върху контролния ключ на телеекрана. Зад гърба му Уинстън виждаше писалището с лампата със зеления абажур, речописеца и телените кошници, препълнени с документи. Случаят бе приключен. След трийсет секунди, помисли си той, О’Брайън ще се е заловил отново с прекъснатата си важна работа в полза на Партията.

ДЕВЕТА ГЛАВА

От умора Уинстън се беше отпуснал като желе.

„Желе“ беше точната дума. Тя изникна в ума му спонтанно. Тялото му като че не само беше разплуто, но и прозрачно като желе. Усещаше как ако вдигне ръка, ще види светлината през нея. Огромната вакханалия от работа бе изцедила от него цялата кръв и лимфа и бе оставила само крехка структура от нерви, кости и кожа. Всички усещания като че бяха се изострили. Комбинезонът се впиваше в раменете му, тротоарът гъделичкаше стъпалата му, дори от усилието, с което разтваряше и свиваше длан, ставите му скриптяха.

За пет дни бе работил над деветдесет часа. Както и всички останали в министерството. Сега с това се беше приключило и той буквално нямаше какво да прави, нямаше никаква партийна работа до утре сутринта. Можеше да прекара шест часа в скривалището и още девет в собственото си легло. Под мекото следобедно слънце той бавно се изкачваше по някаква мърлява улица към магазина на господин Чарингтън, като с едно око се озърташе за патрули, но бе безразсъдно уверен, че този следобед няма опасност никой да му се меси. Тежкото куфарче в ръцете му го удряше по коляното на всяка крачка и кожата нагоре и надолу по крака му изтръпваше. Вътре беше книгата, вече от шест дни у него и още неотваряна; дори не бе я погледнал.

На шестия ден от Седмицата на омразата, след шествията, речите, виковете, пеенето, знамената, плакатите, филмите, восъчните фигури, барабанный бой и вряска на тръбите, ударите на маршируващи крака, дрънченето на гъсенични танкови вериги, рева на самолетните ескадрили, оръдейните гърмежи – след шест такива дни, когато тръпката на големия оргазъм вървеше към кулминацията си и общата омраза към Евразия бе кипнала до такъв делириум, че докопаше ли тълпата онези две хиляди евразийски военнопръстъпници, които щяха да обесят публично в последния ден на проявите, то несъмнено щеше да ги разкъса на парчета, – точно в този момент обявиха, че Океания в крайна сметка изобщо не воюва срещу Евразия. Океания воюваше срещу Изтазия. Евразия им беше съюзник.

Разбира се, изявление, че е настъпила някаква промяна нямаше. Просто съвсем изведнъж и едновременно навсякъде стана известно, че врагът е Изтазия, а не Евразия. В момента, когато това се случи, Уинстън участваше в демонстрация на един от централните лондонски площи. Беше по мръкнало и белите лица и алените знамена изглеждаха злокобно под ярките лъчи на прожекторите. Площадът бе препълнен от няколко хиляди души, включително блок от около хиляда ученици в униформата на Шпионите. На трибуна, обвита в алена драперия, оратор от Партийното ядро, дребен и жилест мъж с непропорционално дълги ръце и голям плешив череп със зализани върху него няколко проскубани кичура, сипеше словоизлияния пред тълпата. Малко подобие на Румпелцилцхен⁴, разкривен от омраза, с едната си длан той стискаше дръжката на микрофона, а с другата, която изглеждаше огромна на края на кокалестата му ръка, заплашително раздираше въздуха над главата си. Гласът му, на който усилвателите придаваха метално звучене, боботеше и изреждаше безкраен списък от зверства, масови кланета, изселвания,

⁴ *Румпелцилцхен*, известен в български превод и като *Сторипакост* – немски фолклорен герой, по-късно главен герой в едноименната приказка на братя Грим – Бел. прев.

оплячкосвания, изнасилвания, изтезания на пленници, бомбардировки над граждани, лъжлива пропаганда, неоправдани нападения, нарушени договори. Беше почти невъзможно да го слушаш, без първоначално да те убеди, а после да освирепееш. През няколко мига яростта на тълпата преливаше и гласът на оратора бе заглушаван от див, зверски рев, напирал неудържимо в хиляди гърла. Най-дивашките крясъци идваха от учениците. Речта течеше вече може би от двайсет минути, когато един куриер изтърча на трибуната и пхна листче в ръката на оратора. Той го разтвори и прочете, като не спираше да говори. Нищо не се промени нито в гласа, нито в държанието му, нито в съдържанието на речта му, но изведнъж имената станаха други. Без думи из тълпата премина вълна от разбиране. Океания воюваше с Изтазия! В следващия миг настана бурна суматоха. Транспарантите и плакатите, с които беше украсен площадът, бяха сбъркани до един! Кажи-речи половината изобразяваха неподобаващи лица. Това бе саботаж! Тук бяха действали агентите на Голдщайн! Последва бурна сцена – късаха от стените плакати, раздираха транспаранти на парчета и ги стъпкваха. Шпионите извършиха направо чудеса, докато се катереха по покривите и режеха веещите се от комините знамена. Ала за две-три минути всичко приключи. Ораторът, все тъй стиснал дръжката на микрофона, с прегърбени плещи, раздираше въздуха със свободната си ръка и не бе млъкнал нито за миг. Още минута – и от тълпата отново заизригва дивашки рев на ярост. Омразата продължи съвсем както преди, само прицелът ѝ се смени.

Докато си припомняше, Уинстън се слиса от това как говорителят беше минал от едната позиция на другата фактически по средата на изречението, не само без пауза, но дори без да изменя словореда. Само че в онзи момент го занимаваха други неща. Точно докато царяха безредици и смъкваша плакатите, един мъж, чието лице не видя, го потупа по рамото и каза „Извинете, струва ми се, че сте си изтървали куфарчето“. Пое разсеяно куфара, без да каже и дума. Знаеше, че ще минат няколко дни, преди да му се удаде да надникне вътре. Щом демонстрацията свърши, той начаса отиде право в Министерството на истината, макар и да беше вече почти двайсет и три часът. Целият персонал на Министерството беше направил същото. Наредданията, които вече се носеха от телеекраните и ги призоваваха на работните им места, изобщо не бяха нужни.

Океания воюваше с Изтазия; Океания винаги бе воювала с Изтазия. Голяма част от политическата литература от пет години насам вече бе напълно остаряла. Всевъзможни доклади и документация, вестници, книги, брошури, филми, звукозаписи, снимки – всичко трябваше да се поправи със светкавична скорост. Макар и да нямаше издадена директива, знаеше се, че шефовете на Отдела възнамеряват до седмица да не остане и помен от данните за война с Евразия или съюз с Изтазия. Работата беше унищожителна, още повече, че процесите, които включваше, не можеше да се нарекат с истинските им имена. Всички от Архивния отдел работеха по осемнайсет часа в денонощието и успяваха да поспят на два пъти за по три часа.

Донесоха дюшеци от мазетата и ги наслагаха из всички коридори; служители от столовата развозваха с колички храната – сандвичи и кафе „Победа“. Всеки път, когато Уинстън се откъсваше от бюрото си, за да поспи, се стараеше да не оставя несвършена работа и всеки път, когато пропълзваше обратно с гуреливи очи и всичко го болеше, той откриваше, че нов порой от хартиени цилиндри е отрупал бюрото като преспа, засипал е наполовина речописеца и прелива на пода, така, че първата му работа винаги беше да ги

подреди в достатъчно спретната купчина, та да има къде да работи. Най-лошото от всичко бе, че работата в никакъв случай не беше чисто механична. Нерядко бе достатъчно просто да замени едно наименование с друго, но всеки подробен доклад за събитията изискваше усърдие и въображение. Дори само за прехвърлянето на войната от една част на света в друга бяха нужни значителни географски познания.

На третия ден очите нетърпимо го боляха и се налагаше да си бърше очилата през няколко минути. Все едно се бореше с някаква непосилна физическа задача, нещо, което имаше право да откаже и при все това невротично се стремеше да завърши. Досега, доколкото имаше време да се сеща за това, не го тревожеше фактът, че всяка дума, измърморена в речописеца, всеки щрих на химическия му молив бе умишлена лъжа. Както и всички други в отдела, и той се стремеше фалшификацията да бъде идеална. Сутринта на шестия ден потокът от цилиндри намаля. Цял половин час нищо не изпадна от тръбата; след това – още един цилиндър, а после нищо. Целият отдел изпусна дълбока и сякаш тайна въздишка. Бе извършено велико дело, което никога не биваше да бъде споменавано. Сега бе невъзможно за никое човешко същество да докаже с документални свидетелства, че някога е имало война с Евразия. В дванайсет нула нула неочаквано обявиха, че всички служители в министерството са свободни до утре сутринта. Уинстън, все тъй с куфарчето с книгата вътре, което държеше между краката си, докато работеше и под тялото си, докато спеше, се прибра, избърсна се и едва не заспа във ваната, макар и водата да беше съвсем хладка.

С някак сладострастно проскърцване в ставите той изкачи стълбището над магазина на господин Чарингтън. Бе уморен, но вече не му се спеше. Отвори прозореца, запали мръсното газово котлонче и сложи тенджерка с вода за кафе. Джулия щеше да дойде след малко, а междувременно имаше книгата. Седна в разтуреното кресло и разкопча ремъците на куфарчето. Тежък черен том, подвързан криво-ляво, без име и без заглавие на корицата. Шрифтът също изглеждаше малко неравен. Страниците бяха орфани по краищата и книгата направо се разпадаше, сякаш беше минала през много ръце. Надписът на заглавната страница гласеше:

ТЕОРИЯ И ПРАКТИКА НА ОЛИГАРХИЧНИЯ КОЛЕКТИВИЗЪМ

от Емануел Голдщайн

Уинстън се зачете:

Първа глава

Невежеството е сила

Във всички писмено засвидетелствани времена и навярно още от края на неолита в света са съществували три типа хора: висши, средни и низши. Били са подразделяни по много начини, носили са безброй различни имена, а относителният им брой, както и съотношението им едни към други са били различни спрямо всяка една епоха, но основната структура на обществото винаги е оставала неизменна. Дори и след огромни сътресения и привидно необратими промени неизменно се е утвърждавал отново същият модел – както жироскопът винаги се връща в равновесие, колкото и надалече да е бил тласнат в едната или другата посока.

Целите на тези групи са напълно непримирими...

Уинстън спря да чете, главно за да отдаде признание на факта, че чете на спокойствие и в безопасност. Беше сам – нямаше телеекран, нямаше ухо, залепено за ключалката, нямаше го нервния подтик да се огледа през рамо или да закрие страницата с ръка. Нежният летен полъх трептеше по бузата му. Някъде отдалече се носеха слабите викове на деца; в самата стая не се чуваше нито звук освен наподобяващото цъкане на насекомо тиктакане на часовника. Потъна още по-дълбоко в креслото и си качи краката на решетката. Това бе блаженство, това бе вечност. Изведнъж, както човек понякога прави с книга, за която знае, че най-накрая ще чете и препрочита всяка дума, той отвори на друго място и попадна на трета глава. Продължи да чете:

Трета глава **Войната е мир**

Разделянето на света на три големи свръхдържави бе събитие, което действително е могло да се предвиди, както е и станало, още преди средата на двайсети век. След като Европа е погълната от Русия, а Британската империя – от Съединените щати, възникват две от трите съществуващи сили – Евразия и Океания. Третата – Изтазия, се оформя като установена единица след още едно десетилетие на объркани борби. Границите между трите свръхдържави са произволни на някои места, а на други се менят в съответствие със сполуките във войната, но общо взето те следват географските очертания. Евразия обхваща цялата северна част на европейския и азиатския земен масив, от Португалия до Беринговия проток. Океания обхваща двете Америки, островите в Атлантическия океан, включително Британските острови, Австралазия и южната част на Африка. Изтазия, по-малка от другите и с по-неопределена западна граница, обхваща Китай и страните южно от него, Японските острови и голяма, ала променлива част от Манджурия, Монголия и Тибет.

В една или друга комбинация тези три свръхдържави са във война постоянно и така е било през последните двайсет и пет години. Войната обаче вече не е отчаяната унищожителна борба от първите десетилетия на двайсети век. Това са военни действия с ограничени цели между страни, неспособни да се взаимоунищожат; те нямат материални причини да воюват и не ги разделят никакви действителни идеологически разногласия. Това не иде да каже, че воденето на война или преобладаващото отношение към нея са станали по-малко кръвожадни или са се облагородили. Напротив, във всички страни военната истерия е нестихваща и всеобща и деяния като изнасилвания, оплячкосвания, избиване на деца, поробването на цели народи и репресии срещу пленници, при които се стига дори до сваряване и до погребване на живи хора, се смятат за нещо нормално, а когато се извършват от собствената страна, а не от врага – за похвални. Но в материално отношение войната ангажира много малък брой хора, главно високообучени специалисти, и причинява сравнително малко загуби. Боевете, когато има такива, се водят по неопределените граници, за чието местонахождение обикновеният човек може само да гадае, или около плаващите крепости, охраняващи стратегически точки по морските пътища. В центровете на цивилизацията войната не значи нищо повече от постоянния недостиг на потребителски стоки и падането от време на време на ракетни бомби, което може да причини смъртта на няколко десетки души. По същество войната е променила своя характер. По-точно, причините, поради които се води война, са изменили своя ред по важност. Мотиви, присъствали вече в малка степен в големите войни от началото на двайсети век, сега са заели господстващо положение, признават се осъзнато и подтикват към действия.

За да се разбере естеството на настоящата война – защото въпреки прегрупирането, което се провежда на всеки няколко години, това винаги е една и съща война – трябва на първо място да се осъзнае, че не е възможно тя да бъде решителна. Нито една от трите свръхдържави не би могла категорично да бъде завладяна дори и от другите две в съюз. Те са твърде равнопоставени, а природните им защитни сили са твърде мощни. Евразия е закриляна от огромните си земни пространства, Океания – от широтата на

Атлантическия и Тихия океан, а Изтазия – от плодovitостта и трудолюбieto на своите обитатели. Второ, вече няма за какво да се водят битки в материален смисъл. Със създаването на самодостатъчни икономики, в които производството и потреблението са взаимозависими, дойде краят на борбата за пазари – главна причина за предишните войни, докато надпреварата за суровини вече не е въпрос на живот и смърт. Във всеки случай, всяка от тези свръхдържави е толкова обширна по територия, че може да добива почти всички нужни суровини в собствените си граници. Доколкото войната има пряка икономическа цел, това е война за работна сила. Между границите на свръхдържавите и никога в постоянно владение на някоя от тях, съществува един приблизителен четириъгълник с върхове в Танжер, Бразавил, Дарвин и Хонконг, обитаван от около една пета от земното население. Точно за завладяването на тези гъсто-населени региони и на ледената покривка на северния полюс се води неспирната борба между трите сили. На практика нито една от тях никога не контролира напълно спорната територия. Части от нея постоянно минават от едни ръце в други и възможността за заграбване на тази или онази част чрез внезапен предателски удар диктува безкрайните преразпределения между силите.

Всички спорни територии съдържат ценни суровини, а в някои от тях се добиват важни растителни продукти като каучука, който в по-студен климат се налага да бъде произвеждан синтетично чрез сравнително скъпи методи. Но преди всичко те съдържат бездънни резерви от евтина работна ръка. Която и сила да контролира екваториална Африка, страните от Близкия Изток, Южна Индия или Индонезийския архипелаг, тя се разпорежда и с телата на десетки милиони нископлатени и трудолюбиви кули. Жителите на тези райони, сведени повече или по-малко открито до положението на роби, постоянно преминават от завоевател към завоевател и биват изразходвани също както въглищата или петрола в надпреварата за производство на повече оръжия с цел завладяването на още територии, за да се контролира още повече работна ръка за производство на повече оръжия с цел завладяването на още територии, и така до безкрайност. Трябва да се отбележи, че борбата никога не преминава извън чертите на спорните области. Границите на Евразия се изместват напред-назад между басейна на река Конго и северния бряг на Средиземноморието; островите в Индийския и в Тихия океан постоянно биват завземани и презавземани от Океания или от Изтазия; в Монголия разделителната линия между Евразия и Изтазия никога не е стабилна; около полюса и трите сили претендират за огромни територии, които реално са до голяма степен необитаеми и неизследвани; но равновесието на силите винаги остава приблизително еднакво, а територията, формираща центъра на всяка свръхдържава, винаги остава непокътната. Нещо повече, трудът на експлоатираните народи около екватора всъщност не е истински необходим за световната икономика. Те не добавят нищо към световното богатство, тъй като цялото им производство се използва за военни цели, а неизменната задача на воденето на война е да спечелиш по-добра позиция, за да поведеш друга война. Чрез своя труд поробените народи позволяват темпото на постоянната война да се ускорява. Но и да не съществуваха те, структурата на световното общество и процесът, чрез който тя се поддържа, нямаше да се различават съществено.

Основна цел на модерната война (в съответствие с принципите на ДВОЕМИСЛИЕТО тази цел едновременно се признава и не се признава от направляващите умове в Партийното ядро) е да се употребяват продуктите на машините, без да покачва общият стандарт на живот. Още от края на деветнайсети век проблемът какво да се прави с излишъка от потребителски стоки присъства латентно в индустриалното общество. Понастоящем, когато малцина от човешките същества дори си дояждат, този проблем явно не е належащ и навярно не би станал такъв, дори и да не се развиваха никакви изкуствено предизвикани разрушителни процеси. Днешният свят е едно оскъдно, гладно, занемарено място в сравнение със света, съществувал преди 1914 година и още повече с въображаемото бъдеще, което хората от онзи период са очаквали. В началото на двайсети век образът на бъдещото общество, небивало богато, освободено от непосилен труд, добре уредено и продуктивно – бляскав антисептичен свят от стъкло, стомана и снежнобял бетон – е част от съзнанието на почти всеки грамотен човек. Науката и технологиите вече се развиват с удивителна скорост и като че е естествено да се предполага, че така ще е и занапред. Това не се случи отчасти заради обедняването, причинено от дълга поредица от войни и революции, и отчасти защото научно-техническият прогрес зависи от емпиричния навик за мислене, който не би могъл да се

съхрани в едно общество със строг режим. Като цяло светът днес е по-примитивен, отколкото преди петдесет години. В някои изостанали области съществува напредък и се разработват различни приспособления, винаги свързани по някакъв начин с войната и с полицейския шпионаж, но извършването на опити и изобретателството до голяма степен са прекратени, а опустошенията от атомната война през петдесетте години на двайсети век така и не бяха напълно възстановени. При все това опасностите, присъщи на механизацията, все още съществуват. От мига, в който машината се появява за пръв път, на всички мислещи хора е ясно, че нуждата от робски човешки труд е изчезнала, поради което е изчезнала до голяма степен и нуждата от човешко неравенство. Ако машините се използват умишлено за тази цел, то гладът, непосилният труд, мръсотията, неграмотността и болестите можеха да бъдат унищожени в рамките на няколко поколения. И действително, без дори да се използват за подобна цел, а един вид чрез автоматичен процес – като произвеждат блага, които от време на време няма как да не се разпределят – машините, за един период от около петдесет години в края на деветнайсети и началото на двайсети век, действително много повишиха жизнения стандарт на обикновения човек.

Но беше ясно и че всеобщото нарастване на благата заплашваше с унищожение – и действително в някакъв смисъл унищожаваше – йерархичното общество. В един свят, в който работното време за всички е кратко, всеки има достатъчно храна, живее в къща с баня и хладилник и притежава автомобил или дори аероплан, най-очевидната и може би най-важна форма на неравенство вече ще е изчезнала.

Стане ли веднъж общо, богатството вече не може да осигурява различия. Несъмнено бе възможно да си представим общество, в което БОГАТСТВОТО, в смисъл на лична собственост и лукс, би трябвало да бъде разпределено поравно, докато ВЛАСТТА остава в ръцете на малка привилегирована каста. Но на практика такова общество не би могло да остане стабилно. Защото ако всички еднакво се радват на свободно време и сигурност, преобладаващата маса от човешки същества, които обикновено са затъпили от бедност, ще се огромят и ще се научат да мислят самостоятелно; и след като веднъж го постигнат, те рано или късно ще разберат, че привилегированото малцинство не притежава никаква функция и ще го пометат. В далечна перспектива йерархичното общество е възможно да просъществува само на основата на бедността и невежеството. Завръщането към едно селскостопанско минало, за което мечтаят някои мислители около началото на двайсети век, не е решение на практика. То е в сблъсък с тенденцията към механизация, станала псевдоинстинктивна почти в цял свят, още повече, че всяка страна с изостанала индустрия е безпомощна във военно отношение и обречена на господството, пряко или косвено, на по-напредналите си съперници.

Не е задоволително и решението масите да бъдат държани в бедност, като се ограничава производството на стоки. Това до голяма степен се случваше в последната фаза на капитализма, приблизително между 1920 и 1940 година. Икономиката на много страни бе оставена в застои, престанаха да се обработват земи, основното оборудване не се увеличаваше, на големи части от населението се създаваха пречки да се трудят и ги поддържаха полуживи чрез държавна благотворителност. Но това довеждаше и до отслабване във военната сфера, и тъй като така налаганият недоимък явно бе ненужен, съпротивата ставаше неизбежна. Проблемът беше как колелата на промишлеността да се въртят, без да нараства реалното богатство в света. Стоки трябваше да се произвеждат, но не и да се разпределят. А единственият начин това да се постигне на практика беше чрез непрекъснатата война.

Същностното дело на войната е унищожението – не задължително на човешкия живот, а на продуктите на човешкия труд. Войната е начин за съсипване, за изливане в стратосферата, за потапяне в морските дълбини на материални средства, които инак биха осигурили твърде голямо охолство на масите, а това в дългосрочна перспектива би довело до повишаване на тяхната интелигентност. Дори и когато бойни оръжия не се унищожават, производството им остава удобен начин за изразходване на работна сила, без да се произвежда нищо, годно за употреба. В една плаваща крепост например се влага труд за построяването на няколкостотин товарни кораба. В крайна сметка тя се бракува като остаряла, без да донесе никаква материална полза на никого, а по-нататък с нови огромни усилия се построява нова плаваща крепост. По принцип военните кампании винаги се планират така, че да поглъщат всякакви излишъци, които могат да останат след посрещането на минималните нужди на населението. На практика нуждите

на населението винаги се подценяват и резултатът е хроничен недостиг на половината стоки от първа необходимост, но това се смята за предимство. Да се поддържат дори и привилегированите групи почти на ръба на лишенията е умишлена политика, защото общият недоимък покачва важността на дребните привилегии и по този начин увеличава различията между една и друга група. Според критериите от началото на двайсети век дори и един член на Партийното ядро живее в оскъдица и непосилен труд. При все това малкото разкош, на който се радва – голям и добре обзаведен апартамент, дрехи от по-хубав плат, по-добро качество на храната, напитките и тютюна, двама-трима прислужници, личен автомобил или хеликоптер – го праща в свят, различен от този на един член на Партийната периферия, а членовете на Партийната периферия притежават подобни предимства в сравнение с потиснатите маси, които наричаме „проли“. Атмосферата в обществото е като в град под обсада, където разликата между богатството и бедността се определя от притежаването на парче конско месо. Същевременно съзнанието, че се води война и това поражда опасност, кара връчването на цялата власт в ръцете на една малка каста да изглежда като естествено и неизбежно условие за оцеляване.

Войната, както ще стане видно, постига нужната разруха – но и я постига по психологически приемлив начин. По принцип би било съвсем просто излишъкът от работна сила в света да бъде пропилян за строежа на храмове и пирамиди, за изкопаването на дупки и повторното им запълване или за производството на големи количества стоки и опожаряването им впоследствие. Но това би осигурило само икономическата, но не и емоционалната основа за едно йерархично общество. Тук става въпрос не за духа на масите, чиято позиция не е важна, стига постоянно да бъдат принуждавани да се трудят, а за духа на самата Партия. И от най-скромния партиен член се изисква да е компетентен, работлив и дори, в тесни рамки, интелигентен, но е нужно също така да бъде и доверчив и невеж фанатик, чиито преобладаващи настроения са страхът, омразата, низкопоклонничеството и оргиастичният възторг. Иначе казано, нужно е той да притежава менталност, подходяща за състоянието на война. Няма значение дали войната се води в действителност, а тъй като решителната победа е невъзможна, няма значение и дали войната върви добре или зле. Нужно е единствено да съществува състояние на война. Раздвояването на разума, което Партията изисква от своите членове и което се постига по-лесно в атмосфера на война, вече е почти всеобщо, но с издигането по ранг все по-високо то става все по-подчертано. Точно в Партийното ядро военната истерия и омразата към врага са най-силни. На един член на Партийното ядро в качеството му на администратор често се налага да знае, че тази или онази военна новина е невярна, а нерядко може и да осъзнава, че цялата война е фалшифицирана и че или не съществува, или се води със съвсем различни от обявените цели – но подобно знание лесно се неутрализира чрез техниката ДВОЕМИСЛИЕ. Междувременно нито един член на Партийното ядро не се разколебава и за миг в мистичната си вяра, че войната е истинска и че е длъжна да завърши с победата на Океания като безспорен господар на целия свят.

Всички членове на Партийното ядро са убедени в това предстоящо завоюване – за тях това е въпрос на вяра. То ще се осъществи или чрез постепенното придобиване на все по-големи територии, като така се натрупа съкрушителен превес в силата, или чрез изобретяването на някакво ново и непостижимо оръжие. Проучванията с цел разработка на нови оръжия продължават безспир и са една от останалите твърде малко на брой дейности, в които изобретателният или умозрителният тип разум могат да намерят някакъв отдушник. В днешна Океания науката в стария смисъл почти е престанала да съществува. В новореч няма дума за наука. Емпиричният метод на мислене, върху който се основават всички научни постижения на миналото, е в разрез с най-фундаменталните принципи на англо-соц. И дори технологичен прогрес се осъществява само когато продуктите му имат някакво приложение за намаляване на човешката свобода. Във всички полезни изкуства светът или е спрял на място, или се връща назад. Нивите се обработват с конски рала, а книгите се пишат от машини. Но по въпросите от жизненоважно значение – което в крайна сметка означава войната и полицейския шпионаж – емпиричният подход все още е насърчаван или поне търпян. Двете цели на Партията са да покори цялата земна повърхност и да унищожи веднъж завинаги възможността за независима мисъл. Затова съществуват два крупни проблема, които партията цели да разреши. Единият е как да открие – против волята му – какво мисли

дадено човешко същество, а другият – как да избие за секунди и без предупреждение няколко милиона души. Засега, докато научните изследвания все още продължават, това е техният предмет. Днешният учен е или смесица от психолог и инквизитор, изучаващ с истинска, редова педантичност значението на изразения, жестове и интонации и изпробващ въздействието на наркотици, шокова терапия, хипноза и физически изтезания за добиване на истината, или е химик, физик или биолог, който се интересува само от тези клонове на своята специалност, свързани с отнемането на живота. В просторните лаборатории на Министерството на мира и в опитните станции, скрити сред горите на Бразилия, в австралийската пустиня или на изгубени острови в Антарктика, екипи от специалисти се трудят неуморно. Някои се занимават просто с планирането на логистиката за бъдещи войни; други разработват все по-големи ракетни бомби, все по-мощни взривни вещества и все по-непробиваеми брони; трети търсят нови, по-смъртоносни газове или разтворими отрови, които да могат да се произвеждат в такива количества, че да унищожават растителността по цели континенти, или видове болестотворни микроби, устойчиви срещу всички възможни антители; четвърти се стремят да произведат превозно средство, което да си пробива път под почвата както подводница плава под вода, или аероплан, също така независим от базата си като плавателен съд. Пети изследват още по-отдалечени възможности като фокусирането на слънчевите лъчи през леци, монтирани на хиляди километри в космоса или изкуственото предизвикване на земетресения или приливни вълни чрез изменяне на температурата на земното ядро.

Но никой от тези проекти никога не достига до реализация и никоя от трите свръхдържави никога не успява да постигне значителна преднина пред другите. Още по-забележително е, че и трите сили вече притежават в лицето на атомната бомба оръжие, много по-мощно, отколкото има вероятност да изнамери някоя от настоящите им разработки. Макар и Партията по навик да си приписва изобретяването им, атомните бомби се появяват още през четиридесетте години на двайсети век и за пръв път се използват широкомащабно десетина години по-късно. По това време стотици бомби са пуснати над индустриални центрове главно в европейска Русия, Западна Европа и Северна Америка. Целта е да бъдат убедени управляващите групировки на всички страни, че още няколко атомни бомби ще означават края на организираното общество, а следователно и на собствената им власт. Поради това, макар и официално споразумение никога да не се е сключвало и дори да не е имало и намек за такова, повече бомби не бяха пуснати. И трите сили просто продължават да произвеждат атомни бомби и да ги съхраняват за решителната възможност, която всички вярват, че рано или късно ще дойде. А междувременно военното изкуство от тридесет-четиридесет години е в почти пълен застой. Хеликоптери се използват повече от преди, самолетите-бомбардировачи до голяма степен са изместени от самозадвижващи се снаряди, а крехият, подвижен боен кораб е отстъпил пред почти непотопяемата плаваща крепост – но иначе развитие почти няма. Танкът, подводницата, торпедото, картечницата, та дори пушката и ръчната граната все още са в употреба. И въпреки безкрайните масови убийства, за които се съобщава в пресата и по телеекраните, отчаяните битки от предишните войни, в които често са били избивани стотици хиляди, а дори и милиони хора, никога повече не са се повтаряли.

Никоя от трите свръхдържави никога не е изпробвала маневри, съдържащи риск от сериозно поражение. Когато се предприема някаква крупна операция, това обикновено е изненадваща атака срещу съюзник. Стратегията, към която и трите сили се придържат или се преструват пред себе си, че се придържат, е една и съща. Планът е чрез комбинация от боеве, пазарлъци и своевременни предателски удари да се сдобият с кръг от бази, обграждащ напълно една или друга държава-съперник, след това да се подпише договор за дружба с този съперник и мирът да се поддържа толкова години, колкото са нужни, за да се приспят подозренията му. През това време във всички стратегически точки могат да се сглобят ракети-носители за атомни бомби; най-накрая те да бъдат изстреляни едновременно и въздействието да е толкова опустошително, че да направи разплатата невъзможна. Тогава ще дойде време да се подпише договор за дружба с оставащата световна сила като подготовка за нова атака. Надали е нужно да се казва, че тази схема е чисто неосъществимо мечтание. Нещо повече, не се водят никакви битки освен в спорните зони около екватора и Северния полюс; никога не е предприемано нахлуване във вража територия. Това обяснява факта защо на някои места границите между

свръхдържавите са произволни. Евразия например лесно може да завоюва Британските острови, които географски са част от Европа, но от друга страна, за Океания би било възможно да разшири границите си до Рейн или дори до Висла. Само че това би нарушило принципа за културна цялостност, спазван от всички страни, макар и никога да не е бил формулиран. Ако Океания възнамерява да завоюва зоните, някога известни като Франция и Германия, то ще се наложи или да избие техните жители – задача с огромна физическа трудност, или да асимилира население от около сто милиона души, което по отношение на техническото развитие е приблизително на нивото на Океания. Проблемът и на трите свръхдържави е един и същ. За тяхната структура е абсолютно необходима пълната липса на контакти с чужденци, освен в ограничена степен с военнопленници и цветнокожи роби. Дори на официалния съюзник за момента винаги се гледа с най-мрачни подозрения. Като изключим военнопленниците, средният гражданин на Океания никога не зърва жител на Евразия или на Изтазия и му се забранява да знае чужди езици. Ако му се позволи контакт с чужденци, той би открил, че те са същества, подобни на самия него и че повечето от онова, което са му казвали за тях, са лъжи. Затвореният свят, в който той живее, ще се пропука и страхът, омразата и самодоволството, на които се крепи духът му, може да се изпарят. Затова от всички страни се разбира, че без значение колко често Персия, Египет, Ява или Цейлон преминават от едни ръце в други, основните граници никога не бива да се прекосяват от нищо друго освен бомби.

Под това се таи един факт, който никога не се споменава на глас, но мълчешком се подразбира и се действа въз негова основа – а именно, че условията на живот и в трите свръхдържави са до голяма степен едни и същи. В Океания господстващата философия се нарича ангсоц, в Евразия – неолболшевизъм, а в Изтазия тя носи китайско име, обичайно превеждано като „Смъртопоклонство“, но може би по-добрият превод е „Заличаване на „аз“-а“. На гражданина на Океания не се позволява да знае нищо за догмите на другите две философии, но го учат да ги ненавижда като варварски безчестия над морала и здравия разум. Всъщност между трите философии почти няма отлики, а между обществените строеве, чиито опори са, такива не присъстват изобщо. Навсякъде съществува еднаква пирамидална структура, еднакво преклонение пред вожда-полубожество, еднаква икономика, съществуваща от и заради неспирната война. От това следва, че трите свръхдържави не само не могат да завоюват една друга, но от това няма и да спечелят никаква полза. Напротив, докато остават в конфликт, те се крепят една друга като три снопа жито. И както обикновено, управляващите групировки и на трите сили едновременно съзнават и не съзнават какво вършат. Посветили са живота си на завоюването на света, ала и знаят, че се налага войната да продължава за вечни времена и без победа. Междувременно фактът, че НЕ съществува опасност от завоюване прави възможно отричането на реалността, специфично за ангсоц и за съперническите му мисловни школи. Тук е необходимо да повторим казаното по-рано – че като се е превърнала в непрестанна, войната е изменила своя характер из основи.

В изминалите епохи войната почти по определение е била нещо, което рано или късно има край – обикновено безапелационна победа или поражение. Освен това в миналото войната е била един от главните инструменти, чрез които човешките общества са запазвали връзка с материалната действителност. Всички управници във всички епохи са се опитвали да наложат на последователите си неистинска представа за света, но не са могли да си позволят да насърчават никаква илюзия, способна да накърни военните им умения. Тъй като поражението е означавало загуба на независимост или някакъв друг, по общо мнение нежелан резултат, е било наложително срещу поражението да се вземат сериозни предпазни мерки. Действителните факти не е можело да се пренебрегват. Във философията, в религията, в етиката или в политиката две и две може да прави пет, но при проектирането на пушка или аероплан трябва да прави четири.

Несведущите народи рано или късно винаги били покорявани и борбата за вещина не търпяла илюзии. Нещо повече, за да си сведущ, било належащо да умееш да се учиш от миналото, което означавало да имаш що-годе точна представа какво се е случило в миналото. Вестниците и историческите книги, разбира се, винаги са отразявали уклони и пристрастия, но фалшификации от практикувания днес тип

щяха да са невъзможни. Войната е била сигурна защита за здравия разсъдък, а що се отнася до управляващите класи, вероятно е била най-важната от всички защиты. Докато е можело войните да се печелят или губят, нито една управляваща класа не би могла да бъде напълно свободна от отговорност.

Но когато войната става буквално непрекъсната, тя престава да бъде и опасна. Когато войната е непрекъсната, такова нещо като военна необходимост не съществува. Техническият прогрес може да спре, а и най-осезаемите факти – да бъдат отричани или омаловажавани. Както вече видяхме, изследвания, които могат да се нарекат научни, все още се провеждат за военни цели, но те по същество са вид мечтания и тяхната неспособност да доведат до резултати не е важна. Вещината вече не е необходима, дори и във военното дело. Нищо в Океания не я притежава освен Полицията на мисълта. Тъй като всяка от трите свръхдържави е непобедима, всяка в крайна сметка представлява отделна вселена, в чиито рамки може спокойно да се практикува кажи-речи всяко извращение на мисълта. Действителността упражнява своя натиск само чрез нуждите на всекидневието – нуждата да се яде и пие, да имаш подслон и дрехи, да не погълнеш отрова или да не скочиш от прозорец на горните етажи и тям подобни. Между живота и смъртта и между физическото удоволствие и физическата болка все още има различие, но само толкова. Откъснат от всякаква връзка с останалия свят и с миналото, гражданинът на Океания е като човек в междувъздушното пространство, който няма как да разбере къде е горе и къде – долу. Управниците на такава държава притежават такава абсолютна власт, каквато фараоните и Цезарите не биха могли. Те са длъжни да опазят достатъчно свои поданици да не измрат от глад, за да не си създават притеснения, длъжни са и да задържат същото занижено равнище на военна техника като съперниците си; но след като този минимум бъде постигнат, те могат да преиначават реалността в каквато си поискат форма.

Поради това войната, ако я преценяваме според критериите на предходните войни, е просто шарлатанство. Тя е като битките между някои преживни животни, чиито рога растат под такъв ъгъл, че те не са способни да се наранят помежду си. Но макар и неистинска, войната не е безсмислена. Тя поглъща излишъците от потребителски стоки и помага да се запази особената ментална атмосфера, нужна на едно йерархично общество. Войната, както ще се види, сега е чисто вътрешен въпрос. В миналото управляващите групировки на всички страни, макар и навярно да са признавали общите си интереси и поради това да са ограничавали унищожителността на войната, действително са воювали една срещу друга и победителят винаги е ограбвал победения. По наше време те изобщо не воюват една срещу друга. Войната се води от всяка управляваща групировка срещу собствените ѝ поданици и нейната цел не е да се завладее или опази една територия, а да се поддържа ненакърнена структурата на обществото. Затова самата дума „война“ е станала подвеждаща. Сигурно по-точно е да се каже, че като става непрекъсната, войната престава да съществува. Специфичният натиск, който тя е упражнявала върху човешките същества от неолита до началото на двайсети век е изчезнал, заменен от нещо съвсем различно. Резултатът би бил до голяма степен същият и ако трите свръхдържави, вместо да воюват помежду си, се бяха споразумели да живеят в траен мир, всяка от тях – ненакърнена в собствените си граници. Защото в този случай всяка пак ще е затворена вселена, освободена завинаги от отрезвяващото въздействие на външната опасност. Мир, който наистина е вечен, ще е същият като вечната война. Това – макар и преобладаващото мнозинство от партийни членове да го разбира само в по-незадълбочен смисъл – е съкровено значение на партийния лозунг „ВОЙНАТА Е МИР“.

Уинстън спря да чете за малко. Някъде в далечината гръмна ракетна бомба. Блаженото чувство на усамотение със забранената книга в стая без телеекран не бе изчезнало. Самотата и безопасността бяха физически усещания, примесени някак с умората на тялото му, мекотата на креслото, лекия повей на вятъра от прозореца, играещ по бузата му. Книгата го заплениваше, или по-точно му вдъхваше увереност. В някакъв смисъл тя не му казваше нищо ново, но в това бе отчасти нейната привлекателност. Тя казваше онова, което би казал и той, ако бе възможно да подреди разхвърляните си мисли. Тя бе продукт на ум, подобен на неговия, но неизмеримо по-могъщ, по-систематичен, не толкова обременен от

страх. Най-хубавите книги, проумя той, ти казват онова, което вече знаеш. Тъкмо беше отворил пак на първа глава, когато чу стъпките на Джулия по стълбите и скочи от креслото да я посрещне. Тя пусна кафявата си чанта за инструменти на пода и се хвърли в прегръдките му. Не се бяха виждали повече от седмица.

– Получих КНИГАТА – каза той, щом се откъснаха един от друг.

– А, у теб ли е? Добре – отвърна тя без особен интерес и почти веднага коленичи до газовия котлон, за да направи кафе.

Върнаха се към темата чак след като прекараха в леглото половин час. Вечерта бе достатъчно хладна, че да си струва да придърпат покривалото. Отдолу долетяха познатите звуци от пеене и тътрене на обувки по каменните плочи. Яката жена с червените ръце, която Уинстън видя при първото си посещение, беше почти постоянно присъствие в двора. Като че нямаше такова време през деня, когато да не марширува напред-назад между коритото и простора, като ту си запушваше устата с щипки за пране, ту запяваше жизнена песен. Джулия бе полегнала на една страна и като че вече се унасяше. Той посегна за книгата, която лежеше на пода, и се подпря на таблата.

– Трябва да я прочетем – каза той. – И ти също. Всички членове на Братството трябва да я прочетат.

– Ти я прочети – каза тя със затворени очи. – Чети я на глас. Така е най-добре. Така можеш междувременно да ми я обясняваш.

Стрелките на часовника сочеха шест, което означаваше осемнайсет часът. Имаха още три-четири часа. Той подпря книгата на колене и зачете:

Първа глава **Невежеството е сила**

Във всички писмено засвидетелствани времена и навярно още от края на неолита в света са съществували три типа хора: висши, средни и низши. Били са подразделяни по много начини, носили са безброй различни имена, а относителният им брой, както и съотношението им едни към други са били различни спрямо всяка една епоха, но основната структура на обществото винаги е оставала неизменна. Дори и след огромни сътресения и привидно необратими промени неизменно се е утвърждавал отново същият модел – както жироскопът винаги се връща в равновесие, колкото и надалече да е бил тласнат в едната или другата посока.

– Джулия, будна ли си? – попита Уинстън.

– Да, любов моя. Слушам те. Продължавай. Чудесно е.

Той продължи да чете:

Целите на тези групи са напълно непримирими. Целта на висшите е да останат там, където са. Целта на средните е да си разменят местата с висшите. Целта на низшите, когато имат такава – защото трайна характеристика на низшите е, че са твърде смазани от робски труд, та не само от време да време да осъзнават каквото и да е извън ежедневието си – е унищожаването на всички различия и създаването на общество, в което всички хора ще са равни. Така в хода в цялата история отново и отново се повтаря една борба, в основни линии една и съща. В течение на дълги периоди висшите като че са неотменно на власт, но рано или късно винаги идва момент, когато те губят или вяра в себе си, или способностите си за вещо управление, или и двете. Тогава те биват сваляни от власт от средните, които завербуват низшите на своя страна, като се преструват пред тях, че се борят за свобода и справедливост. Щом постигнат целта си,

средните отново изтикат низшите в старото им положение на роби, а самите те стават висши. Скоро след това от някоя от двете групи, или и от двете, се отцепва нова група средни и борбата започва отново. От трите групи само низшите никога, дори и временно не успяват да постигнат своите цели. Би било прекалено да се каже, че в хода на историята не е имало прогрес в материално отношение. Дори и днес, в период на упадък, обикновеният човек е по-добре физически, отколкото преди няколко века. Но никакъв напредък в благосъстоянието, никакво смекчаване на нравите, никоя реформа или революция не са приближили и на милиметър човешкото равенство. От гледна точка на низшите никоя историческа промяна не е означавала нищо повече от смяна на името на техните господари.

В края на деветнайсети век повтарянето на този модел става очевидно за много наблюдатели. От това възникват мисловни школи, които тълкуват историята като цикличен процес и целят да докажат, че неравенството е неизменният закон на човешкия живот. Разбира се, тази доктрина винаги е имала своите привърженици, но в начина на представянето ѝ има значителна промяна. В миналото нуждата от йерархична форма на обществото е бил доктрина конкретно на висшите. Проповядвали са я крале и аристократи, както и свещеници, адвокати и тям подобни, паразитиращи върху тях, и общо взето е била смекчавана от обещания за отплата във въображаем задгробен свят. Докато се борят за власт, средните винаги са прибягвали до думи като свобода, справедливост и братство. Сега обаче представата за човешко братство започва да бъде оспорвана от хора, които още не са на властови позиции, а само се надяват не след дълго да се намират там. В миналото средните са осъществявали революции под знамето на равенството, а сетне са установявали нова тирания непосредствено след свалянето на старата. Новите групи от средни всъщност възвестяват своята тирания предварително. Социализмът – теория, възникнала в началото на двайсети век и последно звено в една мисловна верига, стигаща назад чак до въстанията на робите в древността, все още е дълбоко заразен от утопизма на миналите векове. Но във всеки вариант на социализма, появил се приблизително от 1900 година нататък, целта за установяване на свобода и равенство е изоставяна все по-открито. Новите движения, възникнали в средата на века – ансоц в Океания, необолшеvizъм в Евразия и смъртопоклонство, както обикновено го наричат, в Изтазия, имаха съзнателната цел да увековечат НЕсвободата и Неравенството. Тези нови движения, разбира се, израснаха от старите и бяха склонни да запазят техните имена и на думи да се придържат към идеологията им. Но целта на всички тях бе да спрат прогреса и да замразят историята в един избран момент. Познатото люшване на махалото трябваше да се състои още веднъж и сетне да спре. Както обикновено, висшите щяха да бъдат свалени от средните и те на свой ред да станат висши; но този път със съзнателна стратегия висшите щяха да се закрепят на своята позиция за постоянно. Новите доктрини възникнаха отчасти поради натрупването на исторически знания и израстването на историческия разум, който почти не съществува преди деветнайсети век. Цикличното движение на историята сега бе разбираемо или поне така изглеждаше; а щом бе разбираемо, то значи можеше да се изменя. Но принципната, подмолната причина бе, че още в началото на двайсети век човешкото равенство бе станало технически постижимо. Все още беше вярно, че хората не са равни по вродените си дарби и се налага функциите да бъдат специализирани по начини, които облагодетелстват едни индивиди спрямо други; но вече не съществуваше реална нужда от класови различия или от големи разлики в благосъстоянието. В ранните векове класовите различия са били не само неизбежни, но и желателни. Неравенството е било цената на цивилизацията. С развитието на машинното производство обаче случаят се промени. Макар все още да е нужно хората да изпълняват различен вид работа, вече няма нужда те да живеят на различни социални или икономически равнища. Поради това от гледна точка на новите групи, на които предстои да заграбят властта, човешкото равенство вече не е идеал, към който да се стремят, а опасност, която трябва да се предотврати. В по-първобитните времена, когато едно справедливо и мирно общество действително е невъзможно, е било доста лесно да се вярва в него. Идеята за земен рай, в който хората да живеят заедно като братя, без закони и без тежък труд, е преследвала човешкото въображение хиляди години. И това видение е имало известна власт дори и върху групите, които в действителност са получавали облаги от всяка историческа промяна. Наследниците на френската, английската и американската революции отчасти са вярвали в собствените си фрази за правата на човека, свободата на

словото, равенството пред закона и त्याм подобни и дори са си позволявали поведението им да бъде повлияно донякъде от тях. Но към четвъртото десетилетие на двадесети век всички основни течения на политическата мисъл са авторитарни. Земният рай е дискредитиран точно в момента, когато става осъществим. Всяка нова политическа теория, каквото и име да носи, води назад към йерархията и строгия контрол. И в общото втвърдяване на възгледите, осъществило се около 1930 година, практики, изоставени отдавна, в някои случаи от стотици години – затвор без съд, използването на военнопленници като роби, публични екзекуции, изтръгване на признания чрез мъчения, използването на заложници и изселването на цели народи – не само отново станаха общоприети, но и бяха толерирани и дори защитавани от хора, смятащи себе си за просветени и напредничащи.

Чак след цяло десетилетие на национални войни, граждански войни, революции и контрареволюции във всички части на света англо-социални и съперниците му се зародиха като напълно формулирани политически теории. Но те имаха предвестници в лицето на различни системи, общо наричани тоталитарни, появили се по-рано през същия век, и основните очертания на света, който щеше да възникне от преобладаващия хаос, вече отдавна бяха видими. Що за хора щяха да контролират този свят бе също толкова очевидно. Новата аристокрация се състоеше главно от бюрократи, учени, технически специалисти, профсъюзни организатори, рекламни експерти, социолози, преподаватели, журналисти и професионални политици. Тези хора, произхождащи от служещата на заплата средна класа и горните прослойки на работническата класа бяха сформирани и обединени от безплодния свят на монополната индустрия и централизираната власт. В сравнение със своите съответствия в миналите епохи те не бяха толкова алчни и изкушавани от разкоша, ала бяха по-жадни за чиста власт и преди всичко по-добре съзнаваха какво вършат и притежаваха по-твърди намерения да смажат опозицията. Тази последна разлика бе кардинална. В сравнение със съществуващата днес всички тирании от миналото са половинчати и безрезултатни. Управляващите групировки винаги са били заразени до някаква степен с либерални идеи, навсякъде са се задоволявали с това да си свършват работата надве-натри, да зачитат само откритите действия и да не се интересуват от това какво мислят поданиците им. Дори и католическата църква от средновековието според съвременните критерии е проявявала търпимост. Отчасти причината е в това, че в миналото нито едно правителство не е имало власт да държи гражданите си под постоянно наблюдение. Изобретяването на книгопечатането обаче улеснява манипулирането на общественото мнение, а киното и радиото доразвиват този процес. С разработката на телевизията и техническия напредък, позволил да се приема и предава едновременно от едно и също устройство, дойде краят на личния живот. Всеки гражданин, или поне всеки, достатъчно важен, та да си струва да бъде наблюдаван гражданин, можеше да бъде държан от полицията под око двама и четири часа в денонощието и да бъде облъчван от официалната пропаганда, а всички други канали за комуникация да бъдат закрити. Сега за пръв път съществуваше възможността върху всички поданици да се наложи не само пълно подчинение на волята на държавата, но и пълна еднаквост на мнението.

След революционния период от петдесетте и шестдесетте години обществото както винаги се прегрупира във висши, средни и низши. Но новата група на висшите, за разлика от предшествениците си, не действаше по инстинкт, а знаеше какво е нужно, за да брани позицията си. Отдавна бе разбрано, че единствената сигурна основа на олигархията е колективизмът. Богатството и привилегиите се защитават най-лесно, когато са съвместно притежание. Така нареченото „унищожаване на частната собственост“, проведено в средата на века, в действителност означаваше съсредоточаване на собствеността в много по-малко ръце отпреди – но с тази разлика, че новите собственици бяха група, а не мнозинство от индивиди. Самостоятелно нито един член на Партията не притежава нищо освен дребни лични вещи. Колективно Партията притежава всичко в Океания, защото контролира всичко и разпределя продуктите така, както смята за уместно. В годините след революцията тя успя да встъпи на тази ръководна позиция почти без съпротива, защото целият процес бе представен като акт на колективизация. Винаги се е смятало, че при експроприация на капиталистическата класа трябва да последва социализъм – и безспорно капиталистите бяха подложени на експроприация. Фабрики, мини, земя, къщи, транспорт – всичко им беше отнето; и тъй като тези неща вече не бяха частна собственост, то следваше, че трябва да

са обществено притежание. Ангсоц, израснал от по-ранното социалистическо движение и наследил неговата фразеология, всъщност изпълни главната точка в програмата на социалистите; резултатът бе предвиден и предумишлен – установяването на трайно икономическо неравенство.

Но проблемите по увековечаването на йерархичното общество са по-задълбочени. Съществуват само четири начина една управляваща групировка да падне от власт. Тя бива или побеждавана отвън, или управлява толкова некадърно, че масите се разбунтуват, или позволява да възникне силна и недоволна група от средни, или губи самоувереност и желание да управлява. Тези причини не действат поотделно и по правило до някаква степен присъстват и четирите. Една управляваща класа, която е в състояние да се брани от всички тях, би останала на власт за постоянно. В крайна сметка определящият фактор е умствената нагласа на самата управляваща класа.

След средата на настоящия век първата опасност в действителност бе изчезнала. Всяка една от трите сили, които сега си поделят света, всъщност е непобедима и може да стане покоряема чрез бавни демографски промени, които едно правителство с широки правомощия може лесно да предотврати. Втората опасност също е само теоретична. Масите никога не се разбунтуват самостоятелно и никога не се разбунтуват само защото са потиснати. В действителност, стига да не им се позволява да имат критерии за сравнение, те дори никога не осъзнават, че са потиснати. Повтарящите се икономически кризи от миналото са били напълно ненужни и сега се предотвратяват, но други, също толкова едромащабни размествания могат да се случат и се случват, без да имат политически последици, защото няма как недоволството да бъде изказано. Що се отнася до проблема със свръхпроизводството, латентно присъстващ в нашето общество, откакто машинните технологии се развиват, той е разрешен чрез метода на неспирната война (виж Трета глава), полезен и за поддържането на обществения дух на нужното ниво. Поради това от гледна точка на сегашните ни управници единствените истински опасности са отцепването на нова група способни хора с твърде висока квалификация за назначението си и жадни за власт, и разрастването на либерализма и скептицизма в собствените им редици. Това иде да каже, че проблемът е във възпитанието. Това е проблем на постоянното оформяне на съзнанието и на ръководната група, и на по-голямата изпълнителска група непосредствено под нея. Върху съзнанието на масите трябва да се влияе само в отрицателно направление.

Предвид тези сведения, човек би могъл да си извади заключение за общата структура на обществото в Океания и ако досега не му е била позната. На върха на пирамидата стои Големия брат. Големия брат е несъкрушим и всемогъщ. За всеки успех, всяко постижение, всяка победа, всяко научно откритие, за цялото знание, цялата мъдрост, цялото щастие, цялата добродетел се твърди, че произхождат пряко от неговото водачество и са вдъхновени от него. Никой никога не е виждал Големия брат. Той е лице по таблата за плакати, глас от телеекрана. Можем да сме относително сигурни, че той никога няма да умре; вече съществува и значителна неувереност в това дали се е раждал. Големия брат е ликът, избран от Партията, за да се показва пред света. Неговата функция е да бъде средоточие на любовта, страха и почитанието – емоции, които е по-лесно да изпиташ към отделна личност, отколкото към организация. Под Големия брат се намира Партийното ядро. Броят му е ограничен до шест милиона души или под два процента от населението на Океания. Под Партийното ядро се разполага Партийната периферия, която, ако охарактеризираме Партийното ядро като мозъка на държавата, оправдано може да бъде оприличена на нейните ръце. Под нея идват безсловесните маси, които обичайно наричаме „проли“, наброяващи може би 85 процента от населението. Според по-ранната ни класификация пролите са низшите, тъй като поробеното население на екваториалните земи, което постоянно преминава от ръцете на един в ръцете на друг завоевател, не е постоянна или необходима част от структурата.

По принцип членството в тези три групи не е наследствено. Детето на родители от Партийното ядро на теория не се ражда негов член. Във всяко подразделение на Партията се постъпва чрез приеман изпит, полаган на шестнайсетгодишна възраст. Не съществува и расова дискриминация или някакво подчертано господство на една или друга провинция. Евреи, негри, южноамериканци с чисто индианска кръв присъстват сред върхушката на Партията, а управата на всяка област винаги се подбира сред жителите на съответната област. В никоя част на Океания обитателите нямат усещането, че са колониално население,

управлявано от далечна метрополия. Океания няма столица и титулярният ѝ държавен глава е личност, чието местонахождение е неизвестно на никого. Освен, че английският е неин главен ЛИНГВА ФРАНКА, а новореч е официалният ѝ език, тя не е централизирана в никакво отношение. Управниците ѝ не са сплотени от кръвни връзки, а чрез верността към обща доктрина. Вярно е, че в нашето общество съществува разслоение, много строго при това, на пръв поглед на наследствена основа. Възвратно-постъпателното движение между различните групи е много по-слабо, отколкото при капитализма или дори в прединдустриалната епоха. Между двете подразделения на Партията съществува известен обмен, но само доколкото да се осигури изключването на слабите от Партийното ядро и обезвреждаването на амбициозните членове на Партийната периферия, като им се позволи да се издигат. На пролетариите на практика не се позволява да встъпят в Партията. Най-надарените сред тях, които биха могли да породят наценки на недоволство, просто биват набелязвани от Полицията на мисълта и отстранявани. Но това положение на нещата не задължително е трайно, нито е въпрос на принцип. Партията не е класа в стария смисъл на думата. Тя не цели да предаде властта на собствените си деца като такива; и ако няма друг начин да запази най-способните на върха, тя ще е напълно готова да завербува цяло ново поколение от редиците на пролетариата. В решителните години фактът, че Партията не е наследствена организация изигра съществена роля за неутрализирането на опозицията. Старата разновидност на социалистите, обучени да се борят срещу така наречените „класови привилегии“ смятаха, че което не е наследствено, не може да бъде трайно. Те не разбираха, че не е необходимо приемствеността на олигархията да бъде физическа, нито пък се замисляха, че съществуването на наследствените аристокрации неизменно е било кратко, докато приемствените организации – католическата църква например – понякога са съществували стотици, хиляди години. Същността на олигархичното управление не е наследяването от баща на син, а неизменността на конкретен светоглед и конкретен начин на живот, наложени от мъртвите на живите. Една управляваща групировка управлява, доколкото може да посочи наследниците си. Грижата на Партията не е увековечаването на нейната кръв, а да увековечи самата себе си. В ЧИИ ръце е властта не е важно, стига йерархичната структура да остава неизменно.

Всички убеждения, навици, вкусове, емоции, умствени нагласи, характерни за нашето време, всъщност се разработват, за да поддържат мистиката на Партията и да попречат да се разбере истинската природа на обществото в наши дни. Физическият бунт или всякакъв предварителен ход към бунт понастоящем не са възможни. Пролетариите не дават никакви поводи за страх. Оставени на самотек, те ще съществуват от поколение на поколение и от век на век, ще се трудят, ще се плодят и ще умират не само без никакъв подтик да се разбунтуват, но и лишени от способността да проумеят, че този свят може да бъде и по-различен от съществуващия. Те могат да станат опасни само ако напредъкът на промишлената техника създаде необходимостта да повишат образованието си; но тъй като съперничеството във военната и търговската области вече не е важно, равнището на народното образование всъщност запада. На това, какви идеи поддържат масите или не, се гледа с безразличие. Може да им се предостави интелектуална свобода, защото те не притежават интелект. От друга страна, за членовете на Партията не бива да се търпи и най-малко отклонение в мнението дори по най-маловажния въпрос.

Партийният член от раждането до смъртта си живее под наблюдението на Полицията на мисълта. Дори и когато е сам, той не може да бъде сигурен, че е сам. Където и да се намира, заспал или буден, докато работи или почива, във ваната или в леглото той подлежи на проверка без предупреждение и без да знае, че го проверяват. Нищо от онова, което върши, не се приема с безразличие. Приятелствата му, развлеченията му, как се държи със съпругата и децата си, изражението на лицето му, когато е сам, думите, които мълви насън, дори характерните движения на тялото му ревностно се следят. Не само всяка действителна простъпка, но и всяка ексцентричност, колкото и дребна да е тя, всяка промяна в навиците, всеки нервен жест, който би могъл да е признак на вътрешна борба, непременно ще бъдат разкрити. Той няма свобода на избора в никаква насока. От друга страна, действията му не се регулират от закона, нито от някакъв ясно формулиран правилник за поведение. В Океания закони не съществуват. Мислите и действията, които, бъдат ли разкрити, означават сигурна смърт, официално не са забранени, а безкрайните чистки, арести, изтезания, арести и изпарявания не се налагат като наказание за

действително извършени престъпления, а са просто заличаване на хора, които навярно биха могли да извършат престъпление по някое време в бъдещето. От партийния член се изисква да притежава не само правилните мнения, но и правилните инстинкти. Много от убежденията и нагласите, които се изискват от него, никога не биват изказвани просто, а и не могат да бъдат, без да оголят присъщите на англо-социално-противоречия. Ако той е естествено правоверна личност (ДОБРОМИСЛЕЩ на новореч), то при всякакви обстоятелства ще знае, без да се замисля, какво е вярното убеждение или желателното чувство. Но при всички случаи сложното ментално обучение, на което е бил подложен в детството, съсредоточено около думите от новореч СТОППРЕСТЪПЛЕНИЕ, ЧЕРНОБЯЛ и ДВОЕМИСЛИЕ, убива желанието и способността му да се задълбочава прекалено във всяка една възможна тема.

От партийния член се очаква да няма никакви лични емоции и падове в ентусиазма. Той трябва да живее в непрестанна омраза до полуда към чуждите врагове и към вътрешните предатели, да ликува при победите и се преизпълва със самоунижение пред силата и мъдростта на Партията. Недоволствата, породени от този оскъден и неудовлетворителен живот умишлено се насочват навън и се разсейват чрез такива средства като Двеминутката на омразата, а размишления, които е възможно да предизвикат скептична или бунтовна нагласа се пресичат предварително чрез рано придобитата вътрешна дисциплина. Първият и най-елементарен етап от дисциплината, на който може да се обучават дори и малки деца, на новореч се нарича СТОППРЕСТЪПЛЕНИЕ. СТОППРЕСТЪПЛЕНИЕ означава способността да се заковаваш на място, сякаш по инстинкт, на прага на всяка опасна мисъл. Това включва способността да не схващаш аналогии, да не забелязваш логическите грешки, да тълкуваш погрешно и най-простите аргументи, ако са враждебни към англо-социално и да се отегчаваш или погнусяваш от всеки ход на мисълта, способен да те поведе в еретична насока. Накратко, СТОППРЕСТЪПЛЕНИЕ означава защитна тъпота. Но само тъпотата не стига. Напротив, правоверността в пълния ѝ смисъл изисква дотолкова пълен контрол върху собствените мисловни процеси, какъвто има над тялото си човекът-каучук. Обществото на Океания се опира докрай на убеждението, че Големия брат е всемоушник, а Партията – непогрешима. Но тъй като в действителност Големия брат не е всемоушник и Партията не е непогрешима, съществува необходимостта от неуморна гъвкавост във всеки един миг при трактовката на фактите. Ключовата дума тук е ЧЕРНОБЯЛ. Както толкова много думи от новореч, и тази притежава две взаимноизключващи се значения. Приложена към противник, тя означава навика нагло да се нарича черното бяло в противоречие с елементарните факти. Приложена към партийен член означава верноподаническо желание да наричаш черното бяло, когато партийната дисциплина го изисква. Но тя означава и способността да ПОВЯРВАШ, че черното е бяло и още повече, да ЗНАЕШ, че черното е бяло и да забравиш, че някога си вярвал в обратното. Това изисква постоянно изменение на миналото, възможно чрез мисловната система, която действително обхваща всички останали и на новореч е известна като ДВОЕМИСЛИЕ.

Изменението на миналото е необходимо по две причини, едната от които е спомагателна и, така да се каже, предпазна. Спомагателната причина е, че партийният член също като пролетария търпи настоящите условия отчасти защото не притежава критерии за сравнение. Той трябва да бъде откъснат от миналото, точно както и от чуждите страни, защото е нужно да вярва, че е по-добре материално от предшествениците си и че средното равнище на материално благосъстояние непрекъснато се покачва. Но най-важната причина дотук за преустройството на миналото е нуждата да се брани непогрешимостта на Партията. Не просто речите, статистическите данни и записи от всякакъв вид трябва постоянно да се осъвременяват, за да показват как предсказанията на Партията във всички случаи са били верни. Освен това никакви промени в доктрината или в политическото разпределение на силите никога не бива да бъдат признавани. Защото да размислиш или дори да промениш политиката си е признание за слабост. Ако например днешният враг е Евразия или Изтазия (независимо коя от двете), то значи тази страна трябва винаги да е била врагът. А ако фактите твърдят друго, то трябва да бъдат променени. Така историята бива постоянно пренаписвана. Тази фалшификация на миналото от ден за ден, осъществявана от Министерството на истината, е също тъй необходима за стабилността на режима както репресиите и шпионажа, провеждани от Министерството на любовта.

Изменяемостта на миналото е главна догма на англо-соц. Твърди се, че събитията от миналото нямат обективно съществуване, а оцеляват само в писмените свидетелства и в човешката памет. Миналото е онова, за което записите и паметта са в сговор. И тъй като Партията напълно контролира всички записи, а също така и съзнанието на своите членове, от това следва, че миналото е такова, каквото партията реши да го направи. Освен това следва и че макар и миналото да е изменяемо, то никога не е било изменяно в някакъв конкретен пример. Защото когато бива пресъздадено в нужната за момента форма, то тази нова версия е миналото и никакво друго минало никога не е съществувало. Това важи дори когато едно и също събитие трябва да бъде променяно до неузнаваемост на няколко пъти в течение на една година, както нерядко се случва. Всеки път Партията притежава абсолютната истина, а явно абсолютното никога не може да е било по-различно от сега. Ще видим, че контролът над миналото зависи преди всичко от тренировката на паметта. Привеждането на всички писмени свидетелства в съответствие с актуалната правоверност е чисто механичен акт. Но е важно и да се ПОМНИ, че събитията са се случили по желания начин. И ако е нужно да пренаредиш спомените си или да подправяш писмени свидетелства, то е нужно да ЗАБРАВИШ, че си го правил. Този номер може да се научи както всяка друга мисловна техника. Мнозинството партийни членове го заучават, както със сигурност и всички, които освен правоверни са и интелигентни. На старореч това съвсем откровено се нарича „контрол над действителността“. На новореч се нарича ДВОЕМИСЛИЕ, макар и понятието ДВОЕМИСЛИЕ да обхваща и още много неща.

ДВОЕМИСЛИЕ означава способността да поддържаш в съзнанието си едновременно две противоречащи си убеждения и да приемаш и двете. Партийният интелектуалец знае в коя насока трябва да се променят спомените му; поради това знае, че прави фокуси с действителността; но чрез прилагането на ДВОЕМИСЛИЕ той се самоубеждава, че действителността не е била накърнена. Процесът трябва да е съзнателен – иначе няма да се осъществи достатъчно прецизно, ала трябва да е и безсъзнателен, иначе ще привнесе чувство за фалш, а оттам и за вина. ДВОЕМИСЛИЕТО стои в самия център на англо-соц, тъй като съществена дейност на Партията е да използва съзнателна заблуда, докато запазва непоколебимата целенасоченост, която върви с пълна честност. Да изричаш умишлени лъжи, като искрено вярваш в тях, да забравиш всеки факт, станал неудобен, а после при възникнала отново необходимост да го вадиш от забравата точно за толкова дълго, колкото е нужно, да отричаш съществуването на обективната реалност и при все това да държиш сметка за отричаната реалност – всичко това е от първа необходимост. Дори и при употребата на думата ДВОЕМИСЛИЕ трябва да се приложи ДВОЕМИСЛИЕ. Защото чрез употребата на думата човек признава, че изкривява реалността; с нов акт на ДВОЕМИСЛИЕ човек изтрива това знание и така до безкрайност, като лъжата винаги води с един скок пред истината. В крайна сметка чрез ДВОЕМИСЛИЕ Партията успя – и доколкото знаем, навярно ще е способна да поддържа това хиляди години – да спре хода на историята.

Всички олигархии от миналото са паднали от власт или защото са закостенели, или защото са се размекнали. Или са станали тъпи и нагли, не са успели да се приспособят към променящите се обстоятелства и са били свалени, или са станали либерални и страхливи, правили са отстъпки, когато е трябвало да приложат сила, и пак са били свалени. Това иде да каже, че са паднали от власт или чрез съзнателност, или чрез безсъзнателност. Постижението на Партията е създаването на мисловна система, в която и двете състояния могат да съществуват едновременно. И господството на Партията не може да бъде увечено на никоя друга интелектуална основа. Щом някой трябва да управлява и да се задържа на власт, то трябва да е способен да изопачава усещането за реалност. Защото тайната на владичеството е да съчетаеш вярата в собствената си непогрешимост със способността да се учиш от грешките в миналото.

Надали има нужда да казваме, че ДВОЕМИСЛИЕ се практикува най-изкусно от онези, които са го изобретили и знаят, че това е обширна система за умствена заблуда. В нашето общество знаещите най-добре какво става същевременно са и онези, които изобщо не умеят да видят света такъв, какъвто е. По принцип колкото повече разбираш, толкова по-голяма е заблудата; колкото по-интелигентен е човек, толкова по-малко здрав разсъдък притежава. Фактът, че военната истерия нараства по интензивност заедно с издигането по обществената стълбица ясно илюстрира това. Тези, които проявяват почти здравомислещо отношение към войната, са покорените народи от спорните територии. За тях войната е

само непрестанно бедствие, което завлича насам-натам телата им като приливна вълна. Коя страна печели за тях е напълно безразлично. Те осъзнават, че смяната на повелителя означава просто, че ще вършат същата работа като преди за нови господари, които ще се отнасят към тях съвсем като старите. Малко по-облагодетелстваните работници, които наричаме „проли“, се досещат за войната само от време на време. Когато е нужно, те могат да бъдат докарани до полуда от страх и омраза, но оставени на самотек, те могат задълго да забравят, че се води война. Истинският военен ентусиазъм цари в редиците на Партията, и преди всичко – в Партийното ядро. В завладяването на света най-твърдо вярват онези, които знаят, че то е невъзможно. Това своеобразно верижно свързване на противоположности – на знанието с невежеството, на цинизма с фанатизма – е един от най-важните отличителни белези на обществото в Океания. Официалната идеология изобилства от противоречия дори и когато не съществува практическа причина за тях. Така Партията отхвърля и хули всички принципи, отстоявани първоначално от социалистическото движение, и при това решава да го върши в името на социализма. Тя проповядва презрение към работническата класа, безпрецедентно за изминалите векове, а облича членовете си в униформа, навремето специфична за упражняващите физически труд и възприета по тази причина. Тя системно подкопава солидарността на семейството, а нарича вожда си с име, което е пряк призив към чувството за семейна преданост. Дори и в имената на четирите министерства, които ни управляват, се проявява известна безочливост в умишленото преобръщане на фактите. Министерството на мира се занимава с войната, Министерството на истината – с лъжите, Министерството на любовта – с изтезанията, а Министерството на изобилието – с глада. Тези противоречия не са случайни, нито произтичат от обикновено лицемерие – те са нарочни упражнения по ДВОЕМИСЛИЕ. Защото само чрез примиряването на противоречията властта може да бъде задържана до безкрайност. Древният цикъл не може да бъде нарушен по никакъв друг начин. За да бъде човешкото равенство предотвратено завинаги, за да запазят трайно своето място висшите, както ги нарекохме, преобладаващото душевно състояние трябва да е контролираното умопомрачение.

Но съществува един въпрос, който до този момент почти пренебрегнахме. И той е: ЗАЩО човешкото равенство трябва да бъде предотвратено? Ако предположим, че механиката на процеса е описана правилно, то какъв е мотивът за това огромно и точно планирано начинание – историята да бъде спряна в един конкретен момент?

И тук стигаме до главната тайна. Както вече видяхме, мистиката на Партията и преди всичко на Партийното ядро разчита на ДВОЕМИСЛИЕТО. Но още по-надълбоко се таи изначалният подтик, никога неподлагания на съмнение инстинкт, довел първоначално до заграбването на властта и след това породил ДВОЕМИСЛИЕТО, Полицията на мисълта, неспирната война и всички останали нужни придатъци. Този подтик в действителност се състои...

Уинстън осъзна тишината така, както се осъзнава нов звук. Стори му се, че от известно време Джулия изобщо не помръдва. Тя лежеше на една страна, гола от кръста нагоре, подложила ръка под бузата си, а върху очите ѝ бе паднал тъмен тичур. Бавно и ритмично, гърдите ѝ се надигаха и отпускаха.

– Джулия... Никакъв отговор.

– Джулия, будна ли си?

Никакъв отговор. Тя спеше. Той затвори книгата, остави я внимателно на пода, легна и придърпа покривалото върху двамата.

Все още не е научил върховната тайна, замисли се той. Разбираше КАК, но не разбираше ЗАЩО. И първа глава също като трета глава всъщност не му бе казала нищо, което той да не знае, а просто бе систематизирала знанията, които вече притежаваше. Но след като я прочете, той знаеше по-добре отпреди, че не е луд. Да бъдеш малцинство, па макар и малцинство, състоящо се от един човек, не те правеше луд. Съществува истина,

съществува и неистина и ако се придържаш към истината, па макар и срещу целия свят, то ти не си луд. Жълт сноп лъчи от потъващото зад хоризонта слънце падаше косо през прозореца напреки на възглавницата. Той затвори очи. Слънцето по лицето му и допирът на гладкото тяло на момичето до неговото му внушаваха силно, сънливо, уверено чувство. Не го застрашаваше нищо, всичко беше наред. Заспа, измърморвайки „Здравият разсъдък е неподатлив на статистика“ и му се струваше, че тази забележка съдържа в себе си дълбока мъдрост.

* * *

Събуди се с усещането, че е спал дълго, но един поглед към старовремския часовник му показва, че е само двасет и трийсет. Позадряма, а после долу от двора екна обичайното пеене с пълни гърди:

*Беше туй безнадеждна фантазия,
отмина тя като априлски ден.
Само поглед, усмивка една, ала пробудиха мечта!
И сърцето ми в техен е плен!*

Малоумната песен явно бе все така популярна. Пак се чуваше навсякъде. Бе надживяла „Песента на омразата“. Звуците събудиха Джулия, тя се протегна разкошно и стана от леглото.

– Гладна съм – каза. – Да направим още кафе. По дяволите! Котлонът е угаснал и водата е студена. – Тя вдигна котлона и го разтръска. – Газта се е свършила.

– Сигурно можем да вземем от старчето Чарингтън.

– Странното е, че се постарях да го напълня. Ще се облека – добави тя. – Като че захладня.

Уинстън също стана и се облече. Неуморният глас все тъй пееше:

*Разправят, времето лекува,
разправят, всичко се забравя,
но след сълзите и усмивките след всичките години
сърцето да играе не престава!*

Щом закопча колана на комбинезона си, той отиде до прозореца. Слънцето сигурно бе залязло зад къщите – вече не огряваше двора. Каменните плочи бяха мокри, все едно току-що измити, и му се струваше, че са измили и небето – тъй свежа и светла бе синевата между комините. Жената неуморно маршируваше напред-назад, затъкваше си устата с щипки и пак я отпушваше, запяваше и замлъкваше, и простираше още пелени, и още, и още. Запита се дали си изкарва хляба с пране или просто робува на двапет-трийсет внуци. Джулия беше дошла и застанала до него; двамата гледаха като захласнати набитата фигура долу. Докато гледаше жената в нейната характерна стойка, дебелиите ѝ ръце, протегнати към въжетото, изпъкналите ѝ като на кобила задни части, той за пръв път осъзна, че тя е красива. Никога преди не бе му хрумвало, че тялото на една петдесетгодишна жена, раздуто до

чудовищни размери от раждания, а после закоравяло, загрубяло от работа, докато бе добило грапавия строеж на презряла ряпа, може да бъде красиво. Но беше точно така, и в края на краищата, защо не? – помисли си той. Масивното, обезформено тяло, подобно на гранитен блок, и ожулената червена кожа бяха също тъй свързани с момичешкото тяло, както плодът на шипката – с шипковия цвят. Защо плодът да бъде поставян по-долу от цвета?

– Тя е красива – промърмори той.

– В ханша има поне метър – каза Джулия.

– Това е нейният тип красота – възрази Уинстън. Той с лекота обгърна кръшната талия на Джулия. Слабините ѝ се притиснаха в неговите от хълбоците до коленете. От телата им никога нямаше да се роди дете. Това бе единственото, което никога нямаше да постигнат. Само можеха да предават тайната от уста на уста и от разум на разум. Жената долу не притежаваше разум, тя имаше само силни ръце, топло сърце и плодовита утроба. Той се запита колко ли деца е родила. Като нищо можеше да са петнайсет. Красотата ѝ на дива роза бе разцъфтяла мимолетно, навярно за година, а после изведнъж се бе раздула като наторяван плод и се бе вкоравила, почервеняла и загрубяла, и оттам нататък животът ѝ се състоеше от пране, чистене, кърпене, готвене, метене, лъскане, зашиване, чистене, пране – първо за децата, после за внуците, над трийсет години без прекъсване. И накрая тя все още пееше. Мистичното му благоговение пред нея някак се примеси с гледката на светлото безоблачно небе, простряло се необозримо далеч зад комините. Странна беше мисълта, че небето е едно и също за всички – и в Евразия, и в Изтазия, и тук. И хората под небето, и те си бяха все същите – навсякъде, по целия свят, стотици хиляди милиони хора, точно такива, хора без понятие за съществуването на други хора като тях, разделяни от стени на омраза и лъжи, и все пак почти едни и същи – хора, така и ненаучили се да мислят, но те трупаха в сърцата, в утробите и в мускулите си силата, която някога щеше да преобърне света. Ако имаше надежда, тя беше в пролите! И без да е прочел КНИГАТА докрай, той знаеше, че това трябва да е окончателното послание на Голдщайн. Бъдещето принадлежеше на пролите. А можеше ли да е сигурен, че дойде ли тяхното време, изграденият от тях свят нямаше да е също тъй чужд за него, за Уинстън Смит, както светът на партията? Да, можеше, защото поне щеше да е свят на здравия разсъдък. Там, където има равенство, може да съществува и разсъдък. Рано или късно това щеше да се случи, силата щеше да се преобрази в съзнание. Пролите бяха безсмъртни, в това нямаше как да се усъмниш, докато гледаш тази юначна фигура на двора. Най-накрая те щяха да се пробудят. А докато това се случи, можеха да минат и хиляда години, но те щяха да оживеят въпреки всичко, като птиците, и да предават от тяло на тяло онази жизненост, от която Партията бе лишена и която не можеше да убие.

– Помниш ли дрозда, който ни пя онзи първи ден в края на гората? – попита той.

– Той не пееше на нас – отвърна Джулия. – Пееше за свое удоволствие. Не, дори и това не е. Просто пееше.

Птиците пееха, пролите пееха. Партията не пееше. По цял свят, в Лондон и Ню Йорк, в Африка и Бразилия, в тайнствените забранени земи оттатък границите, по улиците на Париж и Берлин, в селата сред безкрайните руски равнини, по пазарищата на Китай и Япония, навсякъде се възправяше същата тази яка и непобедима фигура, придобила чудовищни размери от работа и раждания, трудила се от раждането си до своята смърт – и тя

пак пееше. От тези могъщи слабини един ден трябваше да се роди раса от разумни същества. Мъртвите сте вие, тяхно е бъдещето. Но можете да споделите това бъдеще, ако опазите жив разума, а те – тялото, и предавате нататък тайната доктрина, че две и две прави четири.

– Мъртвите сме ние – каза той.

– Мъртвите сме ние – повтори покорно Джулия.

– Мъртвите сте вие – изрече железен глас зад тях. Те отскочиха един от друг. Вътрешностите на Уинстън сякаш се бяха вледенили. Виждаше белия кръг, склучен около ирисите в очите на Джулия. Лицето ѝ бе добило млечножълт цвят. На скулите ѝ рязко изпъкнаха все още неизтрилите се мазки руж, сякаш почти се бяха отделили от кожата под тях.

– Мъртвите сте вие – повтори железният глас.

– Бил е зад картината! – прошепна Джулия.

– Беше зад картината – потвърди гласът. – Не мърдайте от местата си. Не правете никакви движения, докато не ви се заповяда.

Започваше се, най-сетне се започваше! Нищо не можеха да направят, освен да стоят и да се гледат в очите. Да побягнат и да се спасяват, да се махнат от къщата, преди да е станало късно – такава мисъл не им и хрумна. Невъобразимо бе да не се подчинят на железния глас от стената. Нещо изщрака, все едно завъртяха райбер, и се чу трясъка на счупено стъкло. Картината бе паднала на пода и открила телеекрана отзад.

– Сега могат да ни виждат – каза Джулия.

– Сега можем да ви виждаме – повтори гласът.

– Застанете в средата на стаята. Гърбом един към друг. Ръцете зад тила. Не се докосвайте.

Не се докосваха, но му се струваше, че усеща как тялото на Джулия трепери. Или може би собственото му тяло трепереше. Едва успя да спре да трака със зъби, но не можеше да овладее коленете си. Долу, вътре в къщата и навън, се чу трополене на ботуши. Дворът като че се изпълни с мъже. Влачеха нещо по камъните. Пееенето на жената бе секнало. Екна продължително дрънчене, сякаш бяха метнали коритото към другия край на двора, а после – объркани гневни викове, и накрая болезнен вой.

– Къщата е обкръжена – каза Уинстън.

– Къщата е обкръжена – повтори гласът. Чу как зъбите на Джулия изтракаха.

– Сигурно трябва да се сбогуваме – каза тя.

– Трябва да се сбогувате – повтори гласът. А после се намеси и друг, съвсем различен глас – тънък и любезен, и на Уинстън му се стори, че го е чувал и преди:

– И впрочем, докато сме още на тази тема – „Ето свещта, да ти свети в тъмата, ей и сатър, да ти резне главата!“

Нещо се стовари върху леглото зад гърба на Уинстън. Вкараха направо през прозоречното стъкло горния край на стълба и той щръкна в рамката. Някой влизаше през прозореца. Нагоре по стъпалата затропаха ботуши. Стаята се изпълни с яки мъже в черни униформи, с подковани с желязо ботуши на краката и палки в ръцете.

Уинстън вече не трепереше. Не помръдваше дори и око. Важно беше само едно – да не помръдваш, да не помръдваш и да не им даваш оправдание да те ударят! Един мъж с гладка челюст на професионален боксьор, само с един процеп за уста се спря срещу него, като

крепеше замислено палката между палеца и показалеца си. Уинстън го погледна в очите. Чувството, че си гол, с ръцете зад тила и изцяло открити лице и тяло, бе почти непоносимо. Мъжът показа върха на белия си език, облиза мястото, където трябваше да са устните му, и отмина. Пак се чу трясък. Някой бе взел от масата стъкленото преспание и го строши в каменната плоча на камината.

Парченцето корал – миниатюрна розова завъртулка, подобна на захарна розова пъпка от торта – се търколи по килима. Колко ситно, помисли си Уинстън, колко ситно е било винаги! Зад него се чу охкане, нещо тупна глухо, яростен ритник се вряза в глезена му и той едва не се строполи. Един от мъжете бе забил юмрук в слънчевия сплит на Джулия и тя се преви на две като сгъваема линейка. Мяташе се на пода и се мъчеше да си поеме дъх. Уинстън не смееше да извърне глава дори на милиметър, но от време на време посинялото ѝ, задъхано лице се мярваше в полезрението му. Дори и в ужаса си той сякаш усещаше болката в собственото си тяло, смъртоносната болка, която въпреки това не бе тъй безпощадна като борбата ѝ да поеме отново въздух. Беше му позната – ужасната, мъчителната болка, постоянно присъстваща, но още неизпитана, защо преди всичко беше нужно да дишаш. Двамата мъже я вдигнаха за коленете и раменете и я изнесоха от стаята като чувал. Уинстън мярна лицето ѝ, обърнато наопаки, прежълтjало и разкривено, със затворени очи и все още с мазки от руж на двете скули; такава я видя за последен път.

Стоеше, напълно вцепенен. Още никой не го бе ударил. Мисли се замяркаха в ума му, сякаш по своя воля, но му се струваха напълно безинтересни. Запита се дали са хванали господин Чарингтън... Какво ли са сторили на жената в двора... Усети страшна нужда да уринира и леко се учуди, защото се беше облекчил само преди два-три часа. Забеляза, че часовникът на камината сочи девет, което значеше два-сет и един часът. Но като че все още беше много светло. Не трябваше ли да се стъмва в два-сет и един часът през августовска вечер? Зачуди се дали в крайна сметка двамата с Джулия не бяха объркали времето, не бяха ли проспали една обиколка на стрелките и сметнали, че е два-сет и трийсет, а всъщност бе нула осем и трийсет на следващата сутрин. Но не се задълбочи в тази мисъл. Беше безинтересна.

Откъм коридора се чува други, по-леки стъпки. В стаята влезе господин Чарингтън. Държанието на мъжете в черни униформи изведнъж се поукроти. И в облика на господин Чарингтън нещо се бе променило. Погледът му попадна върху отломките от стъкленото преспание.

– Съберете тези парчета! – нареди той отсечено. Един мъж се наведе, за да изпълни заповедта. Кокни акцентът беше изчезнал; Уинстън изведнъж осъзна чий глас бе чул преди малко от телеекрана. Господин Чарингтън все още бе облечен със старото си кадифено сако, но косата му, преди почти бяла, сега беше черна. Освен това не носеше очилата си. Хвърли само един остър поглед на Уинстън, сякаш за да удостовери самоличността му, и повече не му обърна внимание. Все още бе разпознаваем, ала вече не беше същият човек. Тялото му се бе изправило и сякаш беше наедряло. Лицето му бе претърпяло само леки промени, ала преобразяването беше пълно. Черните вежди не бяха толкова рунтави, бръчките ги нямаше, чертите му като че цялостно се бяха променили; дори и носът изглеждаше по-къс. Това бе будното, хладно лице на около трийсет и петгодишен мъж. За пръв път в живота си, без всякакво съмнение, виждаше човек от Полицията на мисълта.

ТРЕТА ЧАСТ

ПЪРВА ГЛАВА

Не знаеше къде се намира. Вероятно в Министерството на любовта, но нямаше как да се увери. В килия с висок таван, без прозорци, със стени, покрити с лъскав бял фаянс. Скрити лампи я заливаха със студена светлина и се чуваше тихо, неспирно жужене – сигурно свързано с подаването на въздух. Пейка или лавица, широка само колкото да седнеш, обхождаше цялата стена и бе прорязана само от вратата и в отсрещния край – от клозетна чиния без дървена седалка. Имаше четири телеекрана, по един на всяка стена.

Усещаше в корема си тъпа болка. Гнетеше го още откакто го наблъскаха в затворената кола и го откараха. Но чувстваше и глад, разяждащ, нездравословен глад. Сигурно бяха минали двайсет и четири часа, откакто бе ял за последно, а може би и трийсет и шест часа. Още не знаеше и сигурно никога нямаше да узнае дали е било сутрин или вечер, когато го арестуваха. След ареста не бяха го хранили.

Седеше на тясната пейка и не помръдваше, доколкото можеше, кръстосал длани на коляно. Вече се беше научил да седи неподвижно. Направиш ли неочаквано движение, от телеекрана ти кресваха. Но неутолимото желание за храна го завладяваше все повече. Най-много от всичко копнееше за къшей хляб. Доколкото се сещаше, в джобовете на комбинезона си имаше няколко трохи. Възможно беше дори – хрумна му, защото от време на време нещо като че гъделичкаше крака му – да има и голяма коричка. Най-накрая изкушението да разбере надделя над страха му и той пхна ръка в джоба си.

– Смит! – кресна глас от телеекрана. – 6079, У. Смит! В килията – ръцете вън от джобовете!

Той пак се вцепени с длани, кръстосани върху коляното. Преди да го докарат тук, го заведоха на друго място – навярно обикновен затвор или временен арест, използван от патрулите. Не знаеше колко време стоя там – поне няколко часа. Без часовници и без дневна светлина беше трудно да се прецени времето. Там беше шумно и вонеше страшно. Бяха го сложили в килия, подобна на сегашната, но омерзително мръсна и постоянно претъпкана с десетина-петнайсет души. Повечето бяха обикновени престъпници, но имаше и няколко политически затворници. Той седеше безмълвно, опрян на стената, приклепван от некъпани тела, твърде завладян от страха и от болката в корема, че да се интересува от обкръжаващата го обстановка, но все пак забелязваше смайващата разлика между държанието на затворниците партийци и другите. Затворниците партийци винаги бяха смълчани в ужас, но обикновените престъпници като че им беше все тая. Крещяха обиди на надзирателите, свирепостта се проявяваше, когато им конфискуваха вещите, дращяха непристойни думи по пода, нагъваха вкарана тайно храна, която вадеха от незнани скривалища из дрехите си и дори ревяха срещу телеекрана, когато оттам се опитваха да възстановят реда. От друга страна, някои от тях като че бяха в добри отношения с надзирателите, наричаха ги по прякор и се опитваха да крънкат цигари през шпионката на вратата.

Охраната също се отнасяше към обикновените престъпници с известна търпимост, дори и когато се налагаше да не си поплюват с тях. Много се говореше за лагерите за принудителен труд, в които се очакваше да пратят повечето затворници. В лагерите „се живеело“, схвана той, стига да имаш добри връзки и да знаеш номерата. Имало рушвети, протекции и всякакъв вид изнудвачество, имало хомосексуализъм и проституция, имало дори и нелегален алкохол, дестилиран от картофи. Доверените постове се давали само на обикновените престъпници, особено на гангстери и убийци, които формирали нещо като аристокрация. Цялата черна работа вършели политзатворниците.

Постоянно вкарваха и изкарваха затворници от всякакъв род – търговци на опиати, крадци, бандити, черноборсаджии, пияници, проститутки. Някои пияници така буйстваха, че другите затворници трябваше да се обединяват, за да ги озаптят. Четирима надзиратели внесоха за ръцете и краката едно женище – пълна развалина, към шейсетгодишна, с грамадни увиснали гърди и гъсти бели къдри, разпилели се при съпротивата, докато риташе и крещеше. Едвам ѝ изуха обувките, с които се мъчеше да ги рита, и я стоварила напреки в скута на Уинстън, като насмалко не строшиха бедрените му кости. Жената се надигна и ревна подире им: „Да ви... в копелетата!“. После се усети, че седи върху нещо неравно и се изхлузи от коленете на Уинстън на пейката.

– Ш’ма извиняваш, сладур – рече тя. – Немаше да седна връз тебе, ма тея гадове ме туриха там. Тея хич не знаят как да се държат с дама, нал’ тый? – Млъкна, потупа се по едната гърда и се оригна. – Ша извиняваш. Не съм хептен на себе си.

Наведе се напред и обилно повърна на пода.

– Тый по бива! – Тя се отпусна назад със затворени очи. – Нивгаж не го задържай, от мен да го знайш. Изкарай го, докато ти е още тый, прясно в стомаха. Тя живна, обърна се да погледне пак Уинстън и той като че веднага ѝ се хареса. Обгърна раменете му с грамадната си ръка и го придърпа го към себе си, като му лъхаше в лицето на бира и бълвоч.

– Как те викат, сладур?

– Смит – отвърна Уинстън.

– Смит? – възкликна жената. – Ега ти майтапа! И аз се казвам Смит. – И додаде сантиментално: – Че то аз майка мога да ти бъда!

Можеше и да е майка му, помисли си Уинстън. Подхождаше и по възраст, и по телосложение, а и вероятно хората донякъде се променят след два-сет години престой в лагер на принудителен труд.

Никой друг не му бе проговорил. Обикновените престъпници до изненадваща степен пренебрегваха партийните затворници. Наричаха ги „политическите“ с някакво безразлично презрение. Партийните затворници като че ги беше страх да заговорят някого, а най-вече да разговарят помежду си. Само веднъж, когато притиснаха две партийки една в друга на пейката, сред врявата от гласове той дочу няколко припряно прошепнати думи – в частност споменаха за нещо, наречено „стая сто и едно“, което той не разбра.

Навярно го бяха довели тук преди два-три часа. Тъпата болка в корема така и не изчезна, но понякога го поотпускаше, а друг път го свиваше и мислите му се разширяваха и свиваха заедно с нея. Свиеше ли го, той мислеше само за самата болка и желанието си за храна. Когато го поотпуснеше, го завладяваше паника. На моменти предугаждаше какво го чака с такава точност, че сърцето му препускаше в галоп, а дъхът му секваше. Усещаше как палки се стоварват върху лактите му и подковани с желязо ботуши се забиват в пищялите;

виждаше се как се въргаля на пода и пици за пощада през строшените зъби. Почти не се сещаше за Джулия. Не можеше да съсредоточи мислите си върху нея. Обичаше я и нямаше да я предаде – но това беше само факт, който знаеше така, както знаеше аритметичните правила. Не вехнеше от любов по нея и почти не се питаше какво се случва с нея. По-често с мъждукаща надежда се сещаше за О'Брайън. О'Брайън можеше и да знае, че са го арестували. Братството, бе казал той, никога не се опитва да спасява членовете си. Но съществуваше бръснарското ножче – ако можеха, щяха да му пратят бръснарско ножче. Навярно щеше да има пет секунди, преди надзирателят да нахлуе в килията. Ножчето щеше да се впие в него с изгаряща студенина и дори пръстите, които го стискат, щяха да бъдат разрязани до костта. Всичко се върна към болното му тяло, което се свиваше и трепереше и от най-малката болка. Не беше сигурен, че ще използва бръснарското ножче, дори да му се удаде възможност. По-естествено беше да съществува от миг за миг и да приема по още десет минути живот дори и когато е сигурен, че той ще завърши с изтезания.

Понякога се опитваше да пресметне колко са порцелановите плочки по стените на килията. Би трябвало да лесно, но винаги в някакъв момент им губеше броя. По-често се чудеше къде ли се намира и кое време на денонощието е. Ту беше сигурен, че навън е бял ден, ту беше не по-малко сигурен, че е тъмно като в рог. Инстинктивно знаеше, че тук никога не загасят лампите. Тук нямаше мрак – сега разбираше защо О'Брайън като че бе уловил препратката. В Министерството на любовта нямаше прозорци. Килията му можеше да е в центъра на сградата или откъм външната ѝ стена; можеше да е десет етажа под земята или трийсет над нея. Наум той се прехвърляше от място на място и се опитваше да определи според усещанията на тялото си дали е кацнал високо във въздуха или заровен дълбоко под земята.

Отвън се чу тропане на маршируващи ботуши. Стоманената врата издрънча и се отвори. Млад полицай, спретната фигура в черна униформа, блеснал целия в излъскана кожа и с бледо лице със строги черти, подобно на восъчна маска, влезе напето. Направи жест на надзирателите отвън да вкарат затворника, когото водеха. В килията с тътреща се походка влезе поетът Ампълфорт. Вратата се захлопна с дрънчене.

Ампълфорт направи едно-две несигурни движения насам-натам, все едно имаше някаква представа къде има друга врата, през която се излиза, а после взе да блуждае нагоре-надолу из килията. Още не беше забелязал присъствието на Уинстън. Тревожните му очи се взираха в стената на около метър над главата на Уинстън. Беше необут; грамадни мръсни палци се подаваха от дупките на чорапите му. Освен това не се беше бръснал от няколко дни. Набола брада покриваше лицето му до скулите и му докарваше хулигански вид, който се съчетаваше странно с високото му мършаво тяло и нервните му движения.

Уинстън се поотърси от летаргията си. Трябваше да поговори с Ампълфорт и да рискува да го навикат от телеекрана. Не беше немислимо Ампълфорт да е приносителят на ножчето за бръснене.

– Ампълфорт... – промълви той.

От телеекрана не се разнесе крясък. Ампълфорт се спря, леко стреснат. Очите му бавно се фокусираха върху Уинстън.

– А, Смит! – възкликна той. – И тебе ли!

– Теб за какво те прибраха?

– Правичката да си кажа... – Той седна неловко на пейката срещу Уинстън. – Има само едно престъпление, нали?

– И ти извършил ли си го?

– Очевидно, да.

Сложи длан на чело и притисна слепоочията си, все едно се мъчеше да си спомни нещо.

– Случват се тия работи – започна той неуверено. – Успях да си припомня един пример... Възможен пример. Тогава несъмнено проявих неблагоприятно. Разработвахме окончателното издание на стихотворенията на Киплинг. И аз оставих думата „Бог“ в края на един стих. Нямаше как иначе! – додаде той почти възмутено и вдигна лице, за да погледне Уинстън. – Невъзможно беше стихът да се промени. Римуваше се с „рог“. Ти разбираш ли, че в целия език думите, които се римуваха с „рог“ са само дванайсет? Дни наред си напъвах мозъка. **НЯМАШЕ** друга рима.

Изражението на лицето му се промени. Раздразнението си отиде и за миг той доби почти доволен вид. Някаква интелектуална топлина, радостта на педанта, изнамерил някакъв безполезен факт, просия под мръсотията и четинестата брада.

– Някога да ти е хрумвало – рече той, – че цялата история на английската поезия е била предопределена от факта, че в английския език липсват рими?

Не, точно тази мисъл никога не бе хрумвала на Уинстън. Нито пък при тези обстоятелства тя му се струваше особено важна или интересна.

– Знаеш ли кое време от денонощието е? – попита той.

Ампълфорт като че пак се стресна.

– За това не съм се замислял. Арестуваха ме... може да беше преди два дни... Навярно три. – Погледът му се стрелна покрай стените, сякаш донейде очакваше да открие там прозорец. – Тук няма разлика между деня и нощта. Не виждам как някой може да изчисли времето.

Разговаряха несвързано още няколко минути, а после без явна причина крясък от телеекрана им нареди да млъкват. Уинстън седна кротко с кръстосани длани. Ампълфорт, твърде висок, за да се настани удобно на тясната пейка, се въртеше насам-натам и сключваше издължените си ръце ту около едното коляно, ту около другото. Телеекранът му изляз да не мърда. Мина се време. Двайсет минути, един час – трудно беше да се прецени. Още веднъж отвън затропаха ботуши. Вътрешностите на Уинстън се свиха. Скоро, много скоро, навярно след пет минути, а може би веднага тропането на ботушите ще значи, че е дошъл и неговият ред.

Вратата се отвори. Младият полицай с леденото изражение влезе в килията. С късо движение на ръката той посочи Ампълфорт.

– Стая сто и едно – каза той.

Ампълфорт измарширува тромаво между надзирателите с леко притеснено, но неразбиращо изражение.

Като че мина много време. Болката в корема на Уинстън пак се бе съживила. Мислите му пропадаха отново и отново в същия канал като топче, попадащо всеки път в една и съща поредица от процепи. Мислеше само за шест неща. Болката в корема, къшей хляб, кръвта и писъците, О'Брайън, Джулия, бръснарското ножче. Спазъм пак сви вътрешностите му – тежките ботуши се задаваха. Щом вратата се отвори, полъхът оттам донесе мощна миризма

на студена пот. В килията влезе Парсънс. Беше облечен с шорти в цвят как и спортна риза.

Този път унеслият се в самозабрава Уинстън се стресна.

– ТИ тук?! – възкликна той.

Парсънс удостои Уинстън с поглед, в който нямаше нито интерес, нито изненада, а само нещастие. Заснова припряно нагоре-надолу – очевидно не го свърташе на едно място. Всеки път, щом изпълнеше пухкавите си колена, проличаваше, че треперят. Очите му бяха широко отворени и гледаха втрънено, все едно не можеше да ги откъсне от нещо малко по-далече.

– За какво те прибраха? – попита Уинстън.

– За мислопрестъпление! – почти избръщолеви Парсънс. Тонът му намекваше едновременно и за пълно приемане на вината, и за някакъв невярващ ужас, че подобна дума би могла да се приложи към него. Спря се срещу Уинстън и разпалено въззова към него: – Нали не смяташ, че ще ме разстрелят, а, старче? Щом нищо не си направил в действителност, нали не те пращат на разстрел само заради мисли, от които няма как да се отървеш? Знам, че разглеждат делата честно. О, за това им имам вяра! Те ще ми познават досието, нали? Та ТИ ме знаеш що за човек бях! Нелюб човек, по своему. Не бях умна глава, то е ясно, но пък бях въодушевен. Стараех се да давам всичко от себе си за Партията, нали? Ще се отърва с пет години, не смяташ ли? Или дори с десет години? От човек в трудовия лагер ще има доста полза. Нали няма да ме разстрелят заради това, че само веднъж съм излязъл извън релсите?

– Виновен ли си? – попита Уинстън.

– То е ясно, че съм виновен! – провикна се Парсънс и хвърли раболепен поглед към телеекрана. – Нали не смяташ, че партията би арестувала невинен човек?

– Жабешкото му лице се поуспокои и дори леко доби лицемерно почтителен израз. – Мислопрестъплението е същински ужас, старче – изрече той нравоучително. – Коварно нещо е то. Може да те докопа, без изобщо да се усетиш. Ти знаеш ли мен как ме докопа? Насън! Да, факт! Ето ме, трудя се, старая се да си върша работата – дори не предполагах, че в мислите ми има нещо лошо. А после съм се разприказвал насън. И знаеш ли какво са ме чули да казвам?

Той сниши глас като някой, длъжен по медицински причини да произнесе непристойна дума.

– „Долу Големия брат“! Да, казал съм го! Явно съм го повтарял пак и пак! Между нас да си остане, старче, радвам се, че ме хванаха, докато не е отишло по-далече. Знаеш ли какво ще им кажа, когато се изправя пред съда? Благодаря, ще им кажа, благодаря, че ме спасихте, преди да е станало късно!

– Кой те разобличи? – попита Уинстън.

– Дъщеричката ми! – отвърна Парсънс със скръбна гордост. – Подслушвала през ключалката. Чула какво съм приказвал и изгърчала при патрулите още на другия ден. Сече ѝ акълът за седемгодишно хлапенце, а? Никак не ѝ се сърдя. Всъщност се гордея с нея. Това поне доказва, че съм я възпитал в правилния дух!

Той се защура пак нагоре-надолу и се загледа с копнеж в клозетната чиния. После изведнъж си смъкна шортите.

– Ще извиняваш, старче – каза. – Не се издържа.

Заради чакането е.

Тръшна едрите си задни части върху клозетната чиния. Уинстън закри очи с ръце.

– Смит! – ревна гласът от телеекрана. – 6079 У. Смит! Открий си лицето! В килията не може да си покриваш лицето!

Уинстън си откри лицето. Парсънс ползва тоалетната шумно и обилно. После се оказа, че казанчето има повреда и в килията часове наред след това цареше отвратителна смрад.

Отведоха Парсънс. И още затворници загадъчно идваха и си отиваха. Изпратиха една жена в „стая сто и едно“ и щом чу думите, тя сякаш се съсухри и си измени цвета. Дойде момент, когато ако е бил доведен тук сутринта, то сега щеше да е следобед; а ако е било следобед, то щеше да е полунощ. В килията имаше шестима затворници, мъже и жени. Всички седяха и не помръдваха. Срещу Уинстън бе седнал мъж със зъбата физиономия без брадичка, досущ като муцуната на едър безобиден гризач. Дебелите му петнисти бузи бяха толкова издути отдолу, та беше трудно за вярване, че той не крие там малки запаси от храна. Бледосивите му очи шареха боязливо от лице към лице и уловяха ли нечий поглед, бързо се извъръщаха.

Вратата се отвори и въведоха още един затворник, от чийто вид за миг студена тръпка прониза Уинстън. Беше обикновен невзрачен човечец, сигурно инженер или някакъв техник. Но го стресна измършавялото му лице – приличаше на череп. Толкова изпито, че устата и очите изглеждаха непропорционално големи и погледът му сякаш бе изпълнен с убийствена, неутолима омраза към някого или нещо.

Човекът седна на пейката малко по-нататък от Уинстън. Уинстън не погледна повече към него, но изтерзаното, подобно на череп лице бе тъй живо в неговото съзнание, сякаш стоеше право пред очите му. Изведнъж осъзна какво се случваше. Човекът умираше от глад. Същата мисъл като че бе хрумнала едновременно на всички в килията. По цялата пейка настана едва забележимо раздвижване. Погледът на човека без брадичка току се стрелкаше към човека с череповидното лице, а после виновно се извъръщаше и пак неустойчиво биваше притеглян нататък. След малко той започна да се върти на мястото си. Най-сетне стана, затътри се тромаво до другия край на килията, бръкна дълбоко в джоба на комбинезона си и смутено подаде изцапано парче хляб на човека с череповидното лице.

Яростен, оглушителен рев гръмна от телеекрана. Мъжът без брадичка подскочи на място. Човекът с череповидното лице бе побързал да скрие ръце зад гърба си, сякаш да покаже на целия свят, че отказва този дар.

– Бъмстед! – изрева гласът. – 2173, Дж. Бъмстед!

Пусни парчето хляб на земята!

Мъжът без брадичка пусна хляба на пода.

– Остани прав на мястото си! – нареди гласът. – Обърни се с лице към вратата! Не мърдай!

Мъжът без брадичка се подчини. Едрите му издути бузи трепереха неудържимо. Вратата издрънча и се отвори. Младият полицаи влезе и отстъпи встрани, а зад него се появи нисък, набит надзирател с грамадни плещи и ръце. Той зае позиция срещу безбрадия, а после по знак на полицаия заби страшен удар, влагайки цялата тежест на тялото си, право в устата му. Силата му почти отлепи човека от пода. Тялото му отхвърча към другия край на килията и се стовари под клозетната чиния. Миг лежа като зашеметен, а от устата и носа му шурна тъмна кръв. Нададе едва доловим хленч или писукане, явно несъзнателно. После се

претърколи и колебливо се надигна на четири крака. Сред струя от кръв и слюнка от устата му изпаднаха двете половини на изкуствено чене.

Затворниците седяха напълно замрели, с длани, кръстосани върху коленете. Човекът без брадичка се добра обратно до мястото си. Плътта от едната страна на лицето му потъмняваше. Устата му се беше подула и превърнала в безформена маса с вишнев цвят и черна дупка по средата.

От време на време по комбинезона на гърдите му капеше кръв. Погледът му все така шареше от лице на лице по-виновно отвсякога, сякаш се опитваше да разбере доколко другите го презират за унижението му.

Вратата се отвори. С едва доловимо движение полицаят посочи мъжа с череповидното лице.

– Стая сто и едно – каза той.

До Уинстън се чу изпъшкване и трескаво раздвижване. Мъжът се беше хвърлил на колене на пода, сключил длани.

– Другарю полицаю! – извика той. – Не е нужно да ме водите там! Не ви ли казах всичко вече? Какво още искате да знаете? Няма такова нещо, което не бих признал, няма! Само ми кажете какво е и аз веднага ще призная! Напишете го и ще го подпиша – всичко! Само не стая сто и едно!

– Стая сто и едно – каза полицаят.

Лицето на мъжа, и бездруго съвсем пребледняло, доби цвят, какъвто Уинстън не би повярвал, че е възможно. Категорично, несъмнено то беше станало зеленикаво.

– Правете с мен каквото поискате! – кресна той.

– Морите ме с глад от седмици! Довършете го и ме оставете да умра! Разстреляйте ме. Обесете ме. Осъдете ме на двайсет и пет години. Има ли още някой, когото искате да издам? Само кажете кого и аз ще ви кажа всичко, каквото искате! Не ме интересува нито кой е, нито какво ще го правите. Имам жена и три деца. Най-голямото няма и шест години. Вземете ги всичките и им прережете гърлата пред очите ми, а аз ще стоя и ще гледам! Само не стая сто и едно!

– Стая сто и едно – потрети полицаят.

Мъжът обгърна с обезумял поглед останалите затворници, сякаш с мисълта да изпрати друга жертва на мястото си. Погледът му се спря върху разбитото лице на човека без брадичка. Той рязко изпъна хилавата си ръка.

– Ей този трябва да отведете, а не мен! – изкрещя. – Вие не го чухте какво разправяше, след като му размазах лицето. Дайте ми възможност и ще ви го кажа дума по дума! ТОЙ е против партията, а не аз!

– Надзирателите пристъпиха напред. Гласът на мъжа изтъня до писък. – Вие не го чухте! – повтори той. – Телеекранът нещо се повреди! ТОЙ е този, който ви трябва! Него отведете, не мен!

Двамата яки надзиратели се бяха привели, за да го прихванат под мишниците. Но точно в този миг той се хвърли към другия край на килията и се вкопчи в една от железните подпори на пейката. Надаваше безсловесни вопли, като животно. Надзирателите го сграбчиха, за да го откопчат, но той стискаше със смайваща сила. Дърпаха го може би двайсетина секунди. Затворниците бяха притихнали с длани, кръстосани върху коленете и погледи, забити право напред. Воплите замлъкнаха – мъжът бе останал без дъх и можеше

само да стиска. А после се чу по-различен вик. Ботушът на надзирателя бе счупил с ритник пръстите на едната му ръка. Вдигнаха го на крака.

– Стая сто и едно – каза полицаят.

Изведоха мъжа, който креташе с клюмнала глава и крепеше строшената си ръка; всякакъв борбен дух го бе напуснал.

Мина много време. Ако когато отведоха мъжа с подобното на череп лице беше полунощ, то сега бе сутрин; ако тогава беше сутрин, значи бе следобед. Уинстън беше сам, сам от часове. От седенето на тясната пейка така го болеше, че често ставаше да се поразтъпче насам-натам, без телеекранът да го порицава. Къшеят хляб все още лежеше там, където го бе пуснал човекът без брадичка. В началото трябваше да прилага големи усилия, за да не го поглежда, но скоро гладът отстъпи на жаждата. Устата му лепнеше и усещаше в нея противен вкус. Жуженето и неизменната бяла светлина предизвикваха премала, усещане за празнота в главата му. Изправяше се, защото болката в костите му вече не се издържаше и после сядаше почти веднага, защото така му се завиваше свят, че не го държаха краката. Успяваше ли малко да овладее физическите си усещания, ужасът неизменно се завръщаше. Понякога с угасваща надежда си мислеше за О'Брайън и за бръснарското ножче. Можеше да се предполага, че ще получи бръснарското ножче скрито в храната, ако изобщо го нахранят. По-смътни бяха мислите му за Джулия. Някъде тя сигурно страдаше много по-тежко от него. Може би точно в този миг пицеше от болка. „Ако можех да спася Джулия, като удвоя своята болка, дали бих го направил? – помисли си той. – Да, бих.“ Но това беше просто разумно решение, взето, защото знаеше, че така трябва. Не го чувстваше. На това място не можеше да почувстваш нищо освен болката и предугаждането на болката. Освен това възможно ли беше, когато вече търпиш болката, по някаква причина да желаш тя да нарасне? Но на този въпрос все още нямаше отговор.

Ботушите отново приближаваха. Вратата се отвори. Влезе О'Брайън.

Уинстън скочи на крака. Шокът от видяното го накара да зареже всякаква предпазливост. За пръв път от много години той забрави за присъствието на телеекрана.

– И вас са хванали! – извика той.

– Мен са ме хванали отдавна – отвърна О'Брайън с кротка, почти разкаяна ирония, и пристъпи настрана. Иззад него изникна надзирател с широка гръд и дълга черна палка в ръка.

– Ти го знаеш, Уинстън – каза О'Брайън. – Не се самозаблуждавай. Знаеше го... Винаги си го знаел.

Да, сега разбираше, че винаги го е знаел. Но нямаше време за мисли за това. Имаше очи само за палката в ръката на надзирателя. Тя можеше да се стовари навсякъде – върху темето, върху горния край на ухото, върху горната част на ръката, върху лакътя...

Лакътя! Строполи се на колене почти парализиран, стиснал ударения лакът с другата си ръка. Всичко бе избухнало в жълто сияние. Немислимо, немислимо беше само един удар да причинява такава болка! Сиянието се разсея и той видя другите двама, надвесени над него, да го гледат. Надзирателят се смееше на гърчовете му. Поне един въпрос намери своя отговор. Никога и за нищо на света не можеш да поискаш болката да нарасне. За болката можеш да искаш само едно – да престане. Нямаше по-страшно нещо на света от физическата болка. Пред лицето на болката няма герои, не, няма герои, мислеше той отново и отново, докато се гърчеше на пода, напразно стиснал осакатената си лява ръка.

ВТОРА ГЛАВА

Лежеше на нещо, струваше му се, че е походно легло, само че беше издигнато по-високо над земята и той по някакъв начин беше завързан за него така, че да не може да помръдне. В лицето му биеше светлина и тя му се струваше по-силна от обикновено. До него стоеше, съсредоточено взрян в него, О'Брайън. От другата му страна бе застанал мъж в бяла престилка и държеше спринцовка за подкожни инжекции.

И след като си отвори очите, той поемаше обкръжаващата го обстановка съвсем постепенно. Имаше чувството, че е изплувал в тази стая от някакъв съвсем друг свят, някакъв подводен свят дълбоко под нея. Колко време е прекарал там долу, не знаеше. От момента, в който го арестуваха, не беше виждал нито мрак, нито дневна светлина. Освен това спомените му бяха несвързани. На моменти съзнанието му, дори и онова съзнание, което човек има насън, се бе изключвало и пак се беше включвало след празен промеждутък. Но дали промеждутъците са траели дни, седмици или само секунди, нямаше как да се узнае. С онзи първи удар по лакътя започна кошмарът.

По-късно щеше да осъзнае, че всичко случило се тогава е само увод, редовен разпит, на който подлагаха почти всички затворници. Имаше дълга поредица от престъпления – шпионаж, саботаж и тям подобни – които всички трябваше да признаят в реда на нещата. Признанието беше формалност, макар и изтезанията да бяха истински. Колко пъти го пребиваха и колко дълго траеше боят той не можеше да си спомни. Винаги с него се залавяха едновременно петима-шестима мъже в черни униформи. Понякога го биеха с юмруци, друг път с палки, веднъж го шибаха със стоманени пръчки, а друг път го ритяха с ботуши. Имаше моменти, когато се търкаляше по пода без срам като животно, гърчеше тяло насам-натам в безкрайни и безнадеждни усилия да избегне ритниците и с това само ги подканяше да го ритат все повече и повече – в ребрата, в корема, в лактите, в пищялите, в слабините, в тестисите, по костта в основата на гръбнака. Имаше моменти, когато всичко това продължаваше чак докато му се стори, че жестокото, злото, непростимото е не че надзирателите продължават да го бият, а че не може сам да се принуди да изпадне в несвоят. На моменти нервите така го предаваха, че започваше да крещи за пощада още преди боят да започне, когато и само гледката на замахнал за удар юмрук бе достатъчна, за да го накара да излива признания за истински и въображаеми престъпления. В други моменти от самото начало бе решен да не признава нищо и трябваше да изтръгват всяка дума от него между болезнените стонове. Имаше и моменти, когато немошно се мъчеше да постигне компромис, като си казваше: „Ще призная, но не още сега. Трябва да издържа, докато болката стане нетърпима. Още три ритника, още два ритника и ще им кажа онова, което искат“. Понякога го пребиваха, докато вече едва издържаше, а после го мяха като чувал с картофи на каменния под на някоя килия, оставяха го да се посъвземе няколко часа, а после пак го извеждаха и го пребиваха. Имаше и по-дълги периоди за съвземане. Тях си спомняше смътно, защото ги прекарваше главно в сън или в ступор. Спомняше си килия с нар, нещо като лавица, стърчаща от стената, и тенекиена мивка, а храната беше топла супа и хляб, понякога и кафе. Спомняше си кисел бръснар, дошъл да остърже брадичката му и да го остриже, и делови, бездушни мъже с бели престилки, които му измерваха пулса,

проверяваха рефлексите му, обръщаха му клепачите, опипваха го със сурови пръсти целия за счупени кости и му биеха инжекции в ръката, за да го приспят.

Побоите се разреждаха и се превърнаха главно в заплаха, в ужас, към който можеше да бъде върнат във всеки миг, когато даваше незадоволителни отговори. Разпитваха го вече не грубияни в черни униформи, а партийни интелектуалци, дребни трътлести мъже с бързи движения и просветващи очила, които го обработваха на смени за периоди, които продължаваха – както му се струваше, нямаше как да е сигурен – по десетина-дванайсет часа. Тези различни разпитващи се грижеха той постоянно да изпитва лека болка, но не разчитаха главно на нея. Зашлевяваха го по лицето, извиваха ушите му, скубеха го, караха го да стои на един крак, отказваха му позволение да уринира, светеха му с ярки прожектори в лицето, докато му потекат сълзи; но целта на това бе само да го унижат и да унищожат способността му да спори и да разсъждава. Истинското им оръжие бе безмилостният разпит, продължаващ до безкрайност, час след час – препъваха го, залагаха му клопки, преиначаваха всичко, казано от него, обвиняваха го на всяка крачка, че лъже и си само-противоречи, докато го докарат до плач – колкото от срам, толкова и от нервна преумора. Понякога се разридаваше пет-шест пъти само за един разпит. През повечето време му крещяха обиди и при всяко колебание го заплашваха, че отново ще го предадат на надзирателите, но понякога внезапно сменяха тона, наричаха го „другарю“, призоваваха го в името на англо- и Големия брат и жално го питаха дали дори и сега не му е останала поне малко вярогност към Партията, та да му се иска да поправи стореното от него зло. Когато нервите му бяха напълно разнищени след многочасов разпит, дори и този призив можеше да го докара до хленчове и сълзи. В крайна сметка заядливите гласове, а не ботушите и юмруците на надзирателите го сломиха напълно. Той се превърна просто в уста, която изговаря, в ръка, която подписва каквото се иска от него. Единствената му грижа беше да разбере какво искат да признае, а после да го признае бързо, преди тормозът да е започнал отново. Призна убийството на видни партийни членове, разпространение на крамолни брошури, присвояване на обществени средства, продажба на военни тайни, всевъзможно вредителство. Призна, че е бил платен шпионин на изтазийското правителство още през 1968 година. Призна, че е набожен, почитател на капитализма и сексуално извратен. Призна, че е убил жена си, макар да знаеше, а и разпитващите го би трябвало да знаят, че жена му е още жива. Призна, че години наред е бил в лична връзка с Голдщайн и е членувал в нелегална организация, включвала едва ли не всяко човешко същество, което е познавал някога. По-лесно беше да признава всичко и да замесва всички. А и в някакъв смисъл всичко това беше вярно. Вярно беше, че е бил враг на Партията, а в очите на Партията между помисъл и дело нямаше разлика.

Имаше и по-различни спомени. Те изпъкваха в съзнанието му без връзка, като картини, изцяло обкръжени от пълен мрак.

Намираше се в килия, където може да е било и тъмно, и светло, защото не виждаше нищо друго освен чифт очи. Някъде съвсем наблизо бавно и равномерно тиктакаше някакво устройство. Очите ставаха все по-големи и по-сияйни. Изведнъж той изплува над седалката си, гмурна се в очите и те го погълнаха.

Бе закопчан с ремъци за един стол под ослепително осветление, обкръжен от измервателни скали. Мъж с бяла престилка разчиташе показанията им. Отвън се чу трополенето

на тежки ботуши. Вратата се отвори с дрънчене. С напета крачка влезе полицаят с въсъчно лице, следван от двама надзиратели.

– Стая сто и едно – каза полицаят.

Мъжът с бялата престилка не се обърна. Не погледна и към Уинстън – не откъсваше очи от скалите. Той се носеше по внушителен коридор, цял километър широк и изпълнен с великолепна златна светлина, късаше се от смях и крещеше признания с цяло гърло. Признаваше всичко, дори и нещата, които бе успял да премълчи по време на изтезанията. Разказваше цялата си житейска история пред публика, която вече я знаеше. С него бяха надзирателите, другите разпитващи, мъжете с бели престилки, О’Брайън, Джулия, господин Чарингтън, и всички те се носеха заедно по коридора и се смееха гръмогласно. Нещо ужасяващо, досега неминуемо причаквало го в бъдещето, незнайно как бе прескочено и не се беше случило. Всичко бе наред, нямаше повече болка, и последната подробност от живота му бе оголена, разбрана, опростена.

Надигна се от нара, не съвсем сигурен, че е чул гласа на О’Брайън. Докато течаха разпитите му, макар и нито веднъж да не го видя, той непрекъснато имаше чувството, че О’Брайън е до лакътя му, току извън неговото полезрение. О’Брайън бе този, който режисираше всичко. Той пращаше надзиратели при Уинстън и той им попречваше да го убият. Той решаваше кога Уинстън да вие от болка, кога трябва да си отдъхне, кога да го нахранят, кога да спи, кога да му бият лекарства в ръката. Той задаваше въпросите и подсказваше отговорите. Той бе мъчителят, той бе закрилникът, той бе инквизиторът, той бе приятелят. А веднъж – Уинстън не си спомняше дали е било в сън под упойка, или по време на нормален сън, или дори в миг на будуване – един глас промърмори в ухото му: „Спокойно, Уинстън, ти си под моя грижа. От седем години те наблюдавам. Сега дойде повратният момент. Аз ще те спася, ще те направя съвършен“. Не беше сигурен дали гласът е на О’Брайън, но беше същият глас, който му бе казал „Ще се срещнем там, където няма мрак“ в онзи, другия сън, преди седем години.

Не помнеше никакъв край на своите разпити. Бе последвало помрачение, а после килията или стаята, в която сега се намираше, постепенно се бе материализирала около него. Лежеше по гръб, почти хоризонтално, и не можеше да помръдне. Тялото му беше закопчано във всички важни точки. Дори и тилът му бе прихванат по някакъв начин. О’Брайън го наблюдаваше отгоре, сериозно и доста тъжно. Гледано отдолу, лицето му изглеждаше грубо и изнурено, с торбички под очите и уморени бръчки, врязани от носа към брадичката. Беше по-възрастен, отколкото смяташе Уинстън, може би четиридесет и осем-петдесетгодишен. Под ръката му имаше измервателна скала с лостче отгоре и числа по окръжността на циферблата.

– Казах ти – рече О’Брайън, – че ако някога се срещнем, то ще бъде тук.

– Да – отвърна Уинстън.

Без никакво предупреждение освен едва забележимото движение на ръката на О’Брайън, вълна от болка заля тялото му. Болката му вдъхваше страх, защото не виждаше какво се случва и имаше чувството, че му причиняват смъртоносно увреждане. Не знаеше дали това наистина се случва или ефектът бе под въздействие на електрическия ток, но тялото му бе разкривено и бавно разкъсваха ставите му. Макар от болката по челото му да бе избила пот, най-ужасен беше страхът, че гръбнакът му всеки миг ще се строши. Стисна зъби и вдиша силно през носа, като се мъчеше да запази мълчание възможно най-дълго.

– Страх те е – каза О’Брайън, докато наблюдаваше лицето му, – че само след малко нещо ще се счупи. Особено те е страх, че това ще е гръбнакът ти. Живо си представяш наум как прешлените ти се пръсват и от тях започва да капе гръбначно-мозъчна течност. Това си мислиш, нали, Уинстън?

Уинстън не отговори. О’Брайън дръпна назад лостчето над скалата. Вълната от болка се оттече почти също тъй бързо, както бе врхлетяла.

– Това беше четиридесет – каза О’Брайън. – Виждаш, че цифрите на тази скала стигат до сто. Ако обичаш, докато разговаряме, не забравяй, че е в моя власт да ти причиня болка във всеки миг, когато реша и в каквата степен желая. Ако ме лъжеш или се опитваш да увърташ по какъвто и да било начин, или дори паднеш под обичайното си ниво на интелигентност, начаса ще нададеш вопъл от болка. Разбираш ли това?

– Да – отвърна Уинстън.

Държанието на О’Брайън се посмекчи. Той замислено намести отново очилата на носа си и направи две-три крачки нагоре-надолу. Когато заговори, тонът му бе внимателен и търпелив. Имаше излъчване на лекар, на учител, дори на свещеник, стремящ се повече да обяснява и да убеждава, а не да наказва.

– Захванал съм се с теб, Уинстън – каза той, – защото си струва човек да си даде труд заради теб. Отлично знаеш какво не е наред с теб. Знаеш го от години, макар и да се съпротивяваше срещу това знание. Ти си умствено разстроен. Страдаш от увредена памет. Неспособен си да си спомниш действителни събития и сам си втълпяваш, че помниш други събития, които никога не са се случвали. За щастие това се лекува. Не си се излекувал досега, защото не си решил да се подложиш на лечение. Не беше готов малко да си напрегнеш волята. Знам добре, че дори и сега си се вкопчил в своята болест, тъй като я смяташ за добродетел. А сега да вземем един пример. С коя сила воюва Океания в момента?

– Когато ме арестуваха, Океания воюваше с Изтазия.

– С Изтазия. Добре. И Океания винаги е воювала с Изтазия, нали?

Уинстън вдъхна. Отвори уста да каже нещо и така и не заговори. Не можеше да откъсне очи от скалата.

– Истината, Уинстън, ако обичаш. ТВОЯТА истина. Кажи ми какво си спомняш според теб.

– Спомням си, че само седмица преди да ме арестуват, изобщо не воювахме с Изтазия. Бяхме в съюз с тях. Войната се водеше срещу Евразия. Така беше от четири години. А преди това...

О’Брайън го спря с движение на ръката си.

– Още един пример – каза той. – Преди години ти страдаше от една наистина много сериозна заблуда. Беше убеден, че трима мъже, някогашни членове на Партията, на име Джоунс, Аарънсън и Ръдърфорд – хора, екзекутирани за предателство и саботаж, след като направиха възможно най-пълни признания, не са били виновни в престъпленията, за които бяха обвинени. Ти вярваше, че си видял непогрешимо документално свидетелство, доказващо, че признанията им са били фалшиви. Имаше една конкретна снимка, за която ти получи халюцинация. Беше убеден, че действително си я държал в ръце. Снимката представляваше нещо такова.

Между пръстите на О’Брайън се бе появило правоъгълно парче вестник. Може би пет секунди то попадна в полезрението на Уинстън. Беше снимка и нямаше никакво съмнение

какво представлява тя. Това беше ОНАЗИ снимка. Друго копие от снимката на Джоунс, Аарънсън и Ръдърфорд на партийното мероприятие в Ню Йорк, на която бе попаднал случайно преди единайсет години и начаса я бе унищожил. Само за миг тя се мярна пред очите му, а после пак се загуби. Но той я беше видял, безспорно я беше видял! Направи отчаяно, мъчително усилие да изтръгне на свобода горната част на тялото си. Беше невъзможно да помръдне и на сантиметър във всяка една посока. Засега бе забравил дори скалата. Искаше само пак да стисне снимката в ръка или поне да я види.

– Тя съществува! – извика той.

– Не – отвърна О'Брайън.

Прекося стаята. На отсрещната стена имаше дупка на паметта. О'Брайън вдигна решетката. Невидим, крехкият къс хартия бе отвян от струята топъл въздух и вече изчезваше в лумналите пламъци. О'Брайън се извърна от стената.

– Пепел – каза той. – Дори не и различима пепел. Прах. Снимката не съществува. Никога не е съществувала.

– Но тя съществуваше! Тя съществува! Съществува в паметта. Аз я помня. Вие я помните.

– Аз не я помня – каза О'Брайън.

Сърцето на Уинстън се сви. Това беше двоemisлие. Обзе го чувство на смъртна безпомощност. Ако можеше да бъде сигурен, че О'Брайън лъже, то надали щеше да има значение. Но беше напълно възможно О'Брайън наистина да е забравил снимката. И ако бе така, то вече ще е забравил как отрече, че я помни, ще е забравил и самия акт на забравянето. Как можеше човек да е сигурен, че това са просто фокуси? Може би онова налудничаво изкълчване на ума бе възможно в действителност – и тази мисъл го съкруши. О'Брайън го гледаше отгоре замислено. Повече отвсякога приличаше на учител, полагащ усилия за заблудено, но многообещаващо дете.

– Има партиен лозунг, отнасящ се до контрола над миналото – каза той. – Повтори го, ако обичаш.

– „Който контролира миналото, той контролира бъдещето; който контролира настоящето, той контролира миналото“ – послушно изрече Уинстън.

– Който контролира настоящето, той контролира миналото – повтори О'Брайън и бавно кимна одобрително. – Така ли смяташ, Уинстън – че миналото действително съществува?

Отново чувство на безпомощност обзе Уинстън. Погледът му се стрелна към скалата. Не само не знаеше дали отговорът, който ще го спаси от болката, е „да“ или „не“ – не знаеше дори и кой отговор според него е верният.

О'Брайън се усмихна едва забележимо.

– Не става от тебе метафизик, Уинстън – каза той. – До този момент ти никога не си се замислял какво означава съществуването. Ще се изразя по-точно. Съществува ли миналото конкретно в пространството? Съществува ли някъде място, свят на материални предмети, където миналото все още се случва?

– Не.

– Тогава къде съществува миналото, ако съществува изобщо?

– В записите. То е записано.

– В записите. И?

– В съзнанието. В човешката памет.

– В паметта. Много добре, тогава. Ние, Партията, контролираме всички записи, контролираме и всички спомени. Значи контролираме миналото, не е ли така?

– Но как можете да попречите на хората да си спомнят неща? – извика отново Уинстън, временно забравил за скалата. – Това става неволно. То е извън теб. Как можете да контролирате паметта? Моята не сте я контролирали!

Държанието на О'Брайън отново стана строго.

Той положи длан върху скалата.

– Напротив – каза той. – ТИ не я контролираше. Точно това и те доведе тук. Ти си тук, защото се провали в смирението, в самодисциплината. Ти не желаеше да се покориш, което е цената на здравия разсъдък. Предпочете да си умопомрачен, да си сам в малцинство. Само дисциплинираното съзнание е способно да вижда действителността, Уинстън. Ти вярваш, че действителността е нещо обективно, външно, съществуващо само по себе си. Освен това вярваш и че естеството на действителността е самоочевидно. Когато в своята самозаблуда мислиш, че виждаш нещо, ти приемаш, че всички други виждат същото като теб. Но аз ти казвам, Уинстън – действителността не е нещо външно. Действителността съществува в човешкото съзнание и никъде другаде. Не в съзнанието на отделния човек, което може да прави грешки и тъй или иначе скоро загива, а само в съзнанието на Партията, което е колективно и безсмъртно. Каквото Партията смята за истина, това е истината. Невъзможно е да се види действителността, освен ако не се гледа през очите на Партията. Този факт ти трябва отново да научиш, Уинстън. За това е нужен акт на самоунищожение, усилие на волята. Трябва първо да се смириш, за да придобиеш здрав разсъдък.

Той се умълча, сякаш за да остави казаното от него да бъде осмислено.

– Помниш ли – продължи той, – как написа в дневника си „Свобода е свободата да кажеш, че две и две прави четири“?

– Да – каза Уинстън.

О'Брайън вдигна лявата си ръка с опакото към Уинстън, със сгънат палец и четири разперени пръста.

– Колко пръста показвам, Уинстън?

– Четири.

– А ако партията каже, че не са четири, а пет, то колко са?

– Четири.

Думата завърши с болезнен стон. Стрелката на скалата бе подскочила до петдесет и пет. По цялото тяло на Уинстън изби пот. Въздухът се втурна в дробовете му и излезе отново с дълбоки стенания, които не можа да пресече дори като стисна зъби. О'Брайън го наблюдаваше, все така разперил четирите си пръста. Дръпна лостчето назад. Този път болката поотслабна едва-едва.

– Колко са пръстите, Уинстън?

– Четири.

Стрелката се изкачи до шейсет.

– Колко са пръстите, Уинстън?

– Четири! Четири! Какво друго да кажа? Четири! Стрелката сигурно бе се изкачила още по-нагоре, но той не я погледна. Тежкото, сурово лице и четирите пръста изпълваха цялото

му зрительно поле. Пръстите се издигаха пред очите му като стълбове, огромни, замъглени и сякаш трепереха, но неопровержимо бяха четири.

– Колко са пръстите, Уинстън?

– Четири! Стига, спрете! Как може да продължавате? Четири! Четири!

– Колко са пръстите, Уинстън?

– Пет! Пет! Пет!

– Не, Уинстън, от това полза няма. Ти лъжеш. Все още мислиш, че са четири. Колко са пръстите, моля?

– Четири! Пет! Четири! Колкото искате! Само спрете, спрете болката!

И изведнъж той седеше, а ръката на О'Брайън обгръщаше раменете му. Навярно бе загубил съзнание за няколко секунди. Ремъците, с които бе закопчано тялото му, бяха разхлабени. Беше му много студено, трепереше неудържимо, зъбите му тракаха, сълзите се стичаха по бузите му. За кратко се притисна към О'Брайън като бебе, странно успокоен от тежката ръка на раменете му. Имаше чувството, че О'Брайън е негов закрилник, че болката идва отвън, от някакъв друг източник, и точно О'Брайън ще го спаси от нея.

– Бавно се учиш, Уинстън – каза благо О'Брайън.

– Как да се удържа? – изломоти той. – Как да се удържа да не виждам онова, което е пред очите ми? Две и две прави четири.

– Понякога, Уинстън. Понякога прави пет. Понякога прави три. Понякога – всичките наведнъж. Трябва повече да се стараяш. Не е лесно да се сдобиеш с разум.

Той положи Уинстън на леглото. Хватката около крайниците му се затегна отново, но болката се беше отдръпнала, треперенето бе спряло и бе останал само изнемощял и премръзнал. О'Брайън даде знак с глава на мъжа с бялата престилка, който през цялото време не бе помръднал. Мъжът с бялата престилка се наведе и се взря в очите на Уинстън, провери пулса му, положи ухо на гърдите му, почука тук-там, а после кимна на О'Брайън.

– Пак – каза О'Брайън.

Болката нахлу в тялото му. Стрелката сигурно сочеше седемдесет, седемдесет и пет. Този път бе затворил очи. Знаеше, че пръстите пак са там и все още са четири. Важното беше само някак да оживее, докато спазъмът премине. Болката пак намаля. Отвори очи. О'Брайън бе дръпнал лостчето назад.

– Колко са пръстите, Уинстън?

– Четири. Сигурно са четири. Щях да видя пет, стига да можех. Опитвам се да видя пет.

– Какво искаш – да ме убедиш, че виждаш пет, или наистина да ги видиш?

– Наистина да ги видя.

– Пак – каза О'Брайън.

Стрелката сигурно сочеше осемдесет-деведесет. На моменти Уинстън не можеше да си спомни защо го сполетява болката. Зад стиснатите му клепачи цяла гора от пръсти като че изпълняваше някакъв танц – олюляваха се напред – назад, изчезваха един зад друг и пак се появяваха. Опитваше се да ги преброи и не можеше да се сети защо. Знаеше само, че е невъзможно да ги преброи и това по някакъв начин се дължеше на загадъчното тъждество между пет и четири. Болката пак бе утихнала. Когато отвори очи, откри, че вижда все същото. Безброй пръсти като клатеци се дървета продължаваха да се нижат край него и в двете посоки, да се кръстосват отново и отново. Пак затвори очи.

– Колко пръста показвам, Уинстън?

– Не знам! Не знам! Ако го направите пак, ще ме убие! Четири, пет, шест – съвсем честно, не знам!

– Така е по-добре – каза О’Брайън.

Игла се забодде в ръката на Уинстън. Почти в същия миг блажена, целебна топлина се разля по цялото му тяло. Болката вече беше полузабравена. Той отвори очи и погледна с благодарност О’Брайън. При гледката на тежкото, прорязано от бръчки лице, тъй грозно и така интелигентно, сърцето му като че се преобърна. Ако можеше да се помръдне, би протегнал длан и би я положил върху ръката на О’Брайън. Никога не го бе обичал тъй дълбоко, както в този миг, и не само защото беше спрял болката. Старото чувство, че в крайна сметка нямаше значение дали О’Брайън е приятел или враг, се беше върнало. С О’Брайън той можеше да разговаря. Навярно човек не иска толкова да го обичат, колкото да го разбират. О’Брайън го беше измъчвал до предела на лудостта и беше сигурно, че много скоро ще го прати на смърт. Нямаше значение. В някакъв смисъл това бе по-дълбоко от приятелството, те двамата бяха близки – някъде, макар и самите думи навярно щяха да останат изречени, имаше място, където те можеха да се срещнат и да разговарят. О’Брайън го гледаше отгоре и изражението му намекваше, че същата мисъл вероятно се върти и в неговия ум. Когато се обади, тонът му беше лек, разговорлив.

– Знаеш ли къде се намиращ, Уинстън? – попита той.

– Не знам. Мога да предположа. В Министерството на любовта.

– Знаеш ли от колко време си тук?

– Не знам. Дни, седмици, месеци... Сигурно от месеци.

– И защо според теб водим хора тук?

– За да ги накарате да признаят.

– Не, не това е причината. Пробвай пак.

– За да ги накажете.

– Не! – възкликна О’Брайън. Гласът му необичайно се промени, а лицето му изведнъж стана едновременно и строго, и оживено. – Не! Не просто за да изтръгнем признанията ти, не за да те накажем. Да ти кажа ли защо те доведохме тук? За да те изцелим! За да те направим разумен! Ще проумееш ли, Уинстън, че никой, когото довеждаме тук, никога не излиза от ръцете ни неизцелен? Глупавите престъпления, които си извършил, не ни интересуват. Партията не се интересува от откритото действие – интересува ни само мисълта! Ние не просто унищожаваме враговете си, ние ги променяме. Разбираш ли какво искам да ти кажа с това?

Той се надвесваше над Уинстън. Лицето му изглеждаше грамадно, защото бе много близо, и страшно грозно, защото го гледаше отдолу. Нещо повече, то бе преизпълнено с някакъв възторг, с въодушевлението на умопобъркания. И отново сърцето на Уинстън се сви. Ако беше възможно, щеше да се вдълбае още по-надълбоко в леглото. Сигурен беше, че О’Брайън ще завърти скалата от чиста поквара. В този миг обаче О’Брайън се извърна. Поразтърпка се напред-назад. После продължи, вече не толкова разпалено:

– Първото, което трябва да разбереш е, че тука няма мъченичество. Чел си за религиозните преследвания от миналото. През Средновековието е съществувала инквизицията. Тя се е провалила. Целяла е да ликвидира ереста и накрая я е увековечила. Защото за всеки еретик, когото е изгаряла на кладата, са се надигали хиляди други. Защо така? Защото Инквизицията убивала враговете си открито и ги убивала преди да са се покаяли –

всъщност ги убивала, защото не се покаявали. Хора умирали, защото не могли да изоставят искрените си убеждения. Естествено, цялата слава принадлежала на жертвата, а целият позор – на инквизитора, който я изгарял. По-късно, през двайсети век, се появили тоталитарните режими, както ги наричали. Германските нацисти и руските комунисти. Руснаците преследвали ереста по-жестоко и от Инквизицията. И си въобразявали, че са се поучили от грешките на миналото – поне знаели, че не бива да се сътворяват мъченици. Преди да изправят жертвите си пред публичен съд, те умишлено се заемали да унищожат достойнството им. Омаломощавали ги чрез изтезания и самота, докато ги превръщали в отвратителни, раболепни окаяници, признаващи всичко, което им сложиш в устата, затрупващи сами себе си с оскърбления, взаимнообвиняващи се и спотайващи се един зад друг, хленчещи за пощада. И все пак само след няколко години отново се случва същото. Мъртвите са станали мъченици и падението им е забравено. И отново, защо става така? На първо място, защото направените от тях признания очевидно били изтръгнати насила и неискрени. Ние не допускаме подобни грешки. Всички признания, изречени тук, са искрени. Ние ги правим искрени. И преди всичко, не позволяваме на мъртвите да въстанат срещу нас. Трябва да престанеш да си въобразяваш, че потомците ще отмъстят за теб, Уинстън. Потомците няма и да чуят за теб. Ти ще бъдеш изцяло изваден от историческия поток. Ние ще те превърнем в газ и ще те разпръснем в стратосферата. Нищо няма да остане от теб – нито име в регистрите, нито спомен в нито един жив мозък. Ти ще бъдеш унищожен и в миналото, и в бъдещето. Никога няма да си съществувал.

Тогава защо да си правите труда да ме мъчите? – помисли си Уинстън с мимолетна горчилка. О'Брайън се запря, сякаш Уинстън бе изрекъл мисълта си на глас. Едрото му грозно лице се приближи, очите му леко се присвиха.

– Мислиш си – рече той, – че след като възнамеряваме да те унищожим напълно и затова нито думите, нито действията ти нямат ни най-малко значение, защо тогава си правим труда преди това да те разпитваме? Това си мислеше, нали?

– Да – каза Уинстън. О'Брайън се поусмихна.

– Ти си грешка в схемата, Уинстън. Ти си петно, което трябва да бъде изтрито. Не ти ли казах колко само се различаваме от преследвачите в миналото? Ние не се задоволяваме с враждебното послушание, нито дори с най-унизителното подчинение. Когато най-сетне ни се предадеш, това трябва да стане по твоя свободна воля. Ние не унищожаваме еретика, защото ни се съпротивява – никога не го премахваме, докато той ни се противи. Ние го преубеждаваме, ние пленяваме най-съкровените му мисли, преоформяме го. Ние прогонваме с огън всичко зло и всички илюзии в него, ние го привличаме на наша страна не привидно, а искрено, с цялото му сърце и душа. Преди да го убием, ние го правим един от нас. За нас е непоносимо някъде по света да съществува грешна мисъл, колкото и тайна и безсилна да е тя. Дори и в мига на смъртта не можем да позволим никакво отклонение. Едно време еретикът се е качвал все тъй еретик и на кладата и е прогласял с ликуване своята ерес. Дори и жертвата на чистките в Русия е можел да носи бунта вътре в черепа си, докато е вървял по коридора и е чакал куршума. Но преди да пръснем мозъка, ние го правим идеален. Заповедта на стария деспотизъм е била: „Ти не бива!“. Заповедта на тоталитарните режими – „Ти трябва!“. Нашата заповед е „ТИ СИ!“ . Никой, когото довеждаме тук, никога не се възправя срещу нас. Всеки бива пречистен. Дори и онези трима окаяни предатели, в чиято невинност ти вярваше някога – Джоунс, Аарънсън и

Ръдърфорд, и тях пречупихме накрая! Аз самият участвах в разпитите им. Видях ги как постепенно изнемошават, как хленчат, как се унижават, как плачат – накрая не от болка или от страх, а само от разкаяние! Когато приключихме с тях, от тези хора бяха останали само черупките. В тях не бе останало нищо освен скръб заради стореното и обич към Големия брат. Трогателно беше да гледаш как го обичат. Умолявах да ги разстреляме бързо, та да умрат с все още чисто съзнание.

Гласът му звучеше почти замечтано. Възторжеността, въодушевлението на умопомрачения все тъй бяха изписани по лицето му. Той не се преструва, помисли си Уинстън, той не е лицемер, той вярва във всяка своя дума. Най-много го гнетеше осъзнаването на собствената му интелектуална непълноценност. Гледаше как тежкото, ала грациозно тяло крачи напред-назад, ту влиза в обсега на зрението му, ту излиза. О’Брайън бе същество, по-голямо от него във всяко едно отношение. Нямаше идея, която му е хрумвала или би могла да му хрумне, която О’Брайън отдавна не бе узнал, проучил и отхвърлил. Съзнанието му СЪДЪРЖАШЕ съзнанието на Уинстън. Но тогава как можеше да е истина, че О’Брайън е луд? Лудият трябва да е той, Уинстън! О’Брайън се спря и го погледна отгоре. Гласът му отново бе станал строг.

– Не си въобразявай, че ще се спасиш, Уинстън, та дори и всецяло да ни се предадеш. Няма пощада за никого, заблудил се веднъж. И после, ако решим да те оставим да изживееш живота си до естествения му завършек, при все това ти никога няма да ни избягаш. Каквото се случва тук, то е завинаги. Разбери го изнапред. Ще те смажем така, че няма връщане назад. Ще ти се случат неща, от които няма как да се съвземеш, та ако ще да живееш хиляда години. Никога вече не ще си способен на най-обикновено човешко чувство. Всичко в теб ще е мъртво. Никога вече няма да си способен на любов, на дружба или на радост от живота, на смях, любопитство, на честност или почтеност. Ще си кух. Ние ще те изцедим до капка, а после ще те напълним със себе си.

Замълча и направи знак на мъжа с бялата престилка. Уинстън усети как изтикаха зад главата му някакъв тежък апарат. О’Брайън седна до леглото така, че лицето му беше почти на едно равнище с неговото.

– Три хиляди – каза той над главата на Уинстън на мъжа с бялата престилка.

Два меки тампона, леко влажни на допир, се притиснаха в слепоочията на Уинстън. Той потръпна. Идеше болка, нова болка. Насърчително, почти ласкаво О’Брайън положи длан върху неговата.

– Този път няма да боли – каза той. – Гледай ме право в очите.

В този миг избухна гибелен взрив, или поне му се стори, че е взрив, макар и да не бе сигурен дали е имало шум. Несъмнено блесна заслепителна светкавица. Уинстън не пострада, само бе сломен. Макар и да лежеше по гръб, когато се случи, имаше странното усещане, че са го съборили в това положение. Бе размазан от страховит безболезнен удар. Освен това нещо беше станало и с главата му. Докато погледът му идваше на фокус, той си спомни кой е и къде се намира и разпозна лицето, взиращо в неговото; но някъде бе зейнала голяма пустота, сякаш бяха изрязали парче от мозъка му.

– Това няма да трае дълго – каза О’Брайън. – Гледай ме в очите. С коя страна воюва Океания?

Уинстън се замисли. Знаеше какво означава Океания и че самият той е гражданин на Океания. Освен това помнеше Евразия и Изтазия, но кой с кого воюва не знаеше. Всъщност изобщо не беше наясно, че се води война.

– Не помня.

– Океания воюва с Изтазия. Сега спомняш ли си?

– Да.

– Океания винаги е воювала с Изтазия. Откакто си жив, откакто е възникнала Партията, откак съществува историята, войната се е водила без прекъсване – винаги една и съща война. Помниш ли това?

– Да.

– Преди единайсет години ти създаде легенда за трима души, осъдени на смърт за предателство. Престори се, че си видял къс хартия, доказващ тяхната невинност. Подобен къс хартия никога не е съществувал. Ти го измисли и после малко по малко повярва в него. Сега си спомняш точния момент, в който го измисли. Спомняш ли си го?

– Да.

– Преди малко ти показах пръстите на ръката си.

Ти видя пет пръста. Спомняш ли си това?

– Да.

О'Брайън вдигна пръстите на лявата си ръка, скрил палеца си.

– Тук са пет пръста. Пет пръста ли виждаш?

– Да.

И той действително ги видя, само за един кратък миг, преди пейзажът на съзнанието му да се промени. Видя пет пръста, без изопачаване. А после всичко отново се върна към нормалното и старият страх, омразата и смущението отново го заляха на таласи. Но имаше един момент – не знаеше колко трая той, трийсет секунди може би – на сияйна увереност, когато всяко ново внушение на О'Брайън изпълваше едно поле от пустотата и се превръщаше в абсолютна истина, и когато две и две можеше да прави три също тъй лесно, както и пет, щом така трябва. Той угасна преди О'Брайън да свали ръка; ала макар и да не можеше да го улови повторно, той можеше да го запомни, както човек запомня ярко преживяване от някой период на живота си, когато всъщност е бил друг човек.

– Сега разбираш, че това така или иначе е възможно – каза О'Брайън.

– Да – отвърна Уинстън.

С удовлетворен вид, О'Брайън се изправи. Вляво от себе си Уинстън видя как мъжът с бялата престилка чупи ампула и изтегля буталото на спринцовката. О'Брайън се обърна усмихнато към Уинстън. Почти с предишния си жест той пак си намести очилата на носа.

– Помниш ли, че написа в своя дневник – рече той, – как няма значение дали аз съм приятел или враг, тъй като поне съм човек, който те разбира и с когото можеш да разговаряш? Прав беше. Приятно ми е да разговарям с теб. Допада ми твоето мислене. То наподобява моето собствено, като изключим това, че ти си умопобъркан. Преди да завършим сеанса, можеш да ми зададеш няколко въпроса, ако решиш.

– За каквото пожелаеш?

– За всичко. – Забеляза, че погледът на Уинстън е прикован в измервателната скала. – Изключен е. Какъв е първият ти въпрос?

– Какво направихте с Джулия? – попита Уинстън. О'Брайън отново се усмихна.

– Тя те предаде, Уинстън. Тутакси... Безрезервно! Рядко съм виждал някого да преминава на наша страна така отведнъж. Да беше я видял, нямаше да я познаеш! Цялото ѝ бунтарство, притворството ѝ, лекомислието ѝ, мръснишките ѝ помисли – всичко това в нея бе изкоренено с огън. Беше идеалното преубеждаване, като по учебник.

– Измъчвали сте я?

О'Брайън остави въпроса без отговор.

– Следващият въпрос – прикани го той.

– Съществува ли Големия брат?

– Той съществува, разбира се. Партията съществува. Големия брат е възплъщението на Партията.

– Съществува ли той така, както съществувам и аз?

– Ти не съществуаш – каза О'Брайън. Чувството на безпомощност отново го връхлетя. Знаеше, или можеше да си представи доводите, доказващи, че той самият не съществува – но това бяха безсмислици, това бяха само игрословици. В заявлението „ти не съществуаш“ не се ли съдържаеше логически абсурд? Но и да го каже, каква полза от това? Разумът му потръпна при мисълта за необоримите, безумни доводи, с които О'Брайън щеше да го разгроми.

– Аз мисля, че съществувам – каза той маломощно. – Съзнавам собствената си самоличност. Роден съм и ще умра. Имам ръце и крака. Заемам конкретно място в пространството. Никой друг материален обект не може да заема същото място едновременно с мен. Съществува ли този смисъл Големия брат?

– Това не е важно. Той съществува.

– Ще умре ли някога Големия брат?

– Няма, разбира се. Как би могъл да умре? Следващият въпрос.

– Съществува ли Братството?

– Това ти няма да узнаеш никога, Уинстън. Ако решим да те освободим, след като приключим с теб, и до деветдесет години да доживееш, пак няма да научиш дали отговорът на този въпрос е „да“ или „не“. Докле си жив, това ще си остане неразгадана гатанка в ума ти.

Уинстън лежеше мълчаливо. Гърдите му се надигаха и отпускаха малко по-учестено. Все още не беше задал въпроса, дошъл му пръв наум. Налагаше се да го зададе, и все пак като че не му се обръщаше езикът да го произнесе. По лицето на О'Брайън се забелязваше, че е поразвеселен. Дори и очилата му сякаш блещукаха иронично. Той знае, помисли си внезапно Уинстън, той знае какво смятам да го попитам! При тази мисъл думите изригнаха от устата му:

– Какво е Стая сто и едно?

Изражението на О'Брайън не се промени. Той отвърна сухо:

– Ти знаеш какво има в Стая сто и едно, Уинстън.

Всеки знае какво има в Стая сто и едно.

Вдигна пръст към мъжа в бяла престилка. Очевидно сеансът бе приключил. Игла се заби в ръката на Уинстън и той почти мигом потъна в дълбок сън.

ТРЕТА ГЛАВА

– Твоята реинтеграция се извършва на три етапа – каза О’Брайън. – Научаване, разбиране и приемане. Време е да преминеш към втория етап.

Както винаги, Уинстън лежеше по гръб. Но напоследък ремъците бяха по-разхлабени. Все още го закопчаваха на леглото, но можеше да пораздвижи коленете си, да извърта глава от една страна на друга и да вдига ръце от лакътя надолу. Измервателната скала също вече не му внушаваше чак такъв ужас. Успяваше да избегне ударите, ако мисълта му работеше достатъчно бързо; О’Брайън дърпаше лостчето главно когато проявяваше тъпота. Понякога целият сеанс минаваше без апаратът да влезе в употреба. Не си спомняше колко са били на брой тези разговори. Целият процес като че се точеше неопределено дълго време – навярно седмици, а промеждутъците между сеансите понякога можеше да траят дни, а понякога само час-два.

– Докато лежиш там – заговори О’Брайън, – ти често си се чудил, а дори си ме питал защо Министерството на любовта хаби толкова време и усилия за теб. А когато беше на свобода, се озадачаваше по същество от същия въпрос. Успяваше да проумееш механизма на обществото, в което живееш, но не и основните му подбуди. Спомняш ли си как написа в своя дневник „Разбирам КАК; не разбирам ЗАЩО“? Именно когато се замисли над въпроса „защо“, ти се усъмни в собствения си здрав разсъдък. Чел си КНИГАТА, книгата на Голдщайн, или поне части от нея. Дали тя ти каза нещо, което вече не знаеше?

– Вие сте я чели? – попита Уинстън.

– Аз я написах. Тоест, сътрудничих при написването ѝ. Никоя книга не се създава индивидуално, както знаеш.

– Вярно ли е онова, което пише в нея?

– Като описание – да. Програмата, която тя прокарва, е нелепица. Тайното натрупване на знания, постепенното разпространяване на просвета, най-накрая пролетарско въстание, свалянето на Партията от власт. Ти сам предвиди, че точно това ще пише там. Всичко това са глупости. Пролетариите никога няма да въстанат, дори и след хиляда или милион години. Не могат. Няма нужда да ти казвам причината – ти вече я знаеш. Ако някога си лелеял мечти за стихийно въстание, зарежи ги. Няма как Партията да бъде свалена от власт. Господството на Партията е вечно. Направи това изходна точка на размишленията си.

Той се приближи до леглото.

– Вечно! – повтори. – А сега нека се върнем към въпросите „как“ и „защо“. Ти разбираш достатъчно добре КАК партията се крепи на власт. А сега кажи ЗАЩО сме се вкопчили във властта. Какви са нашите подбуди? Защо да искаме власт? Хайде, говори – додаде той, след като Уинстън не отговори.

При все това Уинстън се поумълча. Бе налегнат от умора. Слабото, налудничаво сияние на въодушевляването се беше завърнало на лицето на О’Брайън. Знаеше предварително какво ще каже той. Че партията не се стреми към власт за свои цели, а само за доброто на мнозинството. Че се стреми към власт, защото хората масово бяха крехки, страхливи създания, които не биха издържали на свободата и не биха приели смело истината, и се налага да бъдат управлявани и системно мамени от други, по-силни от тях. Че човечеството трябва да избира между свобода и щастие и за преобладаващото мнозинство

по-доброто е щастието. Че партията е вечният закрилник на слабите, себеотрицателна секта, която върши зло, за да дойде доброто и жертва собственото си щастие за щастието на другите. Ужасът, мислеше си Уинстън, ужасът беше, че когато О'Брайън го казваше, той си вярваше. Личеше си по лицето му. О'Брайън знаеше всичко. Той знаеше хиляди пъти по-добре от Уинстън какво представлява светът в действителност, в каква деградация живеят мнозинството човешки същества и чрез какви лъжи и варварства Партията ги държи там. Бе разбрал всичко, бе претеглил всичко и то нямаше значение – крайната цел оправдаваше всичко. Какво можеш да предприемеш, мислеше си Уинстън, срещу безумеца, който е по-интелигентен от теб, изслушва честно доводите ти и след това просто упорства в своята лудост?

– Вие ни управлявате за наше собствено добро – изрече той немощно. – Вие сте убедени, че човешките същества не са годни да се самоуправляват и поради това...

Трепна и едва удържа вика си. Остра болка прониза тялото му. О'Брайън беше бутнал лостчето на скалата до трийсет и пет.

– Това беше глупаво, Уинстън, глупаво! – каза той.

– Трябваше да се досетиш, че такова нещо не бива да казваш.

Дръпна обратно лостчето и продължи:

– Сега ще ти кажа отговора на моя въпрос. Той е следният. Партията се стреми към власт изцяло заради себе си. Благополучието на другите не ни вълнува – вълнува ни единствено властта. Не богатството, разкошът, дълголетието или щастието – само властта, чистата власт. Какво означава чиста власт, ти не след дълго ще разбереш. Ние се отличаваме от всички олигархии от миналото по това, че знаем какво вършим. Всички останали, дори и подобните нам, са били страхливци и лицемери. Германските нацисти и руските комунисти се приближават много до нас по своите похвати, ала никога не са дръзвали да признаят собствените си подбуди. Престрували са се, а може би дори и са вярвали, че са заграбили властта по неволя и за ограничено време, и че още малко и ще стигнем до рая, където човешките същества ще са равни и свободни. Ние не сме такива. Ние знаем, че никой никога не завзема властта с намерението да я преотстъпва. Властта не е средство, тя е цел. Диктатура не се установява за защита на революцията – революцията се прави, за да се установи диктатура. Цел на гоненията са самите гонения. Цел на изтезанията са самите изтезания. Цел на властта е самата власт. Сега започваш ли да ме разбираш?

Както и преди, Уинстън бе втрещен от умората по лицето на О'Брайън. То бе силно, месесто и жестоко, преизпълнено с интелигентност и някаква овладяна страст, пред които той се чувстваше безпомощен, ала бе уморено. Под очите имаше торбички, кожата на скулите бе провиснала. О'Брайън се приведе над него и нарочно приближи похабеното си лице.

– Ти си мислиш, че лицето ми е старо и уморено – каза той. – Мислиш, че говоря за власт, а пък съм неспособен дори да възпрепятствам разрухата на собственото си тяло. Не разбираш ли, Уинстън, че отделният човек е само клетка? Изтощението на клетката – това е жизнеността на организма. Ти умираш ли, когато си режеш ноктите?

Той се извърна от леглото и отново се заразхожда нагоре-надолу с ръка в джоба.

– Ние сме жреците на властта – каза той. – Бог е власт. Но понастоящем, що се отнася до теб, властта е само дума. Време е да добиеш някаква представа що е то власт. Първото, което трябва да осъзнаеш е, че властта е колективна. Отделният човек притежава власт

само доколкото престава да бъде отделен човек. Ти знаеш партийния лозунг „Свободата е робство“. Да ти е хрумвало някога, че той е обратим? Робството е свобода. Сам – свободен – човекът винаги търпи поражение. Така и трябва да бъде, защото всеки човек е обречен на смърт, а тя е най-големият от всички провали. Но ако той може да се подчини напълно и докрай, ако може да се отърве от своята самоличност, ако може да се слее с партията така, че той – това Е партията, то тогава е всемоушен и безсмъртен. Второто, което трябва да осъзнаеш е, че властта е власт над човешките същества. Над тялото, но преди всичко над разума. Властта над материята – външната действителност, както ти би я нарекул – не е важна. Нашият контрол над материята вече е абсолютен.

За миг Уинстън забрави измервателната скала. С яростно усилие той се помъчи да се надигне до седнало положение и успя само да сгърчи болезнено тялото си.

– Но как можете да контролирате материята? – избухна той. – Та вие не контролирате даже климата или закона за земното притегляне! А съществуват болести, страдания, смърт...

С движение на ръката си О'Брайън го накара да млъкне.

– Ние контролираме материята, защото контролираме съзнанието. Действителността се намира вътре в черепа. Постепенно ще го усвоиш, Уинстън. Няма нещо, което да не можем. Невидимост, левитация... всичко! Аз мога да се издигна над този под като сапунен мехур, стига да пожелае. Не желая, защото Партията не го желае. Трябва да се отървеш от тези представи от деветнайсети век за природните закони. Природните закони ги създаваме ние.

– Но не вие ги създавате! Вие не сте господари дори на тази планета. Ами Евразия и Изтазия? Все още не сте ги завладели.

– Това не е важно. Ще ги завладеем, ако ни е угодно. А и да не ги завладеем, какво значение има? Ние можем напълно да пренебрегнем съществуването им. Океания – това е светът.

– Но самият свят е само една пращинка! А човекът е мъничък... Безпомощен! Та от колко време съществува той? Милиони години Земята е била необитаема.

– Глупости. Земята е стара колкото нас, не повече. Как може да е по-стара? Нищо не съществува, освен чрез човешкото съзнание.

– Но скалите са пълни с костите на изчезнали животни – мамути, мастодонти и грамадни влечуги, живели дълго преди изобщо да се чуе за човека.

– Ти виждал ли си ги тези кости, Уинстън? Не си, то е ясно. Измислили са ги биолозите от деветнайсети век. Преди човека не е имало нищо. След човека, ако е възможно и него да го споходи краят, няма да има нищо. Извън човека не съществува нищо.

– Та цялата вселена е извън нас! Погледнете звездите! Някои от тях са на милион светлинни години от нас. За нас те са недосегаеми навеки.

– Какво са звездите? – попита незаинтересовано О'Брайън. – Те са огънчета на няколко километра от нас. Можем да ги стигнем, стига да поискаме. Или да ги зачистим. Земята е центърът на вселената. Слънцето и звездите обикалят около нея.

Уинстън отново се разшава конвулсивно. Този път не каза нищо. О'Брайън продължи, все едно отговаряше на огласено възражение:

– За определени цели, разбира се, това не важи. При океанско плаване или когато предвиждаме слънчево затъмнение, често за удобство приемаме, че земята обикаля около слънцето и че звездите се намират на милиони и милиони километри от нас. Ала какво от

това? Смяташ ли, че не ни е по силите да създадем двойна система в астрономията? Звездите могат да бъдат близки или далечни според това какви ни трябва. Смяташ ли, че това не е по възможностите на нашите математици? Забрави ли двоemisлието?

Уинстън се сви назад на леглото. Каквото и да каже, бързият отговор го премазваше като тояга. И все пак той знаеше, ЗНАЕШЕ, че правото е на негова страна. Убеждението, че нищо не съществува извън собствения ти разум... Несъмнено трябваше да има някакъв начин да се докаже неговата невярност? Не беше ли то отдавна изобличено като заблуда? То дори си имаше наименование, което беше забравил. О'Брайън го погледна и лека усмивка заигра в тъглчетата на устата му.

– Казах ти аз, Уинстън, не те бива в метафизиката. Думата, за която се опитваш да се сетиш, е солипсизъм. Но грешиш. Това не е солипсизъм. Колективен солипсизъм, ако щеш. Но това е нещо различно, всъщност е неговата противоположност. Всичко това е отклонение – добави той с по-различен тон.

– Истинската власт, властта, за която трябва да се борим денонощно, не е властта над предметите, а над хората. – Той замълча и за миг отново заприлича на училищен директор, разпитващ многообещаващ ученик. – Как един човек упражнява властта си над друг, Уинстън?

Уинстън се замисли.

– Като го кара да страда – отговори той.

– Точно така. Като го кара да страда. Покорството не е достатъчно. Ако той не страда, как можеш да си сигурен, че се подчинява на твоята воля, а не на собствената си? Властта се състои в причиняването на болка и унижение. Властта се състои в разкъсването на човешкия разум на парчета и сглобяването му наново под друга форма по твой избор. Започваш ли вече да разбираш що за свят създаваме ние? Той е самата противоположност на глупавите хедонистични утопии, които са си представяли едновременно реформатори. Свят на страх, предателство и тормоз, свят, в който ти тъпчеш и те тъпчат, свят, който с усъвършенстването си ще става не все по-малко, а все ПОВЕЧЕ безмилостен. Напредъкът в нашия свят ще е напредък към повече болка. Старите цивилизации са твърдели, че се основават върху обич или справедливост. Нашата се основава на омразата. В нашия свят няма да има други чувства освен страх, гняв, тържество и самоунижение. Всичко друго ние ще унищожим – всичко! Ние вече разрушаваме мисловните навици, оцелели отпреди Революцията. Разкъсахме връзките между дете и родител, между човек и човек, между мъжа и жената. Никой вече не смее да се доверява на съпруга, на дете, на приятел. Но за в бъдеще няма да има съпруги, няма да има приятели.

Деца ще се отнемат от майките при раждането им, както се вземат яйца от кокошка. Половият нагон ще бъде ликвидиран. Размножаването ще е ежегодна формалност като подновяването на купоните за дажби. Ние ще унищожим оргазма. В момента нашите невролози работят по това. Няма да има друга вярност освен верността към Партията. Няма да има друга любов освен любовта към Големия брат. Няма да има друг смях, освен тържествувания смях над победения враг. Няма да има изкуство, литература, наука. Когато станем всесилни, няма вече да имаме нужда от наука. Няма да съществува никаква разлика между красотата и грозотата. Няма да съществува любопитство, нито наслада от житейския процес. Всички съперничаещи наслади ще бъдат унищожени. Но винаги – не забравяй това, Уинстън, – винаги ще съществува опиянението от властта, и то постоянно

ще нараства и ще става все по-изтънчено. Винаги, във всеки един миг ще съществува тръпката от победата, усещането, че стъпкваш безпомощния враг. Искаш ли да видиш образа на бъдещето, представи си ботуш, премазал човешко лице – завинаги.

Той млъкна, сякаш очакваше Уинстън да заговори. Уинстън пак се бе опитал да се свие и да потъне в повърхността на леглото. Не можеше нищичко да каже. Сърцето му сякаш се бе смразило. О'Брайън продължи:

– И запомни, че така ще е вечно. Лицето ще го има винаги, за да го тъпчат. Еретикът, общественият враг ще го има винаги, за да бъде побеждаван и унизяван отново и отново. Всичко, което преживя, откакто си в наши ръце – всичко това ще продължава, ще става и по-лошо. Шпионажът, предателствата, арестите, изтезанията, разстрелите, изчезванията няма да престанат никога. Това ще е свят на ужаса точно толкова, колкото и свят на възликуването. Колкото по-могъща е Партията, толкова по-малко търпимост ще проявява; колкото по-слаба е съпротивата, толкова по-строг ще е деспотизмът. Голдщайн и неговите ереси ще са вечно живи. Всеки ден във всеки миг те ще бъдат побеждавани, злепоставяни, осмивани, заплювани, и при все това неизменно ще оцеляват. Тази драма, която аз разигравах с тебе седем години, ще се разиграва отново и отново, поколение след поколение, и винаги във все по-изтънчени форми. Винаги ще докарваме тук еретика и той ще зависи от нашето благоволение, ще пици от болка, пречупен и достоен за презрение – и накрая покаял се напълно, спасен от себе си, пълзящ в краката ни по своя воля. Такъв свят подготвяме ние, Уинстън. Свят на победа след победа, триумф след триумф – безкраен натиск, натиск, натиск върху нерва на властта. Виждам, че започваш да разбираш що за свят ще е това. Но накрая ти не само ще го разбереш. Нещо повече – ще го приемеш, ще го приветстваш, ще станеш част от него.

Уинстън се бе съвзел достатъчно, за да проговори.

– Не можете! – изрече той отпаднало.

– Какво искаш да кажеш с тази реплика, Уинстън?

– Не можете да създадете такъв свят, какъвто току-що ми описахте. Това е химера. Невъзможно е.

– Защо?

– Невъзможно е да се основе цивилизация върху страха, омразата и жестокостта. Тя никога няма да устои.

– Защо не?

– Тя няма да притежава жизненост. Ще се разпадне. Ще се самоубие.

– Глупости. Ти си под впечатлението, че омразата е по-изнурителна от любовта. Защо да е така? А и да беше, щеше ли да има значение? Да кажем, че решим да се изхажяваме по-бързо. Да кажем, че ускорим темпото на човешкия живот дотолкова, че старческото слабоумие да настъпва на трийсет години. И все пак какво значение би имало това? Не можеш ли да проумееш, че смъртта на отделния човек не е смърт? Партията е безсмъртна.

Както обикновено, гласът бе размазал Уинстън до безпомощност. Нещо повече, обзе го ужас, че ако упорства и не се съгласява, О'Брайън отново ще завърти измервателната скала. И все пак не можеше да мълчи. Безсилно, без доводи, без никаква подкрепа освен неизказания ужас от думите на О'Брайън, той отново мина в настъпление.

– Не знам... Не ме интересува. Все някак ще се провалите. Нещо ще ви победи. Животът ще ви победи.

– Ние контролираме живота, Уинстън – на всички равнища. Ти си въобразяваш, че съществува нещо, наречено човешка природа, и тя ще възнегодува от това, което вършим и ще се обърне срещу нас. Но човешката природа я създаваме ние. Човеците са безкрайно ковък материал. Или навярно си се върнал към старата си идея, че пролетариите или робите ще въстанат и ще ни свалят от власт. Избий си го от главата. Те са безпомощни, също като животните. Човечеството – това е Партията. Другите са външни и са без значение.

– Не ме интересува. В крайна сметка те ще ви победят. Рано или късно ще прозрат същността ви и тогава ще ви разкъсат на парчета.

– Да виждаш някакви доказателства това да се случва? Или някаква причина да стане така?

– Не, аз вярвам в това. ЗНАМ, че ще се провалите. Съществува нещо във вселената... Не знам, някакъв дух, някакъв принцип, над който вие никога няма да надделее.

– Вярваш ли в Бог, Уинстън?

– Не.

– Тогава какъв е той, този принцип, който ще ни победи?

– Не знам. Човешкият дух.

– А ти смяташ ли се за човек?

– Да.

– Щом си човек, Уинстън, то ти си последният човек. Твоят вид е измрял – ние сме неговите наследници. Разбираш ли, че си САМ? Ти си извън историята, ти не съществуващ. – Държанието му се промени и той заговори по-жестоко: – И смяташ, че ти ни превъзхождаш морално заради нашите лъжи и жестокост?

– Да, смятам, че ви превъзхождам морално. О'Брайън не каза нищо. Два други гласа разговаряха. След малко Уинстън разпозна в единия своя глас. Това беше запис от разговора му с О'Брайън онази вечер, когато беше встъпил в Братството. Чу се как обещава да лъже, да краде, да подправя, да убива, да насърчава употребата на наркотици и проституцията, да разнася венерически болести, да хвърли сярна киселина в лицето на дете. О'Брайън направи лек нетърпелив жест, сякаш да каже, че демонстрацията надали си струваше труда. После въртна едно копче и гласовете замлъкнаха.

– Ставай от леглото – нареди той.

Ремъците се бяха откопчали. Уинстън спусна крака на пода и се изправи със залитане.

– Ти си последният човек – каза О'Брайън. – Ти си пазителят на човешкия дух. Ще се видиш такъв, какъвто си. Съблечи се.

Уинстън развърза връвта, която придържаше комбинезона му. Отдавна бяха съдрали ципа от него. Не помнеше дали някога, след като го арестуваха, бе събличал всичките си дрехи наведнъж. Под комбинезона тялото му бе омотано с мръсни пожълтели парцали, в които почти не се разпознаваха останките от бельо. Щом ги смъкна и те се свлякоха на земята, видя в дъното на стаята трикрилно огледало. Приблужи до него и изведнъж се закова на място. От устата му неволно се изтръгна вик.

– Хайде – подкани го О'Брайън. – Застани между крилата на огледалото. Трябва да се видиш и отстрани.

Беше спрял, защото се уплаши. Насреща му се задаваше прегърбено, сивкаво на цвят скелетоподобно същество. Самият му вид внушаваше страх, а не само фактът, че знаеше, че това е той. Приблужи се до стъклото. Лицето на съществото сякаш бе издадено напред

заради прегърбената стойка. Окаяно пандизчийско лице с буцесто чело, преминаващо в оплешивяло теме, закривен нос и помлатени скули, над които очите се вираха свирепо и зорко. Бузите бяха сбръчкани, устата изглеждаше хлътнала. Това несъмнено бе собственото му лице, но му се струваше, че то се е променило повече, отколкото той се бе променил вътрешно. Чувствата, които то отразяваше, се различаваха от онези, които изпитваше. Беше частично оплешивял. В първия миг му се стори и че косата му е посивяла, но само кожата на главата му сивееше. С изключение на ръцете и кръга на лицето му, цялото му тяло бе посивяло от стародавна, пропила в кожата му кир. Тук-там под кирта личаха червени белези от рани, а варикозната язва над глезена представляваше възпалена маса, от която се отлющваше кожа. Но истински страшното беше доколко е измършавяло тялото му. Ребрата на тесния му гръден кош се брояха като на скелет; краката му бяха така изтънели, че коленете бяха по-дебели от бедрата. Сега разбра какво искаше да каже О'Брайън с това, че трябва да се види и отстрани. Гръбнакът му беше потресаващо изкривен. Хилавите рамене бяха прегърбени напред, сякаш за да превърнат гърдите в кухня, дръглестият врат като че се прегъваше на две под тежестта на черепа. Ако трябваше да отгатне възрастта на тялото, той би казал, че е на шейсетгодишен човек, страдащ от някаква злокачествена болест.

– Понякога си мислеше – обади се О'Брайън, – че моето лице, лице на член на Партийното ядро, изглежда старо и похабено. Как ти се струва собственото ти лице?

Стисна Уинстън за рамото и го завъртя с лице към себе си.

– Погледни се само на какво приличаш! – каза той.

– Погледни тази гнусна кир по цялото ти тяло. Погледни мръсотията между пръстите на краката си. Погледни тази отвратителна, сълзяща язва над глезена ти. Знаеш ли, че смърдиш като пръч? Сигурно си престанал да го надушваш. Виж се колко си изпостелял. Виждаш ли? Мога да обхвана бицепса ти с палец и показалец. Мога да ти прекърша врата като морков. Знаеш ли, че откакто си ни в ръцете, си отслабнал с двайсет и пет килограма? Дори и косата ти пада на цели снопове. Гледай! – Той отскубна от главата на Уинстън кичур коса. – Отвори си устата. Останали са ти девет, десет, единайсет зъба. Колко имаше, когато дойде при нас? И малкото останали ти изпадат от устата. Гледай!

Стисна с мощните си палец и показалец един от оцелелите предни зъби на Уинстън. Остра болка простреля челюстта му. О'Брайън бе изтръгнал разклатения зъб из корен. Той го запокити в другия край на килията.

– Ти се разлагаш – каза той. – Разпадаш се. Какво си ти? Торба с нечистотии. А сега се обърни и погледни пак в огледалото. Виждаш ли онази твар насреща си? Това е последният човек. Ако ти си човек, то това е човечеството. А сега се облечи.

Уинстън започна да се облича с бавни, вдървени движения. Досега като че не бе забелязвал колко е отслабнал и изнемощял. Само една мисъл му се въртеше в ума – че явно е тук от повече време, отколкото си мислеше. После, когато се омота с мизерните отрепки, изведнъж го завладя жалост към погубеното му тяло. И преди да се усети, рухна върху столчето до леглото и избухна в сълзи. Осъзнаваше колко е грозен, колко е уродлив – торба кокали в мръсно бельо, седи и плаче, та се къса под безжалостната бяла светлина, ала не можеше да се удържи. О'Брайън почти ласкаво положи длан на рамото му.

– Това няма да трае вечно – каза той. – Можеш да се отървеш от него, когато пожелаеш. Всичко зависи от теб.

– Вие го направихте! – изплака Уинстън. – Вие ме принизихте до това състояние!

– Не, Уинстън, ти сам се принизи до него. Ти го прие, когато тръгна срещу Партията. Всичко се съдържаше в онова първо действие. Не се е случило нищо, което ти не предвиждаше.

Той замълча, а сетне продължи:

– Победихме те, Уинстън. Пречупихме те. Видя какво представлява тялото ти. И разумът ти е в същото състояние. Надали ти е останала много гордост. Ритаха те, пребиваха те, обиждаха те, ти пишеше от болка, въргаше се по пода в собствената си кръв и бълвоч. Хленчеше за милост, предаде всичко и всички. Сещаш ли се поне за едно падение, което да не те е сполетяло?

Уинстън бе спрял да ридае, макар от очите му все още да бликаха сълзи. Той вдигна очи към О'Брайън.

– Не съм предал Джулия.

О'Брайън се взря замислено в него отвисоко.

– Не – каза той. – Не си, това е съвсем вярно. Не си предал Джулия.

Странната почит към О'Брайън, която като че нищо не бе способно да срине, отново преля в сърцето на Уинстън. Колко интелигентен е той, помисли си, колко интелигентен! Нямаше случай О'Брайън да не разбере какво му се казва. Всеки друг на света незабавно би отговорил, че той Е предал Джулия. Защото какво ли не бяха изтръгнали от него, докато го мъчеха? Беше им разказал всичко, което знае за нея, за нейните навици, за характера ѝ, за живота ѝ в миналото; беше признал до най-незначителни подробности всичко, което се случваше на срещите им, всичко, което ѝ е казал и тя – на него, вечерите им с купената на черно храна, прелюбодеянията им, мъглявите им кроежи срещу Партията – всичко! И все пак той не я бе предал в смисъла, в който влагаше в тази дума. Не беше спрял да я обича – чувствата му към нея си бяха останали същите. О'Брайън беше разбрал какво има предвид без нужда от обяснения.

– Кажете ми, доколко скоро ще ме разстрелят? – попита той.

– Може да е след много време отвърна О'Брайън.

– Костелив орех си ти. Но недей да губиш надежда. Всеки рано или късно бива изцелен. И теб ще те разстреляме, в крайна сметка.

ЧЕТВЪРТА ГЛАВА

Чувстваше се много по-добре. Пълнееше и набираше сили с всеки изминал ден, ако бе уместно да се говори за дни.

Бялата светлина и жуженето си бяха все същите, но килията беше малко по-уютна от досегашните. Дъсченият нар беше с възглавница и дюшек, имаше и столче за сядане. Бяха го изкъпали и му позволяваха да се мие доста често в тенекиен леген. Дори му даваха и топла вода за миене. Бяха му дали ново бельо и чист комбинезон. Намазаха варикозната му язва с успокояващ мехлем. Извадиха остатъците от зъбите му и му сложиха нова зъбна протеза.

Сигурно бяха минали седмици или месеци. Сега, стига да имаше някакъв интерес, беше възможно да следи хода на времето, тъй като очевидно го хранеха на редовни интервали. По негова преценка получаваше ядене три пъти в течение на двацет и четири часа; понякога мъгляво се питаше нощем ли го хранят, или денем. Храната беше изненадващо вкусна, всяко трето ядене беше с месо. Веднъж дори му отпуснаха и пакет цигари. Той нямаше кибрит, но не проронващият и дума надзирател, който му носеше храната, му даваше огънче. Първия път, когато се опита да запуши, му призля, но той упорстваше и пакетът му стигна за дълго време – пушеше по половин цигара след всяко хранене.

Бяха му дали бяла плоча с остатък от молив, вързан за единия край. Отначало не я използваше. Дори и буден, беше напълно безучастен. Често между две хранения лежеше почти без да помръдне – ту спеше, ту будуваше в смътен унес и да си отваря очите му се виждаше излишно усилие. Отдавна бе свикнал да спи и когато в лицето му бие силна светлина. Като че беше все едно, само че сънищата бяха по-свързани. През цялото това време сънуваше много и сънищата му бяха винаги щастливи. Намираще се в Златната земя или седеше сред огромни, величествени, огрени от слънцето развалини с майка си, с Джулия, с О'Брайън – нищо не правеше, просто седеше на слънце и разговаряше за мирни неща. И да мислеше, когато беше буден, той мислеше главно за сънищата си. Сега, когато болката като стимул бе премахната, като че бе загубил способността си да напруга ум. Не скучаеше, нямаше желание да разговаря или да се развлича. Напълно се задоволяваше с това да бъде сам, да не го бият или разпитват, да има достатъчно ядене и цял да бъде чист.

Постепенно започна да прекарва по-малко време в сън, но все още не усещаше подтик да стане от леглото. Влечеше го само кротко да лежи и да усеща как силата се трупа в тялото му. Опишваше се тук и там в опит да се увери, че не е илюзия как мускулите му едреят, а кожата му се изопва. Най-сетне се установи без съмнение, че пълнее – бедрата му сега бяха категорично по-дебели от коленете. След това, отначало неохотно, той започна редовно да прави упражнения. Не след дълго можеше да измине три километра – измерваше ги с крачки в килията, а прегърбените му рамене се поизправиха. Пробва по-сложни упражнения и с удивление и покруса разбра какви неща не са му по силите. Не можеше да ускори ход до бяг, не можеше да вдигне столчето с изпънати ръце, не можеше да застане на един крак, без да падне. Клекна на пети и откри, че едвам смогва да се изправи с мъчителни болки в бедрата и прасците. Легна по корем и се опита да направи лицева опора. Никаква надежда – не можа да се издигне и на сантиметър. Но след още няколко

дни – и още няколко хранения – извърши и този подвиг. Дойде момент, когато вече успяваше да го направи шест пъти един след друг. Всъщност започна да се гордее с тялото си и на моменти таеше в душата си вяра, че и лицето му също си възвръща нормалния си вид. Само когато случайно сложеше ръка на плешивото си теме, той си спомняше сбръчканото, погубено лице, което го гледаше от огледалото.

Умът му стана по-деен. Сядаше на нара, подпрял гръб на стената и с плочата на колене, и се залавяше умишлено със задачата да се превъзпита.

Беше капитулирал и го признаваше. В действителност, както осъзнаваше сега, беше готов да капитулира дълго преди да е взел решението. Още от мига, в който бе попаднал в Министерството на любовта – и да, дори в онези минути, когато двамата с Джулия стояха безпомощни, а железният глас от тлеекрана им нареждаше какво да правят – беше прозрял колко лекомислен и повърхностен бе опитът му да се противопостави на партийната власт. Сега знаеше, че седем години Полицията на мисълта го е наблюдавала като бръмбар под лупа. Нямаше физическо действие и дума, изговорена на глас, останали незабелязани от тях, нямаше ход на мисълта, който да не са успели да отгатнат. Бяха поставили грижливо обратно на мястото ѝ дори белезникавата прашинка върху корицата на дневника му. Пускаха му звукозаписи, показваха му снимки. На някои от тях бяха двамата с Джулия. Да, дори... Повече не можеше да се бори срещу Партията. Освен това Партията беше права. Така и трябваше да бъде – как можеше безсмъртният колективен мозък да греши? По какви външни критерии можеше да проверяваш неговите преценки? Здравият разсъдък беше само статистика. Въпросът беше просто да се научиш да мислиш като тях. Само че... Моливът, прихванат неумело между пръстите му, му се струваше дебел. Започна да записва мислите, които му хрумваха. Първо написа с големи, несръчни главни букви:

СВОБОДАТА Е РОБСТВО

После, почти без пауза, написа отдолу:

ДВЕ И ДВЕ ПРАВИ ПЕТ

Но после като че изникна някаква пречка. Разумът му като че се стесняваше от нещо и не можеше да се съсредоточи. Беше наясно, че знае какво следва, но за момента не можеше да си го спомни. И успя да си го спомни чак след като съзнателно поразсъждава какво трябва да е то – не му хрумна само. Написа:

БОГ Е ВЛАСТ

Приемаше всичко. Миналото бе изменяемо. Миналото никога не е било променяно. Океания воюва срещу Изтазия. Океания винаги е воювала срещу Изтазия. Джоунс, Аарънсън и Ръдърфорд бяха виновни за престъпленията, в които ги обвиняваха. Никога не беше виждал снимката, която опровергаваше вината им. Тя никога не бе съществувала, той си я беше измислил. Сещаше се как помни точно обратното, но това бяха фалшиви спомени, плод на самозаблуда. Колко лесно беше всичко! Само се предай, и следваше всичко

останало. Беше като да плуваш срещу течението и колкото и упорито да се бориш, то да те помита назад, а после изведнъж да решиш да се обърнеш и да заплаваш по течението, вместо да му се противиш. Нищо не се бе променило освен собственото ти отношение – което е предопределено, така или иначе се случваше. Той не знаеше защо изобщо се е разбунтувал. Всичко беше лесно, освен...!

Всичко можеше да е истина. Така наречените природни закони бяха глупости. Законът за земното притегляне беше глупост. „Бих могъл да се издигна над този под като сапунен мехур, стига да поискам“ – беше казал О’Брайън. Уинстън го проумя. „Щом той МИСЛИ, че може да се издигне над пода, и аз същевременно МИСЛЯ, че го виждам как се издига, то това нещо се случва“. Изведнъж, все едно потънали останки от корабокрушение изскачат на водната повърхност, в ума му избухна мисълта: „Това не се случва в действителност. Ние си го въобразяваме. Това е халюцинация.“ Той начаса потисна тази мисъл. Заблудата беше очевидна. Тя предполагаше, че някъде извън човека съществува „действителен“ свят, където се случват „действителни“ неща. Но как можеше да съществува подобен свят? Как можем да добием познания за каквото и да било освен чрез собственото си съзнание? Всичко се случва в съзнанието. Каквото се случва в съзнанието на всички, то се случва наистина.

Не му беше трудно да се отърве от заблудата и нямаше опасност да ѝ се поддаде. Въпреки това осъзнаваше, че това не биваше и да му хрумва. Съзнанието трябваше да образува сляпо петно при всяка поява на опасна мисъл. Процесът трябва да стане автоматичен, инстинктивен. На новореч се наричаше **СТОППРЕСТЪПЛЕНИЕ**.

Залови да се упражнява в стоппрестъпление. Сам си подаде предложенията „Партията казва, че земята е плоска“ и „Партията казва, че ледът е по-тежък от водата“ и се обучаваше да не вижда или да не разбира опровергаващите ги доводи. Не беше лесно. Нужни бяха големи способности за разсъждение и импровизация. Например аритметичните проблеми, повдигнати от твърдение като „две и две прави пет“, надхвърляха интелектуалните му възможности. Необходим бе и известен атлетизъм на ума, способност ту да се използва най-фино логиката, ту да не се осъзнават най-грубите логически грешки. Тъпотата бе също тъй нужна, както и интелигентността, и също тъй труднопостижима.

През цялото време с част от съзнанието си той се питаше доколко скоро ще го разстрелят. „Всичко зависи от теб“ – бе казал О’Брайън, но той знаеше, че няма съзнателно действие, с което да го приближи. Можеше да е след десет минути или след десет години. Можеха да го държат години наред в единична килия, можеха да го пратят в трудов лагер, можеха да го освободят за известно време, както постъпваха понякога. Напълно възможно беше преди да го разстрелят, да разиграят отново цялата драма с ареста му и разпитите. Сигурно беше единствено, че смъртта никога не идва в очаквания момент. По традиция – по негласна традиция, някак си го знаеш, макар и никога да не си чувал да го разказват – те застрелваха в гръб; винаги в тила, без предупреждение, докато вървиш по коридор от една килия към друга.

Един ден... Но „един ден“ не бе точният израз, също толкова бе вероятно да се е случило и посред нощ; веднъж той изпадна в странен и блажен блян. Вървеше по коридора и чакаше куршума. Знаеше, че ще дойде след миг. Всичко бе уредено, изгладено, примирено. Вече нямаше съмнения, нямаше спорове, нямаше болка, нито страх. Тялото му беше здраво и силно. Вървеше с лекота, с радост от движението и с усещането, че крачи на слънце. Вече

не се намираше в тесните бели коридори на Министерството на любовта, а вървеше по ширнал се, огрян от слънцето път, цял километър широк, по който като че бе вървял в делириум, предизвикан от наркотиците. Намираше се в Златната земя и крачеше по пътеката през старото, прогризано от зайци пасище. Усещаше ниската гъвкава трева под своите нозе и ласкавите слънчеви лъчи по лицето си. В края на полето брястовите леко полюшваха клони, а някъде зад тях течеше потокът, в чиито зелени вирове кефалите кротуваха под върбите.

Изведнъж се сепна и го разтърси ужас. По гръбнака му изби пот. Чу се как крещи на глас:

– Джулия! Джулия, любов моя! Джулия!

За миг получи съкрушителна халюцинация за нейното присъствие. Тя като че не просто беше с него, а беше и вътре в него. Все едно бе пропила в тъканта на кожата му. В този миг той я обичаше много повече, отколкото някога, когато бяха заедно и на свобода. И знаеше, че тя е още жива някъде и се нуждае от неговата помощ.

Легна по гръб в леглото и се опита да се овладее. Какво бе направил? Колко още години беше добавил към своята робия с този миг на слабост?

Само още миг, и щеше да чуе тропането на ботушите отвън. Нямах да оставят подобен изблик безнаказан. Сега щяха да узнаят, ако не знаеха отпреди, че той нарушава споразумението, което бе сключил с тях. Той се подчиняваше на Партията, но все така мразеше Партията. Навремето криеше съзнание на еретик под маската на конформизма. Сега бе отстъпил крачка по-назад – с разума си се бе предал, но се бе надявал да запази най-съкровено в сърцето си ненакърнено. Знаеше, че греши, но предпочиташе да греши. Те щяха да го разберат – О'Брайън би го разбрал. Всичко това той призна в този единствен глупав вик.

Налагаше се да започне отначало. Можеше да отнеме години. Прокара длан по лицето си в опит да свикне с новата му форма. Дълбоки бръчки прорязваха бузите му, усещаше скулите си изострени, носа – сплескан. Освен това, откакто се бе виждал за последен път в огледало, му бяха сложили нов комплект зъби. Не беше лесно да запазиш непроницаемост, когато не знаеш как изглежда лицето ти. Във всеки случай само контрол над чертите не стигаше. За пръв път проумя, че ако искаш да запазиш една тайна, трябва да я скриеш и от себе си. Трябва през цялото време да знаеш, че я има, но докато не ти потрябва, не бива никога да ѝ позволяваш да изплува в съзнанието ти под каквато и да било форма, на която е възможно да се даде име. Отсега нататък той трябва не само да мисли правилно – той трябва да чувства правилно, да сънува правилно. И през цялото време трябва да държи омразата заключена в себе си като кълбо от материя, което е част от него, ала все пак няма връзка с останалото, нещо като киста.

Един ден щяха да решат да го разстрелят. Нямах как да кажеш кога ще се случи, но би трябвало да се досетиш няколко секунди преди това. Винаги в гръб, докато вървиш по коридора. Десет секунди щяха да са достатъчни. За това време светът вътре в него можеше да се преобърне. И после изведнъж, без да бъде произнесена и дума, с непоколебима крачка, без промяна в нито една черта от лицето му, изведнъж маскировката щеше да падне и акумулаторите на омразата му щяха да гръмнат – бам! Омразата щеше да го изпълни като огромен бушуващ пламък. И почти в същия миг и куршумът щеше да гръмне – бам! – да закъснее или да подрани. Щяха да му пръснат мозъка, преди да успеят да го завладеят

отново. Еретичната мисъл щеше да остане безнаказана, непокаяна, извън техния обсег навеки. Те щяха да отворят пробойна в собственото си съвършенство. Да умре, като ги мрази – това бе свободата.

Затвори очи. Беше по-трудно, отколкото да се приеме дисциплината на разума. Бе въпрос на самоунижение, на самоосакатяване. Трябваше да се хвърли в най-гнусната гнусотия. Кое беше най-ужасното и най-противното от всичко? Помисли си за Големия брат. Грамадното лице (заради това, че постоянно го виждаше на плакати, той винаги си го представяше цял метър широко) с гъстите черни мустаци и очи, които неотклонно те следяха, като че само изплава в съзнанието му. Какви бяха истинските му чувства към Големия брат?

В коридора се чу тежкото трополене на ботуши. Стоманената врата издрънча и се разтвори. В килията влезе О'Брайън, а подир него – полицаят с восъчното лице и надзирателите с черни униформи.

– Стани – нареди О'Брайън. – Ела тук.

Уинстън застана насреща му. О'Брайън стисна рамената му със силните си длани и се втренчи в него.

– Мислеше си да ме измамиш – каза той. – Беше глупаво. Изпъни гръб. Погледни ме в очите.

Той замълча, а после с по-кротък тон изрече:

– Състоянието ти се подобрява. В интелектуално отношение у теб вече не е останало почти нищо нередно. Само емоционално не успя да напреднеш. Кажи ми, Уинстън – и не забравяй, не бива да лъжеш! Знаеш, че винаги успявам да хвана лъжата. Кажи ми какви са истинските ти чувства към Големия брат?

– Мразя го.

– Мразиш го. Добре. Значи ти е дошло времето да направиш последната крачка. Трябва да обикнеш Големия брат. Не е достатъчно да му се подчиняваш – трябва да го обичаш.

Той пусна Уинстън, побутна го леко към надзирателите и каза:

– Стая сто и едно.

ПЕТА ГЛАВА

На всеки етап от затворничеството си той знаеше, или му се струваше, че знае къде се намира в зданието без прозорци. Навярно имаше леки разлики в атмосферното налягане. Килиите, където надзирателите го пребиваха, бяха под земята. Стаята, където го разпитваше О'Брайън, се намираше високо горе, близо до покрива. Това помещение беше на много метри под земята, почти толкова надълбоко, доколкото можеше да се стигне.

Беше по-голямо от повечето килии, в които беше пребивавал. Но той почти не забелязваше обкръжаващата го обстановка. Забелязваше само, че точно пред него имаше две масички, и двете покрити със зелено сукно. Едната беше само на метър-два от него, другата – по-далече, до вратата. Седнал с изпънат гръб, той беше завързан за един стол толкова стегнато, че нищо не можеше да помръдне, дори главата си. Нещо като подложка стискаше тила му и го принуждаваше да гледа право напред.

Известно време беше сам, а после вратата се отвори и влезе О'Брайън.

– Веднъж ме попита – заговори О'Брайън – какво има в Стая сто и едно. Казах ти, че вече знаеш отговора. Всеки го знае. В Стая сто и едно се намира най-страшното на света.

Вратата отново се отвори. Влезе надзирател, понесъл някакъв предмет от тел, нещо като кутия или кошница. Постави го на по-далечната маса. О'Брайън беше застанал така, че му пречеше и Уинстън не можеше да види какво представлява.

– Най-страшното на света – каза О'Брайън – е различно за всеки отделен човек. То може да е да те погребат жив или да загинеш в пожар, или да се удавиш, или да те набият на кол, или да те умъртвят по още петдесет начина. Има случаи, когато това са някакви съвсем банални неща, дори не и смъртоносни.

Беше се поотдръпнал настрана, така че сега Уинстън виждаше по-добре предмета на масата. Той представляваше правоъгълна телена клетка с дръжка за носене отгоре. Отпред беше прикрепено нещо, което приличаше на маска за фехтовка с вдлъбнатата страна навън. Макар и да се намираше на три-четири метра от него, той виждаше, че клетката е разделена по дължина на две отделения и във всяко от тях има някакво животно. Бяха плъхове.

– В твой случай – каза О'Брайън – най-страшното на света са плъховете.

Някаква предшестваша тръпка, страх незначително от какво прониза Уинстън още щом мярна клетката за първи път. Но в този миг той внезапно проумя за какво служи прикрепеното подобие на маска. Вътрешностите му сякаш се втечня.

– Не можете! – изкрещя той с тънък, пресеклив глас. – Не, не бихте могли! Невъзможно е!

– Помниш ли мига на паника, който изникваше в сънищата ти? – попита О'Брайън. – Пред тебе се издигаше стена от мрак, а в ушите ти кънтеше рев. Оттатък стената имаше нещо ужасно. Ти знаеше, че ти е известно какво е, но не смееше да го извадиш на светло. Оттатък стената бяха плъховете.

– О'Брайън! – Уинстън трудно успяваше да овладее гласа си. – Знаете, че няма нужда от това. Какво искате да направя?

О'Брайън не даде пряк отговор. Когато заговори, пак бе възприел държанието на училищен директор, както се случваше понякога. Впери замислен поглед в далечината, все едно се обръщаше към публика някъде зад гърба на Уинстън.

– Сама по себе си – каза той – болката не винаги е достатъчна. Има случаи, когато човешко същество се противи на болката дори до смърт. Но за всеки съществува нещо непоносимо – нещо, за което не може и да мисли. Смелостта и страхливостта не са намесени в това. Ако падаш отвисоко, не е страхливо да се вкопчиш във въже. Ако си изплувал от дълбокото, не е страхливо да си напълниш дробовете с въздух. Това е просто неунищожим инстинкт. Същото е и с плъховете. За теб те са непоносими. Те са форма на натиск, на който ти не можеш да издържиш, дори и да искаш. Ще вършиш онова, което се иска от теб.

– Но какво е то, какво е? Как да го извърша, като не знам какво е?

О’Брайън вдигна клетката и я пренесе на по-близката маса. Постави я внимателно върху сукнената покривка. Уинстън чуваше как кръвта пее в ушите му. Имаше усещането, че седи в пълна самота. Намираше се сред обширно безлюдно поле, равна пустиня, обляна от слънчева светлина, из която всички звуци идваха към него от огромни разстояния. И все пак клетката с плъховете беше на няма и два метра от него. Грамадни плъхове. Бяха на възрастта, когато муцуната на плъха се притъпява и става свирепа, а козината му от сива става кафява.

– Плъхът – продължи О’Брайън, като все така се обръщаше към невидимата публика, – макар и гризач, е хищен. Това ти е известно. Трябва да си чувал какво се случва в бедните квартали на града. На някои улици жена не смее да остави бебето си само в къщата дори за пет минути. Плъховете непременно ще го нападнат. За съвсем кратко време ще го оглозгат до кости. Освен това нападат болни и умиращи. Проявяват смайваща интелигентност при разпознаването на безпомощните човешки същества.

От клетката гръмна шумно цвъртене. То сякаш стигаше до Уинстън много отдалече. Плъховете се биеха – мъчеха се да се докопат един друг през преградата. Чу и дълбок отчаян стон. И той като че идваше отнякъде извън него.

О’Брайън вдигна клетката и докато я вдигаше, натисна нещо в нея. Чу се рязко изщракване. С неистово усилие Уинстън се помъчи да се изтръгне от стола. Нямахме надежда – всяка част от него, дори и главата му, бяха прикрепени така, че не можеше да помръдне. О’Брайън премести клетката по-близо. Намираше се на няма и метър от лицето на Уинстън.

– Натиснах първия лост – каза О’Брайън. – Разбираш каква е конструкцията на тази клетка. Маската ще прилепне към главата ти и няма да остави никакъв изход. Когато натисна и другия лост, вратата на клетката ще се вдигне. Тези освирепели от глад гадини ще се изстрелят от нея като куршуми. Виждал ли си някога как скача плъх във въздуха? Ще скочат на лицето ти и ще впият зъби право в него. Понякога първо се нахвърлят на очите. Друг път прогризват бузите и изяждат лакомо езика.

Клетката се приближи още повече и не спираше да се приближава. Уинстън чуваше последователни пронизителни изцвърчавания, които като че цепеха въздуха над главата му. Но той яростно се бореше с паниката си. Да мисли, да мисли, дори да му остава частица от секундата – там бе единствената надежда. Изведнъж противната, спарена смрад на гадините удари в ноздрите му. Яростна конвулсия на гадене го разтρεсе и той едва не изпадна в несвяст. Всичко потъна в чернилка. За миг обезумя, превърна се в пищящо животно. И все пак изплува от чернилката, вкопчен в една идея. Имаше един-единствен

начин да се спаси. Трябваше да постави друго човешко същество, ТЯЛОТО на друго човешко същество между себе си и плъховете.

Кръгът на маската вече беше достатъчно голям, че да закрие от погледа му всичко останало. Телената врата се намираше на две педи от лицето му. Плъховете вече знаеха какво предстои. Единият подскачаше нагоре-надолу, а другият – стар дядо с лющеща се кожа от канализацията, се изправи, подпрял розовите си лапи на решетката и свирепо задуши из въздуха. Уинстън виждаше мустаците и жълтите зъби. И отново го завладя безизходна паника. Беше сляп, безпомощен, обезумял.

– Това е било обичайно наказание в Китайската империя – каза О’Брайън, все тъй поучително, както винаги.

Маската настъпваше към лицето му. Телта се отърка в бузата му. И после... не, не беше облекчение, а само надежда, мъничка трошица надежда. Твърде късно може би, твърде късно. Но внезапно проумя, че в целия свят има ЕДИН-ЕДИНСТВЕН човек, върху когото би прехвърлил наказанието си – ЕДНО-ЕДИНСТВЕНО тяло, което можеше да постави между себе си и плъховете. И той закрещя като луд, отново и отново.

– Причинете го на Джулия! Причинете го на Джулия! Не на мен! На Джулия! Не ме интересува какво ще ѝ сторите! Откъснете ѝ лицето, оглозгайте я до кости! Не на мен! На Джулия! Не на мен!

Пропадаше назад в бездънни дълбини, далече от плъховете. Все още беше прикован за стола, но бе пропаднал през пода, през стените на зданието, вдън земята, вдън океаните, през атмосферата в открития космос, в глъбините между звездите, далече, далече, далече от плъховете. Беше се отдалечил на светлинни години, но О’Брайън все тъй стоеше до него. Все още усещаше студения допир на телта по бузата си. Но в обгръщания го мрак отново чу дрънчене на метал и разбра, че вратата на клетката се е затворила, а не отворила.

ШЕСТА ГЛАВА

Кафене „Кестен“ бе почти пусто. Слънчев лъч падаше косо през прозореца върху пращните маси. Беше петнайсет часът – самотен час. От телеекраните дрънкаше музика.

Уинстън седеше в обичайния си ъгъл, вторачен в празна чаша. От време на време вдигаше очи към огромното лице, което го наблюдаваше от отсрещната стена. „ГОЛЕМИЯ БРАТ ТЕ НАБЛЮДАВА“ – гласеше надписът. Без да го викат, дойде келнер, напълни чашата му с джин „Победа“ и ръсна вътре и няколко капки от друга бутилка с тръбичка в тапата. Това беше захарин, ароматизиран с карамфил, специалитетът на заведението.

Уинстън слушаше телеекрана. В момента по него звучеше само музика, но имаше вероятност всеки момент да излъчат извънреден бюлетин от Министерството на мира. Новините от африканския фронт бяха крайно обезпокоителни. Цял ден, мине се не мине, се притесняваше за това. Евразийска армия (Океания воюваше срещу Евразия; Океания винаги бе воювала срещу Евразия) се придвижваше на юг с ужасяваща скорост. В обедния бюлетин не се споменаваха определена област, но имаше вероятност вече да се водят боеве в устието на Конго. Бразавил и Леополдвил бяха в опасност. Нямаше нужда човек да поглежда картата, за да разбере какво означава това. Въпросът не беше просто, че ще изгубят Централна Африка – за пръв път по време на цялата война територията на самата Океания бе застрашена.

Яростно чувство – не точно страх, но някаква неопределена възбуда, се разгоря в него и после пак угасна. Той спря да мисли за войната. В днешно време не успяваше да съсредоточи мислите си трайно върху никоя тема за повече от няколко мига. Вдигна чашата си и я пресуши на една глътка. Както винаги, джинът го разтресе и дори леко му се догади. Беше отвратителен. Карамфилът и захаринът, сами по себе си достатъчно противно сладникави, не можеха да прикрият суровия мазен мирис; а най-лошото беше, че миризмата на джин, която не го напускаше и денем, и нощем, неразривно се смесваше в ума му с миризмата на онези...

Никога не им споменаваха името дори наум и доколкото беше възможно, никога не си ги представяше. За него те бяха нещо полуосъзнато, витаещо близо до лицето му, мирис, заседнал в ноздрите му. Джинът се надигна отвътре и той се оригна през лилавите си устни. Откакто го освободиха, беше понапълнял и добил отново предишния си цвят – всъщност слабо казано. Чертите му бяха натежали, кожата на носа и скулите му беше се зачервила болезнено, дори и плешивото теме бе придобило твърде наситенорозов цвят. Келнер, отново без да го викат, донесе шахматната дъска и актуалния брой на „Таймс“, отгърнат на страницата с шахматната задача. После, щом видя, че чашата на Уинстън е празна, донесе бутилката джин и я напълни. Нямаше нужда да поръчва. Знаеха навиците му. Шахматната дъска винаги го чакаше, винаги му пазеха масата в ъгъла; дори и когато кафенето беше пълно, той седеше сам на нея, защото никой не искаше да го видят седнал твърде близо до него. Дори не си правеше труда да си брои питиетата. На нередовни промеждутъци му поднасяха мърляв лист и казваха, че бил сметката, но беше останал с впечатлението, че все му искат по-малко пари. И обратното да беше, щеше да е все тая. В днешно време той винаги разполагаше с много пари. Дори имаше и работа, синекурна длъжност, по-високоплатена от старата.

Музиката от телеекрана секна и се обади глас. Уинстън вдигна глава и се заслуша. Но не беше фронтовият бюлетин. Само кратко съобщение от Министерството на изобиλιето. Както излизаше, за предишното тримесечие планът за производството на връзки за обувки в рамките на десетия тригодишен план беше преизпълнен с 98 процента.

Прочете внимателно шахматната задача и нареди фигурите. Тя имаше сложен край с участието на два коня. „Белите на ход, мат в два хода“. Уинстън вдигна очи към портрета на Големия брат. Белите винаги обявяват мат, помисли си той с някакъв мъгляв мистицизъм. Винаги, без изключения, така се е наредило. В никоя шахматна задача, откак свят светува, черните никога не са побеждавали. Не символизираше ли това вечното и неизменно тържество на доброто над злото? Огромното лице се взираше в него отсреща, изпълнено със спокойна сила. Белите винаги обявяват мат.

Гласът от телеекрана замлъкна и додаде с по-различен и много по-сериозен тон:

– Предупреждаваме ви да очаквате важно съобщение в петнайсет и трийсет. Петнайсет и трийсет! Новината е от най-голяма важност! Внимавайте да не я пропуснете! Петнайсет и трийсет!

Дрънчащата музика екна отново.

Сърцето на Уинстън трепна. Това беше бюлетинът от фронта – инстинктът му подсказваше, че предстоят лоши новини. Цял ден новината за разгромно поражение в Африка току изскачаше в ума му, придружена с малки изблици на възбуда. Все едно виждаше как евразийската армия нахлува на рояци през ненарушаваната досега граница и се изсипва към долния край на Африка като колона от мравки. Защо е нямало как да бъдат обходени някак по фланга? Очертанията на западноафриканския бряг изпъкнаха ярко в ума му. Взе белия кон и го премести в другия край на дъската. ТАМ му беше мястото. Дори и докато виждаше как черната орда препуска на юг, видя и друга сила, незнайно как събрана, изведнъж да се установява в тила им и да им прерязва връзките по суша и по море. Усети, че със своята воля той предизвиква появата на тази друга сила. Но беше нужно да се действа бързо. Ако успееш да добият контрол над цяла Африка, ако се сдобиеха с летища и подводни бази на нос Добра надежда, това би разцепило Океания на две. Което можеше да значи всичко – поражение, провал, ново разделение на света, крушението на Партията! Вдъхна дълбоко. В него кипеше необикновена смесица от чувства – но не беше точно смесица, а по-скоро редуващи се пластове от чувства, за които не можеше да се каже кой е най-долният.

Спазъмът премина. Той върна белия кон на мястото му, но засега не можеше да се успокои и да проучи сериозно шахматната задача. Почти несъзнателно изписа с пръст върху прашлясалата маса:

$$2 + 2 = 5$$

„Те не могат да проникнат вътре в теб“ – беше казала тя. Само че можеше. „Онова, което се случва в теб тук, е НАВЕКИ“ – бе казал О’Брайън. Тази дума беше вярна. Имаше неща, твои собствени постъпки, от които никога не можеш да се съвземеш. Нещо в гърдите ти е убито – изгорено, изличено с огън.

Беше я видял; дори бе разговарял с нея. В това нямаше никаква опасност. Той сякаш инстинктивно знаеше, че сега почти не се интересуват какво върши. Можеше да си уреди

и втора среща с нея, ако някой от тях го беше поискал. Всъщност срещата им бе случайна. Стана в парка в един противен и мразовит мартенски ден, когато земята бе корава като желязо и като че цялата трева бе изсъхнала, и никъде нямаше нито една цветна пъпка освен няколко минзухара, подали се от земята само за да бъдат разчленени от вятъра. Той бързаше със замръзнали ръце и сълзящи очи, когато я видя на няма и десет метра от него. Веднага го поразиха, че се беше променила по някакъв мъчно определим начин. Почти се бяха разминали, без да си дадат никакъв знак, но после той се обърна и я последва, без особено въодушевление. Знаеше, че няма опасност, че никой не би се заинтересувал от него. Тя не проговори. Пое косо през тревната площ, сякаш се опитваше да се отърве от него, после като че се примири с присъствието му до себе си. Не след дълго се озоваха сред избуял безлистен храсталак, негоден нито за прикритие, нито за защита от вятъра. Спряха се. Цареше противен мраз. Вятърът свистеше през клонките и тормозеше поникналите тук-там мърляви минзухари. Той обви кръста ѝ с ръка.

Нямаше телеекран, но трябваше да има скрити микрофони; освен това можеше и да ги видят. Нямаше значение, нищо нямаше значение. Можеха да легнат на земята и да ГО направят, стига да поискат. При тази мисъл плътта му се вледени от ужас. Тя не откликна никак на притискането на неговата ръка; дори не се опита да се освободи. Сега разбра какво се беше променило в нея. Лицето ѝ имаше по-жълтеникав цвят и дълъг белег, частично прикрит от косата, пресичаше челото и слепоочието ѝ; но не в това бе промяната. Талията ѝ бе натежала и изненадващо се беше вдървила. Той си спомни как някога, след избухването на ракетна бомба, бе помогнал да извлекат един труп от някакви развалини и се смая не само от невероятната му тежест, а и от това колко е вкочанен и колко им беше неудобно да го влачат, сякаш беше не от плът, а от камък. Така усещаше и нейното тяло. Хрумна му, че тъканта на кожата ѝ ще е съвсем различна отпреди.

Не понечи да я целуне, нито заговори. На връщане по тревата тя за пръв път погледна право към него. Беше само мимолетен поглед, изпълнен с презрение и неприязън. Запита се дали тази неприязън идеше само от миналото или ѝ я вдъхваха и подутото му лице и сълзите, които вятърът не спираше да цеди от очите му. Седнаха един до друг на два железни стола, но не твърде близо. Той забеляза, че тя се кани да заговори. Тя измести недодяланата си обувка с няколко сантиметра и нарочно сгази една клонка. Ходилата ѝ като че се бяха разраснали на ширина, забеляза той.

– Аз те предадох – каза тя безизразно.

– И аз те предадох – каза той.

Тя отново му хвърли бърз, неприязънен поглед.

– Понякога – рече – те заплашват с нещо, на което ти не можеш да противостоиш, не можеш дори да си помислиш за него. И тогава казваш: „Не го причинявайте на мен, причинете го на някой друг, причинете го на еди-кого си“. И сигурно след това можеш да се престориш, че е било само фокус и че си го казал само за да ги накараш да спрат, и не си го мислел наистина. Но това не е вярно. Когато се случва, ти го мислиш наистина. Мислиш, че няма друг начин да се спасиш и си напълно готов да се спасиш така. ИСКАШ това да се случи на другия. Не ти пука какво ще изстрада. Само за себе си те е грижа.

– Само за себе си те е грижа – повтори той.

– И след това чувствата ти към другия вече не са същите.

– Не – каза той. – Не са същите.

Като че нямаше нищо повече за казване. Вятърът залепяше тънките им комбинезони за телата им. Почти незабавно им стана неловко да седят там в мълчание; а и беше твърде студено, за да седят неподвижно. Тя каза, че трябвало да си хваща метрото и стана да си тръгва.

– Трябва да се срещнем пак – каза той.

– Да – каза тя, – трябва да се срещнем пак.

Той нерешително я последва за кратко разстояние на половин крачка след нея. Не проговориха повече. Тя не се опита да се отърве от него, но вървеше точно толкова бързо, колкото да му попречи да тръгне редом с нея. Беше решил да я придружи чак до метростанцията, но изведнъж това влачение подире ѝ в студа му се стори нелепо и нетърпимо. Обзе го непреодолимо желание не толкова да се махне от Джулия, колкото да се върне в кафене „Кестен“, което никога не му се бе виждало толкова привлекателно, колкото в този миг. Пред очите му изникна носталгичният образ на неговата маса в ъгъла, с вестника, шахматната дъска и вечно леещия се джин. Преди всичко там щеше да е топло. В следващия миг, не съвсем случайно, той пусна една малка, плътна група хора да го отдели от нея. Направи половинчат опит да я настигне, после забави крачка, обърна се и пое в обратна посока. Измина петдесет метра и се огледа назад. Улицата не бе оживена, но вече не я различаваше. Всяка от десетината забързани фигури можеше да е нейната. Навярно наедриялото ѝ и вдървено тяло вече не бе разпознаваемо в гръб.

„Когато това се случва – бе казала тя, – ти го мислиш наистина“. Той го мислеше наистина. Не просто го каза, желаше го. Бе пожелал да дадат нея, а не него на...

Нещо в музиката, която се процеждаше от телеекрана, се промени. В нея възникна някаква продрана и присмехулна нотка, жълта нотка. А после – може би това не се случваше, може би бе само спомен, приел подобие на звук – глас запя:

Под кестена клонат, под кестена зелен предадох тебе аз, а ти предаде мен...

Очите му плувнаха в сълзи. Един преминаващ келнер забеляза празната му чаша и се върна с бутилката джин.

Той взе чашата си и я подуши. С всяка изпита глътка пиетието ставаше все по-гадно, вместо да се трае повече. Но то се бе превърнало в стихията, в която той плуваше. То бе неговият живот, неговата смърт и възкресение. Джинът всяка нощ го потапяше във вцепение и джинът го съживяваше всяка сутрин. Когато се будеше, рядко преди единайсета нула нула, с гурелясали клепачи, пламнала уста и сякаш пречупен гръбнак, щеше да е невъзможно дори да се надигне от хоризонтално положение, ако не бяха бутилката и чаената чаша, сложени до леглото предната вечер. През обедните часове седеше с изцъклено лице и бутилката подръка и слушаше телеекрана. От петнайсет часа до затваряне беше постоянно присъствие в „Кестена“. Никой вече не се интересуваше какво прави, не го будеше свирка, не го смъряха телеекрани. От време на време, може би два пъти седмично ходеше в един прашна занемарена канцелария в Министерството на истината и там посвършваше по малко работа, или поне така му се казваше. Беше назначен в една подкомисия към друга подкомисия, рожба на една от безбройните комисии, занимаващи се с дребните затруднения, възникващи при съставянето на единайсетото издание на речника по новореч. Занимаваха се с изготвянето на така наречения „междинен доклад“, но

той така и никога не получи яснота за какво точно докладват. Имаше някаква връзка с въпроса дали запетаите трябва да се поставят в скобите или извън тях. В подкомисията влизаха още четирима души, всички до един хора, подобни на него. В някои дни се събираха и начаса се разотиваха пак, след като честно си признаваха един пред друг, че действително няма нищо за вършене. Но имаше и други дни, когато се залавяха за работа почти с въодушевление и разиграваха страшни представления със завеждането на протоколи и нахвърлянето на дълги меморандуми, които така и си оставаха недовършени, и когато спорът за какво точно спорят ставаше изключително увлечен и неясен, с тънки пазарлъци за определенията, огромни отклонения от темата, кавги и дори заплахи да се обърнат към по-висшето началство. А после изведнъж жизнеността ги напускаше и те седяха около масата и се гледаха с празни очи като призраци, разтапящи се във въздуха по първи петли.

Телеекранът замлъкна. Уинстън пак вдигна глава.

Бюлетинът! Но не, просто сменяха музиката. Затвореше ли клепащи, виждаше картата на Африка. Придвижването на армиите представляваше диаграма – черна стрелка, която се връзваше вертикално на юг, и бяла стрелка хоризонтално на изток, пресичаща опашката на първата. Сякаш за да добие увереност, той вдигна очи към невъзмутимото лице на портрета. Мислимо ли беше втората стрелка дори да не съществува?

Интересът му отново завяхна. Отпи поредна глътка джин, взе белия кон и направи плах ход. Шах. Но явно това не беше правилният ход, защото...

Неканен спомен изплува в ума му. Видя осветена със свещи стая с просторно легло, застлано с бяла покривка и себе си – момче на девет-десет години, седнало на пода; то тръскаше кутия със зарове и се смееше възбудено. Майка му седеше насреща му и също се смееше.

Трябва да е било около месец преди да изчезне. Беше момент на примирие, когато разяждащия глад в корема му беше забравен и предишната му обич към нея временно се бе съживила. Спомняше си добре този ден – рухна проливен дъжд и водата шуртеше по прозоречното стъкло, а светлината вътре беше твърде мъждива за четене. За двете деца в тъмната тясна стая скуката не се търпеше. Уинстън мрънкаше и цивреше, напразно молеше за храна, шураше се из стаята, вадеше де що има от мястото му и риташе по ламперията, докато съседите не започваха да думкат по стените, а по-малкото дете надаваше вопли на пресекулки. Най-накрая майка му каза: „А сега бъдете послушни и ще ви купя играчка. Много хубава играчка, страшно ще ви хареса!“, а после излезе в дъжда до малкия универсален магазин наблизо, който все още отваряше от време на време и се върна с картонена кутия с играта „Змии и стълби“⁵. Все още си спомняше мириса на влажния картон. Комплектът беше направо за оплакване. Дъската беше пукната, а мъничките дървени зарчета бяха толкова грубо издялани, че едва полягаха настрана. Уинстън погледна играта нацупено и без всякакъв интерес. Но после майка му запали угарка от свещ и седнаха на пода да играят. Скоро той страшно се разпали и се смееше гръмко, докато пионките се изкачваха с надежда по стълбите и после се плъзваха обратно надолу по змиите почти до началната точка. Изиграха осем игри, като всеки спечели по четири. Невръстната му сестричка, твърде малка, че да разбере смисъла на играта, седеше,

⁵ Популярна настолна игра, водеща началото си от древна Индия. Играе се с дъска и пионки, които се придвижват в съответствие с показанията на зар – Бел. прев.

подпряна на валчеста възглавница и се смееше, защото и другите се смеят. Цял следобед всички бяха щастливи заедно, както в ранното му детство.

Изтика картината от съзнанието си. Това беше фалшив спомен. От време на време го тормозеха фалшиви спомени. Те нямаха значение, стига да знаеш какво представляват. Някои неща се бяха случили, а други – не. Обърна се отново към шаха и пак взе белия кон. Почти в същия миг той изпадна от ръката му и изтрака върху дъската. Беше се сепнал, сякаш в тялото му се бе забола карфица.

Пронизителен тръбен сигнал проряза въздуха. Бюлетинът! Победа! Тръбният сигнал, предшестваш новините, винаги означаваше победа. Сякаш ток протече през цялото кафене. Дори и келнерите се сепнаха и наостриха уши.

Тръбният сигнал бе отприщил страшна врява. Развълнуван глас вече бърбореше от телеекрана, но още щом започна, бе почти заглушен от ликуващия рев навън. Новината бе плъзнала по улицата като по магия. Но чуваше звука на телеекрана колкото да разбере, че всичко се бе случило както го беше предвидил – грамадна, пристигнала по море армада тайно беше нанесла внезапен удар по тила на врага, бялата стрелка се бе врязала в края на черната. Откъслечни тържествуващи фрази успяваха да се процедят сред врявата:

„Обширна стратегическа маневра... съвършена координация... пълен погром... половин милион пленници... пълна деморализация... контрол над цяла Африка... да приближат в измерими мащаби войната до нейния край... победа... най-великата победа в човешката история... победа, победа, победа!“

Стъпалата на Уинстън правеха конвулсивни движения под масата. Не бе помръднал от мястото си, но в мислите си той търчеше, търчеше стремглаво, беше заедно с тълпите отвън и ликуваше до оглушаване. Пак вдигна очи към портрета на Големия брат. Колосът, възседнал света! Скалата, срещу която напразно се устремяваха азиатските орди! Помисли си как преди десет минути – да, само преди десет минути – все още таеше съмнения в душата си, докато се питаше дали новините от фронта ще са за поражение или за победа. Ах, не само евразийската армия бе погубена! Той много се беше променил от онзи първи ден в Министерството на любовта, но окончателната, незаменима, изцелителна промяна така и не бе настъпила до този миг.

Гласът от телеекрана продължаваше със словоизлиянията си за пленници, плячка и кланета, но виковете навън бяха позатихнали. Келнерите пак се залавяха с работата си. Един от тях се приближи с бутилката джин. Уинстън, потънал в блажени мечти, не обърна внимание, когато напълниха чашата му. Той вече не търчеше и не ликуваше. Беше се върнал в Министерството на любовта и всичко бе опростено, душата му бе бяла като сняг. Седеше на подсъдимата скамейка, признаваше всичко и изобличаваше всички. Вървеше по застлания с бели плочки коридор с усещането, че крачи, огрян от слънцето, с въоръжен надзирател зад гърба си. Куршумът, на който тъй дълго се бе надявал, се забиваше в мозъка му.

Вдигна очи и се взря в грамадното лице. Четиридесет години му трябваша, за да научи що за усмивка се крие зад черните мустаци. О, жестоко и ненужно недоразумение! О, инатливо, самоналожено изгнание от любящата гръд! Две парфюмирани с джин сълзи се стекоха покрай носа му. Но всичко беше наред, всичко беше в пълен ред, борбата бе завършила. Той бе постигнал победа над себе си. Той обичаше Големия брат.

ПРИЛОЖЕНИЕ

ПРИНЦИПИ НА НОВОРЕЧ

Новореч е бил официалният език на Океания и е бил разработен за посрещане на идеологическите нужди на англоц, или английския социализъм. През 1984 година все още никой не е употребявал новореч като единствено средство за общуване нито писмено, нито говоримо. Уводните статии в „Таймс“ се пишели на нея, но това било проява на майсторски умения и могло да се осъществява само от специалисти. Очаквало се новореч най-сетне да замени напълно староречта *(или книжовния английски, както е редно да го наричаме)* към 2050 година. Междувременно тя стабилно печелела позиции – всички партийни членове проявявали склонност да употребяват все повече и повече думи и граматични конструкции от нея в ежедневието си говор. Версията, която се е употребявала през 1984 и е залегнала в деветото и десетото издание на Речника по новореч, била временна и съдържала много излишни думи и архаични конструкции, които по-нататък подлежали на премахване. Тук ще се занимаем с окончателната усъвършенствана версия, залегнала в единайсетото издание на речника.

Предназначението на новореч било не само да предостави изразно средство за светогледа и мисловните навици, подходящи на преданите последователи на англоц, но и да направи невъзможни всякакви други начини на мислене. По замисъл, когато новореч бъде приета веднъж завинаги, а старореч – забравена, еретичната мисъл – тоест мисъл, отклоняваща се от принципите на англоц – е трябвало да стане буквално немислима, поне дотолкова, доколкото мисълта зависи от думите. Речниковият му състав бил така изграден, че да дава точен и често много тънък израз на всяко значение, което партийен член би пожелал да изрази подobaващо, като се изключат всички останали значения, както и възможността да се стигне до тях чрез косвени методи. Това било частично осъществено чрез изобретяването на нови думи, но главно чрез ликвидирането на нежелателните думи и лишаването на останалите от неправовърни значения, а доколкото е възможно – и от всякакви второстепенни значения. Нека дадем един пример. Думата „СВОБОДЕН“ все още съществувала в новореч, но можела да се употребява само в такива изявления като „Тоалетната е свободна“ или „Вход свободен“. Не можела да се използва в стария си смисъл на „политически свободен“ и „интелектуално свободен“, тъй като политическата и интелектуалната свобода вече не съществували дори като понятия и поради това принудително са нямали и наименования. Съвсем отделно от премахването на явно еретични думи, съкращаването на речниковия запас се смятало за цел сама по себе си и не се допускало да оцелее нито една дума, която би могла да се премахне. Новоречта била разработена не за да разширява, а за да СТЕСНЯВА обхвата на мисълта и тази цел косвено съдействало съкращаването до минимум на избора на думи.

Новореч се основавала върху английския език такъв, какъвто го познаваме сега, макар, че много изречения на новореч, дори когато не съдържат новосъздадени думи, щяха да са

почти неразбираеми за англоговорящите от настоящата епоха. Думите от новореч били разделени в три обособени категории, известни като речник А, речник Б (*наречен също „Сложни думи“*) и речник В. Ще е по-лесно да обсъдим всяка категория поотделно, но граматичните особености на езика можем да разгледаме в раздела, посветен на речник А, тъй като едни и същи правила важат и за трите категории.

РЕЧНИК А.

Речник А се състоял от думи, необходими за заниманията от всекидневието – действия като ядене, пиене, работа, обличане, качване и слизване по стълби, пътуване с превозни средства, градинарство, готвене и тям подобни. Той бил съставен почти изцяло от думи, с които вече разполагаме, като УДРЯМ, БЯГАМ, КУЧЕ, ДЪРВО, ЗАХАР, КЪЩА, ПОЛЕ, но в сравнение с речника на съвременния английски език броят им бил изключително малък, а значенията им – много по-строго дефинирани. Те били прочистени от всички двусмислия и смислови нюанси. Доколкото това било постижимо, думата от новореч от тази категория представлявала просто отсечени звуци, изразяващи само ЕДНО, ясно разбираемо понятие. Би било напълно невъзможно речник А да се употребява за литературни цели или при политически или философски дискусии. Предназначението му било единствено да изразява прости, служещи за определена цел мисли, обикновено свързани с конкретни предмети или физически действия.

Грамматиката на новореч притежавала две отличителни особености. Първата от тях е почти пълната взаимозаменяемост между различните части на речта. Всяка дума в езика (*по принцип това важи дори за съвсем абстрактни думи като „АКО“ и „КОГАТО“*) би могла да се употребява като глагол, съществително, прилагателно или наречие. Между формата за глагол и за съществително, когато са от един и същи корен, никога не съществували никакви вариации – това правило само по себе си включвало ликвидирането на множество архаични форми. Думата МИСЛЯ например не съществувала в новореч. Нейното място било заето от думата МИСЪЛ, която служела и за съществително, и за глагол. Тук не се спазвал никакъв етимологичен принцип – в някои случаи било решено да се запази съществителното, а в други – глаголят. Дори когато между едно съществително и един глагол със сродни значения нямало етимологична връзка, едната или другата дума често били премахвани. Например, не съществувала дума като „РЕЖА“, а значението ѝ било достатъчно припокривано от съществителното-глагол НОЖ. Прилагателните се образували чрез добавянето на наставката „ЕН“, а наречията – с наставката „НО“. Така например от съществителното-глагол „бързам“ се образували думите „БЪРЗАМЕН“, заместила „бърз“ и „БЪРЗАМНО“ – „бързо“. Някои конкретни днешни прилагателни били запазени, като например ДОБЪР, СИЛЕН, ГОЛЯМ, ЧЕРЕН, МЕК, но цялостният им брой бил много малък. Необходимостта от тях била минимална, тъй като почти от всяко съществително-глагол могло да се образува прилагателно, като се прибави „ЕН“. Нито едно от съществуващите сега наречия не било запазено освен малобройните, така или иначе завършващи на „НО“ – окончанието „НО“ било неизменно. Думата „добре“ например била заменена с „ДОБЪРНО“.

В допълнение към това, на всяка дума – това отново важало по принцип за всяка дума в езика – можело да се придаде противоположно значение, като се добави представката „НЕ-“, или значението ѝ да се подсили чрез представката „ПЛЮС-“ или, за още по-силно

подчертаване, „ДВОЙНОПЛЮС-“. Така например „НЕСТУДЕН“ означавало „топъл“, докато „ПЛЮССТУДЕН“ и „ДВОЙНОПЛЮССТУДЕН“ – съответно „много студен“ и „извънредно студен“. Освен това, както в днешния английски език, било възможно да се видоизменя значението на почти всяка дума чрез предложни представки като ПРЕД-, СЛЕДГОРЕ-, ДОЛУ и т. н. Чрез подобни методи се установило, че е възможно да се осъществи огромно съкращение на речниковия състав. Например ако вземем думата „ДОБЪР“, то нямало нужда от дума като „ЛОШ“, тъй като изискваното значение било също така добре – в действителност дори още по-добре – изразено чрез думата „НЕДОБЪР“. Нужно било само при всеки случай, когато две думи съставят естествена двойка антоними, да се избере коя от тях да бъде премахната. „ТЪМЕН“ например могло да се замени с „НЕСВЕТЪЛ“, или „СВЕТЪЛ“ с „НЕТЪМЕН“, според предпочитанията.

Вторият отличителен белег на граматиката на новореч били строгите правила без отклонения. Освен няколко изключения, упоменати по-надолу, за всички окончания се спазвали едни и същи правила. Така при глаголите имало само едно минало време, а формата му била еднаква с миналото причастие и завършвала на „Л“ или „АЛ“. Миналото време на КРАДА било КРАДАЛ, миналото време на глагола МИСЪЛ била МИСЪЛАЛ, и така в целия език всички форми като крадах, крадох, краден, мислех, мислих, мислен били премахнати. Множественото число се образувало само чрез добавка на наставката „И“. Множественото число на ЧОВЕК, ВОЛ, ЖИВОТ било ЧОВЕКИ, ВОЛИ, ЖИВОТИ. Сравнителната и превъзходната степен на прилагателните неизменно се образувала чрез добавяне на представките ПО и НАЙ (ДОБЪР, ПО-ДОБЪР, НАЙ-ДОБЪР), а другите форми на сравнение били унищожени.

Единствените части на речта, за които все още се позволявали неправилните окончания при склонение и спрежение, били личните, относителните и показателните местоимения и спомагателните глаголи. Всички те се употребявали както и преди с изключение на местоимението КОГО, ликвидирано като ненужно и заменено от КОЙ, и наклонението БИХ, което било изоставено и напълно заменено от ЩЯХ. Освен това съществували и някои неправилни форми при словообразуването, породени от необходимостта от бърз и лесен изговор. Труднопроизносима дума или такава, която може да бъде чута неправилно, се смятала де факто за вредна; поради това от време на време, за благозвучие, в някои думи се вмъквали допълнителни букви или се запазвала архаичната форма. Но тази необходимост се проявявала главно във връзка с речник Б. ЗАЩО на лесното произношение се е придавало толкова голямо значение, ще изясним по-нататък в настоящия очерк.

РЕЧНИК Б.

Речник Б се състоял от думи, предназначено конструирани за политически цели – тоест думи, които не само при всички случаи имали политическо приложение, но и предназначението им било да наложат желаната мисловна нагласа на човека, който ги употребява. Без пълно разбиране на принципите на англо-соц правилната употреба на тези думи била трудна. В някои случаи те можело да се преведат на старореч или дори с думи от речник А, но това обикновено изисквало дълъг преразказ и неизменно включвало загубата на конкретни отсенки. Думите от речник Б представлявали един вид словесна стенография и често обемали цели сфери от идеи в няколко срички, а същевременно били по-точни и по-убедителни от обикновения език.

Думите от речник Б във всички случаи били сложни думи [*Сложни думи като РЕЧОПИСЕЦ, разбира се, фигурирали и в речник А, но това били просто удобни съкращения и нямали специфична идеологическа окраска.*] Те се състояли от две или повече думи или части от думи, съчетани в лесно произносима форма. Получената в резултат амалгама винаги била съществително-глагол и се скланяла и спрягала по обичайните правила. Да вземем един пример – думата ДОБРОМИСЛИЕ, с много приблизително значение „правоверност“, или, ако решите да я разглеждате като глагол, „да мислиш правоверно“. Нейните форми са следните: съществително-глагол – ДОБРОМИСЛИЕ; минало време и минало причастие – ДОБРОМИСЛИЕЛ; сегашно причастие – ДОБРОМИСЛИЕЩ; прилагателно – ДОБРОМИСЛИЕН; наречие – ДОБРОМИСЛИЕНО; от глаголно съществително – ДОБРОМИСЛИЕЦ.

Б думите не били съставяни според никакви етимологически съображения. Думите, от които се състояли, могли да бъдат всякакви части на речта, да бъдат поставяни във всякакъв ред и осакатявани по всякакъв начин, който улеснявал произнасянето им, като посочвал и откъде произлизат. В думата МИСЛОПРЕСТЪПЛЕНИЕ, (*престъпление на мисълта*) например, на първо място е поставена думата „мисъл“; така е и в МИСЪЛПОЛ (*Полиция на мисълта*), като втората дума, ПОЛИЦИЯ, е изгубила последните си срички. Тъй като било много трудно да се осигури благозвучие, неправилните форми били по-често срещани в речник Б, отколкото в речник А. Например прилагателните от МИНИСТИНА, МИНИПАКС и МИНИЛЮБ били съответно МИНИСТИНСКИ, МИНИМИРЕН и МИНИЛЮБОВЕН, просто защото -ИСТИНЕН, -ПАКСЕН и -ЛЮБЕН били малко необичайни за произнасяне. По принцип обаче от всички Б думи могли да се получават всички части на речта точно по същия начин.

Някои Б думи имали крайно изчистени значения, почти неразбираеми за човек, който не е овладял езика като цяло. Да вземем например едно типично изречение от уводна статия на „Таймс“: „СТАРОМИСЛИЕЦИ НЕКОРЕМУСЕТ АНГСОЦ“. Най-краткият преразказ, който може да се направи на старореч би бил: „Онези, чиито понятия са се сформирали преди революцията, не могат да постигнат пълно емоционално разбиране на принципите на английския социализъм“. Но този превод не е адекватен. Да започнем с това, че за да схванем в пълнота смисъла на горесцитираното изречение на новореч, човек би трябвало да има ясна представа какво се има предвид под АНГСОЦ. И в допълнение, само човек със задълбочени познания за ангсоц би могъл да оцени пълното въдействие на думата КОРЕМУСЕТ, която загатва за сляпо и въодушевено приемане, което днес ни е трудно да си представим; или думата СТАРОМИСЛИЕ, неделимо свързана с идеята за поквара и упадък. Но специфичната функция на конкретни думи от новореч, една от които е СТАРОМИСЪЛ, е не толкова да изразяват смисли, колкото да ги унищожават. Значението на тези думи, по необходимост малобройни, било разширявано дотолкова, че накрая обхващали цели батареи от думи, които, достатъчно покрити от един-единствен изчерпателен термин, сега могли да бъдат премахнати и забравени. Най-голямата трудност, с която се сблъскали съставителите на речника по новореч била не да измислят нови думи, а след като са ги измислили, да уточнят какво означават; тоест, да проверят какви сфери от думи отменят със съществуването си.

Както вече видяхме в случая с думата СВОБОДЕН, думи, съдържали някога еретичен смисъл, били запазвани за удобство, но само след като бъдат пречистени от нежелателни

значения. Безброй други думи като ЧЕСТ, СПРАВЕДЛИВОСТ, МОРАЛ, ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗЪМ, ДЕМОКРАЦИЯ, НАУКА и РЕЛИГИЯ просто престанали да съществуват. Покривали ги няколко думи с всеобхватно значение, и по този начин ги унищожавали. Всички думи, групирани около идеите за свобода и равенство например се съдържали в една-единствена дума – МИСЛОПРЕСТЪПЛЕНИЕ, докато всички думи, групирани около идеята за обективност и рационализъм, се съдържали в единствената дума СТАРОМИСЛИЕ. По-голяма точност би била опасна. От партийния член се изисквал мироглед, подобен на този на древния евреин, който знаел, без да знае много повече от това, че всички други народи освен собствения му се кланят на „лъжливи богове“. Нямало нужда да знае, че тези богове се наричат Ваал, Озирис, Молох, Ащарот и така нататък – навярно колкото по-малко е знаел за тях, толкова по-добре е било това за неговата правоверност. Той познавал Йехова и заповедите на Йехова; поради това знаел, че всички богове с други имена или други атрибути са лъжливи богове.

Донякъде по същия начин партийният член знаел в какво се състои правилното поведение и имал крайно смътна и обща представа за това какви са възможните отклонения. Сексуалният му живот например бил изцяло регулиран от двете думи от новореч СЕКСПРЕСТЪПЛЕНИЕ (*сексуална безнравственост*) и ДОБЪРСЕКС (*целомъдрие*). Думата СЕКСПРЕСТЪПЛЕНИЕ покривала всевъзможните сексуални отклонения – тя включвала разврата, прелюбодеянието, хомосексуалността и други извращения, и в допълнение – нормалният полов акт, извършван сам за себе си. Нямало нужда да се изреждат поотделно, тъй като всички били еднакво престъпни и по принцип всички се наказвали със смърт. В речник В, който се състоял от научни и технически термини, понякога се налагало да се дадат наименования на конкретни сексуални отклонения, но обикновеният гражданин нямал нужда от тях. Той знаел какво означава ДОБЪРСЕКС – тоест нормален полов акт между съпруг и съпруга, с единствена цел зачеване на деца и без физическо удоволствие за жената; всичко останало било СЕКСПРЕСТЪПЛЕНИЕ. На новореч рядко било възможно да се проследи една еретична мисъл по-нататък от възприемането ѝ като еретична; за следващите етапи нужните думи не съществували.

Нито една дума от речник Б не била идеологически неутрална. Много от тях били евфемизми. Такива думи например като РАДЛАГ (*лагер за принудителен труд*) или МИНИПАКС (*Министерство на мира, тоест, Министерство на войната*) означавали почти точната противоположност на онова, което привидно означавали. От друга страна, някои думи изразявали откровено и презрително разбиране на истинската същност на обществото в Океания. Пример е ПРОЛИФУРАЖ, със значение долнопробните развлечения и фалшивите новини, които партията пробутвала на масите. Други думи пък били двусмислени и притежавали конотацията „добро“, приложени към Партията, и „лошо“, приложени към нейните врагове. Но в допълнение към това съществували и многобройни думи, които на пръв поглед изглеждали най-обикновени съкращения и получавали идеологическата си окраска не от значението, а от структурата си.

Доколкото било постижимо, всичко, което притежавало или би могло да притежава каквото и било политическо значение, се помещавало в речник Б. Наименованието на всяка организация или група от хора, доктрина, държава, институция или обществена сграда несъмнено било свеждано до познатата форма – тоест, отделна, лесно произносимата дума с

възможно най-малък брой срички, която да запази първоначалния произход. В Министерството на истината например Архивният отдел, в който е работил Уинстън Смит, се е наричал АРХОТДЕЛ, отделът за белетристика – БЕЛОТДЕЛ, отделът за телепрограми – ТЕЛЕОТДЕЛ, и тъй нататък. Това не се е правело само с цел пестене на време. Още в първите десетилетия на двайсети век съкратените думи и фрази са били една от характерните черти на политическия език; забелязва се и че тенденцията да се използват подобни съкращения е най-забележителна в тоталитарните страни и тоталитарните организации. Примери за това са думи като НАЦИСТ, ГЕСТАПО, КОМИНТЕРН, ИНПРЕКОР, АГИТПРОП. В началото тази практика е била приета едва ли не инстинктивно, но в новореч тя се прилага със съзнателна цел. Смятало се е, че при такова съкращение на наименованието значението му се стеснява и леко се видоизменя, като се отстраняват асоциациите, които иначе буди постоянно. Думите „КОМУНИСТИЧЕСКИ ИНТЕРНАЦИОНАЛ“ например извикват в ума сложна картина на всеобщото човешко братство, червени знамена, барикади, Карл Маркс и Парижката комуна. От друга страна, думата КОМИНТЕРН предполага само стегната организация и отчетливо дефинирана доктрина. Тя се отнася до нещо също толкова ясно разпознаваемо и ограничено по предназначение като стола или масата. КОМИНТЕРН е дума, която може да бъде произнесена почти без да се замислиш, докато КОМУНИСТИЧЕСКИ ИНТЕРНАЦИОНАЛ е фраза, над която човек е длъжен да се замисли поне за кратко. По същия начин асоциациите, предизвиквани от дума като „МИНИСТИНА“ са по-малобройни и по-лесно контролируеми, отколкото предизвикваните от „МИНИСТЕРСТВО НА ИСТИНАТА“. Това изяснява не само навика да се съкращава винаги когато е възможно, но и за едва ли не прекомерната грижа всяка дума да се направи лесно произносима.

В новореч благозвучието често натежавало над всякакви други съображения освен точността на значението. Строгата граматика винаги била жертвана заради него, когато изглеждало наложително. И съвсем оправдано, тъй като за политически цели се изискват преди всичко кратки, отсечени думи с неоспоримо значение, които могат да се произнасят бързо и предизвикват минимално ехо в съзнанието на говорещия. Въздействието на думите от речник Б дори се увеличавало от факта, че почти всички те били много сходни. Почти неизменно тези думи – ДОБРОМИСЛИЕ, МИНИПАКС, ПРОЛИФУРАЖ, СЕКСПРЕС-ТЪПЛЕНИЕ, РАДЛАГ, АНГСОЦ, КОРЕМУСЕТ, МИСЪЛПОЛ и безброй други – съдържали кратък брой срички, като ударението падало по равно върху първата и последната сричка. Употребата им насърчавала един тип дърдорене, едновременно отсечено и монотонно. А именно това се целяло. Замисълът бил да се направи речта, и особено речта по всяка тема, която не е идеологически неутрална, възможно най-независима от съзнанието. За целите на ежедневието несъмнено е било нужно, или понякога е било нужно да се мисли, преди да се говори, но един партиец, призован да направи политическа или етична преценка, би трябвало да изстреля правилното мнение също тъй автоматично, както картечницата изстрелва куршумите. Обучението го правело годен за това, езикът му предоставял почти безпогрешен инструмент, а текстурата на думите, с тяхното рязко звучене и известна преднамерена грозота, която била в съответствие с духа на ангсоц, още повече подпомагали процеса.

Подпомагал го също така и фактът, че изборът на думи бил много стеснен. В сравнение с нашия, речникът на новореч бил съвсем малък, а постоянно се измисляли нови начини за

съкращаването му. Действително новореч се различавала от повечето други езици по това, че речниковият ѝ състав намалявал всяка година, вместо да се увеличава. Всяко съкращение било напредък, тъй като колкото по-малък бил изборът, толкова по-малко било изкушението да се замислиш. В крайна сметка се надявали да постигнат членоразделната реч да излиза от ларинкса, без да засяга изобщо по-висшите мозъчни центрове. Тази цел се признавала откровенно в думата от новореч „ПАТКОРЕЧ“, означаваща „да крякаш като патка“. Както различни други думи от речник Б, ПАТКОРЕЧ била с двоен смисъл. Ако изречените като патешко крякане мнения били правоверни, тя означавала единствено похвала и когато „Таймс“ наричал някой от партийните оратори ДВОЙНОПЛУСДОБЪР ПАТКОРЕЧЕЦ, това било радушен и ценен комплимент.

РЕЧНИК В.

Речник В бил допълнение към другите и се е състоял изцяло от научни и технически термини. Те напомняли научните термини, използвани днес, и били съставяни от същите корени, но се полагала обичайната грижа да бъдат строго дефинирани и освободени от нежелателни значения. Подчинявали се на същите граматични правила, важащи за другите два речника. Много малко думи от речник В са имали някаква стойност както във всекидневната, така и в политическата реч. Всеки научен работник или техник е можел да намери всички нужни му думи в списъка, отнасящ се до собствената му специалност, но рядко е разполагал с нещо повече от повърхностни познания за няколко думи от другите списъци. Само малък брой думи били общи за всички списъци и не съществувал речник, изразяващ функцията на науката като умствен навик или метод на мислене, независимо от отделните ѝ разклонения. Всъщност не съществувала дума за „наука“ – всяко значение, което било възможно тя да носи, вече било достатъчно покрито от думата АНГСОЦ.

От гореизложеното описание е видно, че в новореч изразяването на неправоверни мнения над едно много ниско равнище било почти невъзможно. Разбира се, възможно било да се произнасят крайно примитивни еретични изрази, един вид богохулство. Например, би било възможно да се каже „ГОЛЕМИЯ БРАТ Е НЕДОБЪР“. Но това твърдение, което за слуха на правоверния просто изказвало самоочевиден абсурд, не можело да бъде подкрепено от разумен аргумент, защото нужните думи не били на разположение. Идеи, враждебни на ангсоц можели да бъдат притаявани само под смътна безсловесна форма и назовани само с много широкообхватни термини, които сбирали закуп и заклеявали цели групи ереси, без да ги дефинират при това. Човек всъщност можел да използва новореч за неправоверни цели, като незаконно превежда някои думи на старореч. Например на новореч било възможно да се състави изречението ВСИЧКИ ЧОВЕКИ СА РАВНИ, но само в смисъла, в който на старореч е възможно да се състави изречението ВСИЧКИ ХОРА СА ЧЕРВЕНОКОСИ. То не съдържало граматична грешка, но изразявало осезаема неистина – тоест, че всички хора са еднакви на ръст, тегло или по сила. Понятието за политическо равенство вече не е съществувало и това вторично значение съответно било прочистено от думата РАВЕН. През 1984 година, когато старореч все още е била обичайното средство за общуване, теоретично е съществувала опасността при употреба на думи от новореч човек да си спомни първоначалните им значения. На практика не било трудно за всеки, добре усвоил ДВОЕМИСЛИЕТО, да избегне това, но след няколко поколения дори и възможността за подобна грешка би изчезнала. Човек, израстващ с

новореч като свой единствен език, вече няма да знае, че думата РАВЕН някога е имала второстепенно значение „политически равноправен“, или че думата СВОБОДЕН някога е означавало „интелектуално свободен“ – не повече, отколкото например човек, който не е и чувал за шах, би бил наясно за второстепенните значения на думи като ЦАРИЦА и ТОП. Ще има много престъпления и грешки, които той би бил неспособен да извърши просто защото са безименни и поради това – невъобразими. И е нямало как да не се предвиди, че с течение на времето отличителните характеристики на новореч ще стават все по-изявени – думите все повече да намаляват, значенията им да стават все по-закостенели, а възможността за нередната им употреба постоянно да намалява. Когато старореч бъде премахната веднъж завинаги, щяло да бъде прекъснато последното свързващо звено с миналото. Историята вече била пренаписана, но тук-там оцелявали фрагменти от литературата на миналото, неидеално цензурирани, и докато човек все още владее старореч, било възможно те да се четат. В бъдеще подобни фрагменти, дори ако успеели да оцелеят, са щели да бъдат неразбираеми и непреводими. Невъзможно било да се преведе какъвто и да било откъс от старореч на новореч, освен ако не е свързан с някакъв технически процес, до някакво много просто всекидневно действие или вече да е проявявал тенденция към правоверност (*ДОБРОМИСЛЕН, както би се изразило това на новореч*). На практика това означавало, че никоя книга, написана приблизително преди 1960 година не би могла да бъде цялостно преведена. Предреволюционната литература можела да бъде подложена само на идеологически превод – тоест, на изменение на смисъла, както и на езика. Вземете например известния откъс от Декларацията на независимостта:

„НИЕ СМЯТАМЕ, ЧЕ ВИДНИ ОТ САМО СЕБЕ СИ СА ИСТИНИТЕ: ВСИЧКИ ХОРА СА СЪЗДАДЕНИ РАВНИ, А ТЕХНИЯТ СЪЗДАТЕЛ ГИ Е ДАРИЛ С НЯКОИ НЕОТНЕСАЕМИ ПРАВА, ИЗМЕЖДУ КОИТО ПРАВОТО НА ЖИВОТ, НА СВОБОДА И НА СТРЕМЕЖ КЪМ ЩАСТИЕ. И ЗА ДА ГАРАНТИРАТ ТЕЗИ ПРАВА, ХОРАТА СИ УЧРЕДЯВАТ УПРАВЛЕНИЕ, КОЕТО ИЗВЛИЧА СПРАВЕДЛИВАТА СИ ВЛАСТ ОТ СЪГЛАСИЕТО НА УПРАВЛЯВАНИТЕ. СПОРЕД НАС, ЩОМ ЕДНА ФОРМА НА УПРАВЛЕНИЕ СЕ ОКАЖЕ ПАГУБНА ЗА ПОСОЧЕНАТА ЦЕЛ, НАРОДЪТ ИМА ПРАВОТО ДА Я ВИДОИЗМЕНИ ИЛИ ПРЕМАХНЕ И ДА УЧРЕДИ НОВО УПРАВЛЕНИЕ...“

Би било напълно невъзможно това да се предаде на новореч, като се придържате към духа на оригинала. Най-близко до това би било целият откъс да се обхване в единствената дума МИСЛОПРЕСТЪПЛЕНИЕ. Пълният превод може да бъде само идеологически превод, при който думите на Джеферсън ще бъдат изменени в панегирик на абсолютната власт.

Голяма част от литературата на миналото всъщност вече е била преобразувана по този начин. От съображения за престиж бе желателно споменът за конкретни исторически

фигури да се запази, като същевременно постиженията им се приведат в съгласие с философията на англо-соц. Поради това различни автори като Шекспир, Милтън, Суифт, Байрон, Дикенс и някои други са били превеждани; когато задачата била изпълнена, оригиналните им произведения наред с всичко останало, оцеляло от литературата на миналото, са щели да бъде унищожени. Работата по тези преводи е била бавна и трудна и не се е очаквало те да бъдат завършени преди първото – второто десетилетие на двайсет и първи век. Имало също и големи количества чисто утилитарна литература – незаменими технически наръчници и тям подобни – която трябвало да се обработи по същия начин. Главно за да се отпусне време за предварителната работа по преводите, окончателното въвеждане на новореч бе предвидено чак за 2050 година.

Джордж Оруел

1984

Светлана Комогорова-Комата, *превод*

Лизи Симпсън, *корица*

Иван Голев, *редактор*

Калина Равуцова, *предпечат*

Печатница „Мултипринт“

Издателство „Хеликон“, 2021 г.

<http://4eti.me>

ISBN: 978-619-2510-01-5 (меки корици)

ISBN: 978-619-2510-02-2 (твърди корици)